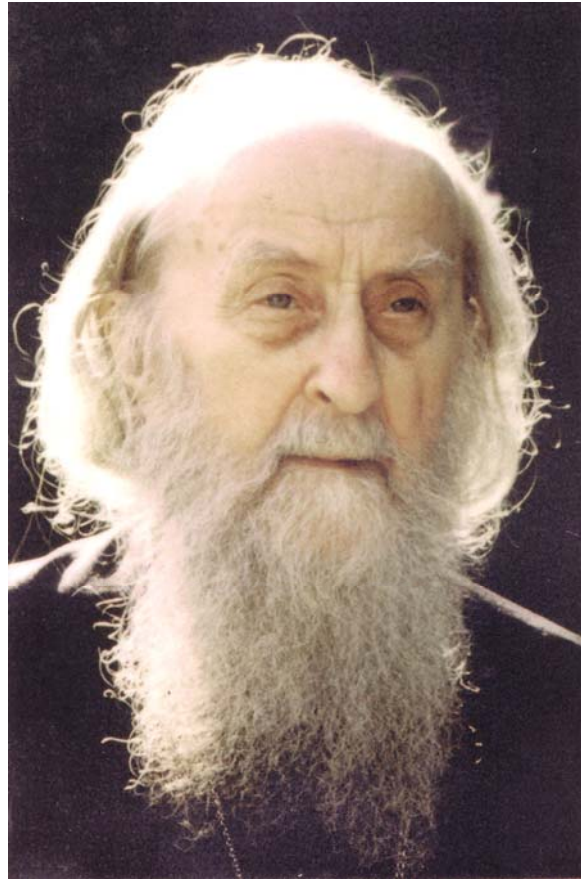

Αρχιμανδρίτου ΣΩΦΡΟΝΙΟΥ (Σαχάρωφ)

ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ

Μετάφρασις εκ του Ρωσικού
Ιερομονάχου Ζαχαρίου

Ιερά Πατριαρχική και Σταυροπηγιακή Μονή
Τιμίου Προδρόμου
Έσσεξ Αγγλίας
1993

[//6]

Τίτλος πρωτοτύπου:

Архимандрит СОФРОНИЙ (Сахаров), О МОЛИТВЕ

World © 1991 Archimandrite Sophrony (Sakharov)

ISBN 2-85065-192-3

Δια την ελληνικήν και πάσαν άλλην μετάφρασιν
© 1993 Stavropegic Monastery of St John the Baptist

ISBN 1 874679 05 3

Stavropegic Monastery of St John the Baptist
The Old Rectory
Tolleshunt Knights
by Maldon, Essex CM9 8EZ
GREAT BRITAIN

[//7]

«Συ εἶ Θεός ... αἰί ὢν, ὠσταύτως ὢν»
(Λειτουργία Ἱεροῦ Χρυσοστόμου)

[//8]

[//9]

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΗ	13
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ	
Α' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΩΣ ΑΤΕΛΕΥΤΗΤΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ	15
Β' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΩΣ ΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΓΝΩΣΙΝ	49
Γ' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΥΠΕΡΝΙΚΑ ΤΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟΝ ΤΗΣ ΤΡΑΔΩΔΙΑΣ	87
Δ' ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΜΠΟΝΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΕΝ ΤΗ ΟΠΟΙΑ ΑΝΑΓΕΝΝΑΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑ	97
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ	
Α' ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ	123
Β' Η ΑΣΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ	149
Γ' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΚΑΙΡΩ ΚΑΙ ΠΑΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙ	175
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ	
Α' ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ	199
Β' ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΑΤΡΟΣ	209
ΕΥΧΑΙ	257

[//10]

[//11]

ΕΥΧΗ

Μέγας εἶ, Κύριε, και ουκ ἔστιν ὅμοιος Σοι. Ἐλεος και ἀλήθεια προπορεύονται προ προσώπου Σου, δικαιοσύνη και κρίμα εκπορεύονται εκ του θρόνου Σου.

Μακάριοι οι φυλάσσοντες την διαθήκην Σου, εν τω Φωτί της δόξης του προσώπου Σου διαμένουσι και εν τω Ονόματί Σου αγαλλιάσονται. Συ γαρ εἶ δύναμις αυτών και εν τη ευδοκία Σου υψωθήσονται, τη δε ἀληθεία Σου δοξασθήσονται και τη δικαιοσύνη Σου κραταιωθήσονται.

Κύριε, την βοήθειάν Σου επίθες εφ' ημάς, και τω ελέει Σου περιτείχισον ημάς. Η χειρ Σου αντιλάβοιτο ημών και ο βραχίων Σου ενισχύσαι ημάς. Εχθρός ουδέν τεύξεται καθ' ημών και εν τω Ονόματί Σου σωθησόμεθα.

Εν τω επικαλείσθαι Σε ημάς, Κύριε, κλίνον το ους Σου. Συ γαρ εἶ Πατήρ ημών, μη αποστρέφου αφ' ημών εν θλίψει.

Κύριε, ο Θεός ημών, ο τω μικρῷ ποιμνίῳ Σου ευδοκήσας επαγγείλασθαι βασίλειον αδιάσειστον και θησαυρόν εν ουρανοῖς αναφαίρετον, κλίνον το οὖς Σου εις την δέησιν ημών και ελθέ εις το σώσαι ημάς. Συ μόνος οἶδας τα κρύφια των καρδιῶν πάντων, μη αποκρύψης αφ' ημών το θέλημα Σου και τας οδούς της σωτηρίας Σου.

Ἄβυσσος ανεξιχνίαστος τα κρίματα Σου, βουλή δε Σου απρόσιτος. Ο πάντας θέλων σωθῆναι και εις επίγνωσιν της Σης ἀληθείας ελθεῖν, μη παρίδης την δέησιν ημών και πάσαν από των καρδιῶν ημών δίωξον απορίαν.

Ὅτι μόνος Συ εἶ Θεός ημών, εκτός Σου ἄλλον ουκ οἶδαμεν, το Ὄνομά Σου, του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος ονομάζομεν, και την δόξαν Σου ἄδομεν μετά πάντων των Αγίων εις αἰῶνας αἰώνων. Ἀμήν.

[[/12] [[/13]

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ

[[/14] [[/15]

Α΄ Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΩΣ ΑΤΕΛΕΥΤΗΤΟΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ

Η προσευχή είναι ατελεύτητος δημιουργία ανωτέρα πάσης τέχνης ή επιστήμης. Δια της προσευχής εισερχόμεθα εις κοινωνίαν μετά του Ανάρχου Όντος. Ή άλλως: Η ζωή του όντως Όντος Θεού εισχωρεί εν ημίν δια του αγωγού της προσευχής. Αύτη είναι πράξις υψίστης σοφίας, υπερέχουσα παντός κάλλους και πάσης αξίας. Εν τη προσευχή εγκρύπτεται η αγία αγαλλίασις του πνεύματος ημών. Αι οδοί όμως της δημιουργίας ταύτης είναι περίπλοκοι. Μυριάκις θα βιώσωμεν και την φλογεράν ανάτασιν προς τον Θεόν και τας επαναλαμβανομένας εκπτώσεις από του Φωτός Αυτού. Συχνάκις και πολυτρόπως θα αισθανθώμεν την ανικανότητα του νοός ημών να υψωθή προς Αυτόν· ενίοτε θα ιστάμεθα επί των ορίων, τρόπον τινά, της αφροσύνης και εν οδύνη καρδιάς θα ομολογώμεν εις Αυτόν την οικτράν ημών κατάστασιν:

«Συ έδωκας την εντολήν Σου να αγαπώ, και αποδέχομαι αυτήν μεθ' όλης της υπάρξεώς μου· αλλ' ιδού, εν εμοί τω ιδίω δεν ευρίσκω την δύναμιν της αγάπης ταύτης ... Συ εί η Αγάπη· ελθέ τοίνυν Συ Αυτός και σκήνωσον εν εμοί και ποιήσον εν εμοί παν ό,τι Συ ενετείλω ημίν, ότι η εντολή Σου αμετρήτως υπερβαίνει εμέ ... Αποκάμνει ο νους μου, δεν δύναται να Σε εννοήση. Αδυνατεί το πνεύμα μου να διεισδύση εις [\[\[/16\]](#) τα μυστήρια της ζωής Σου ... Θέλω εν πάσι να ποιώ το θέλημα Σου, αλλ' αι ημέραι μου παρέρχονται εν αδιεξόδοις αντιφάσεων ... Τρέμω μη απολέσω Σε ένεκα των πονηρών εκείνων λογισμών, οίτινες εμφωλεύουν εν τη καρδιά μου· και ο φόβος ούτος καθηλοί εμέ επί σταυρού ... Ελθέ ούν και σώσον με τον καταποντιζόμενον, ως έσωσας τον Πέτρον, τον τολμήσαντα να πορευθή προς συνάντησιν Σου επί των υδάτων της θαλάσσης» (βλ. Ματθ. 14, 28-31).

Κατά καιρούς φαίνεται εις ημά ότι η ενέργεια της προσευχής είναι καθ' υπερβολήν βραδεία, δυσανάλογος προς την βραχύτητα της ζωής ημών· και κραυγή εξέρχεται εκ του στήθους: «Τάχυνον»! Ούτος ουχί πάντοτε αποκρίνεται πάραυτα εις την πρόσκλησιν ημών. Εγκαταλείπει την ψυχήν ημών ως τινα καρπόν επί του δένδρου, να καίηται υπό του ηλίου να δέχεται τα κτυπήματα των ψυχρών και ισχυρών ανέμων, να καταπονείται υπό της δίψης ή να υποφέρει τα ρεύματα των υετών. Εάν όμως ημείς κρατώμεν ισχυρώς δια των χειρών ημών το κράσπεδον του ιματίου Αυτού θα ιδώμεν το αγαθόν αποτέλεσμα.

Είναι απαραίτητον να παραμείνωμεν εν προσευχή κατά το δυνατόν επί εκτενέστερον χρόνον, ίνα η αήττητος Αυτού δύναμις διεισδύση εντός ημών και καταστήση ημάς ικανούς να αντισταθώμεν προς πάσας τας καταλυτικές επιδράσεις. Και όταν αυξηθή η δύναμις αύτη εν ημίν, τότε η χαρά της ελπίδος δια την τελικήν νίκην ανατέλλει εν ημίν.

Η προσευχή αποκαθιστά οπωσδήποτε εν ημίν την θείαν εκείνην πνοήν, την οποίαν ο Θεός «ενεφύσησεν εις το πρόσωπον του Αδάμ», και δυνάμει της

οποίας ούτος [//17] «εγένετο εις ψυχὴν ζώσαν» (Γέν. 2,7). Το αναγεννημένον δια της προσευχῆς πνεῦμα ἡμῶν ἀρχίζει νὰ εκπλήττηται πρὸ τοῦ μεγάλου μυστηρίου τοῦ Εἶναι. Ἰδιαίτερος δὲ ἐνθουσιασμός ἰσχυροῦ ρεύματος κατακλύζει τὸν νοῦν ἡμῶν: τὸ Εἶναι! Ὅποιον θαυμαστόν μυστήριον ... Πῶς εἶναι τούτο δυνατόν! ... «Θαυμαστός ὁ Θεὸς καὶ θαυμαστὴ ἡ δημιουργία Αὐτοῦ». Λαμβάνομεν πείραν τοῦ νοήματος τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ: «Εγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν» (Ἰωάν. 10,10). Περισσόν! Καὶ ἀληθῶς, οὕτως ἔχει.

Ἀλλὰ καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν τὸ αὐτό: Ἡ ζωὴ αὕτη εἶναι παρόδοξος, καθὼς παράδοξος εἶναι πάσα διδασχὴ Κυρίου: «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν καὶ τί θέλω εἰ ἤδη ἀνήφθῃ» (Λουκ. 12,49). Εἶναι ἀπαραίτητον εἰς πάντας ἡμᾶς τοὺς υἱοὺς τοῦ Ἀδάμ νὰ διέλθωμεν διὰ τοῦ οὐρανίου τούτου πυρός τοῦ καταφλέγοντος τὰς ρίζας τῶν θανατηφόρων παθῶν. Ἀλλέως δὲν θὰ ἴδωμεν τὸ Πῦρ τούτο μεταβαλλόμενον εἰς Φῶς νέας ζωῆς, διότι ἐν τῇ πτώσει ἡμῶν ἡ καύσις προηγείται τοῦ φωτισμοῦ καὶ οὐχὶ ἀντιθέτως. Συνεπῶς ας εὐλογῇσωμεν τὸν Κύριον καὶ διὰ τὴν κατακαίουσαν ταύτην ἐνέργειαν τῆς ἀγάπης Αὐτοῦ.

Ἡμεῖς ὀλίγα εἰσέτι γνωρίζομεν, καὶ ταῦτα μόνον ἐκ μέρους (βλ. Α' Κορ. 13,9). Νυν ὅμως εἶναι καὶ εἰς ἡμᾶς γνωστόν ὅτι δὲν ὑπάρχει ἄλλη ὁδός, ἵνα γίνωμεν «υἱοὶ ἀναστάσεως» (Λουκ. 20,36), υἱοὶ Θεοῦ, ἵνα συμβασιλεύσωμεν μετὰ τοῦ Μονογενοῦς. Ὅσον οδυνηρὰ καὶ ἀν εἶναι ἡ διαδικασία τῆς ἀναπλάσεως ἡμῶν, ὁποιαδήποτε καὶ ἀν εἶναι τὰ μαρτύρια καὶ ἡ κατὰ καιροὺς ἀγωνία, διὰ μέσου τῶν ὁποίων καθοδηγεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, τὸ παν ἐν τέλει ἀποβαίνει εὐλογημένον. Ἐάν ἡ ἐπίτευξις ἐπιστημονικῆς πολυμαθείας ἀπαιτῇ μακροχρόνιον καὶ ἐντονὸν ἀγῶνα, ἡ ἀπόκτησις τῆς προσευχῆς ἀπαιτεῖ ἀσυγκρίτως ἐντονώτερον.

[//18] Ὅταν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ αἱ Ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων ἀποβοῦν δι' ἡμᾶς ἡ καθ' ἡμέραν πραγματικότης, τότε ἀρχόμεθα νὰ βλέπωμεν ἐναργῶς, ὅποσον ἀφελεῖς ὑπῆρξαν αἱ προηγούμεναι ἡμῶν ἀντιλήψεις περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐν Αὐτῷ ζωῆς. Μυστηριώδης εἶναι ἡ Σοφία τῆς δοθείσης εἰς ἡμᾶς Ἀποκαλύψεως: Ὑπερβαίνει αὕτη καθ' ὑπερβολὴν τὴν ἀνθρωπίνην φαντασίαν: «... ὀφθαλμός οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν Αὐτόν» (Α' Κορ. 2,9). Ἡ ἐλαχιστοτέρα εἰσέτι μεθ' ἡμῶν ἐπαφὴ τοῦ Θεοῦ Πνεύματος ἀποτελεῖ δοξαν ἀσύγκριτον ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς ἀνευ Θεοῦ ζωῆς ἡμῶν.

Ἡ αὐθεντικὴ προσευχὴ ἐνοῦσα ἡμᾶς μετὰ τοῦ Ὑψίστου δὲν εἶναι ἄλλο τι εἰ μὴ φῶς καὶ δυνάμεις ἐκ τῶν οὐρανῶν πρὸς ἡμᾶς καταβαίνουσα. Κατὰ τὴν οὐσίαν αὐτῆς ἡ προσευχὴ ὑπερβαίνει τὴν κατάστασιν ἡμῶν. Δὲν ὑπάρχει πηγὴ ἐνεργείας δι' αὐτὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ἐάν καλῶς τρέφωμαι, ἵνα διατηρήσω ἀκμαῖον τὸ σῶμα μου, τότε ἡ σαρξ μου ἐπανίσταται καὶ αἱ ἀπαιτήσεις αὐτῆς αὐξάνουν: Δὲν διατίθεται αὕτη εἰς προσευχήν. Ἐάν ταπεινώ τὴν σάρκα δι' ὑπερμέτρου νηστείας, τότε ἐπὶ τινα χρόνον ἐν τῇ οδυνηρᾷ ἐγκρατεῖα δημιουργεῖται εὐνοϊκὸν ἔδαφος διὰ τὴν προσευχήν, κατόπιν ὅμως τὸ σῶμα ἀποκάμνει καὶ ἀρνείται νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ πνεῦμα. Ἐάν συναναστρέφωμαι μετὰ καλῶν ἀνθρώπων, συμβαίνει νὰ αἰσθάνωμαι ἠθικὴν ἱκανοποίησιν, ἐνίοτε δὲ νὰ λαμβάνω νέαν ψυχολογικὴν ἢ διανοητικὴν πείραν, ὅμως λίαν σπανίως

παρόρμησιν προς βαθείαν προσευχήν. Εάν είμαι διανοητικώς πεπρωικισμένος δια σοβαράν επιστημονικήν εργασίαν ή καλλιτεχνικήν δημιουργίαν, η επιτυχία μου εις αυτάς θα αποτελέση αφορμήν προς κενοδοξίαν, και θα [//19] καταστή αδύνατον να εύρω την βαθείαν καρδίαν: τόπον της πνευματικής προσευχής. Εάν είμαι πλούσιος εις υλικά αγαθά και μεριμνώ να εκμεταλλεύωμαι την μετά του πλούτου συνδεομένην εξουσίαν ή την δυνατότητα υλοποιήσεως τινών εκ των ιδεών μου ή ικανοποιήσεως των αισθητικών ή συναισθηματικών επιθυμιών, η ψυχή μου δεν δύναται να αναχθή προς τον Θεόν, ως εγνωρίσαμεν Αυτόν δια του Χριστού. Εάν απέλθω εις την έρημον απαρνησάμενος τα υπάρχοντα μου, και εκεί η αντίστασις πασών των κοσμικών ενεργειών παραλύει την προσευχήν μου. Και ούτω καθ' εξής άνευ τέλους.

Η αληθής προσευχή προς τον αληθινόν Θεόν είναι κοινωνία μετά του Πνεύματος του Θεού, το Οποίον προσεύχεται εν ημίν. Τούτο δίδει εις ημάς να γνωρίσωμεν τον Θεόν· οδηγεί το πνεύμα ημών εις κατάστασιν θεωρίας της αιωνιότητος. Η πράξις της προσευχής ως Άνωθεν καταβαίνουσα χάρις υπερέχει της γηϊνης φύσεως ημών, και εξ αιτίας τούτου το φθαρτόν σώμα, ανίκανον δια την ανάβασιν εις την σφαίραν του Πνεύματος, ανθίσταται εις αυτήν· η διάνοια ανίσχυρος να περιλάβη την απειρότητα, εναντιούται, σαλεύεται υπό των αμφιβολιών, απωθούσα παν ό,τι υπερβαίνει την αντίληψιν αυτής. Εις την προσευχήν αντιπαρατίθεται το κοινωνικόν περιβάλλον, εν τω οποίω διάγομεν και το οποίον ρυθμίζει την ζωήν αυτού συμφώνως προς άλλους σκοπούς εκ διαμέτρου αντιθέτους προς την προσευχήν. Την προσευχήν δεν υπομένουν τα ενάντια πνεύματα. Μόνον όμως η προσευχή ανακαλεί τον κτιστόν κόσμον εκ της πτώσεως αυτού, υπερνικώσα την εν αυτώ μονοτονίαν και αδράνειαν δια της μεγάλης εντάσεως του πνεύματος ημών εν τη τηρήσει των εντολών του Χριστού.

[//20] Κοπιώδης είναι ο αγών δια την προσευχήν. Εναλλάσσονται αι καταστάσεις του πνεύματος ημών: Ενίοτε η προσευχή ρέει εν ημίν ως ισχυρόν ποταμός, άλλοτε δε η καρδιά αποβαίνει απεξηραμμένη. Ας είναι όμως πάσα ύφεσις της ευχητικής δυνάμεως κατά το δυνατόν βραχεία. Προσευχή σημαίνει πολλάκις να ομολογώμεν εις τον Θεόν την αθλίαν ημών κατάστασιν: αδυναμίαν, ακηδίαν, αμφιβολίας, φόβους, λύπην, απόγνωσιν, εν ενί λόγω, παν ό,τι συνδέεται μετά των συνθηκών της υπάρξεως ημών. Να ομολογώμεν μη επιζητούντες καλλιπεείς εκφράσεις, ουδέ εισέτι λογικόν ειρμόν ... Συχνάκις ο τρόπος ούτος στροφής προς τον Θεόν αποβαίνει η αρχή της προσευχής-διαλόγου.

Ενίοτε θα είμεθα επί των κυμάτων της Θείας Αγάπης, την οποίαν κατ' αφελή τρόπον θα εκλάβωμεν μονομερώς ως ημετέραν προς Αυτόν αγάπην. Ούτω συνέβαινεν εις εμέ: Δεν ετόλμων να διανοηθώ ότι ήτο δυνατόν ο απείρως μέγας Δημιουργός του παντός να επιβλέψη επ' εμέ τον μηδαμινόν και αχρείον. Και έλεγον:

«Ω, εάν ήτο δυνατόν Συ να αγαπάς εμέ τοσούτον, όσον εγώ Σε αγαπώ ... Βλέπεις άρα γε, πόσον η καρδιά μου Σε διψά ημέρας και νυκτός; Κλίνον προς με· επίφανον το πρόσωπον Σου επ' εμέ· ποιήσον με τοιούτον, ως Συ θέλεις να βλέπης τους κτισθέντας

υπό Σου· τοιούτον, ως Συ, Πανάγιε, δύνασαι να δέχῃσαι και να αγαπάς ...»

Δεν εγνώριζον τί έλεγον (βλ. Λουκ. 9,33)· δεν ετόλμων να σκεφθώ ότι Αυτός ο Ίδιος προσεύχεται εν εμοί.

Η θεωρία της αγιότητας και ταπεινώσεως του Θεού πλήττει την ψυχήν, και αύτη μετά μεγάλης ευλαβείας [//21] εσωτερικώς προσκυνεί Αυτόν εν αγάπη. Την τοιαύτην προσευχήν διαδέχεται ενίοτε η όρασις του ακτίστου Φωτός.

Ίνα αναγνωρίσωμεν τας εκ του Θεού προερχόμενας δωρεάς, Ούτος, μετά την επίσκεψιν, εγκαταλείπει ημάς προς καιρόν. Παράδοξον εντύπωσιν προξενεί η Θεοεγκατάληψις. Εν τη νεότητί μου υπήρξα ζωγράφος (φοβούμαι ότι και μέχρι του νυν ούτος δεν απέθανεν εντελώς εν εμοί). Το φυσικόν χάρισμα τούτο έμεινεν εντός μου. Ήτο δυνατόν να εξαντλούμαι να μη έχω δυνάμεις προς εργασία, ούτε έμπνευσιν· εγνώριζον όμως ότι το δώρον τούτο είναι φύσις μου. Όταν όμως ο Θεός εγκαταλείπει ημάς, τότε λαμβάνομεν αίσθησιν κενού τινος εν αυτώ τούτω τω είναι· και δεν γνωρίζει η ψυχή εάν ποτε θα επιστρέψη ο Απελθών. Ούτος απεκρύβη, εγώ δ' εγκατελείφθην κενός· και ζω το φοβερόν τούτο κενόν ως θάνατον. 'Δια της ελεύσεως Αυτού εις εμέ εφανερώθη τι το θαυμαστόν, ηδύ εις την καρδίαν, υπερέχον και την πλέον τολμηράν φαντασίαν. Και ιδού ευρίσκομαι εκ νέου εις εκείνην την κατάστασιν, ήτις πρότερον εφαίνετο εις εμέ φυσική, ικανοποιητική, νυν δε προξενεί φρίκην: Εμφανίζεται καθ' υπερβολήν ζωώδης-κτηνώδης ... Εισήχθην εις τον οίκον του μεγάλου Βασιλέως· εγνώρισα ότι είμαι συγγενής Αυτού, αλλ' ιδού πάλιν δεν είμαι πλέον ει μη ανέστιος επαίτης.

Δια της εναλλαγής των καταστάσεων θα γνωρίσωμεν την διαφοράν μεταξύ των φυσικών χαρισμάτων και εκείνων τα οποία κατέρχονται ως Άνωθεν ευλογία. Δια της προσευχής της μετανοίας ηξιώθην της πρώτης επισκέψεως, αλλά και δια προσευχής, πλέον όμως ενθέρμου, ελπίζω [//22] να επανέλθη Ούτος. Και όντως, Ούτος έρχεται. Συχνάκις, και μάλιστα συνήθως, μεταβάλλει Ούτος τον τρόπον της ελεύσεως Αυτού. Ούτως ακαταπαύστως εμπλουτίζομαι υπό των επισκέψεων τούτων επί του επιπέδου του Πνεύματος: Άλλοτε εν παθήμασιν, άλλοτε εν χαρά, εγώ όμως αυξάνω. Αυξάνει η ικανότης μου να παραμένω επί μακρότερον χρονικόν διάστημα εν τη πρότερον αγνώστω σφαίρα.

Κράττει στεργώς τον νουν εν τω Θεώ και θα έλθη στιγμή κατά την οποίαν ο αθάνατον Πνεύμα θα εγγίση την καρδίαν. Ω, η επαφή αύτη του Αγίου των Αγίων! Είναι αδύνατον να συγκριθή μεθ' οιοδήποτε άλλου: Αρπάζει το πνεύμα ημών εις τον χώρον του ακτίστου Είναι· τιτρώσκει την καρδίαν δι' αγάπης, διαφόρου εκείνης, ήτις συνήθως εννοείται υπό την λέξιν ταύτην. Το Φως της αγάπης ταύτης εκχέεται προς πάσαν την κτίσιν, προς όλον τον κόσμον των ανθρώπων, εν τη μακροχρονίω αυτού εμφανίσει. Η αγάπη αύτη γίνεται αισθητή υπό της φυσικής καρδιάς, αλλά κατά το είδος αυτής είναι πνευματική, άκτιστος, ως παρά του Θεού εκπηγάζουσα.

Το ζωοποιόν Πνεύμα του Θεού επισκέπτεται ημάς, όταν ημείς διαμένωμεν εν καταστάσει ταπεινού ανοίγματος προς Αυτόν. Δεν παραβιάζει την ελευθερίαν ημών· περιβάλλει ημάς τοσούτον ιλαρώς, ώστε δυνάμεθα και να μη παρατηρήσωμεν Αυτό παραχρήμα. Δεν πρέπει να αναμένωμεν ότι ο Θεός θα

εισβάλη εντός ημών δια της βίας, άνευ της ημετέρας συγκαταθέσεως. Ω, ουχί: Σέβεται τον άνθρωπον, ταπεινούνται ενώπιον αυτού: Η αγάπη Αυτού είναι ταπεινή· αγαπά ουχί αφ' υψηλού, αλλ' ως στοργική μήτηρ το εαυτής πάσχον βρέφος. Όταν ανοίγωμεν εις [//23] Αυτό την καρδίαν ημών, τότε επικρατεί το δυνατόν αίσθημα ότι Τούτο είναι «οικείον» και η ψυχή προσπίπτει μετά θαυμασμού ενώπιον Αυτού εν ταπεινή αγάπη.

Η θεία αγάπη ήτις είναι ο βαθύτερος χαρακτήρ της ζώσης αιωνιότητος, δεν δύναται να μη πάσχη εν τω κόσμω τούτω. Εις την απαλυνθείσαν δια της ασκήσεως και της επισκέψεως της χάριτος καρδίαν δίδεται συχνάκις να βιώση, έστω και εκ μέρους, την αγάπην του Χριστού, την περιπτυσσομένην άπασαν την κτίσιν εν ατελευτήτῳ συμπαθείᾳ προς παν υπαρκτόν. Νυν είμαι αιχμάλωτος του Χριστού-Θεού. Εγνώρισα εμαυτόν κληθέντα εκ του μηδενός· κατά την φύσιν αυτού ο άνθρωπος είναι μηδαμινότης. Παρα ταύτα όμως αναμένομεν από του Θεού συμπάθειαν και σεβασμόν. Και αίφνης, ο Παντοδύναμος αποκαλύπτεται εις ημάς εν τη απεριγράπτῳ Αυτού ταπεινώσει. Η όρασις αύτη κατανύσσει την ψυχήν, καταπλήττει τον νουν. Αυθορμήτως κλίνομεν το γόνυ ενώπιον Αυτού. Όσον δε και αν αγωνιζώμεθα να ομοιάσωμεν προς Αυτόν εν ταπεινώσει, βλέπομεν ότι είμεθα ανίσχυροι να φθάσωμεν το απόλυτον Αυτού.

Η ταπείνωσις του Χριστού είναι δύναμις τα πάντα νικώσα. Εν τη κενώσει και τη προς ημάς διακονία αυτής δεν γνωρίζει εξουθένωσιν· αναλλοιώτως διαμένει θεοειδώς μεγαλειώδης εν τη φύσει αυτής. Εκφραζομένη δια των λέξεων ημών παρουσιάζεται αντιφατική. Η ταπείνωσις είναι κατηγόρημα της Θείας Αγάπης, Ήτις, εν τῳ ανοίγματι αυτής προς την κτίσιν, πράως δέχεται παντοίας πληγὰς εκ των υπ' Αυτής κτισθέντων όντων.

Η όρασις του Θεού θέτει τον άνθρωπον ενώπιον της [//24] αναγκαιότητος του εσωτερικού αυτοπροσδιορισμού εν αναφορά προς Αυτόν. Κατ' ουσίαν εκάστη ενέργεια ημών απαιριτήτως ή προσεγγίζει ημάς προς τον Θεόν, ή, αντιθέτως, απομακρύνει ημάς. Όθεν η έναρξις εκάστου έργου δέον, όπως τελήται εν φόβῳ δια της επικλήσεως του Ονόματος του Θεού. Η ψυχή φοβείται ουχί μόνον το καταφανώς κακόν έργον, αλλά και την σκέψιν την δυναμένην να λυπήση το Πνεύμα το Άγιον, το Οποίον αύτη ηγάπησεν. Η απόστασις μεταξύ ημών και του Θεού είναι ανεκφράστως μεγάλη. Βλέπομεν εαυτούς αναξίους του Αγίου των Αγίων· η καρδιά συντρίβεται εκ της μαρτυρικής επιγνώσεως της πτωχείας ημών. Δεν αντιλαμβανόμεθα εξ αρχής ότι τούτο ακριβώς το φαινόμενον είναι ήδη η αρχή της προσεγγίσεως ημών προς τον Θεόν. Η πρώτη εντολή των μακαρισμών – «μακάριοι οι πτωχοί τῳ πνεύματι» – κατά τινα οργανικόν τρόπον οδηγεί προς τας επομένας βαθμίδας: προς το πένθος, την πραότητα, την πείναν και την δίψαν της δικαιοσύνης, προς την ευσπλαχνίαν, την καθαρότητα της καρδιάς, προς την ζώσαν αίσθησιν της υιοθεσίας ημών· οδηγεί ημάς προς την θλιβεράν σύγκρουσιν μετά του κόσμου των παθών, προς χωρισμόν από των μη εκζητούντων την Βασιλείαν της δικαιοσύνης· προς τους διωγμούς, τους ονειδισμούς, τας δυσφημίας και τα παρόμοια. Όταν η αντίστασις του χριστιανικού πνεύματος προς το πνεύμα του κόσμου τούτου φθάση το απόγειον αυτής, η ζωή του ακολουθούντος τον Χριστόν ομοιάζει προς σταύρωσιν, έστω και επί αοράτου

σταυρού. Η περίοδος αυτή είναι λίαν φοβερά και εν ταυτώ σωτήριος: Δια των εσωτερικών, ουχί σπανίως συνδεδεμένων και μετά των εξωτερικών περιστάσεων, τα παθήματα του πνεύματος ημών νικούν τα πάθη, και τότε καταργείται η εξουσία του κόσμου εφ' ημών, εισέτι δε [//25] και ο θάνατος: Ανατέλλει η ομοίωσις προς τον σταυρωθέντα Χριστόν.

Εν τούτοις και εις την υψίστην ταύτην βαθμίδα οφείλομεν να διατηρήσωμεν την ταπείνωσιν του πνεύματος. Εξ αυτής ταύτης της πείρας θα αντιληφθώμεν ότι, ευθύς ως επέλθη αυτοϊκανοποίησις εις αντικατάστασιν της αισθήσεως της «πτωχείας», άπασα η κλίμαξ αυτή των πνευματικών αναβάσεων καταρρέει και «ο οίκος ημών αφίεται έρημος» (πρβλ. Ματθ. 23,38): Ο Θεός δεν είναι πλέον μεθ' ημών. Ούτω γίνεται, έως ότου ταπεινωθή εκ νέου η καρδιά και κράξη προς Αυτόν μετά πόνου. Εκ των εναλλασσόμενων τούτων βιωμάτων η ψυχή κατανοεί το μυστήριο των οδών της σωτηρίας· τρέμει παν ό,τι εναντιούται εις την ταπείνωσιν· η προσευχή αυτής καθαίρεται· ο νους και η καρδιά υπό ουδενός αλλοτρίου ελκύνονται, ουδέν επιθυμούν εκτός του Θεού. Δια της εξ όλης της υπάρξεως προσευχής επιχέεται εις τον προσευχόμενον δύναμις νέας ζωής. Η περαιτέρω ανάβασις είναι αρχή γνώσεως περί της μορφής του ουρανού Όντος.

Η γηϊνή ημών ύπαρξις καθορίζεται εκ του χρόνου και του χώρου. Αλλά τί σημαίνει χρόνος; Είναι δυνατόν να δοθούν πολλοί και διάφοροι ορισμοί: Χρόνος είναι ο «τόπος» της συναντήσεως ημών μετά του Δημιουργού· χρόνος είναι η διαδικασία της πραγματοποίησεως του σχεδίου του Θεού περί της δημιουργίας: «Ο Πατήρ μου έως άρτι εργάζεται, καγώ εργάζομαι» (Ιωάν. 5,17). Η δημιουργία δεν είναι εισέτι τετελειωμένη: «... περιπατείτε έως το φως έχετε, ίνα μη σκοτία υμάς καταλάβη· και ο περιπατών εν τη σκοτία ουκ οίδε πού υπάγει. Έως το φως έχετε, πιστεύετε εις το φως, ίνα υιοί φωτός γένησθε» (Ιωάν. 12,35-36). [//26] Εις ένα έκαστον εξ ημών παρεσχέθη «ίδιος τις χρόνος», βραχύς μεν, αλλ' επαρκής δια την επίτευξιν της σωτηρίας. Η δημιουργική ιδέα του Θεού εν τη κτίσει αποπληρούται: «... ουκ αδυνατήσει παρά τω Θεώ παν ρήμα» (Λουκ. 1,37). Επί του Γολγοθά αποθνήσκων ο Κύριος είπε: «Τετέλεσται» ... Θα έλθη άλλη στιγμή, κατά την οποίαν εκ νέου θα λεχθή όμοιος προς αυτόν λόγος· περί τούτου είναι γεγραμμένον εν τη Αποκαλύψει: «Και ο Άγγελος ... ήρε την χείρα αυτού την δεξιάν εις τον ουρανόν και ώμοσεν εν τω Ζώντι εις τους αιώνας των αιώνων ... ότι χρόνος ουκέτι έσται» (10,5-6).

Εφ' όσον διάγομεν εν τούτω τω «σώματι της αμαρτίας» και συνεπώς εν τω κόσμω τούτω, δεν θα παύση η ασκητική πάλη προς τον «νόμον της αμαρτίας», τον ενεργούντα εν τη σαρκί ημών (πρβλ. Ρωμ. 6,6 και 7,23). Βλέποντες εαυτούς ότι δεν δυνάμεθα να υπερνικήσωμεν τον θάνατον τούτον δια των ιδίων ημών δυνάμεων, εμπίπτομεν εις απόγνωσίν τινα περί της σωτηρίας ημών. Όσον παράδοξον και αν φαίνεται τούτο, είναι εν τούτοις αναγκαίον να ζήσωμεν την βαρείαν ταύτην κατάστασιν, να βιώσωμεν αυτήν εκατοντάκις, ώστε βαθέως να εντυπωθή εν τη συνειδήσει ημών. Η πείρα αυτή του άδου είναι δι' ημάς ωφέλιμος. Όταν φέρωμεν εν εαυτοίς το μαρτύριον τούτο επί έτη, επί δεκάδας ετών, τότε γίνεται το μόνιμον περιεχόμενον του πνεύματος ημών, ανεξάλειπτος ουλή επί του σώματος της ζωής ημών. Και ο Χριστός διετήρησεν επί του Σώματος

Αυτού τους τύπους των ήλων της σταυρώσεως εισέτι και μετά την ανάστασιν: «... ήλθεν ο Ιησούς και έστη εις το μέσον, και λέγει αυτοίς· ειρήνη υμίν. Και ... έδειξεν αυτοίς τας χείρας και την πλευράν Αυτού» (Ιωάν. 20,19-20).

[//27] Εκ της πείρας των βασάνων του άδου δέον όπως γεννηθή προσευχή υπέρ όλου του γένους των ανθρώπων, ως και υπέρ ημών αυτών (βλ. Ματθ. 22,39). Εκάστην κατάστασιν ημών μεταφέροντες εν πνεύματι εκ των στενών παισίων της ατομικότητος ημών εις άπασαν την ανθρωπότητα. Ούτω πάσα εμπειρία ημών αποβαίνει αποκάλυψις περί των διαδραματιζομένων ανά τους αιώνες εν τω κόσμω των ανθρώπων, και η πνευματική ημών μετ' αυτών ταύτισις λαμβάνει χαρακτήρα απτής πραγματικότητας.

Ο Κύριος απεκάλυψεν εις ημάς το αυθεντικόν νόημα της εντολής «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» εν τη θεία αυτής απειρότητι. Πρότερον τουτέστιν εν τοις ορίοις του Μωσαϊκού Νόμου, η διάστασις της εντολής ταύτης αφεώρα μόνον εις τον Εβραϊκόν λαόν: «Ουκ εκδικάται σου η χειρ, και ου μηνίεις τοις υιοίς του λαού σου, και αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» (Λευϊτ. 19,18). Ο Χριστός όμως επεξέτεινε ταύτην εις όλους τους λαούς, εις πάντας τους αιώνες: «Ηκούσατε ότι ερρέθη, αγαπήσεις τον πλησίον σου και μισήσεις τον εχθρόν σου. Εγώ δε λέγω υμίν, αγαπάτε τους εχθρούς υμών, ευλογείτε τους καταρωμένους υμάς, καλώς ποιείτε τοις μισούσιν υμάς και προσεύχεσθε υπέρ των επηρεαζόντων υμάς και διωκόντων υμάς, όπως γένησθε υιοί του Πατρός υμών του εν ουρανοίς» (Ματθ. 5,43-45). Ο Μονογενής Υιός του Ουρανίου Πατρός έδωκεν εις ημάς την γνώσιν ταύτην, εν τη Γραφή, δια της συνομιλίας μετά του νομικού (βλ. Λουκ. 10,27 κ.ε.), εν τη ζωή δε ημών, δια του Πνεύματος του Αγίου. Αυτός Ούτος εξεπλήρωσε πάντα ταύτα εν τη πληρότητι, ήτις επετελέσθη εν Γεθσημανή και επί του Γολγοθά. Ημείς δε, εισδύοντες εις το πνεύμα της εντολής ταύτης, εξομοιούμεθα προς τον Θεόν.

[//28] Πολλάκις ηρχόμην εις απόγνωσιν δι' εμαυτόν λόγω της ανικανότητος μου να παραμένω αδιαλείπτως εν τω πνεύματι των εντολών του Χριστού. Κατά τας πικράς εκείνας ώρας εσκεπτόμην: Αυτός ο Κύριος είπεν ότι δεν είναι εκ του κόσμου τούτου (βλ. Ιωάν. 8,23). Κατέβη εκ των ουρανών (βλ. Ιωάν. 3,13), εγώ δε όλος είμαι ακριβώς εκ του κόσμου τούτου: εκ της γης, την οποίαν πατώ δια των ιδίων μου ποδών. Ούτος, «ο ών εν τω ουρανώ», δεν απεχωρίσθη από του Πατρός διάγων μεθ' ημών· και πώς θα ήτο δυνατόν εγώ να είμαι εκεί όπου είναι Αυτός; Ούτος είναι άγιος, εγώ όμως δεν δύναμαι να αποσπασθώ από του «σώματος» του παγκοσμίου Αδάμ, όστις εν τη πτώσει αυτού μετέβαλε τον κόσμον τούτον εις άδην, «έθεσεν αυτόν εν τω πονηρώ» (πρβλ. Α' Ιωάν. 5,19), εκεί όπου και εγώ μετ' αυτού (του κόσμου) κείμαι.

Τί σημαίνει να μη είναι τις εκ του κόσμου τούτου; Ουδέν άλλο, ει μη να «έχη γεννηθή άνωθεν». Δεν έβλεπον πέρας εις την θλίψιν μου: Να παραιτηθώ της αναζητήσεως προς ένωσιν μετ' Αυτού είναι αδύνατον· να καταδικάσω εμαυτόν εις τον χωρισμόν από του Φωτός Αυτού είναι άδης πλήττων εμέ δια φρίκης. Φευ εις εμέ, τον γεννηθέντα εν αμαρτίαις. Και τίς θα σώση εμέ εκ του σκότους του εξωτέρου; Τίς θα μεταμορφώση την φύσιν μου ούτως, ώστε να

καταστή ικανή να μένη αδιαστάτως μετ' Αυτού, Ὅστις είναι Φως, ἐν ᾧ οὐκ ἔστι σκοτία ουδεμία;

Εγεννήθη ἐν αμαρτίαις. Ἐκληρονόμησα ἀπιστεύτως τεραστίαν κληρονομίαν: τὴν πτώσιν τοῦ Ἀδάμ· πτώσιν ἀυξηθεῖσαν ἐν τῇ ροῇ τῶν αἰώνων ὑπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς· πτώσιν εἰς τὴν ὁποῖαν καὶ ἐγὼ προσθέτω τι καθ' ἑκάστην ἡμέραν. Καὶ θρηνῶ ὁρῶν ἐμαυτὸν οἷός εἰμι. Ὅταν ὁμως οἱ ὀδυρμοὶ μου ἐξαντλοῦν καὶ ὀδηγούν ἐμέ εἰς τὸ μεθόριον τοῦ θανάτου, ἐγὼ δὲ ἀβοηθήτως κρέμαμαι ἐπάνω [//29] τῆς ἀβύσσου τοῦ σκότους, τότε δι' ἀνερμηνεύτου τρόπου ἔρχεται λεπτὴ ἀγάπη ἐξ ἐτέρου κόσμου καὶ μετ' αὐτῆς Φως. Βεβαίως, τούτο εἶναι γέννησις Ἀνωθεν· καίτοι δὲν εἶναι εἰσέτι πλήρης, ἐν τούτοις εἶναι ἀπελευθέρωσις ἀπὸ τῆς ἐξουσίας τοῦ ζοφεροῦ θανάτου, ἀρχὴ ἀθανασίας. Ὄντως, ἀπόκειται εἰς ἡμᾶς μακρὸς εἰσέτι ἀγὼν, ὅπως ἡ δωρεὰ τοῦ Θεοῦ ἀυξηθῇ ἐντὸς ἡμῶν. Καὶ ὅταν τὸ θαυμαστόν τούτο δῶρον ἀρχίζῃ νὰ ωριμάζῃ καὶ διὰ τῆς εὐωδίας αὐτοῦ νὰ διεισδύῃ εἰς τοὺς πόρους τοῦ «σώματος τῆς αμαρτίας» ἡμῶν (Ρωμ. 6,6), ἀπέρχεται ἀφ' ἡμῶν ὁ φόβος τοῦ θανάτου, καὶ ἐλευθερούμεθα ἐκ τῆς πολυμόρφου «δουλείας» (Εβρ. 2,15). Τότε ἐν τῇ ἀποκτηθείσῃ ἀγία ἐλευθερίᾳ ἐπιθυμούμεν διὰ πάντας τὸ ἀγαθόν.

Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ἐμπνέει ἐλεήμονα ὑπὲρ πάντων τῶν ἀνθρώπων προσευχήν, ἐν τῇ ὁποῖᾳ συμμετέχουν καὶ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Βαστάζοντες ἐν τοιαύτῃ προσευχῇ τὰς θλίψεις διὰ τὰς αμαρτίας τοῦ ἀδελφοῦ, καθιστάμεθα κοινωνοὶ τῶν κοσμοσωτηρίων παθῶν τοῦ Κυρίου: «... Χριστὸς ... περὶ τῶν αμαρτιῶν (ἡμῶν) ἔπαθε, δίκαιος ὑπὲρ ἀδίκων ... Ἐπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολουθήσωμεν τοῖς ἰχνεσὶν Αὐτοῦ» (πρβλ. Α' Πέτρ. 3,18 καὶ 2,21). Νὰ συσταυροῦνται τὶς μετ' Αὐτοῦ εἶναι δῶρον τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εὐαρεστεῖται ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος, ὅταν πάσχωμεν βλέποντες τὰ προσκόμματα τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν. Κατὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐντολῆς «ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν» οφείλομεν νὰ συμπάσχωμεν ὁ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἄλλου. Εἶναι ἀπαραίτητον νὰ δημιουργηθῇ τρόπον τινὰ ἀλληλοκάλυψις εὐθυνῶν, ἥτις θὰ ἐνώσῃ πάντας ἡμᾶς ἐνώπιον τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ τοῦ Δημιουργοῦ ἡμῶν.

[//30] Ἐν τῇ εὐχητικῇ καταπονήσει τῆς ψυχῆς περὶ τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων περικλείεται ζωοποιὸς δύναμις καὶ ἀγία χαρὰ. Ὁ μὴ γήϊνος ἀλλὰ θεοειδὴς χαρακτήρ τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, ἐγκεῖται εἰς τὸν μετὰ θαυμαστοῦ τρόπου συνδυασμὸν θλίψεως καὶ χαρᾶς, βάθους καὶ ὕψους, παρελθόντος, παρόντος καὶ μέλλοντος ἐν τῇ μακραίῳν ἱστορίᾳ τῆς γῆς. Καθὼς ὁ ἥλιος πέμπει τὰς ἀκτῖνας αὐτοῦ πρὸς πάσας τὰς κατευθύνσεις, πληρῶν διὰ τῆς θερμῆς καὶ τοῦ φωτός τὸ περιβάλλον αὐτὸν διάστημα, οὕτω καὶ τὸ Φως καὶ ἡ θερμὴ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ διαρρηγνύουν πάντα περιορισμὸν καὶ ὀδηγούν τὸ πνεῦμα ἡμῶν εἰς τὴν ἀπειρότητα. Ποίος ποιητὴς θὰ ἀνέυρῃ λόγους ἀξίους, ἵνα ἐκφράσῃ τὸν εὐγνώμονα θαυμασμόν διὰ τὴν δοθείσαν εἰς ἡμᾶς ζωὴν; Ἐν αὐτῇ ἡ νέκρωσις μεταβάλλεται εἰς ζωὴν αἰώνιον διὰ τῆς ἀναστάσεως: «... ὅς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐνεκεν Ἐμοῦ, εὐρήσει αὐτήν» (Ματθ. 16,25). «Ἀμήν ἀμήν λέγω ὑμῖν, εἴαν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀποθάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· εἴαν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν καρπὸν φέρει. Ὁ φιλὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολέσει αὐτήν, καὶ ὁ

μισών την ψυχήν αυτού εν τω κόσμω τούτω, εις ζωήν αιώνιον φυλάξει αυτήν» (Ιωάν. 12,24-25).

Βραδεία φαίνεται εις ημάς η διαδικασία της αφομοιώσεως της Ανωθεν δοθείσης εις την ανθρωπότητα Αποκαλύψεως. Τούτο δε ουχί μόνον εν τη ζωή του συνόλου των ανθρώπων, αλλά και εν τω προσωπικώ αγώνι ενός εκάστου εξ ημών. Ιδού δύο ενδείξεις: Πρώτον, η Σιναϊτική Αποκάλυψις – Εγώ ειμι ο Ών – απήτησε δέκα πέντε αιώνας έως ου εμφανισθή εκ του Εβραϊκού λαού μικρός τις αριθμός ανθρώπων, ικανών να δεχθούν την εκπλήρωσιν αυτής εν τη Καινή Διαθήκη (βλ. Ματθ. 5,17-19). Δεύτερον, είκοσι αιώνες παρήλθον, αφ' ής στιγμής εν τω ακτίστω [\[//31\]](#) Φωτί επί του Όρους Θαβώρ και εν συνεχεία δια της επιφοιτήσεως του Αγίου Πνεύματος εν τω Υπερώω της Σιών εδόθη εις τον κόσμον η τελεία Αποκάλυψις περί του Τριαδικού Θεού. Είναι όμως άρα γε πολλοί οι αληθώς αφομοιώσαντες αυτήν; Δυσκόλως αφομοιούνται υφ' ημών η ζωή του Θεού. Εκείνοι δε, οίτινες ηγάπησαν την επιφάνειαν του Χριστού του Αμνού του Θεού, δεν χωρούν το πλήρωμα της εκχεομένης επ' αυτούς ευλογίας. Πάσχουν μέχρι μεγάλου πόνου καθ' όλην αυτών την ζωήν όσοι εν φλογερά ορμή πίστεως έλαβον τον σταυρόν επί των ώμων αυτών και ηκολούθησαν οπίσω Αυτού (βλ. Ματθ. 16,24). Ενισχύονται ούτοι υπό της ελπίδος ότι μετά την εντεύθεν έξοδον θα εισέλθουν εις εκείνην την φωτοφόρον σφαίραν, «όπου Αυτός εστι»: «Εάν Εμοί διακονή τις, Εμοί ακολουθείτω, και όπου ειμί Εγώ, εκεί και ο διάκονος ο Εμός έσται και εάν τις Εμοί διακονή, τιμήσει αυτόν ο Πατήρ» (Ιωάν. 12,26)

Οσονδήποτε πεπυρωμένη και εάν είναι η πίστις του χριστιανού, το έργον της «μεταμορφώσεως του εξουθενημένου σώματος» ημών, όπως καταστή τούτο «σύμμορφον τω σώματι της δόξης του Κυρίου», απαιτεί μακροχρόνιον αγώνα νηστείας και προσευχής μετανοίας. Εν τη παρατεταμένη πορεία της ασκήσεως τούτης αποκαλύπτεται η έως τότε άγνωστος διάστασις της πτώσεως του Αδάμ. Η όρασις αύτη δεν δίδεται εις πάντας κατά το αυτό μέτρον. Είναι εν τούτοις δυνατόν να υπάρχουν περιπτώσεις, καίτοι σπανίως, κατά τας οποίας το Πνεύμα του Θεού διαπερά τον μετανοούντα δια μέσου απροσίτων εις άλλους αβύσσων.

Η πίστις εις τον απόλυτον Θεόν οφείλει να είναι ελευθέρα [\[//32\]](#) πάσης ταλαντεύσεως. Κατά τους χρόνους της εν τω Όρει Άθω ζωής μου δεν ενθυμούμαι στιγμήν, κατά την οποίαν προσήγγισεν αμφιβολία τον νουν και την καρδίαν μου. Υπήρξαν όμως περιπτώσεις, κατά τας οποίας η κατώδυνος εκ της μακράς προσευχής καρδιά απώθει τον Θεόν λέγουσα: «Ω, τούτο είναι υπέρ τας δυνάμεις μου»! Αι συνέπειαι εν τούτοις τοιούτων βραχυτάτων στιγμών απέβαινον λίαν θετικάί.

Προ πάντων και υπέρ πάντα ημείς αγαπώμεν τον Χριστόν. Όσον πληρεστέρα είναι η αγάπη, τοσούτον οδυνηρότερον βιούται πάσα διατάραξις της αρμονίας. Και εάν εισέτι κατέχωμεν μακράν πείραν και γνώσιν του «μηχανισμού» τοιούτων δοκιμασιών, ανακαλύπτομεν ουχί άνευ φόβου εν εαυτοίς την δυνατότητα νέας πτώσεως. Εξ ου και η προσευχή προς τον Θεόν μετά βαθέος θρήνου: «Ίασαι με έως τέλους». Και Ούτος ιάται. Η δε καρδιά μετά χαράς ευχαριστεί τον Θεόν. Η αγάπη, ήτις εφαινέτο έως τότε τελεία, ανυψούται ποιοτικώς και δη μετ' ηυξημένης κατανοήσεως της αγαθότητος του Κυρίου.

Ίδιον της εντόνου προσευχής είναι να ελκύη τας προς το Αιώνιον κινήσεις της καρδιάς και του νου εις τοιούτον βαθμόν, ώστε άπαν το παρελθόν να περιέρχεται εις λήθην, και να μη υπάρχη εν τω νοῒ σκέψις περί επιγείου μέλλοντος· εν τη ψυχῇ επικρατεῖ μόνον η μέριμνα: να μη απολέσῃ ένα τοιούτον Θεόν· να παύσῃ να εἶναι αναξία Αυτοῦ. Ὅσον ισχυροτέρα εἶναι η ἑλξις ἡμῶν προς τον Ἀπειρον, τοσούτον βραδυτέρα φαίνεται εις ἡμᾶς η προσέγγις προς Αυτόν. Η τυραννική αἰσθησις της μηδαμινότητος ἡμῶν ἀφ' ενός, και η θεωρία του ανεκδιηγήτου μεγαλείου του Ποθουμένου ἀφ' ετέρου καθιστοῦν ἀδύνατον [//33] την ἔγκυρον κρίσιν περί της πραγματικῆς καταστάσεως ἡμῶν: Προσεγγίζομεν άραγε προς τον Θεόν ἢ απομακρυνόμεθα ἀπ' Αυτοῦ; Εν τη θεωρία της αγιότητος του Θεοῦ ο ἄνθρωπος ἀναπτύσσεται ταχύτερον παρ' ὅτι προοδεύει εν τη ικανότητι αὐτοῦ ὅπως συμμορφοί την ζωὴν αὐτοῦ προς την ἐντολήν. Εξ οὗ και η ἐντύπωσις ὅτι η διάστασις μεταξύ ἡμῶν και του Θεοῦ δεν παύει να αὐξάνῃ. Εν τη ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ πάσα νέα ἀνακάλυψις, μη ούσα τελική, ἀποκαλύπτει την προτέραν ἡμῶν ἄγνοιαν και δι' αὐτοῦ του γεγονότος ευρύνει τρόπον τινά την περιοχὴν του μυστηριώδους και ἀκαταλήπτου, ὅπερ ἐκτείνεται ἔμπροσθεν ἡμῶν.

Η νοερά ὁρασις του σκοποῦ δύναται να δοθῇ εις ἡμᾶς εν βραχυτάτῃ στιγμῇ, ἀνεξαρτήτως της φυσικῆς ἡλικίας, ἀλλ' η εν τη πράξει ἐκπλήρωσις ἐκείνου, ὅπερ προεγεύθημεν εν διαισθήσει δύναται να ἀπαιτήσῃ ισόβιον ἀγῶνα· ἀλλὰ και τότε η ἐπιτυχία δεν εἶναι εἰσέτι βεβαία. Εν τῷ χώρῳ της ἐπιστήμης και της τέχνης υπάρχουν σημεῖα τινὰ εις τα ὁποῖα ἐρεῖδεται η κρίσις ἡμῶν· δεν ἰσχύει ὁμως το αὐτό δια το πνεῦμα το ἐλκόμενον προς τον Ἀναρχον.

Εἶναι γνωστόν ὅτι και ο καλλιτέχνης και ο φιλόσοφος και ο ἐπιστήμων εἶναι δυνατόν ὄντως να πάσχουν εν τη δημιουργικῇ πάλῃ, καίτοι το ἔργον αὐτῶν εἶναι ἀληθῶς μηδαμινόν εν συγκρίσει προς το ἡμέτερον.

Ὅταν ο προσευχόμενος νους του χριστιανοῦ ἀποσπάται εκ της διαμονῆς αὐτοῦ εν τῷ Αἰωνίῳ ὑπὸ των κακῶν λογισμῶν, τότε φόβος – ἐννοεῖται πνευματικός – κυριεύει αὐτοῦ. Να ἴδῃ τις εαυτόν εν τη δουλείᾳ των χαμερπῶν παθῶν των ἀποχωριζόντων αὐτόν ἀπὸ του Θεοῦ, θλίβει [//34] αὐτόν μέχρι μεγάλου πόνου. Εκ της ἀπεγνωσμένης θλίψεως η προσευχή συνάγεται εις τα ἔσω, εις αὐτόν τούτον τον καρδιακόν πυρήνα της υπάρξεως ἡμῶν, ὑπὸ μορφήν «σπασμοῦ»: Ο ὅλος ἄνθρωπος συσφίγγεται εις ἓν, ὡς ἰσχυρός ἐσφιγμένος γρόνθος. Η προσευχή γίνεται κραυγὴ ἀνευ λόγων. Τούτο εἶναι μία εκ των πικροτέρων ἐμπειριῶν: να συνειδητοποιήσῃ τις εαυτόν εν τῷ ζοφερῷ λάκκῳ της ἁμαρτίας, ἀνάξιον του Αγίου των Αγίων. Δεν ὑπάρχει ὁμως ἄλλη ευκολωτέρα ὁδός δια την υπερνίκησιν των παθῶν.

Παν χριστιανικόν «ἔργον» ἀναποφεύκτως συνδέεται μετ' ἀσκητικοῦ ἀγῶνος· η ἀγάπη δε, ὡς το ὑψιστον πάντων των ἔργων, ἀπαιτεῖ και τον μεγαλύτερον κόπον. Η ζωὴ του χριστιανοῦ εἶναι κατ' ουσίαν πορεία ὀπίσω του Χριστοῦ: «Τί προς σε (οἰοσδήποτε και εἴναι ο ἄλλος); Σὺ ἀκολουθεῖ Μοι» (πρβλ. Ιωάν. 21,22). Ὡς εκ τούτου ἕκαστος πιστός θα ἐπαναλάβῃ εις τον ἓν ἢ τον ἄλλον βαθμόν την ὁδόν του Κυρίου, ἀλλ' οὐχὶ δια της ἰδίας αὐτοῦ δυνάμεως θα ἀρῇ ἐπὶ των ὤμων αὐτοῦ τον σταυρόν, ἵνα πορευθῇ εις Γεθσημανὴ και περαιτέρω

εις Γολγοθάν: «... ότι χωρίς Αυτού ου δυνάμεθα ποιείν ουδέν» (πρβλ. Ιωάν. 15,5). Όσοι όμως έλαβον την φοβεράν ταύτην ευλογίαν, εγεύθησαν της αναστάσεως αυτών· ο κλήρος των υπολοίπων είναι η πίστις εις την ευσπλαχνίαν του Θεού.

Ούτως ηυδόκησε περί ημών ο Πατήρ ο ουράνιος: Πάντες οι γηγενείς οφείλουν «να άρουν τον σταυρόν αυτών», ίνα κληρονομήσουν ζωήν αιώνιον (πρβλ. Ματθ. 16,24-25). Οι εκκλίνοντες από της σταυροφορίας ταύτης δεν θα εκφύγουν την δουλείαν των παθών και θα «θερίσουν εκ της σαρκός φθοράν» (πρβλ. Γαλ. 6,8 και Ρωμ. 8,13). Η [//35] προς τον Θεόν και τον πλησίον εντεταλμένη αγάπη είναι πλήρης βαθέων παθημάτων, αλλά ταύτα συνοδεύει παράκλησις ουράνιος (πρβλ. Μάρκ. 10,29-30): Την ψυχήν ζωοποιεί η ειρήνη εκείνη, την οποίαν έδωκεν ο Κύριος εις τους Αποστόλους προ της αναβάσεως Αυτού εις τον Γολγοθάν. Όταν δε το πνεύμα του ανθρώπου εισαχθή εις την σφαίραν της φωτοφόρου αγάπης του Θεού και Πατρός ημών, τότε επιλανθάνεται πάντων των πόνων, και η ψυχή ανερμηνεύτως μακαριούται (βλ. Ιωάν. 12,50 και 17,3). Ούτως η γυνή, «όταν γεννήση το παιδίον, ουκέτι μνημονεύει της θλίψεως δια την χαράν ότι εγεννήθη άνθρωπος εις τον κόσμον» (Ιωάν. 16,21). Ούτω και έτι μάλλον χαίρει ο χριστιανός, όταν εν επιγνώσει και βαθεία αισθήσει συνειδητοποιήση εαυτόν αναγεγεννημένον εν τω Θεώ δια την αιωνιότητα.

Είναι φυσικόν εις τον πιστόν να φυλάττη μετά ζήλου την αλήθειαν της δοθείσης εις τον Εκκλησίαν Αποκαλύψεως, ει δυνατόν, εν τη πληρότητι και τη αυθεντικότητι αυτής. Η μακραίων πείρα της Εκκλησίας απέδειξε μετά πειστικότητος ότι πάσα απόκλισις από της οδού των ευαγγελικών εντολών απομακρύνει από της οδού της γνώσεως, εν τη οποία περικλείεται η αιώνιος ζωή (βλ. Ιωάν. 12,50 και 17,3). Δεν είμεθα εις θέσιν να φθάσωμεν την τελειότητα των εντολών, αλλ' εξ ημών εξαρτάται να επιδείξωμεν την μεγαλυτέραν δυνατήν φιλοπονίαν, και τότε Εκείνος ο Ίδιος θα επιτελέση το υπόλοιπον. Εν τω αγώνι ημών προς απόκτησιν της αγάπης του Χριστού δίδεται εις ημά να θεωρήσωμεν το απρόσιτον της αγιότητος του Θεού, εν ταυτώ δε και το άμετρον της ταπεινώσεως Αυτού. Η δύναμις των ευαγγελικών εντολών έγκειται εις το ότι αύται εισάγουν κατά φυσικόν τρόπον εις την [//36] απειρότητα του Θείου Είναι. Η ψυχή εκπλήττεται μακαρίαν έκπληξιν ενώπιον του Θεού· εξίσταται προ του προαιωνίου Αυτού μεγαλείου, εκθαμβείται δια της προς ημάς συγκαταβάσεως Αυτού εν τη ενσαρκώσει. Εν πάσι τούτοις Διδάσκαλός αυτής είναι ο Χριστός (βλ. Ματθ. 23,8). Χωρίς Αυτού η ανθρωπότης αναποφεύκτως θα απολεσθή εις τον βαθύτατον ζόφον της κακίας αυτής. Ο Χριστός είναι το Φως του κόσμου· δι' Αυτού εγένετο η αλήθεια και «εκ του πληρώματος Αυτού πάντες ημείς λαμβάνομεν, και χάριν αντί χάριτος» (πρβλ. Ιωάν. 8,12 και 1,16-17).

Ο ταπεινός Θεός «υπερηφάνοις αντιτάσσεται, ταπεινοίς δε δίδωσεν χάριν» (Α' Πέτρ. 5,5· Ματθ. 23,12). Η χάρις είναι η ζωή του Θεού, και Ούτος δίδει την ζωήν Αυτού εις τους ποθούντας την προς Αυτόν ομοίωσιν. «Ο ταπεινών εαυτόν υψωθήσεται» (Λουκ. 14,11). Δυνάμει της ασκητικής ταύτης αρχής παρατηρείται κίνησις προς αυτοσμίκρυνσιν, προς το «ατελευτήτως» μικρόν, και ουδόλως τάσις υπερήφανος προς αυτοεκθειασμόν. Η οδός ημών είναι οδός αποφατικής ασκήσεως δια «κενώσεως» εν πορεία οπίσω του Χριστού, του κενώσαντος Εαυτόν

μέχρι και του σταυρικού εισέτι θανάτου (βλ. Φιλ. 2,5-9). Όσον βαθύτερον πορευόμεθα «προς τα κάτω», τοσούτον ριζικώτερον καθαιρόμεθα εκ των συνεπειών της υπερηφάνου πτώσεως του προπάτορος ημών Αδάμ. Όταν δε καθαρθή η καρδιά ημών (βλ. Ματθ. 5,8), τότε ενοικούν εν ημίν και ο Πατήρ και ο Υιός και το Πνεύμα το Άγιον, και ημείς εισαγόμεθα εις την ασάλευτον πραγματικότητα της Θείας Βασιλείας, ένθα το ανεκδιήγητον μεγαλείον συνενούνται μετά της αφάτου ταπεινώσεως και του αργήτου κάλλους.

[//37] Αυτή αύτη η ενανθρωπήσις του Θεού Λόγου είναι ωσαύτως κένωσις, προσιδιάζουσα οντολογικώς εις την Θεϊαν Αγάπην. Ο Πατήρ κενοί εαυτόν όλον εν τη γεννήσει του Υιού, ενώ ο Υιός ουδέν αποδίδει εις Εαυτόν, αλλά τα πάντα παραδίδει εις τον Πατέρα. Η δε κένωσις ημών εκφράζεται δια της αρνήσεως πάντων όσα είναι εις ημάς πολύτιμα επί της γής εν τη τηρήσει των εντολών: «... Ει τις θέλει οπίσω μου ελθείν, απαρνησάσθω εαυτόν και αράτω τον σταυρόν αυτού ... ός γαρ αν θέλη την ψυχήν αυτού σώσαι, απολέσει αυτήν· ός δ' αν απολέση την ψυχήν αυτού ένεκεν Εμού, ευρήσει αυτήν» (Ματθ. 16,24-25). Και πάλιν: «Ούτως ούν πας εξ υμών, ός ουκ αποτάσσεται πάσι τοις εαυτού υπάρχουσιν, ου δύναται είναι Μου μαθητής» (Λουκ. 14,33).

Και αύτη είναι η οδός του Ζώντος Θεού.

«... Νομικός τις ... εκπειράζων τον Ιησούν είπε: Διδάσκαλε, τί ποιήσας ζωήν αιώνιον κληρονομήσω; Ο δε είπε προς αυτόν: Εν τω νόμω τί γέγραπται; Πώς αναγινώσκεις; Ο δε αποκριθείς είπεν: Αγαπήσεις Κύριον τον Θεόν σου εξ όλης της καρδιάς σου και εξ όλης της ψυχής σου και εξ όλης της ισχύος σου και εξ όλης της διανοίας σου, και τον πλησίον σου ως σεαυτόν. Είπε δε αυτώ: Ορθώς απεκρίθης· τούτο ποίει και ζήση (ζωήν αιώνιον)» (πρβλ. Λουκ. 10,25-28). Εις την ερώτησιν του νομικού «και τις εστι μου πλησίον;» ο Κύριος απήντησε δια της παραβολής του Καλού Σαμαρείτου, το ουσιώδες νόημα της οποίας συνέδεον τω καιρώ εκείνω μετά του πνεύματος της εντολή: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών και αγαθοποιείτε ... μηδέν απελπίζοντες, και έσται ο μισθός υμών πολύς, και έσεσθε υιοί Υψίστου» (Λουκ. 6,35).

[//38] Περί της καταστάσεως του πνεύματος ημών, όταν δίδηται εις ημάς άνωθεν η χάρις να αγαπώμεν τους εχθρούς, ο Άγιος Σιλουανός ωμίλει ως περί εμπειρίας θείας αιωνιότητος, έτι εν τοις ορίοις της ζωής ταύτης. Ούτος έλεγε και έγγραφεν: «Όστις δεν αγαπά τους εχθρούς, ούτος δεν εγνώρισεν εισέτι τον Θεόν, καθώς οφείλει να γνωρίζη Αυτόν».

Τολμώ απ' εμαυτού να προσθέσω εις επεξήγησιν της χάριτος ταύτης: Όστις δια της ελλάμψεως υπό του ακτίστου Φωτός του Αγίου Πνεύματος ζη εντός αυτού την μετάβασιν «εκ του θανάτου εις την ζωήν την αιώνιον», εκείνος φυσικώ τω τρόπω συμπάσχει μετά πάντων, οίτινες στερούνται του αγαθού τούτου. Ο τοιούτος, ών εκτός του θανάτου, είναι ελεύθερος από του φόβου των συμφορών και γνωρίζει την σκέψιν του Πατρός περί αυτού: «Τέκνον, συ πάντοτε μετ' Εμού εί, και πάντα τα Εμά σά εστιν» (Λουκ. 15,31). Και εάν παν ό,τι έχει ο Πατήρ δίδηται εις ημάς, τότε αποβαίνει απολύτως φυσικόν εις την ψυχήν «το χαίρειν και αγαλλιάσθαι», όταν ο πρότερον νεκρός αδελφός ζωοποιήται προς άφθαρτον δόξαν εν τη Βασιλεία του Ζώντος Θεού (πρβλ. Λουκ. 15,32).

Να είναι τις χριστιανός σημαίνει να πιστεύη εις την ανάστασιν των νεκρών· να ελπίζη εις την υπό του ουρανίου Πατρός υιοθεσίαν ημών· να αποδέχηται την θείαν μορφήν της υπάρξεως· να γίνηται δια της δωρεάς της Πατρικής αγάπης ό,τι Αυτός ο Ίδιος είναι κατά την ουσίαν Αυτού τουτέστι θεός. Τοιαύται είναι αι επαγγελίαι του Θεού και Πατρός εις ημάς τους πιστεύοντας εις Χριστόν Ιησούν ως τον Μονογενή και ομοούσιον Υιόν του Πατρός. Είναι μεγάλη αμαρτία να μειώσωμεν την δοθείσαν εις ημάς εν Πνεύματι Αγίω αποκάλυψιν περί του Ανθρώπου [//39] περί του τρόπου δια του οποίου συνελήφθη ο Άνθρωπος εν τω νοϊ του Θεού, πριν ή δημιουργηθή ο ορατός ούτος κόσμος. Η τιμωρία δια την αμαρτίαν ταύτην – της απιστίας εις την ανάστασιν – είναι ιδιαιτέρου χαρακτήρος. Αποτελεί την ιδίαν ημών αυτοκαταδίκην: Απορρίπτομεν το δώρον του Δημιουργού ημών. Δια τι όμως απορρίπτομεν τούτο; Κυρίως και προ πάντων, διότι η Πατρική Δωρεά αποκτάται μετά μεγάλου κόπου και πολλών παθημάτων. Το θέμα τούτο είναι άκρως βαθύ. Ποίος είναι εις θέσιν να παρουσιάσῃ το έργον τούτο εναργώς εις τους ανθρώπους, τους ισταμένους επί διαφόρων επιπέδων συνειδήσεως και νοημοσύνης; Τίς δύναται να περιγράψῃ πρεπόντως τον εντελώς ιδιαίτερον ενθουσιασμόν του πνεύματος ημών, όταν εν τω Φωτί της Θεότητος αποκαλύπτονται εις ημάς αι πάνσοφοι οδοί του Ζώντος Θεού;

Πώς όμως δυνάμεθα να πιστεύσωμεν εις το δυνατόν της αναστάσεως ημών δια την αιωνιότητα μετά τον κατά το σώμα θάνατον ημών; Όλα τα βιώματα ημών φαίνονται εις ημάς συνδεδεμένα ακριβώς μετά του σώματος τούτου και των αισθήσεων αυτού. Αισθανόμεθα εισέτι και την σκέψιν ημών ως κίνησιν ενεργείας τινός εν τω φυσικώ εγκεφάλω και τη καρδιά ημών ... Δεν εδόθη εις πάντας η εμπειρία των καταστάσεων προσευχής, κατά τας οποίας το πνεύμα ημών ελευθερούται από των υλικών δεσμών και των συνθηκών του χρόνου και του χώρου. Τουναντίον εις ελαχίστους. Αλλ' ιδού πιστεύομεν εις την επιστήμην μετ' αφελούς πίστεως παρά την πασιφανή αυτής σχετικότητα. Πάντες δε ημείς χάριν αφομοιώσεως των τελευταίων αυτής επιτεύξεων από παιδικής ηλικίας παραδιδόμεθα εις επωδύνους προσπάθειάς επί δεκαετίας. Εις τας υψίστας αυτού μορφάς ο πνευματικός αγών πορεύεται απείρως [//40] πέραν πάσης ανθρωπίνης επιστήμης, αλλά εις τα αρχικά στάδια είναι απλούς και χαροποιός εισέτι. Προσπαθώ να εξηγήσω την αληθινήν αιτίαν της αρνήσεως των ανθρώπων να ακολουθήσουν τον Χριστόν-Αλήθειαν.

«Ει Χριστός κηρύσσεται ότι εκ νεκρών εγήγερται, πώς λέγουσι τινες εν υμίν ότι ανάστασις νεκρών ουκ έστιν; Ει δε ανάστασις νεκρών ουκ έστιν, ουδέ Χριστός εγήγερται. Ει δε Χριστός ουκ εγήγερται, κενόν άρα το κήρυγμα ημών, κενή δε η πίστις υμών ... Και ει εν τη ζωή ταύτη ηλπιότες εσμέν εν Χριστώ μόνον, ελεεινότεροι πάντων ανθρώπων εσμέν ... Τί και ημείς κινδυνεύομεν πάσαν ώραν; Καθ' ημέραν (εγώ ο Παύλος) αποθνήσκω ...» (Α' Κορ. 15,12-14· 15,19 και 30-31).

«Και προσπορεύονται αυτώ Ιάκωβος και Ιωάννης οι υιοί Ζεβεδαίου λέγοντες: Διδάσκαλε, θέλομεν ίνα ό εάν αιτήσωμεν ποιήσης ημίν. Ο δε είπεν αυτοίς: Τί θέλετε ποιήσαι Με υμίν; Οι δε είπον Αυτώ: Δος ημίν ίνα είς εκ δεξιών Σου και είς εξ ευωνύμων Σου καθίσωμεν εν τη δόξη Σου. Ο δε Ιησούς είπεν

αυτοίς: Ουκ οίδατε τί αιτείσθε. Δύνασθε πειν το Ποτήριον ό Εγώ πίνω, και το βάπτισμα ό Εγώ βαπτίζομαι βαπτισθήναι; Οι δε είπον Αυτώ; Δυνάμεθα. Ο δε Ιησούς είπεν αυτοίς: Το μεν ποτήριον ό Εγώ πίνω πίεσθε, και το βάπτισμα ό Εγώ βαπτίζομαι βαπτισθήσεσθε» (Μάρκ. 10,35-39).

«Και Αυτός (ο Ιησούς) απεσπάσθη απ' αυτών (των μαθητών) ωσει λίθου βολήν, και θεις τα γόνατα προσήχετο λέγων: Πάτερ, ει βούλει παρενεγκείν τούτο το Ποτήριον απ' Εμού! ... Και γενόμενος εν αγωνία εκτενέστερον προσήχετο. Εγένετο δε ο ιδρώς Αυτού ωσει θρόμβοι αίματος καταβαίνοντες επί την γην» (Λουκ. 22,42-44).

Τι είναι το Ποτήριον τούτο του Χριστού κατά την [//41] ουσίαν αυτού; Το βάθος του μυστηρίου τούτου είναι αποκεκρυμμένον αφ' ημών. Εν τη προσπάθεια ημών όπως ακολουθήσωμεν τον Χριστόν δια της οδού της τηρήσεως των εντολών Αυτού, αναποφεύκτως και απαύστως πίνομεν ποτήριόν τι, αλλά δεν κατανοούμεν πλήρως το Ποτήριον εκείνο εις το οποίον ανεφέρετο και το οποίον έζη ο Χριστός «εν τη ώρα εκείνη». Εν τούτοις ανάλογον τι απαιρητήτως τελείται και μεθ' ημών καθώς Αυτός Ούτος είπε: «Το Ποτήριον ό Εγώ πίνω πίεσθε» (Μάρκ. 10,39). Το Ποτήριον του Χριστού είναι μυστηριώδες, αλλά και το ημέτερον ποτήριον είναι κεκρυμμένον από των αλλοτρίων οφθαλμών.

«Ει εν τη ζωή ταύτη ηλπιότες εσμέν εν Χριστώ μόνον, ελεεινότεροι πάντων ανθρώπων εσμέν», είπεν ο Παύλος (Α' Κορ. 15,19). Όντως, τούτο ακριβώς ούτως έχει. Αλλά δια τι μένει ανερμήνευτος η ευλογημένη αύτη «δυστυχία» εις τους μη ακολουθήσαντας τον Χριστόν; Διότι πάσαι εν γένει αι αντιδράσεις του Πνεύματος του Χριστού, προς πάντα τα πέριξ ημών τελούμενα, διαφέρουν βαθέως – συχνάκις δε είναι εκ διαμέτρου αντίθετοι – προς το πνεύμα των τέκνων του κόσμου τούτου. Ιδού έν παράδειγμα: Ενώ ο Ιούδας εξήρχετο του Υπερώου της Σιών, ίνα παραδώση τον Κύριον εις σταύρωσιν, την ώρα εκείνην ήνοιξε το στόμα ο Ιησούς και είπε: «Νυν εδοξάσθη ο Υιός του ανθρώπου, και ο Θεός εδοξάσθη εν Αυτώ» (Ιωάν. 13,31). Ούτω, λοιπόν, παρατηρούμεν εν τω Ευαγγελίω ότι ο Κύριος εις έκαστον βήμα Αυτού έζη εις άλλο επίπεδον του Είναι εκεί όπου τα πάντα ορώνται δια μέσου άλλου πρίσματος. Και όστις θέλει να γνωρίζη περί του μυστηρίου τούτου, έστω και εκ μέρους, ούτος οφείλει να άρη επί των ώμων τον σταυρόν αυτού και να παραδοθή τελείως εις το θέλημα του Ουρανίου Πατρός. Δεν υπάρχει [//42] άλλη οδός. Και δεν υπάρχει εισέτι τέλος εις την σύγκρουσιν μεταξύ του Χριστού και του κόσμου τούτου.

Μεγάλη είναι η αγάπη και η ευγνωμοσύνη μου προς την Εκκλησίαν, εν τοις κόλποις της οποίας απεκαλύπτετο εις εμέ η Θεότης του Ιησού Χριστού και η εικών της φανερωθείσης υπ' Αυτού ανθρωπότητος. Την εικόνα ταύτην βλέπομεν εν τη ζωή μεμονωμένων ανθρώπων, ως και εν ημίν αυτοίς τοις εξουθενημένοις. Η πλήρης πραγμάτωσις της εικόνας ταύτης ανήκει εις τον μέλλοντα αιώνα, αλλά και αι σπάνια εν τη ιστορία προσεγγίσεις προς αυτήν προκαλούν θαυμασμόν εις την ψυχήν. Εις τον χριστιανόν είναι φυσική η δίψα να ομοιωθή προς τον Κύριον: να περιβάλη δι' αγάπης τον κόσμον, καθώς Εκείνος περιπτύσσεται αυτόν· ομοίως προς τον Χριστόν, να μη έχη εχθρούς, τουτέστι να είναι ελεύθερος από του άδου του μίσους προς οιονδήποτε, συμφώνως προς την εντολήν Αυτού: «Εγώ δε λέγω

υμίν, αγαπάτε τους εχθρούς υμών, ευλογείτε τους καταρωμένους υμάς, καλώς ποείτε τοις μισούσιν υμάς και προσεύχεσθε υπέρ των επηρεαζόντων υμάς και διωκόντων υμάς, όπως γένησθε υιοί του Πατρός υμών του εν ουρανοίς» (Ματθ. 5,44-45). Ουδείς εκ των υιών του Αδάμ δύναται να ζήση ούτω (αγαπάτε τους εχθρούς υμών) δια μόνης της δυνάμεως αυτού. Τούτο δεν είναι δυνατόν άλλως ει μη εάν το Πνεύμα το Άγιον πληρώση την καρδίαν του ανθρώπου δια της ιδιαιζούσης εις Αυτό αιωνιότητος. Άνευ Αυτού δεν δυνάμεθα να φυλάξωμεν την εντολήν του Θεού.

Όντως, εις τον χριστιανόν η δίψα να ομοιωθή προς τον Κύριον είναι φυσική. Εν τούτοις «στενή η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα» εις την μακαρίαν ταύτην [//43] ζωήν (Ματθ. 7,14). Ο όφιος ίνα απορρίψη αφ' εαυτού το παλαιόν άχρηστον ένδυμα, διέρχεται δια στενής σχισμής· ούτω και πας άνθρωπος, ίνα σωθή οφείλει να διέλθη δια λίαν «στενής πύλης», όπως απεκδυθή τους «δερματίνους χιτώνας», τους οποίους ενεδύθημεν εν τη πτώσει ημών (βλ. Γέν. 3,21).

Ο ειπών, «Εγώ ειμι η οδός και η αλήθεια και η ζωή» (Ιωάν. 14,6), έδωκεν εις ημάς τοιαύτας εντολάς: «Εί τις έρχεται προς Με και ου μισεί τον πατέρα εαυτού και την μητέρα και την γυναίκα και τα τέκνα και τους αδελφούς και τας αδελφάς, έτι δε και την εαυτού ψυχήν, ου δύναται Μου μαθητής είναι» (Λουκ. 14,26· πρβλ. 14,27 και 33· Ματθ. 16,24-25). Εκ των λόγων τούτων βλέπομεν «Τις εστιν Ούτος» (Ματθ. 21,10). Εάν ο Χριστός δεν ήτο εν τη υποστατική Αυτού υπάρξει Θεός, ομοούσιος τω Πατρί και τω Αγίω Πνεύματι, εμφανισθείς εν τη σαρκί ημών, αλλά μόνον όμοιον προς ημάς κτιστόν όν, τότε οντολογικώς δεν θα ήτο δυνατόν να έλθουν εις Αυτόν τοιαύται ιδέαι. Εάν ο Ιησούς δεν ήτο Θεός κατά την ουσίαν Αυτού, θα ήρκει η εντολή αύτη να αποδείξη και το υπόλοιπον περιεχόμενον του Ευαγγελίου απαράδεκτον. Δύο χιλιετία πείρας της Εκκλησίας σταθερώς επιβεβαιούν το «μέγα της ευσεβείας Μυστήριον· Θεός εφανερώθη εν σαρκί, εδικαιώθη εν Πνεύματι» (Α' Τιμ. 3,16). Ο Χριστός, γινόμενος αποδεκτός δια της πίστεως ως ο άναρχος Κύριος, αποβαίνει δι' ημάς το Φως της αιωνιότητος, και οι λόγοι Αυτού ανοίγουν εις ημάς να απερινόητα βάθη του Θείου Είναί.

Κατά την ακατάληπτον δι' εμέ Πρόνοιαν του Θεού ωδηγήθην εις τους πόδας του Σιλουανού, του εκλεκτού του Θεού του Υψίστου. Παρατηρών ευλαβώς τον αγώνα [//44] αυτού, ακούων τας διδασχάς αυτού, και εγώ, ο μηδαμινώτερος των ανθρώπων, ηδυνήθην να ίδω εκ μέρους το μυστήριον της οδού προς την σωτηρίαν. Νυν, επί τω τέλει των ημερών μου, τολμώ να διηγηθώ περί εκείνου, όπερ μετά ζήλου απέκρυπτον πρότερον. Ομιλώ ενταύθα εν τοις ορίοις εκείνοις και περί των μορφών εκείνων, εν τοις οποίοις εδόθη εις εμέ να ζήσω τον Θεόν.

Εις άλλας σελίδας γράφω περί του φοβερού ολισθήματός μου: περί της αυτοπροαιρέτου και υπερηφάνου απομακρύνσεως μου από της Αποκαλύψεως, της δοθείσης εις ημάς εν Χριστώ. ΑΛΛ' ο Πατήρ – είη το Όνομα Αυτού ευλογημένον εις τους αιώνας – εφάνέρωσεν εις εμέ τον Υιόν Αυτού εν τω ανεσπέρω Φωτί, και ούτως έδωκεν εις εμέ να αισθανθώ την αμαρτίαν μου μετά τοιαύτης δυνάμεως, ώστε επί δεκαετίας να θρηνώ, προσπίπτων κατά πρόσωπον επί την γην εν απογνώσει δια την αχρειότητα μου. Η πράξις της απομακρύνσεως

μου από του Θεού ενεφανίζετο εις εμέ εν τη καταχθονίᾳ αὐτῆς εἰδεχθείᾳ καὶ ἡσθάνθην βαθείαν αἰσχύνην δι' εμαυτόν· ἐβδελυσσόμενην, περιεφρόνουν εμαυτόν, καὶ ἡ περιφρόνησις μου εὔρε δι' εαυτὴν συνοδοιπόρον τὸ αυτομίσος. Δὲν θα εἶπω ὅτι ἐμίσησα τὸν πατέρα μου ἢ τὴν μητέρα μου ἢ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς καὶ φίλους. Ἦρκει εἰς εμέ τὸ μίσος πρὸς εμαυτόν, ἐνῶ περὶ τῶν ἄλλων, τρόπον τινά, δὲν ἐσκεπτόμην. Ὁ πόθος μου διὰ τὸν Θεόν προεκάλει μεγάλην οδύνην, τοσαύτην ὥστε νὰ ἐπιλανθάνωμαι πάντων τῶν λοιπῶν, διαμένων μόνος μετ' Αὐτοῦ. Δὲν γνωρίζω ἐὰν ὁ Κύριος συνεχώρησεν εἰς ἐμέ πλήρως τὴν αμαρτίαν μου, ἀλλὰ ἐγὼ ὁ ἴδιος δὲν δύναμαι νὰ συγχωρήσω εἰς εμαυτόν ἐκεῖνο, ὅπερ διέπραξα. Διὰ τῆς προσωπικῆς μου τραγωδίας ἔζησα τὴν τραγωδίαν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ ἐν τοῖς ἀνά τοὺς αἰῶνας ἀπογόνους αὐτοῦ: ἐν ταῖς ἀλληλοδιαδεχομέναις [//45] γενεαῖς τῶν κατοίκων τῆς γῆς. Διὰ τῆς οδοῦ ταύτης ἦλθεν εἰς ἐμέ ἡ προσευχή ὑπὲρ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἐζῶν αὐθορμήτως, ἀνεὺ ἀναλύσεως τῶν βιωμάτων μου. Δὲν ἦτο ἴδιον εἰς ἐμέ νὰ ἀναλύω εμαυτόν. Παρεδιδόμην ἀπλῶς εἰς τὴν κατερχομένην ἐπ' ἐμέ δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἐτόλμων ὅμως νὰ σκεφθῶ ὅτι Αὐτός ὁ Ἰδιος ἐνεργεῖ ἐν ἐμοὶ τὴν προσευχήν. Ἡσθάνομην τὴν δύναμιν ταύτην τῆς ζωῆς ὡς ἰδικήν μου. Καὶ μόνον ὅτε ἀπεχώρει ἀπ' ἐμοῦ τὸ πυρ τῆς μετανοίας, κατενόουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἐδίδεν εἰς ἐμέ τὴν εὐλογίαν νὰ προσεγγίσω Αὐτόν.

Μόνον ὁ Ἰδιος ὁ Δωρητὴς Θεὸς γνωρίζει αὐθεντικῶς εἰς ποῖον μέτρον ἐξέχεεν Οὗτος ἐπ' ἐμέ τὴν χαρὰν νὰ γνωρίσω τὴν Ἀγάπην Αὐτοῦ. Χάρις εἰς τὸν Ἅγιον Σιλουανὸν διηνοιχθησαν καὶ οἱ ἰδιοὶ μου πνευματικοὶ ὀφθαλμοί, ὥστε νὰ ἰδῶ ὅτι ἡ ἐντολή τοῦ Χριστοῦ νὰ ἀγαπήσωμεν Αὐτόν μέχρι τοῦ αυτομίσους εἶναι Ἀποκάλυψις περὶ τῆς Θείας Ἀγάπης: τῆς ἀγάπης ἐκείνης διὰ τῆς ὁποίας ὁ Ἰδιος ἀγαπά ἡμᾶς.

Εἰάν αἱ ἐντολαὶ «ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν δι' ὅλου τοῦ εἶναι σου καὶ τὸν πλησίον ὡς σεαυτόν» προήρχοντο ἐξ οἰουδήποτε προφήτου, ἀνθρώπου κατὰ τὴν κτιστὴν αὐτοῦ φύσιν, θὰ ἐστεροῦντο τοῦ νοήματος τὸ ὁποῖον ἀναζητοῦμεν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἐδέχθημεν τούτο ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ Κτίστου παντός ὑπαρκτοῦ, καὶ γνωρίζομεν ὅτι αἱ ἐντολαὶ αὗται (ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν δι' ὅλου τοῦ εἶναι σου καὶ τὸν πλησίον ὡς σεαυτόν) ἀποτελοῦν αὐτοαποκάλυψιν τοῦ Θεοῦ ἐνώπιον ἡμῶν. Ἡ τήρησις αὐτῶν εἶναι δυνατὴ οὐχὶ ἄλλως, εἰ μὴ ὅταν ἀπεκδυθώμεν τὸν «παλαιὸν ἄνθρωπον» καὶ ἐνδυθώμεν «τὸν νέον» (Κολ. 3,9): τὸν Χριστόν, τὸν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάντα (βλ. Α' Κορ. 15,47).

Ὅταν ζῶμεν ἐν τῷ πνεύματι τῶν ευαγγελικῶν προσταγμάτων, εἴμεθα ἤδη τεθεωμένοι, διότι ἡ ἀναρχος ζωὴ διαπερὰ ἡμᾶς. Ἐδόθη εἰς ἡμᾶς ἡ ἐντολὴ νὰ ἀγαπώμεν. Ἡ [//46] ἀγάπη δὲ ἐνοποιεῖ ἡμᾶς ἐν τῷ εἶναι. Τὸ πλήρωμα τῆς ἀγάπης ὁδηγεῖ νὰ ἀγαπώμεν μέχρις αὐτολήθης: «αὐτολήθης», τουτέστιν αυτομίσους.

Τὸ περιεχόμενον τῆς ζωῆς τοῦ μετ' ἐντάσεως προσευχομένου ἀνθρώπου εἶναι ὅμοιον πρὸς ἀπέραντον ὠκεανὸν ζώντος ὕδατος. Τὸ πνεῦμα ἡμῶν πλουτεῖ ἡμᾶς ἀκαταπαύστως, ἀλλ' οὐχὶ τόσον ὡς πρὸς τὸ πλῆθος νέων λόγων ἢ ἐννοιῶν, ὅσον ὡς πρὸς τὴν ἐμβάθυνσιν ἀποκτηθέντων βιωμάτων. Εἰς τὰς προηγουμένας σελίδας προσεπάθησα νὰ ἀναφέρω παραδείγματα τινὰ τῆς λεπτῆς, ἀλλ' ἐν ταυτῷ βαθείας ἀσκητικῆς πάλης πρὸς τὰ φονεύοντα ἡμᾶς πάθη. Ἐπὶ ἔτη, εἰσέτι

δε και δεκαετίας, η παρατεινομένη εναλλαγή καταστάσεων οδύνης ή παρακλήσεως – άνωθεν κατερχομένης – διαπαιδαγωγεί το πνεύμα ημών, απεργαζομένη τούτο ικανώτερον προς νέας μορφάς σκέψεως και προσλήψεως του είναι εν γένει: Ο νους εθίζεται να σκέπτηται ασχηματίστως όλον τον κόσμον, η καρδιά δε να φέρη ευκτικώς και μετά πόνου αγάπης εν εαυτή τον κόσμον τούτον εν τω συνόλω αυτού. Εν τη τοιαύτη πνευματική συνθέσει διαμένει η ώριμος προσευχή του χριστιανού του παρισταμένου τω Θεώ δι' όλου του νου, δι' όλης της καρδιάς (βλ. Λουκ. 10,27), εν τη ενώσει αυτών εις έν. Ο ασκητής ανίσχυρος να εκφράση δια λόγου παν ό,τι φέρει εν εαυτώ, συχνάκις προσεύχεται άνευ λόγων, έχων εν τούτοις σφαιρικήν επίγνωσιν των όσων έλαβε πείραν, ή εν πλήρει καταδύσει εν τω Θεώ μέχρι λήθης της γης. Εν τη αμεθοδεύτω εξωτερικώς περιγραφή των διαδικασιών της ζωής του ανθρωπίνου πνεύματος γίνεται λόγος περί της βαθμιαίας μεταβάσεως εκ των ατομικών μορφών της υπάρξεως εις την υποστατικήν μορφήν του είναι εν τω αιωνίω Θεώ. Είναι αδύνατον να δοθή συστηματική, αναλυτική [\[//47\]](#) περιγραφή της αναβάσεως προς την ζωήν ταύτην. Δεν ευρίσκομεν ταύτην ουδέ εις τα έργα των μεγάλων Αγίων Πατέρων της Εκκλησίας ημών. Η σχολαστική συστηματοποίησις του υλικού είναι δυνατή μέχρι σημείου τινός εις τα θεωρητικά θεολογικά έργα, αλλ' ουδόλως και ουδέποτε εις τα ζώντα ρήματα περί της αυθεντικής ζωής του πνεύματος ημών.

Τω δε Θεώ τω Σωτήρι ημών είη δόξα αἰῶδιος εις πάντας τους αιώνας. [\[//48\]](#)

[//49]

Β' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΩΣ Η ΟΔΟΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΓΝΩΣΙΝ

«Ο Θεός, Συ έγνωσ την αφροσύνην μου, και αι πλημμέλειαι μου από Σου ουκ απεκρύβησαν» (Ψαλμ. 68,6) ... Νυν εγώ ζω εν εξουδενωμένη μορφή, Συ δε, Χριστέ, καλείς εμέ εις πίστιν και αποδοχήν της Αποκαλύψεως ότι ο Πατήρ αγαπά ημάς, καθώς αγαπά Σε, τον Μονογενή Αυτού Υιόν: «Ο Πατήρ φιλεί υμάς, ότι υμείς Εμέ πεφιλήκατε ... Ου περί τούτων δε ερωτώ μόνον, αλλά και περί των πιστευόντων δια του λόγου αυτών εις Εμέ, ίνα πάντες έν ώσι, καθώς Συ, Πάτερ, εν Εμοί καγώ εν Σοι, ίνα και αυτοί εν Ημίν έν ώσιν, ίνα ο κόσμος πιστεύση ότι Συ με απέστειλας ... και ηγάπησας αυτούς καθώς Εμέ ηγάπησας» (Ιωάν. 16,27· 17,20-23).

Η εις Χριστόν πίστις καθιστά ημάς αμέτρως τολμηρούς. Ουχί ματαιώς λέγει ο μακάριος Παύλος ότι «το μωρόν του Θεού σοφώτερον των ανθρώπων εστί». Ότι φαίνεται εις τον «νουν της σαρκός» (Κολ. 2,18) ως τελεία μωρία, τούτο δια τους πιστούς είναι σοφία και δύναμις, ζωή και φως (βλ. Α' Κορ. 1,18-30· Κολ. 2,14· 3,18-19).

ΑΛΛ' εάν δι' έκαστον άνθρωπον η τόλμη να είναι χριστιανός είναι πράξις υπερβαίνουσα το μέτρον του ανθρώπου, τί να είπω περί εμαυτού; Από των παιδικών μου [//50] χρόνων είχον συνείδησιν της μηδαμινότητος μου· εγώ, και ενώπιον των ανθρώπων, είμαι άτολμος. Και όμως: Επεσκέφθη εμέ μικρόν Φως, και εγώ επίστευσα εις τον Χριστόν-Θεόν. Ύστερον ηκολούθησεν αφθονωτέρα έκχυσις Φωτός συνδεομένη προς την εις Αυτόν πίστιν μου, και αύτη εβαθύνθη δια της νέας γνώσεως.

Όσον και εάν είμαι όντως “μηδέν”, εν τούτοις το Άκτιστον Φως εφανερούτο εις εμέ ακριβώς δια την εις Χριστόν πίστιν. Ο νους μου υπερέβη το τείχος του λογικού – του όντος εν απορία –, την αδυναμίαν να εννοήση ότι η Υπόστασις κατέχει γνώσιν περιβάλλουσαν τα πάντα τοσούτον, ώστε ουδέν να αποκρύπτηται απ' Αυτού εν όλω τω κοσμικώ είναι: «Έν εξ αυτών (των στρουθίων) ου πεσείται επί την γην άνευ (του θελήματος) του Πατρός ημών. Ημείς δε και αι τρίχες της κεφαλής πάσαι ηριθμημέναι εισί ... ουδέν γαρ εστι κεκαλυμμένον ό ουκ αποκαλυφθήσεται, και κρυπτόν ό ου γνωσθήσεται» (πρβλ. Ματθ. 10,29-30 και 26). «Και ουκ έστι κτίσις αφανής ενώπιον Αυτού, πάντα δε γυμνά και τετραχληλισμένα τοις οφθαλμοίς Αυτού» (Εβρ. 4,13).

Αι μετά του Θεού σχέσεις μου φέρουν αποκλειστικώς προσωπικόν χαρακτήρα. Έξω των προσωπικών σχέσεων δεν νοείται αμαρτία· εκτός αυτών δεν υφίσταται αγάπη μεταξύ ανθρώπου και Θεού. Άνευ αυτών δεν υπάρχει και δεν δύναται να υπάρξη οντολογική γνώσις του Θεού. Χωρίς αυτών το παν καταβροχθίζεται υπό του θανάτου, βυθίζεται εις το όντως μη-όν.

Αυτό, περί του οποίου προτίθεμαι νυν να γράψω, συνέβη προ ημίσεος και πλέον αιώνος. Ήτο περίοδος εντάσεως. Πολλά, ακριβέστερον ειπείν τα πάντα, ήσαν δι' εμέ ασαφή. Και η ζωή είναι τοσούτον βραχεία! Και ο Θεός [//51] τοσούτον απείρως μέγας και απομεμακρυσμένος! Τίς θα διδάξη εμέ να πορευθώ προς Αυτόν δια της ευθείας οδού και να μη απολέσω χρόνον περιπλανώμενος εις

αλλοτρίας οδούς; Εζήτουν βεβαίως τοιούτον άνθρωπον ή τοιούτους ανθρώπους, οίτινες θα ηδύναντο να βοηθήσουν εμέ, να γίνουν οι καθοδηγηταί μου. Το γεγονός όμως εκείνο, ότι κατήλθεν επ' εμέ δύναμις τις άγνωστος έως τότε – προσευχή, ήτις ενεργείτο εν εμοί ημέρας και νυκτός – κατέστησε την προσευχήν ταύτην κατά τρόπον φυσικόν στήριγμα μου εν παντί καιρώ. Υπήρξαν στιγμαί, κατά τας οποίας, καθώς πιστεύω, ελάμβανον συνέτισιν παρά Θεού. Θα αναφέρω παραδείγματα τινά, τα οποία έθεσαν την σφραγίδα αυτών επ' εμέ και απέβησαν οι θεμέλιοι λίθοι της ζωής μου.

Μη διαβλέπων την δικαιοσύνην του Θεού εις τα πεπρωμένα της ανθρωπότητος και ενός εκάστου των ανθρώπων εν γένει,κατεπονούμην εν τω σκότει, όπερ εκυρίευσεν εμού. Εγενόμην όμοιος προς μικρόν νήπιον, εν παντί αβοήθητον. Αισθανόμενος την ανάγκην να εννοήσω τι, εγενόμην ανυπόμονος εκ του ψυχικού πόνου και ανέμενον βοήθειαν παρά του Θεού. Και ο Κύριος συγκατέβη προς την αμάθειάν μου. Δεν εξουθένωσε την παρρησίαν μου, αλλ' ως μήτηρ συνέπασχε μετ' εμού και έσπευδεν εις απάντησιν μου. Και τούτο ουχί άπαξ, αλλά πάλιν και πολλάκις. Δί' ομοίου τρόπου αηυθύνετο ούτος προς τον πολυπαθή Ιώβ, όστις θυελλωδώς εξέφραζε τας διαμαρτυρίας αυτού.

Ιδού μία εκ των περιπτώσεων μου: Τούτο συνέβη εν Γαλλία, περί το έτος 1925, προ της εις Άθω αναχωρήσεως μου. Επί μακρόν προσηυχόμην μετά κλαυθμού εις τον Θεόν: «Ευρέ μέσον να σώσης τον κόσμον· πάντας ημάς, τους διεφθαρμένους και αξέστους». Ιδιαίτερος ζέουσα [\[//52\]](#) ήτο η προσευχή δια τους «μικρούς τούτους», δια τους πτωχούς και εξουθενημένους. Προς το τέλος της νυκτός, ότε ήδη εξηντλούντο αι δυνάμεις μου, επί τινά χρόνον εταράσσετο η προσευχή μου εκ της επερχομένης εις εμέ σκέψεως: «Εάν εγώ ούτω, δι' όλης της δυνάμεως της καρδιάς μου, συμπάσχω μετά της ανθρωπότητος, πώς να θεωρήσω δυνατόν ότι ο Θεός βλέπει αδιαφόρως την κάκωσιν πολλών εκατομμυρίων υπ' Αυτού κτισθέντων ανθρώπων; Δια τι Ούτος επιτρέπει τας αμέτρους βιαιότητας εν τω κόσμω;». Ούτως εστρεφόμην προς Αυτόν μετά της παράφρονος ερωτήσεως: «Πού είσαι Συ;» ... Εις απάντησιν ήκουσα εν τη καρδιά μου τους λόγους: «Μήπως συ εσταυρώθης δι' αυτούς;» ... Οι πράοι ούτοι λόγοι ηχηθέντες δια του Πνεύματος εν τη καρδιά μου συνεκλόνισαν εμέ: Ο Σταυρωθείς απήντησεν εις εμέ ως Θεός.

Βραχεία η απάντησις, αλλ' ο λόγος του Θεού φέρει εις την ψυχήν νέαν ιδιαιτέραν αίσθησιν του είναι. Η καρδιά λαμβάνει πείραν πληρώματος φωτοφόρου ζωής. Ο νους αίφνης συλλαμβάνει κεκρυμμένα έως τότε νοήματα. Η εγγύτης του Θεού εμπνέει ημάς. Η επαφή της δημιουργικής Αυτού δυνάμεως ζωοποιεί ημάς. Η αποκτηθείσα δια της οδού ταύτης γνώσις είναι ποιοτικώς διάφορος της αποκτωμένης δια της φιλοσοφικής διανοήσεως: Μετά της κατανοήσεως των πραγματικοτήτων του πνευματικού κόσμου μεταδίδεται εις όλην την ύπαρξιν του ανθρώπου άλλη μορφή ζωής, ομοία ίσως προς εκείνην του πρωτοπλάστου. Η οντολογική αύτη γνώσις του Θεού ενούται μετά του ρεύματος της ευχομένης προς Αυτόν αγάπης.

Η απάντησις του Θεού είναι βραχύλογος, αλλ' εν [\[//53\]](#) αυτή περιέχεται ανερμηνεύτως βαθεία και ευρεία αποκάλυψις. Ιδού, αναζητώ εικόνα τινά,

προσιτήν εις την λογικήν αντίληψιν ημών, ώστε δι' αυτής να φανερώσω κατά τινα τρόπον την τάξιν των πραγμάτων, να περιγράψω αυτό τούτο το γεγονός ... Εν τη καταστάσει της πτώσεως ημών είμεθα αποκεκομμένοι από του Θεού υπό αοράτου δια γυμνού οφθαλμού παραπετάσματος, αδιοράτου και εν ταυτώ αδιαπεράστου δι' ημάς. Κατά τρόπον δε απρόβλεπτον, νεύματι Θεού, διαγράφεται επί του παραπετάσματος τούτου μικρά τις σχισμή. Προσηλύνοντες τον οφθαλμόν επ' αυτής βλέπομεν ουχί μόνον εκείνο, όπερ απετέλει το αίτημα της προσευχής ημών αλλά και τους εν τη αυτή προοπτική κειμένους ευρείς ορίζοντας. Εάν ο οφθαλμός ημών είναι «απλούς» (βλ. Ματθ. 6,22), και ημείς δεν αποσπάσωμεν αυτόν από της δοθείσης εις ημάς θεωρίας, ούτος θα αντιληφθή, τρόπον τινά θα αισθανθή, την απειρότητα της φωτοφόρου βασιλείας. Και τότε θα λάβη την οφειλομένην λύσιν, ουχί μόνον το πρόβλημα ημών, αλλά και ολόκληρος σειρά άλλων προβλημάτων, συνδεδεμένων μετ' αυτού. Εν τη θεία αιωνιότητι όλαι αι «παράλληλοι» συμπλέκονται εις κόμβον, ως και πάσαι αι αποκλίνουσαι ακτίνες.

Τότε εδόθη εις εμέ κατάστασις (συγχωρήσατε με, τον άφρονα, και άνευ οργής δέξασθε με ως είμαι), εκ της οποίας επήγαζον τοιαύται σκέψεις: Εάν ο Θεός είναι τοιούτος, ως εφάνέρωσεν Αυτόν ο εσταυρωμένος Χριστός, τότε πάντες ημείς και μόνον ημείς είμεθα υπεύθυνοι δια πάντα τα κακά, τα πληρούντα άπασαν την ιστορίαν της ανθρωπότητος.

Ο Θεός εφανερώθη ταπεινώς εν τη σαρκί ημών. Η ταπείνωσις είναι ίδιον της αγάπης Αυτού. Η Θεία ταπείνωσις δύναται να χαρακτηρισθή ως ετοιμότης, ως άνοιγμα [\[//54\]](#) δια την αποδοχήν πάντων, και πασών των πληγών των προερχομένων εκ χειρών ανθρώπων, υπ' Αυτού κτισθέντων. Και, βεβαίως, η ταπείνωσις αύτη είναι «απερίγραπτος». Ημείς δε ουχί απλώς απεργίψαμεν, αλλά και εφονεύσαμεν Αυτόν δι' επονειδίστου εις τους οφθαλμούς ημών θανάτου. Και είδον εν πνεύματι ότι η αιτία των αλύτων βασάνων των ανθρώπων δεν ήτο η απουσία ευσπλαχνίας προς ημάς εκ μέρους του Θεού, αλλά αποκλειστικώς και μόνον η κατάχρησις υπό του ανθρώπου του δώρου της ελευθερίας, όπερ δεν ήρθη αφ' ημών εισέτι και εν τη πτώσει ημών.

Εν τη διαμάχη μου μετ' Αυτού, Ούτος ενίκησε. Κατ' αρχάς εκάλυψεν εμέ πικρόν αίσθημα αισχύνης δια την άφρονα και υπερήφανον σκέψιν ότι δήθεν ήμην πλείον ελεήμων ή Εκείνος. Εκ της εντροπής ήλθεν η αυτομεμφία της μετανοίας. Έπειτα τα πάντα υπερεκάλυψεν η χαρά: Ο Κύριος ουχί μόνον δεν κατέκρινεν εμέ δια το θράσος μου, αλλά και εξέχεεν εισέτι επί την πλήρη ανοησίας κεφαλήν μου άφθονον ευλογίαν. Βραδύτερον κατενόησα ότι και αυτή αύτη η προσευχή ευσπλαχνίας ήτο η ενέργεια Αυτού εν εμοί.

Θα συνεχίσω περαιτέρω. Δεν είναι απλούν έργον να περιγράψω τας δοθείσας εις εμέ πνευματικές εμπειρίας και καταστάσεις. Έζων ως δεδιχασμένος άνθρωπος, τεθείς επί του μεθορίου δύο κόσμων: του κόσμου τούτου, του ορατού, του «εν τω πονηρώ κειμένου» (πρβλ. Α' Ιωάν. 5,19), και του άλλου, του αοράτου, του νοερού, του ουρανίου. Λέγων ότι «ετέθην επί του μεθορίου δύο κόσμων», θέλω να δείξω ότι το τελούμενον υπερέβαινεν εμέ: Την πρωτοβουλίαν δεν είχαν

εγώ, ἀλλ' ὁ Ζων Θεός, εἰς [//55] τὰς χεῖρας τοῦ Οποίου ἐνέπεσον (βλ. Εβρ. 10,31). Το πνεῦμα μου, καίτοι ἐπάσχεν, εἴλκετο ἐν τούτοις πρὸς θαυμασμόν τοῦ Θεοῦ.

Ἡ πείρα ἐδείξεν εἰς ἐμέ πόσον ἀδρανὴς εἶναι ἡ φύσις ἡμῶν ἐν τῇ αμαρτία. Καὶ τοιαῦται εἰσέτι προσευχαί καθὼς ἀνέφερον ἀνωτέρω, δὲν θεραπεύουν παρευθὺς τὴν πεπτωκυῖαν ἡμῶν φύσιν. Ὑπὸ τὴν ἀδιακόπως αὐξάνουσαν πίεσιν τῶν ἐξωτερικῶν γεγονότων τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, ἀτίνα συνεχῶς ἐλάμβανον πλεόν ἀπειλητικὸν χαρακτήρα, πάλιν καὶ πάλιν ἐπέστρεφον εἰς τὴν πάλιν μετὰ τοῦ Θεοῦ. Νυν κατανοῶ ὅτι, καίτοι ἐπιφανειακῶς ἡ ζωὴ μου ἔρρεεν ἀνεὺ ορατῶν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων παραβάσεων, ἐν τῷ βάθει ἐν τούτοις – πνευματικῶς – ἤμην, καὶ εἶμαι σκότος.

Οὐχὶ ἀπαξ ἡ προσευχή μου (εἰάν εἶναι δυνατόν νὰ ονομάσω οὕτως ἐκεῖνο, ὅπερ συνέβαινε μετ' ἐμοῦ ἐν τῇ πραγματικότητι) ἐφθάνε μέχρις ἀνεπιτρέπτου τόλμης. Βλέπων συνεχῶς τὸν βασιλεύοντα ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἐφιάλτην τῆς καταδυναστείας τῶν κυρίων καὶ ἀρχόντων τῆς γῆς ἐπὶ τῶν «ιδίῶν αὐτῶν ἀδελφῶν» (βλ. Ματθ. 23,8), ἐν πικρία καρδίας ἔλεγον:

«Εἰάν Σὺ ἐπλάσας παν ὅ,τι ὑπάρχει, εἰάν ἀνεὺ Σοῦ οὐδὲν δύναται γενέσθαι (βλ. Ἰωάν. 1,3), τότε πάντες οἱ ἀποτρόπαιοι οὗτοι ἐγκληματαῖοι – ἱκανοὶ νὰ ἐκχέουν τὸ αἷμα ἑκατομμυρίων καὶ ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην χάριν ὀλίγων ἡμερῶν διεστραμμένης ἱκανοποιήσεως, νὰ ἀρχουν ἐπὶ τῶν πτωχῶν καὶ πασχόντων – δὲν εἶναι ἐνοχοὶ εἰς κρίσιν οὐδὲ ὑπεύθυνοι ... Σὺ, ὡς Δημιουργὸς τοῦ παντός, εἶσαι ὁ μόνος ἐνοχὸς τῆς ἀμέτρου θλίψεως τῆς γῆς ...».

Ὁ πειρασμὸς οὗτος ἦτο βαρὺς: Ἰστάμην ἐπὶ τοῦ χείλους τῆς ἀπογνώσεως κακῆς ἀπογνώσεως: Δὲν ἐβλεπον διέξοδον. Καὶ πάλιν ἐπεσκέφθη ἐμέ ὁ Κύριος: Ἡ εἰρήνη Αὐτοῦ [//56] ἤγγισε τὴν καρδίαν μου καὶ ἡ σκέψις μου ἔλαβεν ἄλλην στροφήν: Ὁ Πατὴρ ἐξαπέστειλε τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ, ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος· ἀλλὰ καὶ Αὐτὸν ἀπέκτειναν. Ἀνέστη ὁμῶς Οὗτος ὡς Νικητὴς τοῦ θανάτου, καὶ ὡς Βασιλεὺς τῆς αἰωνιότητος «κρινεῖ τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, κρινεῖ λαοὺς ἐν εὐθύτητι» (Ψαλμ. 9,9).

Λοιπόν, τί νὰ εἰπῶμεν; Το πρόβλημα τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν λύεται ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς γῆς. Οἱ πορευθέντες ἐπὶ σφαγὴν ὡς ἄρνες, «μὴ ἀνθιστάμενοι τῷ πονηρῷ» (πρβλ. Ματθ. 5,39), θὰ ὁμοιωθοῦν πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς (βλ. Ἠσ. 53,7) καὶ θὰ συναναστηθοῦν μετ' Αὐτοῦ ἐν ἀλῆκτῳ δόξῃ (Κολ. 3,4).

Οὐαὶ ἐμοί, ὅτι ἐκ δευτέρου ἐπάλαιψα μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ἰδίᾳ προοκτικῇ. Ἀλλ' ἀπάσα ἡ περαιτέρω ζωὴ μου εἶχεν ἀνάγκην κατηγορηματικῆς ἐπιλύσεως τοῦ προβλήματος, ὅπερ ἀπέβη ἐπειτα βασικὸν δι' ὅλον τὸν Χριστιανισμόν: Πῶς νὰ ἀντιδρᾷ τις εἰς τοὺς διωγμοὺς ἐκ μέρους τῶν ἀρχόντων τοῦ κόσμου τούτου; Ὁ Κύριος ἔδωκεν εἰς ἐμέ τὴν χάριν νὰ σκέπτομαι καθὼς Αὐτός ὁ Ἰδιὸς σκέπτεται: Ὁ Ἀπόστολος Πέτρος ἀντέδρασεν ἐν τῷ κήπῳ τῆς Γεθσημανῆ «κατ' ἄνθρωπον» (βλ. Ματθ. 16,22-23). Ἀλλ' ὁ Χριστὸς εἶπε πρὸς αὐτόν: «Βάλε τὴν μάχαιραν εἰς τὴν θήκην· τὸ Ποτήριον ὃ δέδωκέ Μοι ὁ Πατὴρ οὐ μὴ πῖω αὐτό;» (Ἰωάν. 18,10-11).

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ οδὸς τῆς ἀμέσου καθοδηγήσεως μου Ἀνωθεν διὰ τῆς προσευχῆς. Οὕτως ἀπεκαλύφθη εἰς ἐμέ τὸ νόημα τῶν λόγων τῆς πρὸς Εφεσίους

Επιστολής (βλ. κεφ. 3) περί του πλάτους και του μήκους και του βάθους και του ύψους της περί ημών Βουλής του Θεού. Η επίγειος ημών ζωή δεν είναι κατ' ουσίαν πλείον τι, ει μη βραχεία στιγμή, δοθείσα εις ημάς υπό του Αγαθού Πατρός, [//57] ίνα διεισδύσωμεν εις την υπερέχουσαν την διάνοιαν κενωτικήν αγάπην του Χριστού. Εκτός της οδού ταύτης ουδείς θα δυνηθή να «πληρωθή εις πάν το πλήρωμα του Θεού». Ενταύθα κρεμάμεθα επί σταυρού, έστω και εισέτι αοράτου. Αλλά μόνον δια του τρόπου τούτου δυνάμεθα να κατανοήσωμεν το μεγαλείον του ανθρώπου και την ανεξιχνίαστον άβυσσον του Θείου Όντος. Είναι αδύνατον να εκφράσωμεν δια της γνώσεως ημών τον δια της σταυρικής οδού εις ημάς υπό του Θεού αποστελλόμενον πλούτον.

Ο Θεός είναι αδιαίρετος εν Εαυτώ. Όταν έρχεται, έρχεται όλος «καθώς εστιν» εν τω προαιωνίω Αυτού Είμαι. Ημείς δεν χωρούμεν Αυτόν. Αποκαλύπτεται εις ημάς δια μέσου του «σημείου» εκείνου, επί του οποίου κρούομεν: «Κρούετε, και ανοιγήσεται υμίν» (Λουκ. 11,9). Προφέρει Ούτος βραχείαν φράσιν, αλλά δεν επαρκεί η ζωή, ίνα αφομοιώσωμεν το περιεχόμενον αυτής. Μετ' ευλαβείας αισθανόμεθα την Πατρότητα Αυτού. Βλέπομεν ότι διψά να μεταδώση εις ημάς την άναρχον Αυτού Ζωήν: να ίδη ημάς εις τέλος ομοίους προς τον Υιόν Αυτού, Όστις είναι «σφραγίς ισότητος» του Πατρός. Ακατάληπτος είναι η Βουλή Αυτού περί ημών. Εκ του «μηδενός» ποιεί ομοίους προς Αυτόν θεούς. Και άπασα η ύπαρξις ημών εν κατανύξει προσπίπτει ενώπιον Αυτού, ουχί εν φόβω ενώπιον αυστηρού Δεσπότη, αλλ' εν ταπεινή αγάπη προς τον Πατέρα.

Ο Κύριος διεφύλαξεν εμέ από παντός δεσμού, τον οποίον θα ήτο δύσκολον να διαρρήξω. Και ούτως, ότε είχαν ανάγκην ελευθερίας εξ οιασδήποτε ευθύνης, δι' άλλας ζωάς, είχαν αυτήν. Ηυχαρίστησα τον Θεόν δια ταύτην την [//58] περί εμού πρόνοιαν Αυτού. Ανεπαυόμην εις την σκέψιν ότι εάν απέθνησκον ουδείς θα υφίστατο ζημίαν εξ αυτού. Μεγάλη ήτο η ευτυχία μου: Ηδυνάμην αφόβως να διακινδυνεύσω το παν· να πορευθώ εισέτι και εις τον θάνατον. Ο νους μου εν πάση προσοχή συνήγετο εις τα έσω και εκεί παρέμενεν επί έτη απαράκλητος. Η προσευχή εποίκιλλε κατά την μορφήν και την έντασιν αυτής: Είλκυεν εμέ ουχί πάντοτε μετ' ίσης δυνάμεως· κατά καιρούς όμως παρεδιδόμην εις αυτήν άνευ κόρου. Και εάν (έτι εν Γαλλία, προ της εις Άθω αναχωρήσεως μου) ήθελον να αναχαιτίσω αυτήν, δεν θα ηδυνάμην. Κατ' εκείνας τας ευλογημένας ημέρας ήμην και ο πλέον δυστυχής επί της γής και εν ταυτώ ο υπερκπερισσού μακάριος.

Ενίοτε αόρατον πυρ ήγγιζε την κορυφήν της κεφαλής μου και εισέδυε ταχέως εις όλον το σώμα μου μέχρι των ποδών, φλογερά δε προσευχή μετά μεγάλου κλαυθμού δια τον κόσμον εκυρίευεν εμού επί ώρας.

Τότε προσηυχόμην ως επί το πλείστον γονυπετής προσπίπτων κατά πρόσωπον επί του δαπέδου. Ότε δε εξησθένη το σώμα, απεκοιμώμην, αλλ' εν αυτή τη συνειδήσει μου δεν έπαυον να προσεύχωμαι, ούτε ησθανόμην εαυτόν κοιμώμενον. Μόνον ότε ηγειρόμην, ηδυνάμην να εννοήσω ότι το σώμα μου κοιμάτο διότι δεν ήτο πάντοτε εν τη αυτή στάσει εν τη οποία προσηυχόμην.

Δις, ίσως και τρις, επί των οδών των Παρισίων απώλεσα εκ της προσευχής την αίσθησιν του πέριξ εμού υλικού κόσμου. Αισίως όμως ηδυνήθην να φθάσω εις τον τόπον του προορισμού μου. Λυπούμαι, μέχρι τινος, διότι δεν ήτο μετ' εμού

τοιούτος μάρτυς, όστις θα περιέγραφε την συμπεριφοράν μου εις παρομοίας στιγμάς.

Μίαν φοράν (εν Παρισίοις) ήμην εις δεξίωσιν διασήμου ποιητού, όστις ανέγνωσε τα ποιήματα αυτού. Ήτο [\[//59\]](#) εκεί πλήθος εκλεκτού (élite) κοινού. Το παν ήτο οργανωμένον κατά τρόπον άψογον από κοινωνικής απόψεως. Επέστρεφον εις την οικίαν μου περί το μεσονύκτιον. Καθ' οδόν εσκεπτόμην: Πώς συσχετίζεται το φαινόμενον τούτο, έν εκ των πλέον ευγενών της ανθρωπίνης δημιουργικότητας, μετά της προσευχής; Εισελθών εις το δωμάτιόν μου προσηυχόμην: «Άγιος ο Θεός, Άγιος Ισχυρός, Άγιος Αθάνατος ...». Και ιδού, απαλή φλόξ, αοράτως και τρυφερώς, επί της επιφανείας του προσώπου και του στήθους μου, έκαie λεπτόν τι ως αύραν, όπερ εν τούτοις δεν ήτο σύμφωνον προς το Πνεύμα του Θεού.

Εντός μου έζων την θαυμαστήν διαδικασίαν της πάλης μεταξύ της έλξεως προς την τέχνην και της προσευχής. Η τελευταία ενίκησε το πάθος του ζωγράφου, αλλ' ουχί ευκόλως ουδέ ταχέως. Μετά ταύτα εις το Θεολογικόν Ινστιτούτον η προσευχή δεν εβοήθει εμέ να έχω εστραμμένην την προσοχήν μου εις τα παραδιδόμενα μαθήματα. Έπρεπε να παλαίσω προς το ιδίομορφον τούτο κώλυμα, όπερ καθ' εαυτό είναι πολύτιμον. Την διαμονήν μου εις το Ινστιτούτον ηυνόει το γεγονός ότι είχον ατομικόν δωμάτιον υπεράνω των διαμερισμάτων των καθηγητών, όπου ηδυνάμην να προσεύχωμαι κατά την συνήθη εις εμέ στάσιν. Εν τούτοις, παρά το ενδιαφέρον μου προς τας εκκλησιαστικάς επιστήμας, η πνευματική μου ανάγκη, όπως παραμένω εν τη προσευχή, υφίστατο ζημίαν, και εγώ ανεχώρησα δια τον Άθωνα.

Εκεί, εις το Άγιον Όρος, η ζωή μου εύρε την τροχίαν αυτής. Καθ' εκάστην σχεδόν ημέραν μετά την Λειτουργίαν επλήρου εμέ η πασχάλιος χαρά. Όσον παράδοξον και αν φαίνηται, η αδιάλειπτος προσευχή μου ομοίως [\[//60\]](#) προς ηφαίστειον έκρηξιν επήγαζεν εκ της βαθείας απογνώσεως, ήτις εσκήνωσεν εν τη καρδιά μου. Δύο καταστάσεις φαινομενικώς εκ διαμέτρου αντίθετοι, συνυπήρχον εντός μου. Γράφω καθαρώς περί γεγονότων. Εγώ ο ίδιος δεν κατενόουν τί ετελείτο μετ' εμού. Εξωτερικώς τα περί εμέ έβαινον αισίως, ως και δια την πλειονότητα των ανθρώπων.

Βραδύτερον διέκρινον ευκρινέστερον τα πράγματα: Ο Κύριος έδωκεν εις εμέ την χάριν της μετανοίας (βλ. Λουκ. 24,47: «24.47 και κηρυχθήναι επί τω ονόματι αυτού μετάνοιαν και άφεσιν αμαρτιών εις πάντα τα έθνη, αρξάμενον από Ιερουσαλήμ»). Όντως ήτο χάρις. Ευθύς ως εξησθένει εν εμοί η απόγνωσις, εμειούτο η θέρμη της προσευχής και ο θάνατος εισέβαλλεν εις την καρδίαν. Δια της μετανοίας τοσούτον επλατύνετο το είνái μου, ώστε να άπτηται εν πνεύματι και του άδου και της Βασιλείας. Από της αρχής του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου (1914) αι ειδήσεις περί χιλιάδων θανάτων εις τα πεδία των μαχών εβύθιζον εν τη συνειδήσει μου άπαν το κοσμικόν είναι εις τον αδιαπέραστον γνόφον του παραλόγου. Ούτε τον θάνατον, ούτε το παράλογον ηδυνάμην να δεχθώ. Τότε εντός μου εισήλθεν η σκέψις-αίσθημα: Παν ό,τι εγνώριζον, παν ό,τι ηγάπων, και ό,τι εξωποίει και ενέπνεεν εμέ – τα πάντα απολύτως, εισέτι δε και ο Ίδιος ο Θεός – αποθνήσκει εντός μου και δι' εμέ, εάν εγώ αφανίζωμαι τελείως.

Το βίωμα τούτο ήτο ισχυρόν. Εμορφοποιείτο δε εις την σκέψιν ότι το ανθρώπινον εγώ δύναται να αποβή κέντρον-φορέυς πάσης της κτίσεως.

Ἐζων εις δύο κόσμους: Τον ένα εξ αυτών αντελαμβανόμενην δια της οράσεως, της ακοῆς και των λοιπών σωματικῶν αισθήσεων. Εν τῷ ἄλλῳ κόσμῳ διέμενον μόνον ἐν πνεύματι: Εκεί ἤμην ὅλος «ακοή», ὅλος αναμονή· ἐνέτεινον τὴν «ὄρασιν» μου, ἀλλ' ἐβλεπον δι' ἄλλου τρόπου ... [//61] Οἱ δύο οὗτοι τοσούτον διάφοροι κόσμοι ἐν τῇ προσευχῇ δεν ἐχωρίζοντο. Κατὰ τὴν ἡμέραν ἡ προσευχή ἐρρεεν ἐν αισθητῇ εἰρήνῃ· κατὰ τὴν νύκτα δὲ μετέφερεν ἐμέ εις «νοερὰν σφαίραν». Δεν γνωρίζω πῶς νὰ ονομάσω τὴν ἀπειρότητα ἐκείνην, ἣτις περιεπτύσσετο ἐμέ. Ὅτε ἀνεγίνωσκον τὸ Εὐαγγέλιον, πάντες οἱ λόγοι αὐτοῦ ἐφαίνοντο εις ἐμέ οικεῖοι, ἀλλὰ δεν ἠδυνάμην νὰ κατανοήσω ὅτι κρύπτεται ἐντὸς ἐκάστου ἐξ αὐτῶν – ἐν αὐτῷ τούτῳ τῷ εἶναι τοῦ Θεοῦ. Ἐν πράγμα ἦτο εις ἐμέ σαφές κατὰ τρόπον ἐκπληκτικόν: Τα πάντα συνάγονται ἐν Χριστῷ, τῷ Ὑῷ τοῦ Θεοῦ, καὶ μόνον ἐν Αὐτῷ. Καὶ εις Αὐτόν προσηυχόμην. Ἐπεκαλούμην ὡσαύτως καὶ τὸν Πατέρα, ὅπως τὸ ἐξ Αὐτοῦ ἐκπορευόμενον Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας κατέλθῃ εἰσέτι καὶ μέχρις ἐμοῦ, ἵνα ὠδηγήσῃ ἐμέ εις πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν (Ἰωάν. 16,26 καὶ 16,13). Ἡ ἀναζήτησις τοῦ κεκρυμμένου Θεοῦ συνήντα ἀπηχῆσεις ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ: Εὗρισκον ἐκεῖ πολλοὺς λόγους διὰ τὴν ἐκφρασὶν τῶν ἀναγκῶν μου. Αἱ πλήρεις πικρίας ἐκρηκτικαὶ ἐνστάσεις τοῦ Ἰωβ ἦσαν οικεῖαι εις ἐμέ καὶ ἐστέναζον ὁμοίως πρὸς τοὺς προφῆτας, οἵτινες ἐγεννήθησαν πρὸ Χριστοῦ. Ἦντλουν ἐμπνευσιν διὰ τὴν προσευχήν ἐκ τῶν Ψαλμῶν· ἀλλὰ κυρίως ἐμελέτων μόνον τὴν Καινὴν Διαθήκην, διὰ τοῦ πρίσματος τῆς ὁποίας ἐθεώρουν πάντα τὰ ἄλλα, ὁποθενδήποτε καὶ ἀν προήρχοντο. Ἡ δίψα μου νὰ γνωρίσω τὸν Θεόν ἦτο ἀσβεστος: Ὅσον καὶ εἴαν προσηυχόμην, ὅσον βαθέως καὶ εἴαν ἐστέναζον, τὸ πνεῦμα μου οὐδέποτε ἱκανοποιεῖτο. Τοιοῦτον ἦτο τὸ «ποτήριόν» μου ἐν τῷ Ἀθῶνι: Θλίψις καὶ χαρὰ συνεχωνεύοντο ἐν αὐτῷ, ἀναιρούσαι ἡ μία τὴν ἄλλην. Δεν ἐβλεπον ἐναργῶς ἐνώπιόν μου τὴν ὁδόν: Εὗρισκόμην ὅλος ἐν ἀμηχανίᾳ· καὶ ὁ πόνος ἐπλήρου ὅλον ἐμέ. Ἀλλ' ὅμως ἐν τῇ ἀτμοσφαίρᾳ τοῦ πνευματικοῦ πόνου ἐγεννάτο ἡ κατανόησις τοῦ μεγαλείου τοῦ [//62] Ἀνθρώπου. Καὶ δεν εἶναι ἄρα γε ὁ ἅγιος οὗτος πόνος εἰς ἐκ τῶν ἀγωγῶν, διὰ τῶν ὁποίων ὁ Ὑψιστος Θεὸς κοινωνεῖ κατ' ἄμεσον τρόπον μετὰ τῶν κτισμάτων Αὐτοῦ, δίδων εις αὐτὰ βαθμυδὸν τὴν γνώσιν οὐχὶ μόνον περὶ τοῦ κτιστοῦ-κοσμικοῦ εἶναι, ἀλλὰ καὶ περὶ Αὐτοῦ τοῦ Ἰδίου;

Εἰς τὸν μακάριον Γέροντα Σιλουανόν ἐδόθη κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ζώντος Κυρίου νὰ γνωρίσῃ δι' ὅλης τῆς υπάρξεως αὐτοῦ «τὴν ἀπερίγραπτον Θεῖαν ταπείνωσιν». Ὁ λόγος τοῦ Γέροντος ἦτο ἐνεργὸς διὰ πολλοὺς, εἰσέτι καὶ δι' ἐμέ τὸν βραδύνουν. Οὕτω, χάρις εις τὸν Γέροντα, ἀπέβη εις ἐμέ οφθαλμοφανές ὅτι ὡς θεμέλιον πασῶν τῶν τραγωδιῶν τοῦ ἀνθρώπινου γένους κείται ἡ πτώσις εις τὴν υπερηφανίαν. Τὸ πάθος τούτο εἶναι αὕτη ἡ οὐσία τοῦ ἄδου· ἄδου ἀληθῶς σατανικοῦ βάθους. Νυν γράφω καὶ μετὰ πολλῆς ἐντροπῆς ἐνθυμούμαι: Τὸ βλάσφημον καὶ φθονερὸν τούτο πνεῦμα, πολὺ πρὸ τῆς συναντήσεως μου μετὰ τοῦ Γέροντος, μίαν φορὰν ἔφερεν εις ἐμέ τὸν λογισμόν: «Διὰ τί ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ Μονογενὴς καὶ οὐχὶ ἐγώ»; ... Στιγμιαίως, ὅμως τὸ κακὸν

τούτο πυρ κατέφλεξε την καρδίαν μου ... Ο Θεός έσωσεν εμέ. Επί πλέον διηνοιχθή εις εμέ το μυστήριον όλων των πτώσεων.

Ο Θεός έσωσεν εμέ και η αγάπη μου προς Αυτόν εβαθύνετο. Έμενεν όμως δια παντός εν εμοί η συνείδησις ότι ουδείς σώζεται δια της ιδίας αυτού δυνάμεως. Ουδείς δύναται να είναι βέβαιος ότι εκείνος ή ο άλλος λογισμός, ο ελθών προς αυτόν δεν θα κυριεύση αυτού δι' όλην την αιωνιότητα. Ο Κύριος εν τη ερήμω εξήλθε νικητής προς όλους τους πειρασμούς τους προερχομένους εκ του πονηρού πνεύματος (Ματθ. 4,1-11).

[//63] Ο Θεός έσωσεν εμέ. Περιέπιπτον όμως εις φρίκην εκ του γεγονότος και μόνον ότι τοιούτοι λογισμοί δύνανται να έλθουν εις εμέ. Εσκεπτόμην: «Δεν υπάρχει δι' εμέ ελπίς σωτηρίας ... Δεν είναι δυνατόν εις τον Θεόν να δεχθή εμέ εις την αιωνιότητα, τοιούτος ως είμαι. Όντως και εις εμέ θα ήτο καθ' υπερβολήν βαρύ να είμαι μετ' Αυτού, εάν πρέπη πάντοτε να παλαίω προς τα πάθη».

Η περί εμέ Πρόνοια του Θεού υπήρξε κατά θαυμαστόν τρόπον ευνοϊκή. Την κατάλληλον ακριβώς στιγμήν επέτρεψεν εις εμέ ο Κύριος να συναντηθώ μετά του Αγίου Σιλουανού. Χάρις εις αυτόν επήλθεν εις την εσωτερικήν μου ζωήν αποφασιστική στροφή. Ούτος εξήγησεν εις εμέ, πώς «να κρατώ τον νουν μου εις τον άδην και να μη απελπίζωμαι». Είναι μεγάλη η ευγνωμοσύνη μου προς τον πατέρα και γέροντά μου. Είδον ότι και εμέ εις το παρελθόν έθεσεν ο Κύριος επί της αυτής προοπτικής, αλλ' ήμην καθ' υπερβολήν αφελής, όπως εννοήσω την χειραγωγήν του Θεού. Χάρις εις τον Σιλουανόν εδόθη και εις εμέ η αρχή της γνώσεως των οδών του Κυρίου, και μετά τρόμου ευλογώ το Όνομα Αυτού.

«Εάν τις αγαπά Με, τον λόγον Μου τηρήσει» ... «Ο έχων τας εντολάς Μου και τηρών αυτάς εκείνος εστιν ο αγαπών Με» ... «Ο μη αγαπών Με τους λόγους Μου ου τηρεί» ... «Ο αθετών Εμέ και μη λαμβάνων τα ρήματα Μου έχει τον κρίνοντα αυτόν· ο λόγος όν ελάλησα εκείνος κρίνει αυτόν εν τη εσχάτη ημέρα» (Ιωάν. 14,23,21,24· 12,48).

Και εις τον Άθωνα, όπως συνέβαινε και πριν γίνω μοναχός, η προσευχή μου διεκόπτετο ενίοτε υπό θεομάχων λογισμών. Ούτως εις μίαν στιγμήν μαρτυρικής στάσεως [//64] εις το κριτήριο του λόγου του Θεού ησθάνθην την άκραν αδυναμίαν μου να παραμείνω εν τω πνεύματι των εντολών Αυτού, παρά τας προσπαθείας μου, και προέφερον τοιούτους άφρονες λόγους:

«Συ δεν έχεις το δικαίωμα να κρίνης εμέ. Δια να είσαι κριτής μου εν πάση δικαιοσύνη, οφείλεις Συ ο Ίδιος να ευρεθής εις ομοίαν μετ' εμού συνθήκας ... Συ είσαι άπειρος εν τη δυνάμει του ανάρχου Είναι, εγώ δε εν τη φθαρτότητί μου είμαι όμοιος προς σκώληκα».

Η προσευχή μου απηυθύνετο προς τον Θεόν «εν γένει». Αλλ' εν τούτοις εν τη καρδιά μου έλαβον απάντησιν εις αυτήν: «Ο Πατήρ κρίνει ουδένα, αλλά την κρίσιν πάσαν δέδωκε τω Υιώ ... ότι Υιός ανθρώπου εστί» (Ιωάν. 5,22 και 27). Μέχρις της στιγμής εκείνης πολλάκις ανέγνωσα τους λόγους τούτους, αλλά δεν κατενόησα αυτούς υπ' αυτήν την έννοιαν. Ησθάνθην εντροπήν. Ήτο μεγάλη η συστολή μου: Πάντοτε έζων υπό συνθήκας κατά πολύ ευκολωτέρας εκείνων υπό

τας οποίας διήλθεν η επίγειος ζωή του Χριστού. Αληθώς Ούτος έχει το δικαίωμα να κρίνη τον κόσμον. Ουδείς υπερέβη Αυτόν κατά τα παθήματα Αυτού. Εξωτερικώς πολλοί υπέμειναν, και νυν υπομένουν φρικτά βασανιστήρια εντός των θαλάμων των συγχρόνων φυλακών, αλλά ποιοτικώς ο άδης Αυτού, «άδης αγάπης», είναι οδυνηρότερος πάντων των λοιπών.

«Ο Πατήρ ... την κρίσιν πάσαν δέδωκε τω Υιώ, ... ότι Υιός ανθρώπου εστί» (Ιωάν. 5,22 και 27). Εις τί όμως συνίσταται η κρίσις αυτή; Εις το ότι Ούτος κατέδειξεν ότι η τήρησις της εντολής του Πατρός είναι δυνατή δια τον άνθρωπον, και τούτο μάλιστα υπό οιασδήποτε συνθήκας, τας οποίας μόνον εν τω κόσμω τούτω δυνάμεθα να συναντήσωμεν. Δεν απαλλάσσομαι της ευθύνης, όταν προβάλλω [//65] ως δικαιολογίαν την «ανθρωπίνην» αδυναμίαν μου. Παρομοίως, οι ακολουθήσαντες τον Χριστόν κατά τον χρόνον της επιγείου Αυτού ζωής έλαβον το δικαίωμα ομού μετ' Αυτού να κρίνουν τον κόσμον: «Ουκ οίδατε ότι οι άγιοι τον κόσμον κρίνουσιν;» (Α' Κορ. 6,2). Ο Απόστολος Πέτρος είπεν εις τον Κύριον: «Ιδού, ημείς αφήκαμεν πάντα και ηκολουθήσαμεν Σοι· τί άρα έσται ημίν; Ο δε Ιησούς είπεν αυτοίς· αμήν λέγω υμίν ότι υμείς οι ακολουθήσαντες Μοι, εν τη παλιγγενεσία, όταν καθίση ο Υιός του ανθρώπου επί θρόνου δόξης Αυτού, καθίσεσθε και υμείς επί δώδεκα θρόνους κρίνοντες τας δώδεκα φυλάς του Ισραήλ» (Ματθ. 19,27-28).

Δια τί ούτως; Απάντησιν εις τούτο ευρίσκομεν εν τω Ευαγγελίω:

1. Οι γονείς του εκ γενετής τυφλού εφοβούντο τους Ιουδαίους, οίτινες απεφάσισαν, ίνα, «εάν τις Αυτόν ομολογήση Χριστόν (τουτέστι Μεσσίαν), αποσυνάγωγος γένηται» (Ιωάν. 9,22).
2. «... και εκ των αρχόντων πολλοί επίστευσαν εις Αυτόν, αλλά ... ουχ ωμολόγουν, ίνα μη αποσυνάγωγοι γένωνται» (Ιωάν. 12,42). «Αποσυναγώγους ποιήσουσιν υμάς· αλλ' έρχεται ώρα, ίνα πας ο αποκτείνας υμάς δόξη λατρείαν προσφέρειν τω Θεώ» (Ιωάν. 16,2).

Δεν ήτο μικρός ο κίνδυνος, κατ' εκείνον τον καιρόν, να εξοστρακισθή τις κοινωνικώς. Οι Απόστολοι, εν τούτοις, απεφάσισαν να αναλάβουν τον αγώνα αυτόν, και σχεδόν πάντες εφονεύθησαν δια το κήρυγμα του Ευαγγελίου. Δια τούτο και εδόθη εις αυτούς το «δικαίωμα» να κρίνουν τους μη ακολουθήσαντας τον Χριστόν.

«Αυτός ... ο Πατήρ φιλεί υμάς, ότι υμείς Εμέ πεφιλήκατε» (Ιωάν. 16,27). Ουχί άνευ λύπης ενθυμούμαι τους [//66] χρόνους της νεότητός μου, ότε το νόημα των αγίων τούτων λόγων εκρύπτετο απ' Εμού. Σκέπτομαι: Επί αιώνας επαναλαμβάνονται πολλοί εκ των ουρανών καταβάντες λόγοι εις τους πλέον ποικίλλους συνδυασμούς, αλλ' ούτοι δεν ευρίσκουν την οφειλομένην απήχησιν εις τας απολιθωθείσας καρδιάς, εις την αδιάφορον δια τον άνω κόσμον σκέψιν. Και όμως υπήρξαν πολλάι στιγμαί κατά τας οποίας οι λόγοι ούτοι εδίδοντο Άνωθεν εις τους ανθρώπους ως βρονταί συγκλονίζουσαι τας καρδιάς των ανθρώπων, και ως αστραπαί φωτίζουσαι την συνείδησιν αυτών. Ούτοι κατήλθον εις την γην ημών εκ της κεκρυμμένης Βασιλείας, ως σωτήριος αποκάλυψις περί της αφάτου σοφίας του Ουρανίου Πατρός, περί της προς ημάς αγάπης Αυτού περί του μεγάλου μυστηρίου του Είναί.

Ανά τους αιώνες επανελαμβάνοντο οι ιεροί λόγοι άνευ της οφειλομένης προσοχής, και πιθανόν ένεκα τούτου απώλεσαν την πρωταρχικήν αυτών δύναμιν – εκείνην την οποίαν είχαν, ότε ενεφανίζοντο δια πρώτην φοράν εις την συνείδησιν των προφητών των αποστόλων και των αγίων. Θα ευρεθούν άρα γε άλλοι τρόποι εκφράσεως του βαθυτάτου νοήματος της δοθείσης εις ημάς γνώσεως περί του μεγάλου Θεού; Η αγάπη ημών προς Αυτόν ζητεί να εκφρασθή μετά τοιαύτης πλήρους ζωής ενεργείας, ώστε ούτε ο παν-καταλύτης χρόνος να δύναται να μειώση αυτήν.

Προ των οφθαλμών ημών τελείται το ανεκφράστως μέγα θαύμα της δημιουργίας του κόσμου, της δημιουργίας θεών (Ιωάν. 10,34 «10.34 απεκρίθη αυτοίς ο Ιησούς· ουκ έστι γεγραμμένον εν τω νόμω υμών, εγώ είπα, θεοί εστε;»· Ψαλμ. 81,6), όπερ εισέτι δεν συνετελέσθη (Ιωάν. 5,17 «5.17 ο δε Ιησούς απεκρίνατο αυτοίς ο πατήρ μου έως άρτι εργάζεται, καγώ εργάζομαι»). Η τελείωσις αυτού είναι υπεσχημένη δια τον μέλλοντα αιώνα. Αλλά και νυν ήδη, όταν το άκτιστον [//67] Φως κατέρχεται εφ' ημάς, η πνευματική αύτη διαδικασία προκαλεί αρπαγήν εις τα έγκατα του πνεύματος ημών· ανυψώνει την σκέψιν εις την ητοιμασμένην δι' ημάς Βασιλείαν.

Η απόκτησις αυτής της Βασιλείας της Πατρικής αγάπης συνδέεται μετά πολλών παθημάτων (Ματθ. 11,12· 25,34). Η καρδιά καταπονείται μέχρι βαθέος «πόνου» εκ της συνειδήσεως της απωλείας, την οποίαν υπέστη ο άνθρωπος. Ομιλώ περί πνευματικού, μεταφυσικού πόνου, και επιθυμώ όπως ο αναγνώστης ορθώς κατανοήση εμέ. Εις τους λόγους ημών ενυπάρχει πάντοτε ρευστότης τις: Δια της εκάστοτε νέας εμπειρίας μεταβάλλεται το περιεχόμενον των εννοιών και το νόημα το περικλειόμενον εις τας αυτάς κατά τους ήχους λέξεις.

Αι οδύναι της καρδιάς του χριστιανού ασκητού δεν είναι φαινόμενον παθολογικόν. Αναφύονται «οργανικώς», προερχόμεναι εκ της ελεήμονος αγάπης. Ο πόνος ούτος δεν καλλιεργείται – τούτο θα ήτο απόκλισις εις μη υγιή οδυνισμόν (dolorism). Δεν είναι επακόλουθον ψυχολογικών συγκρούσεων, ούτε αποτέλεσμα εκείνων ή των άλλων ανικανοποιήτων παθών: Είναι κατά την φύσιν αυτού διάφορος. Η γέννησις ημών δια την αιωνιότητα εν τω Θεώ συνδέεται μετά πολλών κόπων. Τούτο θαυμαστώς εξέφρασεν ο προφήτης Ησαΐας: «Και ως η ωδίνουσα εγγίζει του τεκείν και επί τη ωδίनि αυτής εκέκραξεν, ούτως εγενήθημεν τω αγαπητώ Σου δια τον φόβον Σου, Κύριε. Εν γαστρί ελάβομεν και ωδινήσαμεν και ετέκομεν· πνεύμα σωτηρίας Σου εποίησαμεν επί της γης» (26,17-18). Ο Απόστολος Παύλος έγγραφε προς τους Γαλάτας: «Τεκνία μου, ούς πάλιν ωδίνω, άχρισ ού μορφωθή Χριστός εν υμίν» (4,19). [//68] Πολλά παρόμοια χωρία θα ήτο δυνατόν να αναφέρωμεν εκ των Αγίων Γραφών και των Έργων των αγίων Πατέρων.

Οδυνάται το πνεύμα ημών, αλλ' η οδύνη αύτη αντανακλάται εφ' όλου του ανθρώπου: επί της καρδιάς, επί του σώματος. «Όλος» ο άνθρωπος πάσχει εν τη παραστάσει αυτού ενώπιον του αιωνίου Θεού, τα παθήματα όμως ταύτα δεν φονεύουν, αλλά ζωοποιούν ημάς. Αι βάσανοι του πνεύματος είναι κατά την ουσίαν αυτών μεταφυσικαί. Ανήκουν εις την φωτοφόρον χώραν της αθανασίας.

Δί' αυτών αναγόμεθα υπεράνω των ορίων της ύλης, εις τον κόσμον του ακτίστου Φωτός. (βλ. Ιωάν. 16,20-23).

Είναι ανεπαρκές να πεισθώμεν δια του νοός περί της θεότητας του Χριστού ούτως ώστε ήδη να εννοώμεν τα πάντα, ως ώφειλεν. Είναι απαραίτητον να καταβάλωμεν προσπάθειάς εις τον υπέρτατον βαθμόν, όπως ζήσωμεν συμφώνως προς τον λόγον Αυτού. Έχοντες γνώσιν των κοσμικών διαστάσεων της πτώσεως ημών εν τη διαδικασία του αγώνος τούτου, είναι αναγκαίον να διέλθωμεν δια παρατεταμένης προσευχής μετανοίας. Τότε μόνον δίδεται εις ημάς να βιώσωμεν εκείνο όπερ βλέπομεν εν τω Χριστώ, την άκραν αυτοσμίκρυνσιν (βλ. Φιλ. 2,6) και εν συνεχεία πλέον αξιούμεθα της ελεύσεως της «δυνάμεως εξ ύψους» (Λουκ. 24,49), είτε εν πυρίναις γλώσσαις, είτε εν τη επιλάμψει του Θαβωρίου Φωτός. Τότε αποκαλύπτεται εις ημάς το αυθεντικόν νόημα του Ευαγγελίου.

Τα διανυθέντα υπ' εμού έτη εν τη ερήμω υπήρξαν ο πλέον ευνοϊκός καιρός δια την προσευχήν. Ενθυμούμαι: ήρχισα την Κυριακήν προσευχήν, «Πάτερ ημών», [//69] και η ψυχή μου παρεδόθη εις μακάριον δέος. Δεν ηδυνάμην να πορευθώ πέραν τούτου. Ο νους μου έπαυσε να λειτουργή: το παν εν εμοί εσίγα. Νυν δε είναι λυπηρόν εις εμέ να γράφω περί του θαύματος τούτου του απολεσθέντος υπ' εμού. Μετά τοιαύτης δυνάμεως συνέβη τούτο άπαξ εις εμέ. Δεν είναι άρα γε, διότι η σωματική σύστασις ημών δεν δύναται να φέρη την πυρίνην επαφήν της Θείας δόξης;

Μετά παρέλευσιν χρόνου τινος, μάλλον μακρού, παρόμοιόν τι συνέβη εις εμέ κατά την επίκλησιν του Ονόματος του Ιησού Χριστού. Κατ' εκείνην την ώραν ηναγκάσθην να διακόψω την επίκλησιν του Ονόματος: Η ενέργεια αυτού ήτο καθ' υπερβολήν ισχυρά. Η ψυχή άνευ λόγων, άνευ σκέψεων, ετέλει εν τρόμω εκ της εγγύτητος του Θεού. Τότε διηνοιχθη εις εμέ εν μέρει το μυστήριον της ιερουργίας.

Την επομένην ημέραν ετέλουν την Λειτουργίαν και ο Χριστός-Θεός ήτο εντός μου και μετ' εμού, και εκτός εμού και εν τοις αγίοις μυστηρίοις του Σώματος και του Αίματος Αυτού. Το δε Όνομα του Θεού και οι λόγοι των λειτουργικών κειμένων εξήρχοντο εκ του στόματός μου ως πυρ. Εν τοιαύτη καταστάσει παρέμεινα επί τρεις ημέρας, εν συνεχεία δε εμειώθη η έντασις του βιώματος τούτου. Την μνήμην όμως περί αυτού ενεχάραξεν ο Κύριος ως δια σμίλης εις τον νουν και την καρδίαν μου. Και δέομαι Αυτού, όπως μη απορρίψη με «εις καιρόν γήρως» μου, ουδέ εις ημέραν θανάτου μου (Ψαλμ. 70,9).

Ο Απόστολος Παύλος έδωκεν εις ημάς την εντολήν «αξίως περιπατήσαι της κλήσεως» (Εφεσ. 4,1). ΑΛΛ' εις τί συνίσταται η κλήσις αύτη; Και πάλιν ας δώσωμεν τον [//70] λόγον εις τον Απόστολον: «Εμοί τω ελαχιστοτέρω πάντων των αγίων εδόθη η χάρις ... ευαγγελίσασθαι τον ανεξιχνίαστον πλούτον του Χριστού και φωτίσαι πάντας τίς η οικονομία του μυστηρίου του αποκεκρυμμένου από των αιώνων εν τω Θεώ, τω τα πάντα κτίσαντι δια Ιησού Χριστού ... εν Ω έχομεν την παρησίαν και την προσαγωγήν εν πεποιθήσει δια της πίστεως Αυτού ... ίνα ... εν αγάπη ερριζώμενοι και τεθεμιλιωμένοι ... εξισχύσητε καταλαβέσθαι ... τί το πλάτος και μήκος και βάθος και ύψος, γνώναι τε την υπερβάλλουσαν της

γνώσεως αγάπην του Χριστού, ίνα πληρωθήτε εις παν το πλήρωμα του Θεού. Τω δε δυναμένω υπέρ πάντα ποιήσαι υπερεκπερισσού ών αιτούμεθα ή νοούμεν ... δόξα ... εις πάσας τας γενεάς του αιώνος των αιώνων» (Εφεσ. 3,8-21).

Ούτως κλήσις και πρόσκλησις ημών είναι να γίνωμεν τέκνα του Θεού και Πατρός δια του Μονογενούς και Ομοουσίου, Προαιωνίου και Ανάρχου Υιού Αυτού, και φορείς παντός του πληρώματος του Θεού (βλ. Ιωάν. 16,27· 17,21-26).

Θα συνεχίσω την περιγραφήν άλλων τινών συμβάντων, άτινα ουδόλως θα ηδυνάμην να αναμένω, τοιούτος ως είμαι. Ουχί άπαξ ηξιώθην της θεωρίας του Θείου Φωτός. Περιπτυχθείς τρυφερώς υπ' Αυτού επληρούμην υπερκοσμίου αγάπης. Είς τινας περιπτώσεις ο έξω κόσμος «έχανε» την υλικότητα αυτού και απέβαινε αόρατος. Ό,τι συνέβαινε εις εμέ, ανήκεν εις άλλο επίπεδο του είναι. Ότε δε δι' ακαταλήπτου τρόπου αποκαθίστατο η συνήθης αίσθησις του κόσμου, λεπτή θλίψις εισέδυνεν εις την ψυχήν μου.

Ενίοτε ήρχετο εις εμέ η σκέψις ότι εν τοιαύτη προσευχή θα ηδυνάμην να μη «επιστρέψω» εις την ζωήν. Η [//71] προσευχή εκ προσκαίρου καταστάσεως δύναται να αποβή αιώνιος κατάστασις της ψυχής. Η όρασις του Φωτός είναι οπωσδήποτε ηνωμένη μετά της ανιστώσης ημάς χάριτος, και η εγκατάλειψις της γης εις τοιαύτην κατάστασιν είναι ευλογία. Γνωρίζομεν εκ του βίου του Οσίου Σεραφείμ του Σαρώφ ότι ούτος απεβίωσεν εν καιρώ προσευχής: Η ψυχή αυτού εγκατέλειψε το σώμα, εισέτι μη νεκρόν – εκράτει εν χειρί ανημμένον κηρίον. «Τίμιος εναντίον Κυρίου ο θάνατος των Οσίων Αυτού» (Ψαλμ. 115,6). Δεν έπρεπεν άρα γε να απέλθωμεν πάντες ημείς δια τοιούτου θανάτου εκ της παρούσης ζωής; «Αμήν αμήν λέγω υμίν ότι ο τον λόγον Μου ακούων και πιστεύων τω πέμψαντι Με έχει ζωήν αιώνιον, και εις κρίσιν ουκ έρχεται, αλλά μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν» (Ιωάν. 5,24). «Αμήν αμήν λέγω υμίν, εάν τις τον λόγον τον Εμόν τηρήση, θάνατον ου μη θεωρήση εις τον αιώνα» (Ιωάν. 8,51).

Η προσευχή είναι ενέργεια ιδιαιτέρας τάξεως. Είναι ένωσις δύο ενεργειών: της ημετέρας-κτιστής, και της Θείας-ακτίστου. Ως τοιαύτη δρα και εν τω σώματι και εκτός του σώματος· εισέτι δε και εκτός του κόσμου τούτου, του χώρου και του χρόνου. Όταν ευρισκώμεθα εις μακάριον δέος εκ της οράσεως της αγιότητας του Θεού, η προσευχή αποβαίνει ισχυρά ορμή του πνεύματος διαρρηγνύουσα τον στενόν κλοιόν της βαρείας ύλης. Το δοθέν σώμα ημών οφείλει να «πνευματοποιηθή» (βλ. Α' Κορ. 15,44). Το βιολογικόν σώμα «σάρξ και αίμα» δεν είναι εις θέσιν να ακολουθήση οπίσω του Πνεύματος εν όλη τη ορμή αυτού προς τον Αιώνιον Θεόν (βλ. Α' Κορ. 15,50). «Το (πνευματικόν) ημών [//72] πολίτευμα εν ουρανοίς υπάρχει, εξ ου και Σωτήρα απεκδεχόμεθα Κύριον Ιησουν Χριστόν, Ός μετασχηματίσει το σώμα της ταπεινώσεως ημών εις το γενέσθαι αυτό σύμμορφον τω σώματι της δόξης Αυτού κατά την ενέργειαν του δύνασθαι Αυτόν και υποτάξαι Αυτώ τα πάντα» (Φιλ. 3,20-21).

Ω, η θαυμαστή αύτη δωρεά της προσευχής! Εις την ορμήν αυτής προς τον ηγαπημένον Θεόν-Πατέρα δεν γνωρίζει κόρον· δι' αυτής εισαγόμεθα εις ετέραν μορφήν του είναι, ουχί κατά τον χώρον, αλλά κατά την ποιότητα την υπερέχουσαν τον κόσμον τούτον. Η ψυχή, μη διεγερθείσα υπό μεθυσθείσης

φαντασίας, ουδέ χειραγωγήθείσα υπό της λογικής φιλοσοφίας, αναζητεί οδούς εκεί, όπου οδοί δεν υπάρχουν. Προς την αναζήτησιν ταύτην εσωτερική τις διαίσθησις ωθεί την ψυχήν την δεδεμένην υπό αοράτων, αλλά αλύτων αλύσεων «του νόμου της αμαρτίας» – μη θραυομένων υπό των ιδίων ημών δυνάμεων, αλλά μόνον υπό της ενεργείας του Παντοκράτορος Θεού, του Σωτήρος ημών. Πώς δυνάμεθα να παραστήσωμεν τον αγώνα της ψυχής δια την ελευθερίαν αυτής; Παρατηρούμεν αναλογίαν τινά προς το σώμα το οποίον εις τους αφορήτους πόνους συνελίσσεται εν τη προσπαθεία να αποφύγη αυτούς. Παρομοίως η ψυχή «κινείται» εν τη προσευχή του πένθους, όπως ενωθή μετά του Θεού και υπερνικήση τον πόνον αυτής.

Ο Κύριος σπλαχνίζεται ημάς και πολλάκις σπεύδει ταχέως· συμβαίνει όμως και το αντίθετον. Πάσαι αι κραυγαί ημών μένουν, τρόπον τινά, αναπάντητοι. Η ψυχή [//73] κρέμαται εις το άπειρον αιωρουμένη επάνω της αβύσσου, και τρέμει, διότι ο Θεός παρουσιάζεται τελείως απρόσιτος: Ούτος είναι εκτός παντός υπαρκτού. Ο νους δεν ευρίσκει λόγους, οίτινες θα ηδύναντο να φθάσουν μέχρι του «απομεμακρυσμένου» Θρόνου. Άνευ λόγων, μετά σιγηράς κραυγής εύχεται η ψυχή εν τη ερήμω του κόσμου. Εν τούτοις, εν τω βάθει αυτής, εμφωλεύει ελπίς ... Παρέρχεται το νέφος της Θεοεγκαταλείψεως και ανατέλλει εκ νέου ο ήλιος.

Εκ της πείρας μου δύναμαι να είπω ότι υπάρχουν δύο είδη απογνώσεως: Η μία είναι καθαρώς αρνητική, φθείρουσα τον άνθρωπον πνευματικώς, εν συνεχεία δε και σωματικώς· η άλλη είναι ευλογημένη. Περί αυτής δεν παύω να ομιλώ. Δια της απογνώσεως αυτού του είδους ανεγεννήθην εν τω Φωτί. Ουδόλως είναι εύκολον εις εμέ να εξομολογούμαι ενώπιον των ανθρώπων περί της εκχυθείσης επ' εμέ ευδοκίας του Υψίστου. Ουδέποτε ηδυνήθην να εννοήσω, δια τί ούτως συνέβη εις εμέ, τοιούτος ως είμαι. Κατ' αρχάς αδιόρατον Φως έδιδεν εις εμέ να ίδω τον εσωτερικόν μου άδην, και εν συνεχεία όλον τον κτιστόν κόσμον, εν τη προσκαίρῳ αυτού υπάρξει, υποτεταγμένον εις το κράτος του θανάτου. Επί μακρόν χρόνον έφερον εντός μου την φοβεράν αυτήν όρασιν. Ήμην συντετριμμένος δια το παράλογον του κόσμου τούτου, του πεπληρωμένου παθημάτων, άτινα φονεύουν πάσαν ζωήν. Αλλά, όσον και εάν φαίνεται παράδοξον, νέα ζωή ήρχιζε να πάλλη εντός μου υπερεκπερισσού: Αδιάλειπτον ρεύμα προσευχής κατέκλυζε την καρδίαν μου ελκύον και τον νουν μου μετ' αυξανομένης συχνάκις δυνάμεως και, άλλοτε, εις τοιούτον βαθμόν, ώστε να αποσπά το πνεύμα μου εις την απειρότητα άλλου χώρου, εντελώς διαφόρου εκείνου όστις [//74] συνήθως υποπίπτει εις την αντίληψιν ημών. Ταυτοχρόνως εσμικρινόμην μέχρι μηδαμινότητας και εν ταυτώ ελάμβανον ανυπολόγιστον εμπειρίαν βαθυτέρας θεωρίας του κόσμου, εισέτι δε και επαφής προς την αιωνιότητα.

Είναι μαρτύριον να συναισθάνηται τις αδιακόπως την πτωχείαν αυτού. Εκ του βάρους αυτής συντρίβονται και τα οστά εισέτι ... Παράδοξον όμως: Ότε εξησθένει η αγία αύτη συντριβή, ησθανόμην ως να απέθνησκον πνεύματι. Δεν κατενόουν την φύσιν του φαινομένου τούτου. Μόνον βραδύτερον ο μακάριος Σιλουανός εξήγησε τούτο εις εμέ: «Ούτω διδάσκει ημάς ο Κύριος, ίνα μη

απολέσωμεν την ταπείνωσιν». Τότε και εγώ εκ μέρους έλαβον επίγνωσιν του μυστηρίου της οδού ταύτης. Συνέβαινε κατά το παρελθόν να ζω ως ζωγράφος την αίσθησιν του θριάμβου της νίκης: «Συνέλαβον» εκείνο, όπερ ανεζήτουν: Προσήγγισα εις την έκφρασιν του κάλλους εκείνου, το οποίον απεκαλύπτετο εις εμέ. Ταχέως όμως εξηφανίζετο ο θαυμασμός ούτος: Και πάλιν κατεπονούμην εκ της οράσεως της αποτυχίας μου. Ούτω και έτι πλέον συμβαίνει μετά του Θεού: Δεν δίδει Ούτος ανάπαυσιν εις ημάς· εις τινα στιγμήν παρηγορεί την ψυχήν, άπτεται της καρδιάς δια του πυρός αυτού, αρπάζει τον νουν εις την θεωρίαν της δόξης Αυτού και πάλιν κρύπτεται, ώστε να μη νομίσωμεν ότι εφθάσαμεν εις το πλήρωμα της γνώσεως Αυτού. Ο κλήρος ημών επί της γης είναι να είμεθα «πτωχοί τω πνεύματι». Ευθύς ως εναγκαλισθή ημάς η ψευδής ανάπαυσις της αυτοϊκανοποιήσεως, πάραυτα το Πνεύμα της Ζωής, το εκ του Πατρός εκπορευόμενον, εγκαταλείπει ημάς.

Εκ της πείρας των εναλλαγών τούτων εγένετο και εις εμέ ευδιάκριτος η δομή των εντολών των μακαρισμών, [//75] και δη: Εις θεμέλιον πάσης πνευματικής προόδου κείται η εξαντλητική αίσθησις της «πτωχείας» ημών. Η επίγνωσις όμως αύτη είναι πηγή ενεργείας δια την προσευχήν, και εν ταυτώ το στερεόν θεμέλιον, επί του οποίου ερείδεται άπαν το οικοδόμημα της σωτηρίας μέχρι και της οροφής αυτού, πέραν της οποίας ακολουθεί «μισθός πολύς εν τοις ουρανοίς» (Ματθ. 5,3-16).

Και πάλιν επαναλαμβάνω ότι ρίζα πασών των κακιών είναι η υπερηφανία: Εν αυτή θάνατος και σκότος. Ίδιον δε της αγίας απαθείας είναι η ταπείνωσις, ήτις οδηγεί τον άνθρωπον να αισθάνηται εαυτόν υποκάτω πάσης της κτίσεως, και δι' ανερμηνεύτου τρόπου ανάγει αυτόν υπεράνω παντός κτιστού.

Ο χριστιανός ασκητής εν τη κατά Θεόν ζωή αυτού δεν οφείλει να ομοιωθή προς τους ποιητάς ή τους συγγραφείς, τους ψυχολόγους, τους φιλοσόφους ή τους διανοουμένους. Εν τη στροφή αυτού προς τον Θεόν επεκτείνεται εις τα έμπροσθεν, μη επιστρέφων προς εαυτόν. Εκείνο, όπερ ούτος ενεργώς ζη εν τη προσευχή, θα αφήση εις το είναι αυτού ανεξίτηλα ίχνη, άτινα όμως θα ίδη εν εαυτώ ο ασκητής μόνον μετά πάροδον μακρού χρόνου, οσάκις θα αναλογίζεται το παρελθόν.

Η έλξις προς τον Θεόν εν τη αρχή του αγώνος συμβαίνει να είναι τοσούτον έντονος, ώστε το πνεύμα του ανθρώπου εν τη φλογερά αυτού ορμή προς τον Ύψιστον να ατενίζει αποκλειστικώς εις Εκείνον μόνον. Η ψυχή του μετανοούντος, όστις βλέπει εαυτόν ανεκφράστως μακράν της αναζητουμένης Αληθείας, γίνεται όλη κατώδυνος πληγή και δέεται του ήδη δια της «πρώτης αγάπης» (Αποκ. 2,4) ηγαπημένου Κυρίου περί ελέους και συγκαταβάσεως [//76] προς αυτήν. Η αίσθησις της αμαρτίας, ήτις κατέστρεψε την θεοειδή φύσιν ημών, γεννά ανεκδιήγητον μεταμέλειαν περί της καταστάσεως, εν τη οποία επί τοσούτον μακρόν διεμένομεν, και ήτις κατέστησεν ημάς παντελώς αναξίους του Αγίου των αγίων. Είναι δυνατόν ο τοιούτος Κύριος να δεχθή εμέ τον έως τέλους διεφθαρμένον; Η ψυχή παρίσταται, τρόπον τινά, ενώπιον του Φοβερού Κριτηρίου. Και όσον πλέον συντριπτικός είναι ο φόβος της καταδίκης, τοσούτον εντονωτέρα η προσευχή της μετανοίας. Είναι αδύνατον να είπωμεν πόσον διαρκεί μια

τοιαύτη προσευχή. Κατά τας ώρας του διαλείμματος της σωματικής παραστάσεως ενώπιον του Θεού, λόγω των εργασιών της καθ' ημέραν ζωής, η ουσιαστική στάσις του πνεύματος δεν μεταβάλλεται: Δι' όλης της δυνάμεως αυτού διαμένει εν τη αυτή κινήσει προς τον Θεόν.

Τον πέμπτον χρόνον της μοναστηριακής μου ζωής ο ηγούμενος της Μονής του Αγίου Παντελεήμονος, Αρχιμανδρίτης Μισαήλ, εκάλεσεν εμέ και ανέθεσεν εις εμέ ως διακόνημα την εκμάθησιν της Ελληνικής γλώσσης, διότι η Μονή είχεν ανάγκην μοναχών οίτινες θα εγνώριζον την τοπικήν γλώσσαν, και διότι αύτη ήτο απαραίτητος εις όλας τας σχέσεις της Μονής μετά του έξω κόσμου, του πνευματικού και του πολιτικού. Έβαλον την καθιερωμένην κατά την παράδοσιν μετάνοιαν, όπως λάβω την ευλογίαν δια το επικείμενον διακόνημα. Και ότε ήμην ήδη σχεδόν εις την έξοδον του ηγουμενείου, εκάλεσεν εμέ και είπε: «Πάτερ Σωφρόνιε ο Θεός δύο φορές δεν κρίνει. Εάν εκπληρώσητε την υπ' εμού ανατεθείσαν εις υμάς υπακοήν, τότε εγώ θα είμαι υπεύθυνος ενώπιον του Θεού, υμείς δε δύνασθε να παραμένητε εν ειρήνη». Ωμίλησεν ούτος κλίνας την κεφαλήν επί το στήθος, ως τούτο συνηθίζεται [//77] κατά την προσευχήν. Εις την φωνήν αυτού διεκρίνετο η σοβαρότης, την οποίαν ούτος προσέδιδεν εις τον λόγον αυτού. Μετέβην πάραυτα προς την βιβλιοθήκην, ίνα λάβω τα αναγκαία βιβλία δια την εκμάθησιν της Ελληνικής γλώσσης, και επέστρεψα κατόπιν εις το κελλίον μου. Ανοίξας την Γραμματικήν της Αττικής διαλέκτου συνεκέντρωσα, ως ήτο εύλογον, την προσοχήν μου εις τα αναγινωσκόμενα. Και τι λοιπόν συνέβη; Ησθάνθην κατά τρόπον φυσικόν ως να εξήλθεν ο νους μου εκ της καρδιάς, να ανέβη έως του μετωπικού μέρους του κρανίου και να εκινήθη περαιτέρω προς την κατεύθυνσιν του βιβλίου. Κατ' εκείνην την στιγμήν εγένετο εις εμέ εμφανές ότι ο νους μου παρέμενε μονίμως ημέρας και νυκτός εν τη καρδιά μου κατά την διάρκειαν των επτά ετών προσευχής μετανοίας. Εγώ, κατά τον λόγον του ηγουμένου παρέμενον ήσυχος εσωτερικώς. Καταπονούμενος υπό της ασθενείας (ελονοσίας) ηγωνιζόμην να υπερνικήσω την σωματικήν αδυναμίαν μου, ίνα μελετήσω την γλώσσαν κατά το δυνατόν πλείονας ώρας καθ' εκάστην ημέραν. Ενθυμούμαι ποτε, ότε έγγραφον τας ασκήσεις, ότι ήλθεν εις εμέ, τον εξηντηλημένον, η σκέψις: Εάν νυν ακούσω την κλήσιν προς την Κρίσιν, τί θα γίνη μετ' εμού; Εν τω βάθει της καρδιάς μου ήτο γαλήνη: Θα εγερωθώ και εν ειρήνη θα πορευθώ εις το «Κριτήριο του Θεού». Νυν αναφέρω ιδιαιτέρως το γεγονός τούτο, διότι ουδόλως ωμοίαζε προς την μετά μεγάλου φόβου συνήθη στάσιν μου εις την κρίσιν του Θεού. Ούτω δι' ευχών του ηγουμένου εδόθη εις εμέ η πείρα τοιαύτης ειρήνης. Η νέα ενασχόλησίς μου εστέρησεν εμέ της προγενεστέρας προσευχής, αλλ' η χάρις υπό λίαν θαυμαστήν μορφήν ειρήνης, αγνώστου έως τότε, δεν εγκατέλειπεν εμέ κατά τους μήνας της προσπαθείας μου, όπως εκμάθω την Ελληνικήν γλώσσαν. Ούτως [//78] ο Θεός δεν εγκατέλειψεν εμέ, αλλά και η καρδιά μου ωσαύτως δεν εχωρίσθη απ' Αυτού.

Παρήλθον οι μήνες της μελέτης, και ο Κύριος ηυδόκησε να δώση εις εμέ εκ νέου την απεγνωσμένην προσευχήν της μετανοίας. Ίνα αναγεννηθώμεν εν τω Θεώ, είναι αναγκαία η φρίκη δι' ημάς αυτούς, ως είμεθα· είναι απαραίτητος η αποστροφή προς το ζων εν ημίν κακόηθες, αντίθεον πάθος της υπερηφανείας,

όπερ εξέβαλεν ημάς μετ' αισχύνης από της Βασιλείας του Πατρός των Φώτων. Η λύτρωσις εκ του πάθους τούτου ευρίσκεται εις την εντολήν του Χριστού: να αγαπήσωμεν τον Θεόν μέχρι του αυτομίσους (βλ. Λουκ. 14,26). Το θέμα τούτο είναι άκρως σπουδαίον και γνωρίζω ότι θα ήτο αδύνατον να εξαντλήσω την πλευράν αυτήν της πνευματικής ζωής του Χριστιανού, όσα και εάν έγγραφον.

Έκάλεσα την απόγνωσιν, ήτις κατείχεν εμέ, μέγα δώρον του Ουρανού. Τούτο όμως συνειδητοποίησα ουχί ενωρίτερον, ει μη μετά παρέλευσιν τριάκοντα ετών αγώνος· δυνατόν ίσως και πλέον. Δεν ανεζήτουν έξωθεν βοήθειαν, διότι ηρπάγην βιαίως ως ξηρόν φύλλον υπό άνέμου, όστις εστροβίλιζεν εμέ, και δεν ήτο δυνατόν να εννοήσω τι ετελείτο εν εμοί· ουδέν κατενόουν· ουδένα ηδυνάμην να ερωτήσω διότι δεν ήμην εις θέσιν να διατυπώσω και την ερώτησιν. Το κοσμικόν είναι απεκαλύπτετο εις τον νουν μου θυελλωδώς μετά ταχύτητος, ήτις δεν επέτρεπεν εις εμέ να ελέγξω δια του λογικού μου ο,τιδήποτε. Η απόγνωσις αύτη ωμοίαζε προς αφροσύνην, αλλ' αφροσύνην ιδιαιτέρου γένους, μη υποκειμένην εις την αρμοδιότητα των ψυχιάτρων. Έρχιζεν η διαδικασία της αποχωρήσεως μου εκ του κόσμου. Ωρθούτο τι μεταξύ εμού [//79] και των ανθρώπων: Απώλεσα το ενδιαφέρον της μετ' αυτών συναναστροφής: Εξηφανίζοντο το έν μετά το άλλο τα σημεία επαφής. Ο κόσμος της τέχνης – η ζωγραφική, η μουσική, η ποίησις, η λογοτεχνία, το θέατρον κ.τ.ο. – παν ό,τι ενωρίτερον απετέλει το κύριον περιεχόμενον και το νόημα του είναι μου εξησθένει και ήρχιζε να φαίνεται επιπόλαιον έργον, συχνάκις παιδικής μόνον ψυχαγωγίας. Και τούτο δεν ήτο εύκολον δι' εμέ. Κατά καιρούς, εν τη πρώτη περιόδω, ήμην κατά μαρτυρικόν τρόπον δεδixασμένος ανά μέσον δύο πόλων έλξεως: του πάθους του ζωγράφου και της προσευχής. Ούτω συνέβαινεν έως ότου η προσευχή ενίκησε πάσαν άλλην δραστηριότητα εν τω κόσμω τούτω. Υπήρχε μόνον εις σκοπός: να ανεύρω τον αληθινόν Θεόν, τουτέστι τον Δημιουργόν πάσης υπάρξεως, και να ζήσω αιωνίως ηνωμένος μετ' Αυτού.

Δεν είναι άρα γε αφροσύνη παρομοία τόλμη δια τοιούτον πτωχόν πλάσμα, ως ήμην εγώ; Μετά του Θεού ουδέν είναι εύκολον ή απλούν: Ούτος είναι καθ' υπερβολήν μέγας δι' ημάς. Είναι «Πυρ καταναλίσκον», Φως απρόσιτον. Έρριψε το Πυρ Αυτού εις την γην και φλέγει τας καρδίας ημών. Παρά ταύτα και εγώ είμαι έργον των χειρών Αυτού. Ούτος ενεδύθη την σάρκα ημών, όπως δι' αυτού του πρίσματος δυνηθώμεν να ατενίσωμεν Αυτόν. Εντεύθεν και η ελπίς η πορευομένη πέραν πάσης απελπισίας. «Θαρσείτε» (Ιωάν. 16,33), είπεν Ούτος. Πιστεύω ότι η εμφάνισις εν ημίν του Πυρός τούτου σημαίνει την είσοδον της πνοής της Θείας αιωνιότητος εντός ημών. Επί πλέον δε: «Ουκ αδυνατήσκει παρά τω Θεώ παν ρήμα ... και μακαρία η πιστεύσασα ότι έσται τελείωσις τοις λελαλημένοις Αυτή παρά Κυρίου» (Λουκ. 1,37 και 45).

[//80] Έχων ιδίαν πείραν περί του ασταθούς της φύσεως ημών ζω εν διαρκεί καταστάσει φόβου. Ο φόβος ούτος καλείται Θεός. Δεν ομοιάζει προς τον ζωώδη. Εν τω Θεώ φόβω περικλείεται σοφία και γνώσις, αγάπη και δύναμις. Η συνάντησις όμως μετά του μεγάλου Θεού, τον Οποίον δεν είμεθα ικανοί να χωρήσωμεν, και τον Οποίον δεν δυνάμεθα να αγαπήσωμεν, δίδει εις ημάς να

συναισθανθώμεν ότι είμεθα απεριγράπτως μακράν αυτού, όπερ ετέθη προ ημών ως άγιος σκοπός και αυθεντικόν νόημα πάσης ημών της υπάρξεως.

Ο Πέτρος μετά τον Μυστικόν Δείπνον είπε μετά πάθους: «Εί πάντες σκανδαλισθήσονται εν Σοι, εγώ ουδέποτε σκανδαλισθήσομαι». Πάντες ημείς γνωρίζομεν τί συνέβη λίαν συντόμως μετά την ομολογίαν ταύτην: «Και εμνήσθη ο Πέτρος του ρήματος του Ιησού ειρηκότος αυτώ ότι πριν αλέκτορα φωνήσαι τρεις απαρνήση Με· και εξελθών έξω έκλαυσε πικρώς» (Ματθ. 26,33 και 75).

Λέγει η Γραφή: «Η τελεία αγάπη έξω βάλλει τον φόβον ... ο δε φοβούμενος ου τετελείωται εν τη αγάπη» (Α' Ιωάν. 4,18). Γνωρίζω ότι δεν είμαι τέλειος εν τη αγάπη, τούτο όμως δεν αναιρεί το γεγονόςός ότι και εγώ αγαπώ τον Θεόν. Και ιδού, αυτή ακριβώς η αγάπη γεννά εν εμοί τον φόβον μήπως παραμείνω ανάξιος απολογίας ενώπιον του Θεού. Συντρίβονται τα οστά μου, όταν βλέπω εντός μου έστω και μικράς ταλαντεύσεις. Δεν ενθυμούμαι κατά την διάρκειαν της ζωής μου εν τω Άθω να επλησίασεν αμφιβολία εις τον νουν ή την καρδίαν μου. Εν τούτοις, ότε επανήλθον εις την Ευρώπην, ερχόμενος εις επαφήν μετά ανθρώπων άλλου πνεύματος, ησθανόμην ενέργειαν εξερχομένην απ' αυτών, ήτις ως ψυχρός άνεμος προσέκρουεν εις την καρδίαν μου, και τρόπον τινά συνέχεε τον νουν [\[/81\]](#) μου. Η ενέργεια αύτη, αλλοτρία του πνεύματος του Χριστού, ταράττει προς στιγμήν την εσωτερικήν ειρήνην, διεγείρει τον νουν εις τινα πάλην. Η Άνωθεν δωρεά, η δοθείσα εις εμέ εν τη ερήμω κατά την προσευχήν της αγάπης, υπερενίκα τας εναντίας αρνητικάς αντιδράσεις: «Ο γαρ νόμος του πνεύματος της ζωής εν Χριστώ Ιησού ηλευθέρωσε (και) εμέ» από της εξουσίας του πνεύματος του κόσμου τούτου (Ρωμ. 8,2).

Ο Πέτρος αποκατεστάθη. Δύναμαι όμως να είμαι βέβαιος περί εμαυτού; Καθ' όν χρόνον η καρδιά αισθάνεται την παρουσίαν του Θεού, ευρισκόμεθα εν ειρήνη και εξάρσει εκ της αγάπης προς Αυτόν. Όταν όμως αποχωρή Ούτος και δεν βλέπω εν εμοί αισθητήν την παρουσίαν Αυτού, τότε εκ νέου η συνείδησις της αδυναμίας μου μέχρι πόνου συνθλίβει εμέ. Ο σταυρικός αγών κατά τον ένα ή τον άλλον βαθμόν συνοδεύει εμέ έως του γήρατος. Νομίζω ότι εγνώρισα το μέτρον του ανθρώπου, και η γνώσις αύτη δίδει ελευθερίαν κατά τας συναντήσεις μου μεθ' οιουδήποτε ανθρώπου. Κατά το παρελθόν όμως εγνώρισα και συναντήσεις μετ' άλλων δυνάμεων, απείρως ισχυρών δια την μηδαμινότητα μου. Κατά τους φρικτούς εκείνους καιρούς έσωζεν εμέ το Όνομα του Ιησού Χριστού. Δέομαι, όπως γένηται ούτως εις εμέ εισέτι και μέχρι τέλους και άνευ τέλους.

Κατά τας ώρας της κατά Πρόνοιαν Θεοεγκαταλείψεως διεγείρεται εντός ημών πυρίνη προσευχή, και εν τοις κόλποις αυτής το πνεύμα μετά χαράς ατενίζει την συγγένειαν αυτού μετά του Χριστού, η δε ομοίωσις προς Αυτόν αυξάνει. Ο Κύριος έπλασεν ημάς κατ' εικόνα Αυτού· συνεπώς και ημείς εν Αυτώ γινόμεθα «κύριοι». Στερεούμενοι [\[/82\]](#) δια της δυνάμεως Αυτού βλέπωμεν παν είδος κακού εν τω κτιστώ κόσμω, αλλά τούτο δεν έχει πλέον εξουσίαν εφ' ημών. Εις τούτο έγκειται η «κυριότης» ημών, ήτις είναι απαραίτητος δια την «ασάλευτον Βασιλείαν».

«Έτι άπαξ Εγώ σείω ου μόνον την γην, αλλά και τον ουρανόν. Το δε έτι άπαξ δηλοί των σαλευομένων την μετάθεσιν ως πεποιημένων, ίνα μείνη τα μη

σαλευόμενα» (Εβρ. 12,26-27). Αγνοούμεν εις ποίαν τελικώς δοκιμασίαν θα υποβληθῇ πάσα ἡ κτίσις. Εἶναι ἀπαραίτητος ὁ ευλαβῆς φόβος, ἕως ὅτου διέλθωμεν ὅλα τα κτιστά κατώφλια καὶ πληρωθώμεν τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκπορευομένης ἀκτίστου Ζωῆς.

Ἡ Ἐκκλησία διδάσκει περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι ἤρην ἐπ’ Αὐτοῦ τὰς ἁμαρτίας τοῦ κόσμου παντός. Καὶ ἐκεῖνος ὅστις προσεύχεται εἰς Αὐτόν «πρόσωπον πρὸς Πρόσωπον», δέχεται ἐν Πνεύματι παρ’ Αὐτοῦ τὸ «φρόνημα» καὶ τὰ αἰσθήματα, ἀτίνα συναντῶμεν καὶ ἐν Αὐτῷ τῷ Ἰδίῳ. Οὐχὶ μόνον ταῦτα ἀλλὰ καὶ προσευχὴν ὁμοίαν πρὸς τὴν προσευχὴν Αὐτοῦ ἐν Γεθσημανῇ. Καὶ τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο, ὅπερ ὀρίζομεν ὡς υποστατικὴν προσευχὴν.

Ὁ προσευχόμενος δια τοιοῦτου τρόπου εἰσέρχεται εἰς τὴν σφαῖραν τῆς Θείας Ζωῆς. Καὶ τοῦτο εἰσέτι πρὶν ἡ προσευχή αὐτοῦ φθάσῃ εἰς τὸ πλήρωμα τῆς δυνάμεως αὐτῆς, τουτέστιν εἰς ἐκεῖνο τὸ βάθος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἡ προσευχή τελεῖται μετὰ τοῦ ἰδίου κλαυθμοῦ ὡς περὶ αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ἐνδεχομένως καὶ πλείον τούτου. Δια τοῦτο καὶ ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς καὶ ἔλεγε καὶ ἐγράφεν ὅτι ευχόμενος δι’ ἐκείνους, οἵτινες ἐμακρύνθησαν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἐθρῆνει πλείον ἢ δι’ εαυτόν.

[//83] Ὁ Χριστὸς-Θεὸς εἶναι ἀπειρος ἐν τῇ παντοδυναμίᾳ Αὐτοῦ: Τὸ Πνεῦμα Αὐτοῦ πληροὶ πάσαν ἄβυσσον. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ «κενώσει» Αὐτοῦ εἶναι ὡσαύτως ἀπρόσιτος εἰς ἡμᾶς. Ὅταν ἐν ἀνεδέῳ σιγῇ παριστάμεθα τῷ Θεῷ ἐν πλήρει ἀπογυμνώσει τῆς ὅλης ἡμῶν υπάρξεως, τότε τὰ βάθη τῆς φύσεως ἡμῶν διανοίγονται καὶ δι’ ἡμᾶς αὐτοῦς. Δια τῆς ολοκληρωτικῆς αὐτοσυγκεντρώσεως, δια τῆς συναγωγῆς παντός εἰς τὰ ἔσω τῆς προσωπικότητος ἡμῶν, δίδεται εἰς ἡμᾶς νὰ ἴδωμεν ὅτι τὸ εἶναι ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὴν προέλευσιν καὶ τὴν φύσιν αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἓν εἶναι, ἓνα ἄνθρωπον. Ὡς ἐκ τούτου εἶναι «φυσικὴ» ἡ κίνησις τοῦ πνεύματος ἡμῶν πρὸς προσευχὴν ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ὑπὲρ ὅλου τοῦ Ἀδάμ ὡς περὶ εαυτοῦ τοῦ ἰδίου. Ἐκ τούτου δὲ ἐρχεται καὶ ἡ κατανόησις τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ: «Ἴνα πάντες ἓν ὦσε ... καθὼς ἡμεῖς ἓν ἐσμέν» (Ἰωάν. 17,21-23).

Κατὰ τὴν προσευχὴν τῆς μετανοίας δια τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν διδασκόμεθα νὰ ζώμεν τὴν τραγωδίαν παντός τοῦ ἀνθρωπίνου γένους δια μέσου ἡμῶν τῶν ἰδίων. Εἴαν ἐγὼ τοσούτον ὀδυνῶμαι δι’ ὅλης τῆς υπάρξεως μου ἐνεκα τῶν παντός εἰδους ἀπογοητεύσεων εἰς ἕκαστον βῆμα, εἴαν ὀπίσθεν πασῶν τῶν πτώσεων μου κρύπτηται ἡ πρωταρχικὴ πτώσις ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Προπάτορος ἡμῶν, ἥτις ἐχώρισεν ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός ἡμῶν, τότε εἶναι φυσικόν δια τῶν προσωπικῶν μου παθημάτων νὰ γνωρίσω υπαρκτικῶς τὰ παθήματα πάντων τῶν ἀνθρώπων. Εἶναι ὁμῶς δυνατόν καὶ τὸ ἀντίθετον: ἐν τῇ χαρᾷ μου νὰ αἰσθανθῶ τὴν χαρὰν ὅλου τοῦ κόσμου. Οὕτως, ὅσοι εὗρον τὴν ἀληθινὴν ὁδὸν πρὸς τὴν ἐν Θεῷ σωτηρίαν αὐτῶν μανθάνουν νὰ συμπάσχουν μετὰ πασῶν τῶν πασχόντων, νὰ συγχαίρουν μετὰ πάντων τῶν χαιρόντων.

[//84] Εἴαν ἡ ἁμαρτία κατὰ τὴν βαθυτέραν αὐτῆς οὐσίαν εἶναι πάντοτε ἐγκλημα ἐναντίον τῆς Πατρικῆς ἀγάπης, τότε ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἀπολεσθείσης ἀγάπης δὲν εἶναι δυνατὴ ἄλλως, εἰ μὴ δια τῆς ολοκληρωτικῆς μετανοίας, δια τῆς ὁποίας θὰ ἐφανερούτο εἰς ἡμᾶς μέχρι τέλους, εἰ δυνατόν, ἡ

έννοια του εγκλήματος τούτου, όταν θεωρώμεν αυτό επί του επιπέδου της αιωνιότητος.

Πάτερ Αγαθέ, ίασαι με τον λελερωμένον·

ανακαίνισον με τον παραλελυμένον τη αμαρτία ...

Πάτερ Άγιε, όλον με αγίασον: και νουν και καρδίαν και αυτό το σώμα μου

...

Ήμαρτον ενώπιον Σου, και νυν αποθνήσκω μακράν Σου ...

Δέξαι με κατά το πλήθος της ευσπλαγχνίας και του ελέους Σου.

Η προσευχή μου ετελείτο άνευ εικόνων νοερών ή αισθητών. Η ψυχή μου απετάσσετο παντός παρερχομένου και ουδέν πλέον έβλεπεν αλλά δι' όλης της δυνάμεως αυτής συνεκεντρούτο μόνον εις τον Θεόν μου. Δι' ακαταλήπτου τρόπου η τελεία αυτή απουσία ορατών μορφών και εννοιών – κατά την οποίαν το παν εφάνετο ως να εσίγα, παρά την εν εμοί αφθονίαν δυνάμεως ζωής – μετά την επιστροφήν μου εις την συνήθη αντίληψιν του κόσμου, μετεβάλλετο εις γνώσιν του Είναι.

Ίδιον της οράσεως ταύτης είναι να υπερβαίνει τον χώρον και τον χρόνον: Το παν συνάγεται εις τα «ένδον», εις τι απείρως μικρόν σημείον· να εκφράσωμεν όμως δια λόγων το γνωσθέν κατά τας στιγμάς ταύτας είναι ως να ιστάμεθα προ απεράντου πελάγους. Θα αποπειραθώ να δώσω εν συντομία τινάς εκ των σκέψεων, αίτινες εγεννήθησαν [//85] εν εμοί.

Το είναι παντός λογικού-προσωπικού όντος κινείται μεταξύ δύο ορίων: Το όνομα του ενός είναι αγάπη προς τον Θεόν μέχρι του αυτομίσους· του άλλου, αγάπη προς εαυτόν μέχρι του μίσους προς τον Θεόν. (ΥΠΟΨΗΜΕΙΩΣΗ: Μίσος προς τον Θεον εννοούμεν την έκπτωσιν, την εγκατάλειψιν, την αποχώρησιν, την απομάκρυνσιν ... Δεν συνδέεται απαραίτητως μετά τινων αισθημάτων, καρδιακών κινήσεων, πράγμα όπερ ωσαύτως δυνάμεθα να συναντήσωμεν. Το μίσος τούτο δύναται να λάβη μορφήν ψυχράς αποφάσεως του νου. Εις πολλούς εφάνη ως "φως" συνέσεως, αλλ' εξ αυτών απεκρύπτετο η πραγματικότης: Το "φως" αυτών δύναται να εξελιχθή κατά τον ιδιάζοντα εις αυτό τρόπον και να φθάση το σημείον του απολύτου ψύχους, όπερ φονεύει πάσαν ζωήν).

Υπάρχει αναρίθμητον πλήθος ενδιαμέσων καταστάσεων. Τοιαύτας καταστάσεις βλέπομεν εις μεγάλην μάζαν αδρανών ψυχών· εις τας ψυχάς αυτάς δεν υφίσταται ούτε καθαρά συνείδησις της υπάρξεως, ούτε εναργώς εκπεφρασμένος αυτοκαθορισμός προς οιανδήποτε κατεύθυνσιν. Εν τούτοις, όσον εγγύτερον πλησιάζομεν τα ακραία όρια, τοσούτον πλέον δυναμική καθίσταται η ορμή του πνεύματος, τοσούτον επιτακτικόν τίθεται το ερώτημα της οριστικής εκλογής. Έκαστος θα εκλέξη εκείνο, όπερ πλείον ηγάπησε.

Να προσεγγίσωμεν όμως εν πνεύματι τα έσχατα, ως θα εφάνετο, όρια, δεν σημαίνει ότι διέβημεν και το κατώφλιον του χρόνου, ότι εισήλθομεν τελείως εις την σφαίραν του αιωνίου Είναι. Και η μακραίων ασκητική πείρα και η Αποκάλυψις μαρτυρούν ότι το κτισθέν πνεύμα δύναται να απωθήση τον μέχρι τούδε επιτευχθέντα σκοπόν αυτού και, ομοίως προς αστραπήν (βλ. Λουκ. 10,18· 23,42-43), αυτοστιγμεί να μεταφερθή δια μέσου της αβύσσου και να στερεωθή εις την απέναντι όχθην.

Από του μόνου όντως Όντος – Εγώ ειμι ο Όν – δύνανται να εκπέσουν και μεμονωμένα άτομα και ολόκληρα γένη.

[//86] «Λέγει αυτώ ο Ιησούς· τοσούτον χρόνον μεθ' υμών ειμι και ουκ έγνωκας Με, Φίλιππε;» (Ιωάν. 14,9). Η Μαρία η Μαγδαληνή «εστράφη εις τα οπίσω, και θεωρεί τον Ιησούν εστώτα και ουκ ήδει ότι Ιησούς εστι. Λέγει αυτή ο Ιησούς· γύναι, τί κλαίεις; Τίνα ζητείς; Εκείνη δοκούσα ότι ο κηπουρός εστι, λέγει Αυτώ· Κύριε, ει συ εβάστασας Αυτόν, ειπέ μοι πού έθηκας Αυτόν, καγώ Αυτόν αρώ. Λέγει αυτή ο Ιησούς· Μαρία! Στραφείσα εκείνη λέγει Αυτώ. Ραββουνί!» (Ιωάν. 20,14-16). Ο Λουκάς και ο Κλεόπας επί της οδού προς Εμμαούς δεν ανεγνώρισαν τον Ιησούν εις το πρόσωπον του Συνοδοιπόρου αυτών, και μόνον ότε Ούτος «έκλασε τον άρτον» και έδωκεν εις αυτούς, «διηνοίχθησαν αυτών οι οφθαλμοί και επέγνωσαν Αυτόν» (Λουκ. 24,31).

Επομένως παρόμοιόν τι δύναται να συμβή και εις ημάς: Θα προσεγγίξη Ούτος ημάς, θα συνομιλή μεθ' ημών, και ημείς δεν θα αναγνωρίζωμεν Αυτόν, τουτέστιν εκείνο όπερ είναι Ούτος, ο μέγας Θεός· μέγας αλλά πράος και ανεκφράστως ταπεινός. Και όταν φθάση η στιγμή και αναγνωρίσωμεν Αυτόν, τότε η ψυχή ημών θα αγαπήση Αυτόν και η εκ της γνώσεως ταύτης έμπνευσις θα πληρώση ημάς μακαριότητος. Η αποκτηθείσα δε δια του τρόπου τούτου έμπνευσις ουδέποτε πλέον θα εγκαταλείπη ημάς. Ενδέχεται να περιπέσωμεν εις διαφόρους δοκιμασίας και οδυνηράς καταστάσεις αλλ' η θαυμαστή αύτη έμπνευσις θα παραμένη πάντοτε μεθ' ημών: άλλοτε ως πλημμύρα φωτοφόρων σκέψεων, άλλοτε δε πάλιν ως χαροποιόν πένθος εν τη προσευχή και πολλά παρόμοια προς αυτά, των οποίων όμως ουδέν όμοιον υπάρχει εν τω κόσμω παντί, εκτός εκείνων άτινα εξ Αυτού Μόνου εκπορεύονται.

[//87]

Γ' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΥΠΕΡΝΙΚΑ ΤΟ ΑΔΙΕΞΟΔΟΝ ΤΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

Την έννοιαν της τραγωδίας συνήντησα το πρώτον κατά τους νεανικούς μου χρόνους ουχί εν τη πείρα της ζωής, ἀλλ' εν τη αναγνώσει βιβλίων. Η εντύπωσις μου περί αυτής ήτο η εξής: Ενώπιον του νου του ανθρώπου αποκαλύπτεται τι, όπερ ελκύει αυτόν ολοκληρωτικώς. Παλαιότερον το αντικείμενον της έλξεως ταύτης ωνομάζετο «ιδεώδες». Δια την επίτευξιν του κατά διαίσθησιν συλληφθέντος ιδεώδους ο άνθρωπος υποβάλλεται μετ' αποφασιστικότητος εις πάντα κόπον, εις παν πάθημα, εκθέτων εις κίνδυνον και αυτήν εισέτι την ζωήν αυτού. Εν τούτοις, όταν κατορθούται το αντικείμενον της αναζητήσεως αυτού, τότε φανερούται η σκληρά πλάνη: Η πραγματικότης δεν ανταποκρίνεται εις εκείνο, όπερ εξέπληττε τον νουν, και φυσικώ τω λόγω η επακολουθούσα απογοήτευσις του τεθλιμμένου πνεύματος οδηγεί εις οικτρών τέλος, συχνάκις δε και εις φοβερόν θάνατον.

Διάφορα ιδεώδη παρουσιάζονται εις τους ισχυρούς της γης. Πολλάκις ούτοι έχουν αξιώσεις δια την ύψιστην εξουσίαν. Τούτο συνέβη εις την περίπτωσιν του Βόριδος Γουδονώφ (Βόρις Γουδονώφ· αυλικός και σύμβουλος του Τσάρου Ιβάν του Τρομερού και πιθανόν ο δολοφόνος του νεωτέρου υιού του Ιβάν Δημητρίου. Διετέλεσε Τσάρος της Ρωσίας από του 1599 έως το 1605). Ούτος εις την πάλην προς πραγματοποίησιν [//88] της ενδομύχου επιθυμίας αυτού, όπως και πλήθος προκατόχων αυτού κατά τους παρελθόντας αιώνας, δεν απέφυγε τα αιματηρά εγκλήματα. Επιτυχών του σκοπού αυτού είδεν ότι δεν έλαβεν εκείνο, όπερ ανέμενε: «Κατέλαβον την υψίστην εξουσίαν ..., αλλά δεν υπάρχει ευτυχία εν τη ψυχή μου».

Υπάρχουν και άλλαι αναζητήσεις επί του επιπέδου του πνεύματος, της τέχνης ή της επιστήμης, αίτινες είναι ευγενέστεραι. Εις τον μεγαλοφυή νουν αποκαλύπτονται νοεραί θεωρίαι, τας οποίας αδυνατεί ούτος να πραγματοποιήση, διότι υπερβαίνουν το μέτρον του επιτευκτού εν τω κόσμω τούτω. Πειθόμενος δια την ανεπάρκειαν αυτού όπως επιτύχη εν τη τελειότητι την αρχικήν αυτού θεωρίαν, την οποίαν έθεσεν ως μοναδικόν σκοπόν του είναι αυτού υφίσταται βαθύ ρήγμα εν τω πνεύματι αυτού και απόλλυται. Η μορφή αύτη του μοιραίου τέλους παρατηρείται συχνότερον μεταξύ των ποιητών.

Ουχί άνευ τρόμου παρετήρουν και παρατηρώ εισέτι τα πεπρωμένα του κόσμου. Η ανθρωπίνη ζωή εις οιονδήποτε επίπεδον και αν θεωρήσωμεν αυτήν, εμφανίζεται τραγική. Και η αγάπη εισέτι είναι πλήρης οξειών αντιφάσεων και ουχί σπανίως μοιραίων κρίσεων. Ούτω παν γήϊνον φαινόμενον εξ αυτής ταύτης της γενέσεως αυτού φέρει την σφραγίδα της φθοράς.

Ήμην εισέτι νέος (18 ετών), ότε έλαχεν εις εμέ να ζήσω ιστορικά γεγονότα, των οποίων η τραγικότης υπερέβαινε παν ό,τι συνήντησα εν τοις βιβλίοις: Έχω υπ' όψιν μου τον Πρώτον Παγκόσμιον Πόλεμον και την μετ' αυτόν (εν Ρωσία) επακολουθήσασαν κοινωνικήν Επανάστασιν, μεθ' όλων των φρικαλεοτήτων, αίτινες συνδέονται μετά τοιούτων εγχειρημάτων. Φρικτή εικών η κατάρρευσις της μεγάλης Αυτοκρατορίας! Η συμπλοκή είναι [//89] αγρία και ανίλεως, όταν «οι κοπιώντες και πεφορτισμένοι» εν τη απογνώσει αυτών αποφασίζουν τον αγώνα

δια τα δίκαια και την αξιοπρέπειαν αυτών. Ἐζησα ἐν μέσῳ των παθημάτων πολλῶν εκατομμυρίων ἀνθρώπων: Ἠρχισε παρατεταμένη «θανάσιμος σύρραξις».

Παραλλήλως πρὸς αὐτὰ ἐκρημνίζοντο ἐν ἐμοὶ τὰ νεανικά ὄνειρα καὶ αἱ ἐλπίδες, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον κατὰ παράδοξον τρόπον συνεδυάζετο μετὰ νέας, βαθυτέρας κατανοήσεως τοῦ νοήματος τοῦ εἶναι ἐν γένει. Ἡ νέκρωσις καὶ ὁ ὀλεθρος ἀνεμιγνύοντο μετὰ τῆς ἀναγεννήσεως. Μεγαλειώδες προβάλλει τὸ εἶναι ὡς πρὸς τὴν ρίζαν αὐτοῦ καὶ ἀπείρως μεγαλοπρεπές ὡς πρὸς τὰς ἐπιδιώξεις αὐτοῦ. Εἰάν ἀγωνιζώμεθα διὰ τὴν καθολικὴν γνῶσιν παντός ὑπαρκτοῦ, εἰάν εἰς τὰ βάθη τῆς συνειδήσεως ἡμῶν δὲν ἀπολέσωμεν τὴν θεωρίαν τοῦ Ἀπολύτου εἶναι, τότε τὸ πνεῦμα ἡμῶν κλίνει πρὸς ἀποδοχὴν παντός συμβαίνοντος ἐν τῷ κτιστῷ κοσμικῷ εἶναι. Ὁ Κτίστης τοῦ κόσμου τούτου ζῇ αἰωνίως. Κεῖται εἰς θεμέλιον τοῦ εἶναι ἡμῶν, ἡ δὲ δύναμις Αὐτοῦ εἶναι ἱκανὴ νὰ ἀναστήσῃ ἡμᾶς μετὰ τὸν θάνατον. Ἡ πείρα ὁμῶς τοῦ θανάτου εἶναι ἀναγκαῖα εἰς ἡμᾶς, ἵνα γνωρίσωμεν ὅτι ἐκλήθημεν ἐκ τοῦ «μηδενός» διὰ τοῦ θελήματος τοῦ Οὐρανίου Πατρὸς. Ἡ αὐτογνωσία εἶναι ἀπαραίτητος ὥστε παν βῆμα ἡμῶν νὰ τελεῖται ἐκ συμφώνου πρὸς τὸ αὐθεντικόν, ἀσάλευτον εἶναι. Ὡ, τοῦτο δὲν εἶναι εὐκόλον, οὐδὲ ἀπλόν: Ἐκατοντάκις προσεγγίζει ἡμᾶς τὸ πυρ τῆς φρίκης, τὸ παν ἐντὸς ἡμῶν πιέζεται ἐκ τοῦ ἀκραίου πόνου, Οὗτος ὁμῶς ἐνίκησε καὶ καλεῖ ἡμᾶς νὰ ἀκολουθήσωμεν Αὐτόν. Ἀκολουθούντες δὲ Αὐτόν, εἰς ἕκαστον στάδιον λαμβάνομεν πείραν καὶ τοῦ ἀντιστοίχου πρὸς αὐτὸ μαρτυρίου. Τὸ πνεῦμα ἡμῶν ταρασσεται ὑπὸ τοῦ φόβου, καὶ διὰ τῶν λογισμῶν ἡμῶν ἐνδέχεται νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πάλιν μετ' Αὐτοῦ, ἐπιρρίπτοντες εἰς Αὐτόν [//90] τὴν αἰτίαν ὅλων των παθημάτων. Ἐχομεν ἀνάγκην σταθεράς πίστεως, ἵνα μὴ ἐκπέσωμεν ἀπ' Αὐτοῦ. Ἀλλ' εἰάν εἰς τὴν νύκτα τῆς ἀγνοίας ἡμῶν εἰσέδυσεν ἡ λάμψις τῆς ἀστραπῆς, ἔστω καὶ ἅπαξ, εἰάν ἐν τῷ φωτὶ τῆς θείας αὐτῆς ἀστραπῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἐλήφθη ἡ ἀπόφασις, ἢ νὰ μείνωμεν μετ' Αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀπολυτότητι Αὐτοῦ, ἢ κάλλιον νὰ ὑποστώμεν ἀπόλυτον θάνατον – μεσότης δὲν ὑπάρχει – τότε, εἶναι δυνατόν νὰ δοθῇ καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ χαρὰ τῆς αἰωνίου νίκης.

Εἰάν ὁ Οὐράνιος Πατὴρ ἐλκύσῃ ἡμᾶς πρὸς τὸν Μονογενὴ καὶ Συνάναρχον Υἱόν Αὐτοῦ δεικνύων εἰς ἡμᾶς, ἔστω καὶ κατὰ τὸ μέτρον τῆς στενῆς δεκτικότητος ἡμῶν, τὴν ἀπύθμενον σοφίαν τοῦ Λόγου Αὐτοῦ καὶ τὸ ἀπρόσιτον ὕψος τῆς Ἀγάπης Αὐτοῦ, τότε βλέπομεν ὅτι ἐν τῷ Θεῷ δὲν ὑπάρχει τραγωδία. Ἡ τελευταία αὕτη εἶναι παρούσα μόνον εἰς τὰ πεπρωμένα των ἀνθρώπων, τὸ ἰδεώδες των ὁποίων δὲν διεπέρασε τὰ γῆϊνα ὅρια. Ὁ Χριστὸς οὐδόλως εἶναι τραγικός τύπος. Ἀλλότριον ὡσαύτως εἶναι τὸ στοιχεῖον τούτο εἰς τὰ κοσμοσωτήρια Αὐτοῦ παθήματα. Ἡ Ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς μεθ' ἡμῶν συναναστροφῆς Αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς, ὑπῆρξε πολυπαθής: «Ὡ γενεὰ ἀπίστος καὶ διεστραμμένη! Ἔως πότε ἔσομαι μεθ' υμῶν; Ἔως πότε ἀνέξομαι υμῶν;» (Ματθ. 17, 17). Περὶ τοῦ Λαζάρου καὶ των ἀδελφῶν αὐτοῦ ἐκλαυσεν Οὗτος (βλ. Ἰωάν. 11,35). Εθλίβετο διὰ τὴν σκληροκαρδίαν των Ἰουδαίων, των φονευόντων τοὺς προφῆτας (βλ. Ματθ. 23,30) κ.ε.). Ἐν Γεθσημανῇ ἡ ψυχὴ Αὐτοῦ ἦτο «περίλυπος μέχρι θανάτου» καὶ «ὁ ἰδρῶς Αὐτοῦ ἐγένετο ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος καταβαίνοντος ἐπὶ τὴν γῆν» (Ματθ. 26,38· Λουκ. 22,44). Ἐζῆ τὴν τραγωδίαν πάσης

της ανθρωπότητας, ἀλλ' ἐν Αὐτῷ τῷ Ἰδίῳ δὲν ἔμενεν αὐτή. Τούτο εἶναι σαφές ἐκ τῶν λόγων τοὺς ὁποίους εἶπεν Οὗτος πρὸς [\[//91\]](#) τοὺς μαθητάς Αὐτοῦ ὀλίγον πρὸ τῆς ἐν Γεθσημανὴ κοσμοσωτηρίου προσευχῆς: «Εἰρήνην τὴν Εὐαγγέλιον δίδωμι ὑμῖν» (Ἰωάν. 14,27). Ἐτι δὲ: «Οὐκ εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ Πατήρ μετ' Εμοῦ ἐστὶ. Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν Εμοί εἰρήνην ἔχητε. Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔξετε· ἀλλὰ θαρσεύετε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάν. 16,32-33). Καὶ πάλιν, ἐβδομάδας τινάς πρὸ τοῦ Γολγοθᾶ: «Ἦρξατο ὁ Ἰησοῦς δεικνύειν τοῖς μαθηταῖς Αὐτοῦ ὅτι δεῖ Αὐτὸν ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα καὶ πολλὰ παθεῖν ... καὶ ἀποκτανθῆναι, καὶ τὴν τρίτην ἡμέραν ἐγερθῆναι» (Ματθ. 16,21). Καὶ ἐκ νέου: «Μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμὲ, πλην ἐφ' ἑαυτάς κλαίετε καὶ ἐπὶ τοῖς τέκνοις ὑμῶν» (Λουκ. 23,28). Τραγωδία δὲν ὑπάρχει ἐν Αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἡμῖν.

Ὡσαύτως καὶ ὁ χριστιανός, ὅστις ἔλαβε τὴν δωρεάν τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, παρὰ τὴν συνείδησιν τοῦ εἰσέτι μὴ ἐπιτευχθέντος πληρώματος, ἀποφεύγει τὴν τραγωδίαν τοῦ παγκαταλυτικοῦ θανάτου. Συμπάσχων μετ' ὁδύνης καὶ προσευχόμενος μετὰ κλαυθμοῦ ὑπὲρ τοῦ κόσμου δὲν ἀποβαίνει θύμα τῆς ἀδιεξόδου ἀπογνώσεως, τοῦ ἀνεπανορθώτου ὁλέθρου. Ἐναργέστερα καθίσταται ἡ ὁρασις αὕτη, ὅταν ἡ προσευχή εἰσέλθῃ καθ' ὅσονδήποτε τρόπον εἰς τὸ αἰωνόβιον ρεύμα τῆς Γεθσημανίου προσευχῆς τοῦ Χριστοῦ: Ὅταν διαρραγούν τὰ στενὰ ὅρια τοῦ ατόμου, ὅταν διαπερασθῇ τὸ τεῖχος τοῦ χρόνου, τότε δίδεται εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ πείρα τῆς καταστάσεως, «ἐγὼ εἰμι». Αἰσθανόμενος οὗτος ἐν ἑαυτῷ τὴν ζωοποιὸν πνοὴν τοῦ Πνεύματος τοῦ Ἁγίου, προσευχόμενος δι' αὐτῆς τῆς προσευχῆς, προαισθάνεται τὴν τελικὴν νίκην τοῦ Φωτός. Ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ εἰσέτι καὶ ἐν τῇ υψίστῃ ἐντάσει τῆς εὐσπλαχνίας – ὅπερ συνιστᾷ τὴν οὐσίαν τοῦ «ἀδου τῆς ἀγάπης» - παραμένει ἀπαθὴς ἐνεκα τῆς ὑπαρχούσης ἐν αὐτῇ αἰωνιότητος. Ἡ ἀγάπη αὕτη ζῇ αυθεντικῶς καὶ ἀμειώτως [\[//92\]](#) τὴν τραγωδίαν τῆς ἀνθρωπότητος, διότι ἴδιον αὐτῆς εἶναι νὰ συμμετέχῃ εἰς τὰ παθήματα πάσης τῆς κτίσεως καὶ πρωτίστως τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν γνωρίζω διαποίου ἀκριβῶς τρόπου νὰ περιγράψω οὐχὶ τὴν ἀφηρημένην, ἀλλὰ τὴν ζώσαν πνευματικὴν πείραν, ἥτις δύναται νὰ φανῇ ἀντιφατικὴ εἰς τὴν τυπικὴν λογικὴν. Ἡ χάρις εἶναι ἄκρως πλουσία εἰς τὰς ἐκφάνσεις αὐτῆς. Ἀς λάβωμεν ὡς παράδειγμα μίαν ἐκ τῶν πλέον ἐνδεικτικῶν περιπτώσεων.

Ἐν Χριστῷ ἐλάβομεν ἀποκάλυψιν περὶ τῆς ἀμεταθέτου ἀξίας τοῦ ἀνθρώπου. Ἀγαπῶμεν τὸν ἄνθρωπον ὡς τὴν ἰδίαν ἡμῶν ζωὴν. Κατὰ στιγμὰς δίδεται νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἀνεκτίμητον κάλλος τῆς εἰκόνης αὐτῆς τοῦ Ὑψίστου Θεοῦ. Παρατηροῦντες τὸ πολὺτιμον τούτο ὃν ἐν τῇ πτώσει αὐτοῦ, συντριβόμεθα φυσικῶς τῷ τρόπῳ τῆς καρδίας καὶ ἀναζητούμεν οδοὺς σωτηρίας διὰ τοὺς ἠγαπημένους, καθ' ὃ μέτρον ὁ Κύριος ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς τὴν χάριν νὰ γνωρίσωμεν τὴν οδὸν Αὐτοῦ. Ὁ λόγος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κηρύγματος πίπτει κατὰ τὸ πλεῖστον ἢ παρὰ τὴν οδὸν ἢ εἰς τὰς ἀκάνθας ἢ ἐπὶ τὰ πετρώδη μέρη, καὶ ἡ ψυχὴ στρέφεται ἐν προσευχῇ πρὸς Εκείνον, Ὅστις ἐπλασε τὸν ἄνθρωπον. Πειθόμεθα ὅτι καὶ ὁ Θεὸς δὲν θέλει νὰ παραβιάσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ αὐτοπροσδιορισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Ἐκ τῆς προσπαθείας ὅπως υπερνικήσωμεν διὰ προσευχῆς εὐσπλαχνίας τὰς ἀπολιθωθείσας καρδίας ἠγαπημένων ὑφ' ἡμῶν ὑπάρξεων, ἡ ψυχὴ αἰσθάνεται βαθέως ὡς νὰ ἴσταται ὄντως ἐνώπιον τοῦ τεύχους τοῦ θανάτου

– κατάστασις ομοία προς την θλίψιν μητρός ήτις βαστάζει εν ταις χερσίν αυτής αποθνήσκον νήπιον, τον καρπόν της κοιλίας αυτής. Το αίσθημα του αδιεξόδου, του ανεπανορθώτου της απωλείας, καταβροχθίζει παν άλλο αίσθημα και η ψυχή του ευχομένου «αποθνήσκει» μετ’ εκείνων δια τους οποίους προσφέρεται η προσευχή.

[//93] Ο Μονογενής Υιός του Πατρός προσέλαβε τον θάνατον ημών. Απέθανεν επί του σταυρού φέρων εν Εαυτώ τον όλεθρον ημών δια της «εις τέλος αγάπης» Αυτού. ΑΛΛ’ ο Θεός ανέστησεν Αυτόν (βλ. Α’ Πέτρ. 1,21). Η ίδια επαγγελία εδόθη εις πάντας τους πιστεύοντας εις Αυτόν, τον Χριστόν-Θεόν (βλ. Ιωάν. 3,15· 3,36· 6,40· 6,47· 11,26).

Η θέσις των ανθρώπων είναι πλέον περίπλοκος: Ημεείς οι ίδιοι δεν είμεθα έως τέλους ελεύθεροι από της αμαρτίας, τουτέστι φέρομεν εν εαυτοίς τον ημέτερον θάνατον. Και ημείς, καίτοι δεν αποθνήσκομεν σωματικώς εν τη προσευχή υπέρ των αδελφών ημών και υπέρ του κόσμου εν γένει όμως εν πνεύματι ζώμεν όντως τον θάνατον αυτών: Βεβαίως θα έλθη και η ημέρα κατά την οποίαν θα αποθάνωμεν.

Ο Χριστός δια του θανάτου Αυτού επάτησε τον θάνατον του Αδάμ και των απογόνων αυτού. Τούτο αποτελεί την εγγύησιν της ημετέρας αναστάσεως.

Η προσευχή υπέρ του κόσμου είναι η πλέον βαρεία και αδιέξοδος υπό την έννοιαν ότι το πνεύμα ημών ουδέποτε επιτυγχάνει τελείως του σκοπού αυτού. Ευχόμενος υπέρ εαυτού ο άνθρωπος δύναται να γευθή εν τω βάθει της καρδιάς αυτού πλημμύραν τρυφεράς αγάπης και ειρήνης. Διατηρεί την κατάστασιν ταύτην επί τινα χρόνον. Κατά την υπέρ του κόσμου όμως προσευχήν, και την πλέον εισέτι φλογεράν και παρατεταμένην, η ψυχή ταχέως αντιλαμβάνεται ότι βαρύ νέφος αντιπαθείας, ως και πρότερον, κρέμαται επάνω της γης: Είναι καθ’ υπερβολήν πολλοί οι άνθρωποι, οίτινες «ηγάπησαν μάλλον το σκότος (του μίσους) ή το φως» της αγάπης του Θεού (πρβλ. Ιωάν. 3,19).

[//94] Και παράδοξον και θλιβερόν: Ο κόσμος ως σύνολον δεν δέχεται το πνεύμα του Θεού, και η προσευχή επιστρέφει εις τον προσευχόμενον ουχί μόνον μετά του αισθήματος του ανικανοποιήτου, αλλά και μετά πληθυνθείσης εισέτι θλίψεως. Τούτο βεβαίως δεν είναι αληθινή αίσθησις. Όντως η αναζητουμένη αλλαγή της πνευματικής ατμοσφαιράς της οικουμένης δεν επήλθεν. Εάν όμως δεν υπήρχον ευχέται υπέρ του κόσμου, η «εξουσία του σκότους» (Λουκ. 22,53) θα ενετείνετο μετά μεγαλυτέρας έτι δυνάμεως.

Και όσοι εισέτι δεν εβίωσαν μετ’ εντάσεως την ως άνω περιγραφείσαν πείραν ευκόλως θα εννοήσουν εμέ, εάν εμπνευσθέντες υπό του Θεού προσηυχήθησαν υπέρ του κόσμου ή υπέρ μεμονωμένων αγαπητών εις αυτούς ανθρώπων. Συχνάκις η καρδιά εν τοιαύτη προσευχή ταχέως εισέρχεται εις αυτήν ταύτην την ζωήν εκείνου ή εκείνων δια τους οποίους προσεύχεται, και γνωρίζει τί συνέχει αυτούς: χαρά και ανάπαυσις, αδημονία και θλίψις, το απαίσιον ενίοτε σκότος του άδου και το όμοιον προς αυτό κακόν. Ο προσευχόμενος αισθάνεται τας καταστάσεις αυτάς ως ιδίας. Και τούτο αποτελεί ιδιαιτέρου είδους παραπλάνησιν. Κατ’ ουσίαν η ψυχή δια της προσευχής βλέπει – ζη – ενούται μετ’ εκείνων υπέρ των οποίων προσεύχεται. Εάν μετά το βαρύ τούτο αίσθημα, του

οποίου έλαβεν ούτος πείραν, επακολουθή χαρά ή ανάπαυσις, τούτο είναι ενδεικτικόν σημείον ότι η προσευχή αυτού εισηκούσθη. Ο ασθενής θα αναρρώση, ο απεγνωσμένος θα λάβη φως ελπίδος, η επαπειλουμένη συμφορά θα παρέλθη, και τα όμοια.

Ακριβώς η τοιαύτη μετά των ανθρώπων κοινωνία εν τω είναι, εισέτι δε και μετά του κόσμου τούτου εν γένει, χαρακτηρίζει την γνησίαν προσευχήν. Η υπερφαλάγγησις [//95] των συμβαινόντων εν τω κόσμω δύναται να αυξηθή εις βαθμόν υπερβαίνοντα πάντα ορισμόν. Η ζωή του προσευχομένου πνεύματος δύναται, αλλά και οφείλει, να λάβη κοσμικάς διαστάσεις, τας οποίας απαιτούν αι ευαγγελικαί εντολαί του Χριστού. Εν Αυτώ ο άνθρωπος γίνεται αληθώς παγκόσμιος: ουχί υπό την έννοιαν του φιλοσοφικού συγκρητισμού, αλλά κατά τον βαθμόν και την κλιμάκωσιν της κατοχής του πραγματικού όντος· κατά την εν πνεύματι προσέγγισιν εις τα έσχατα όρια της δυνατής ζώσης πείρας.

Μίαν εκ των περιπτώσεων ταχείας απαντήσεως εις την προσευχήν αναφέρω εν τω βιβλίω «Ο Άγιος Σιλουανός». Ο ίδιος ο μακάριος Γέρων Σιλουανός είπεν εις εμέ ότι μετά την ανάγνωσιν επιστολής μητροπολίτου εστράφη προς τον Κύριον και εκ του πρώτου λόγου προσευχής ησθάνθη εν τη καρδιά ειρήνην και χαράν. Ο Γέρων πάραυτα απήντησε δι' επιστολής ότι «η θυγάτηρ της μητρός αυτής ζη και είναι ευτυχής». Αι μετέπειτα έρευναι εβεβαίωσαν το αληθές του αισθήματος του Γέροντος. Η ίδια η θυγάτηρ είπεν εις αλλοδαπήν γυναίκα, ήτις επεσκέφθη αυτήν: «Είπατε εις την μητέρα μου ότι όλα βαίνουν καλώς και είμαι ευτυχής μετά του ανδρός μου. Πολύ όμως παρακαλώ αυτήν, όπως μή επαναλάβη παρόμοιον εγχείρημα, ίνα μη βλάβη εμέ και τον άνδρα μου». Τούτο συνέβη κατά την εποχήν του Στάλιν, ότε πάσα επαφή μετά ανθρώπων εκ του εξωτερικού έθετε τον Ρώσον πολίτην υπό υποψίαν και εις κίνδυνον εξορίας αυτού εις την Σιβηρίαν.

Η πείρα της τραγικότητας των πεπρωμένων της γης είναι απαραίτητος εις ημάς. Δεικνύει τα όρια των κτιστών ημών χαρισμάτων εν τω αποχωρισμώ ημών εκ της μετά του Θεου συνεργασίας. Είναι φυσικόν μετά τα παθήματα [//96] και την αποτυχίαν όλων των προσπαθειών, να ανοιγώμεθα προς νέους ορίζοντας άλλου ήδη κόσμου, απείρως υψηλότερου. Τότε αντί του «μοιραίου τέλους» εν τη πλειονότητι των περιπτώσεων ταλαντούχων και μεγαλοφυών ανθρώπων ανατέλλει ευλογημένη αρχή ήτις δύναται να φανή εις τον άνθρωπον ως Φως Αναστάσεως, ως είσοδος εις τον άφθαρτον κόσμον, όπου δεν υπάρχει τόπος δια την τραγωδίαν, διότι εκεί βασιλεύει η άναρχος αιωνιότης.

Η προσωπική ημών πείρα οδηγεί εις την διαπίστωσιν ότι η ανθρωπότης εν τη πλειονότητι αυτής μέχρις και της σήμερον ημέρας, δεν έφθασεν εις το ύψος των εντολών του Ευαγγελίου. Απορρίπτοντες τον Χριστόν ως τον αιώνιον Άνθρωπον και προπαντός ως τον Αληθινόν Θεόν, υπό οιανδήποτε μορφήν, υπό οιανδήποτε πρόθεσιν, οι άνθρωποι στερούνται του Φωτός της ανάρχου Βασιλείας και της δόξης της υιοθεσίας. «Πάτερ, ούς δέδωκας Μοι, θέλω ίνα όπου ειμί Εγώ κακείνοι ώστε μετ' Εμού, ίνα θεωρώσι την δόξαν την Εμήν ήν έδωκας Μοι, ότι ηγάπησας Με προ καταβολής κόσμου» (Ιωάν. 17,24). Όσοι ησθάνθησαν την αδιάν φλόγα της αγάπης του Αγίου Πνεύματος, διαμένουν νοερώς εν τη

Βασιλεία του Αγίου Πνεύματος καταπονούμενοι εκ της δίψης, όπως καταστούν άξια τέκνα Αυτού. Δια της ενεργείας του Αγίου Πνεύματος, του εκ του Πατρός εκπορευομένου, υπερνικάται η αμαρτία της απορρίψεως της φανερωθείσης υπό του Υιού Πατρικής αγάπης (βλ. Ιωάν. 8,24). Όταν αισθανθώμεν τον Χριστόν ως Θεόν-Σωτήρα, υπερβαίνομεν τα όρια του χρόνου και του χώρου· εισερχόμεθα εις εκείνην την μορφήν του είναι, εν τη οποία δεν υπάρχει η έννοια της τραγωδίας.

[//97]

Δ' ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΜΠΟΝΟΥ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΕΝ ΤΗ ΟΠΟΙΑ ΑΝΑΓΕΝΝΑΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΙΩΝΙΟΤΗΤΑ

Νυν επί του προσώπου όλης της γης είναι διεσπαρμένοι άνθρωποι, οίτινες προσπαθούν να ανεύρουν απάντησιν εις τας αναζητήσεις αυτών. Η άσβεστος πνευματική δίψα πολλών εξ αυτών αποτελεί ιστορικών γεγονόσ, όντως τραγικόν. Δεν είναι ολίγοι οι ιστάμενοι επί του χείλους της απογνώσεως. Έκαστος κατά το μέτρον αυτού, εις τα βάθη του πνεύματος αυτού, πάσχει εκ του παραλόγου της συγχρόνου ζωής. Είναι απαράκλητοι οι άνθρωποι εν τη θλίψει αυτών: Αι ατομικαί προσπάθειαι δεν επαρκούν να ελευθερώσουν αυτούς εκ της περιπτυσσομένης τον κόσμον ταραχής και να προσηλώσουν τον νουν αυτών εις το πλέον σπουδαίον ζήτημα (βλ. Λουκ. 10,42).

Τείνουν να χαρακτηρίσουν τινές την εποχήν ημών ως μεταχριστιανικήν. Εγώ δε προσωπικώς, εν τοις ορίοις των γνώσεών μου περί της ιστορίας του κόσμου και του Χριστιανισμού, είμαι πεπεισμένος ότι ο Χριστιανισμός εις τας αυθεντικάς αυτού διαστάσεις ουδέποτε μέχρι τούδε εγένετο δεκτός υπό της μεγάλης μάξης, ως ώφειλε. Κράτη είχαν την αξίωσιν να ονομάζωνται «χριστιανικά», και οι λαοί αυτών έφερον προσωπείον ευσεβείας, όμως «την δύναμιν αυτής ηρνούντο» (πρβλ. Β' Τιμ. 3,5): Έζησαν και ζουν εθνικώς (βλ. Γαλ. 2,14). Όσον και αν φαίνεται παράδοξον, ακριβώς αι χριστιανικαί αύται χώραι κρατούν [//98] επί αιώνας το μέγιστον μέρος της οικουμένης εις τα σιδηρά δεσμά της δουλείας· κατά τους τελευταίους δε χρόνους περιεκάλυψαν τον κόσμον δια σκοτεινού νέφους αναμονής του αποκαλυπτικού πυρός: «Οι δε νυν ουρανοί και η γη ... τεθησαυρισμένοι εισί πυρί τηρούμενοι εις ημέραν κρίσεως και απωλείας των ασεβών ανθρώπων» (Β' Πέτρ. 3,7· Λουκ. 21,34-35).

Εν τη παρούση κρίσει του Χριστιανισμού ανά μέσον των λαϊκών μαζών είναι τελείως δεδικοιολογημένον να διακρίνουν αύται την εξέγερσιν της φυσικής συνειδήσεως εναντίον εκείνων των διαστροφών, εις τας οποίας υπεβλήθη η Ευαγγελική διδαχή κατά την ιστορικήν αυτής πορείαν.

Ζώμεν εκ νέου εν τη ατμοσφαίρα των πρώτων αιώνων της χριστιανικής εποχής: «Ημίν εχαρίσθη το υπέρ Χριστού, ου μόνον το εις Αυτόν πιστεύειν, αλλά και το υπέρ Αυτού πάσχειν» (Φιλ. 1,29). Ουχί άπαξ ήρχετο εις εμέ χαρά επί τω λογισμώ ότι η ζωή μου κατά το μέγιστον αυτής μέρος συνέπεσε μετά διωγμών κατά του Χριστιανισμού. Τούτο επιτρέπει εις εμέ να αισθανθώ εναργέστερον εμαυτόν ως χριστιανόν, να συνειδητοποιήσω την ασύγκριτον τιμήν κατά τους χρόνους ημών να ακολουθώ τον Μονογενή Υιόν του Πατρός εις την προς τον Γολγοθάν Αυτού πορείαν. Διωγμοί πανταχού, αλλ' εις ποικίλας μορφάς. Εν

τούτοις ουδένα εξ αυτών δύναται τις ευκόλως να υπομείνη. Είθε ο Θεός της αγάπης να λυτρώση πάσαν ψυχήν εκ της συμφοράς να καταστή διώκτης έστω και «ενός των μικρών τούτων» (πρβλ. Ματθ. 18,10).

Εν τω «υπέρ Αυτού πάσχειν» περικλείεται ιδιαίτερα ευλογία εισέτι και εκλογή. Ο πάσχων δια της πορείας αυτής των εξωτερικών περιστάσεων ευρίσκεται εις αδιάκοπον σχέσιν μετά του Ιησού Χριστού, εισάγεται εις την [\[//99\]](#) σφαίραν της Θείας αγάπης, γίνεται θεοφόρος.

Υπάρχουν δύο είδη θεολογίας: το έν –ευρέως γνωστόν κατά τους παρελθόντας αιώνας– είναι η επαγγελματική καθέδρα του πολυμαθούς· το άλλο η συσταύρωσις μετά του Χριστού, η γνώσις Αυτού εν τοις ενδομήχοις της καρδιάς. Το πρώτον είδος είναι προσιτόν εις το πλήθος των διανοητικώς πεπροικισμένων ανθρώπων, των προτιμώντων την φιλοσοφικήν προσέγγισιν της θεολογίας. Η πραγματική δε πίστις εις την Θεότητα του Χριστού, ήτις εκφράζεται δια ζωής συμφώνου προς το πνεύμα των εντολών Αυτού, δεν είναι απαραίτητος δι' αυτούς. Το δεύτερον είδος είναι θεολογία ομολογίας, ήτις γεννάται δια του βαθέος φόβου του Θεού εν τω πυρί της φλογεράς μετανοίας, ήτις εισάγει εις την οντολογικήν πραγματικότητα δια της εμφανίσεως του Ακτίστου Φωτός. Η ακαδημαϊκή θεολογία εν συνδυασμώ μετά της ζώσης πίστεως δίδει αγαθά αποτελέσματα. Ευκόλως όμως «εκφυλίζεται», αποβαίνει αφηρημένη θεωρία, παύει να είναι εκείνο, όπερ παρατηρείται εν τη ζωή των Αποστόλων, των Προφητών και των Πατέρων ημών, τουτέστιν άμεσος ενέργεια του Θεού εν ημίν: «Ουδείς δύναται ελθείν προς Με, εάν μη ο Πατήρ ο πέμψας Με ελκύση αυτόν ... έστι γεγραμμένον εν τοις προφήταις· και έσονται πάντες διδακτοί Θεού. Πας ο ακούων (εν τη καρδιά) παρά του Πατρός και μαθών έρχεται προς Με» (Ιωάν. 6,44-45).

Η Αγία Τριάς είναι Θεός Αγάπης. Η αγάπη, περί της οποίας γίνεται λόγος εν τω Ευαγγελίω, είναι άκτιστος ζώσα ενέργεια της ανάρχου Θεότητας. Ίδιον αυτής είναι να ενοί ημάς εν αυτώ τούτω τω είναι. Ο διαμένων εν τοιαύτη ενώσει μετά του Θεού προοδεύει βαθμηδόν εις την [\[//100\]](#) νοεράν κατανόησιν του εν αυτώ τελουμένου. «Ημίν δε ο Θεός απεκάλυψε (περί Αυτού) δια του Πνεύματος Αυτού· το γαρ Πνεύμα πάντα ερευνά και τα βάθη του Θεού ... ημείς δε ου το πνεύμα του κόσμου ελάβομεν, αλλά το Πνεύμα το εκ του Θεού, ίνα ειδώμεν τα υπό του Θεού χαρισθέντα ημίν· ά και λαλούμεν ουκ εν διδακτοίς ανθρωπίνης σοφίας λόγοις, αλλ' εν διδακτοίς Πνεύματος Αγίου» (Α' Κορ. 2,10-13). «Συ εί ο Χριστός ο Υιός του Θεού του Ζώντος». Και καθώς ο Χριστός είπε: «Σαρξ και αίμα ουκ απεκάλυψε τούτο (τω Πέτρω), αλλ' ο Πατήρ ... ο εν τοις ουρανοίς» (πρβλ. Ματθ. 16,16-17). «Μέγα το της ευσεβείας μυστήριον· Θεός εφανερώθη εν σαρκί, εδικαιώθη εν πνεύματι, ώφθη αγγέλοις, εκηρύχθη εν έθνεσιν, επιστεύθη εν κόσμω, ανελήφθη εν δόξη» (Α' Τιμ. 3,16). Και τούτο είναι η φυσική αύξησις εν τω Πνεύματι μέσω της διαμονής εν τω Θείω χώρω δια της τηρήσεως των εντολών του Χριστού. Ο νους αίφνης αποκτά γνώσιν και εκφράζει αυτήν δι' ανθρωπίνων όρων. Τούτο έρχεται ως λάμπις αστραπής, όταν η καρδιά πυρούται δια της αγάπης. Τούτο είναι το «θαυμαστόν φως» της αιωνιότητος, εις το οποίον πάντες ημείς εκλήθημεν (βλ. Α' Πέτρ. 2,9). Η συσώρευσις τοιούτων στιγμών ελλάμψεως της

συνειδήσεως ημών εν τη πείρα της Εκκλησίας ωδήγησεν οργανικώς εις την σύνθεσιν αυτών εις έν όλον. Ούτως εμφανίζεται η πρώτη απόπειρα συστηματοποίησεως της ζώσης θεολογίας, ήτις εγένετο υπό του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού, ανδρός ωσαύτως πλουσίου και κατά την προσωπικήν αυτού πείραν. Η ματαιώσις της θαυμαστής αυτής αναβάσεως προς τον Θεόν – εν τω ανεξιχνιάστω πλούτῳ της υψίστης γνώσεως – προέκυψεν εις εποχάς παρακμής της ζώσης πείρας δια της τάσεως υποβολής των δεδομένων της Αποκαλύψεως εις την κριτικήν του λογικού ημών· δια της [//101] στροφής προς την «φιλοσοφίαν της θρησκείας». Έπακόλουθον τούτου είναι τα σχολαστικά συστήματα θεολογίας, εν τοις οποίοις επικρατεί η φιλοσοφία και ουχί το πνεύμα της ζωής.

Η όντως εν τῷ Θεῷ και μετά του Θεού ζωή δίδεται ή εις τα «παιδιά» (Ματθ. 18,3· 11,25) ή εις τους δια Χριστόν μωρούς, ως εις τον μέγαν Παύλον (βλ. Α΄ Κορ. 4,8-10· 1-20). Έγραφεν ούτος περί εαυτού: «Αλλ΄ άτινα ήν μοι κέρδη, ταύτα ήγημαι δια τον Χριστόν ζημίαν. Αλλά μενούγγε και ηγούμαι πάντα ζημίαν είναι δια το υπερέχον της γνώσεως Χριστού Ιησού του Κυρίου μου, δι΄ Όν τα πάντα εξημιώθην, και ηγούμαι σκύβαλα είναι ίνα Χριστόν κερδήσω ... Του γνώναι Αυτόν και την δύναμιν της αναστάσεως Αυτού και την κοινωνίαν των παθημάτων Αυτού, συμμορφούμενος τῷ θανάτῳ Αυτού, εί πως καταντήσω εις την εξανάστασιν των νεκρών» (Φιλ. 3,7-11). Ο Παύλος εξεπλήρωσε την διαθήκην του Κυρίου, Όστις είπεν: «Ούτως ουν πας εξ υμών, ός ουκ αποτάσσεται πάσι τοις εαυτού υπάρχουσιν, ου δύναται είναι Μου μαθητής» (Λουκ. 14,33) – «πάσι τοις εαυτού υπάρχουσιν» επί του επιπέδου του κτιστού είναι, εν τη απομονώσει του ανθρώπου από του Θεού, εν τῷ αυτοκαθορισμῷ αυτού. «Οι εκ πίστεως ... εισίν υιοί Αβραάμ ... και ευλογούνται συν αυτώ» (βλ. Γαλ. 3,7-9 και 29). Επομένως είναι εις ημάς αναγκαίον να ακολουθήσωμεν το παράδειγμα του κατά πνεύμα πατρός ημών Αβραάμ: Να λάβωμεν ανά χείρας πυρ και μάχαιραν και να αναβώμεν εις υψηλόν τόπον, ίνα προσφέρωμεν εις τον Θεόν ως ολοκάρπωσιν παν ό,τι είναι εις ημάς κατά σάρκα πολύτιμον. Τότε και ημείς θα ακούσωμεν: «Νυν οίδα σε ... και ευλογών ευλογήσω σε» (Γεν. 22). Και τούτο είναι η αληθής οδός προς την μακαρίαν [//102] αιωνιότητα: Εις πάσαν άλλην οδόν παραμένουν ίχνη θανάτου. Μόνον όταν παραδοθώμεν «εις τέλος» (Ιωάν. 13,1) ακολουθούντες τον Χριστόν, διανοίγονται εντός ημών αι ύψισται δυνατότητες της φύσεως ημών και καθιστάμεθα ικανοί να δεχθώμεν το Ευαγγέλιον εις την αιωνία αυτού διάστασιν. Η αποφασιστικότης του «αφιέναι πάντα» (Ματθ. 19,27-30) οδηγεί ημάς εις το κατώφλιον μεταξύ χρόνου και αιωνιότητος, ημείς δε διδασκόμεθα να θεωρώμεν τας πραγματικότητας άλλου, αφθάρτου Είναι, κεκρυμμένου έως τότε αφ΄ ημών. Ο Θεός δεν παραβιάζει την ελευθερίαν ημών. Δεν θα εισβάλη Ούτος εντός της καρδιάς ημών, εάν ημείς δεν είμεθα διατεθειμένοι να ανοίξωμεν εις Αυτόν την είσοδον: «Ιδού έστηκα επί την θύραν και κρούω. Εάν τις ακούση της φωνής Μου και ανοίξη την θύραν, ... εισελεύσομαι προς αυτόν» (Αποκ. 3,20). Και όσον ευρύτερον ανοίγομεν την θύραν, τοσούτον αφθονώτερον το Άκτιστον Φως πληροί τον εσωτερικόν ημών κόσμον.

Η βιωθείσα υφ΄ ημών αγάπη προς τον Θεόν και η αγάπη Αυτού προς ημάς ριζηδόν μεταβάλλει και τον ψυχισμόν και την σκέψιν ημών. Πάσα έχθρα μεταξύ

ανθρώπων-αδελφών εμφανίζεται ως φοβερά αφροσύνη. Πάντες ημείς έχομεν ως μόνον εχθρόν την θνητότητα ημών. Εάν ο άνθρωπος είναι θνητός και δεν υπάρχει ανάστασις τότε άπασα η ιστορία του κόσμου δεν είναι πλείον ή άλογος οδύνη της κτίσεως. Και η αγάπη εισέτι ενταύθα συνυφαίνεται μετά του θανάτου: Να αγαπά τις σημαίνει να αποθνήσκη. Και το πνεύμα ημών καταπονείται όπως διαβή εις εκείνην την φωτοφόρον σφαίραν όπου δεν υπάρχει κώλυμα δια την ακόρεστον αγάπην· όπου αυτό τούτο το ακόρεστον είναι ουχί άλλο, ει μη η άκρα δυναμική της [//103] ζωής, «το περισσόν» της υπό του Χριστού δοθείσης ζωής (Ιωάν. 10,10).

Η προσέγγις εις την υψίστην προσευχήν συνοδεύεται στενώς υπό βαθείας μετανοίας δια τας αμαρτίας ημών. Όταν το πικρόν του ποτηρίου τούτου υπερβαίνει το μέτρον των δυνάμεων ημών να υπομένωμεν, τότε εκ του εξωχρονικού πόνου, εκ της ισχυράς αποστροφής προς ημάς αυτούς, εντελώς απροσδοκήτως, δια της εμφανίσεως της αγάπης του Θεού το παν αίφνης μεταβάλλεται και ο κόσμος «λησμονείται». Το φαινόμενο τούτο πολλοί ονομάζουν έκστασιν. Δεν συμπαθώ τον όρον τούτον, διότι μετ' αυτού συνδέονται πολλά διαστροφά. Αλλά και εάν προσεδίδομεν άλλο όνομα εις το δώρον τούτο του Θεού, εάν ωνομάζομεν τούτο έξοδον της μετανουούσης ψυχής προς τον Θεόν, τότε και πάλιν οφείλω να είπω ότι ουδέποτε εσκέφθην να «καλλιεργήσω» – τεχνηέντως να επιτύχω – την κατάστασιν ταύτην. Αύτη ήρχετο πάντοτε εντελώς απρόβλεπτος, και δη εκάστοτε κατά διάφορον τρόπον. Το μόνον όπερ ενθυμούμαι (και τούτο γνωρίζω ως γεγονός) είναι η περί της αποστάσεώς μου από του Θεού απaráκλητος θλίψις μου, ήτις τρόπον τινά συνεδέθη μετά της ψυχής μου. Εν οδύνη μετεμελούμην δια την πτώσιν μου. Και εάν εντός μου υπήρχον φυσικά δυνάμεις, ο θρήνος μου δεν θα εγνώριζε τέλος.

Ιδού, έγγραψα τους λόγους τούτους και ουχί άνευ θλίψεως «μιμνήσκομαι» των αρχαίων εκείνων ημερών (Ψαλμ. 142,5) – μάλλον δε και των νυκτών – ότε ο νους και η καρδιά μου μετά τοιαύτης ενεργείας απεμακρύνοντο εκ του παρελθόντος βίου μου, ότε επί έτη ουδέ η μνήμη της εγκαταλειφθείσης υπ' εμού παλαιάς ζωής ήγγιζεν εμέ. [//104] Ήτο δυνατόν εισέτι να μη ενθυμούμαι τας πνευματικάς μου πτώσεις, αλλ' η όρασις της αναξιότητος μου ενώπιον του Αγίου τούτου Θεού, η συντριβούσα εμέ, δεν έπαυε να εντείνεται.

Πολλάκις ησθάνθην εμαυτόν εσταυρωμένον επί αοράτου σταυρού. Τούτο συνέβαιεν εν τω Άθω, ότε θυμός εκυρίευν εμού εναντίον εκείνων οίτινες προσέβαλλον εμέ. Το πονηρόν τούτο πάθος εφόνευεν εν εμοί την προσευχήν και ούτως ωδήγει εμέ εις φρίκην. Κατά καιρούς η πάλη προς το πάθος τούτο εφαινετο αδύνατος: Κατέσχιζεν εμέ, ως το άγριον θηρίον κατασπαράσσει το θύμα αυτού. Συνέβη ποτέ εξ αιτίας στιγμιαίου ερεθισμού η προσευχή να αποχωρήση απ' εμού. Ηγωνιζόμην επί οκτώ μήνας, όπως επιστρέψη αύτη. Ότε όμως ο Κύριος ενέδωσεν εις τα δάκρυα μου, τότε η καρδιά μου εγένετο νηφαλιωτέρα και πλέον υπομονητική.

Η πείρα αύτη της σταυρώσεως επανελήφθη αργότερον (εν Γαλλία ήδη), αλλά δι' άλλου τρόπου. Δεν ηρνούμην να διακονώ ως πνευματικός τους προσερχομένους εις εμέ. Ιδιαιτέρως συνέπασχεν η καρδιά μου μετά των ψυχικώς

ασθενούντων. Τινές εξ αυτών κλονισθέντες υπό ακραίων δυσκολιών της συγχρόνου ζωής, εζήτουν επιμόνως παρ' εμού διαρκή προσοχήν, πράγμα όπερ υπερέβαινε τας δυνάμεις μου. Εδημιουργούνται αδιέξοδοι καταστάσεις: Προς οιανδήποτε κατεύθυνσιν και εάν εκινούμην, υπήρχε τις όστις θα έκραζεν εκ του πόνου. Τούτο απεκάλυψεν εις εμέ τα παθήματα των συγχρόνων ανθρώπων, των συντετριμμένων υπό της αγριότητος του περιβοήτου ημών πολιτισμού. Η κολοσσιαία κρατική μηχανή, καίτοι εδημιουργήθη υπό των ανθρώπων, φέρει εν τούτοις χαρακτήρα απροσώπου, ίνα μη είπω απανθρώπου, συσκευής, ήτις μετά αδιαφορίας καταπιέζει εκατομμύρια ανθρώπινων [//105] υπάρξεων. Ανίσχυρος να αλλάξω τα κατ' ουσίαν ανυπόφορα και όμως νόμιμα εγκλήματα της κοινωνικής ζωής των λαών, κατά την εκτός πάσης ορατής εικόνας προσευχήν μου ησθάνθην την παρουσίαν του εσταυρωμένου Χριστού. Έζων το Πάθος Αυτού εν πνεύματι τοσούτον εναργώς, ώστε η φυσική όρασις του «υψουμένου εκ της γης» (βλ. Ιωάν. 12,32) ουδόλως θα ενίσχυε την συμμετοχήν μου εις τον πόνον Αυτού. Όσον μηδαμινά και αν ήσαν τα βιώματα μου, εν τούτοις ηύξανον εις βάθος την γνώσιν του Χριστού ως προς την επί γης εμφάνισιν Αυτού, ίνα σώση τον κόσμον.

Θαυμαστή αποκάλυψις εδόθη εις ημάς εν Αυτώ. Ούτος ελκύει προς Εαυτόν το πνεύμα ημών δια του μεγαλείου της αγάπης Αυτού. Η ψυχή μου μετά κλαυθμού ηυλόγει και ευλογεί τον Θεόν και Πατέρα, τον ευδοκήσαντα να αποκαλύψη εις εμέ δια του Πνεύματος του Αγίου την μετ' ουδενός συγκρινομένην αγιότητα και αλήθειαν του Υιού Αυτού, δια μέσου μικρών παθημάτων εις τα οποία υποβαλλόμεθα.

Το μέτρον της χάριτος όπερ δίδεται εν τη αρχή ίνα ελκύση και διδάξη τους ανθρώπους, είναι δυνατόν να μη είναι ολιγώτερον εκείνου, όπερ παρέχεται εις τους τελείους. Εν τούτοις ουδόλως τούτο σημαίνει ότι η φοβερά αύτη ευλογία αφωμοιώθη υπό των δεξαμένων αυτήν. Η αφομοίωσις των δωρεών του Θεού απαιτεί παρατεταμένην δοκιμασίαν και έντονον αγώνα. Η πλήρης αναγέννησις του πεπτωκότος ανθρώπου εις «καινόν» άνθρωπον (Εφεσ. 4,22-24) τελείται εις τρεις περιόδους: Η πρώτη, η αρχική, είναι η της κλήσεως και εμπνεύσεως προς τον προκειμένον αγώνα· η δευτέρα η της άρσεως της «αισθητής» χάριτος και της βιώσεως της Θεοεγκαταλήψεως, ήτις αποσκοπεί όπως παράσχη εις τον ασκητήν την δυνατότητα [//107] να επιδείξη εις τον Θεόν την πιστότητα, την ελευθερίαν και την σύνεσιν αυτού· η τρίτη και τελική η της επανακτήσεως της αισθητής χάριτος και διαφυλάξεως αυτής, ήτις συνδέεται ήδη μετά της νοεράς γνώσεως του Θεού.

«Ο πιστός εν ελαχίστω και εν πολλώ πιστός εστι και ο εν ελαχίστω άδικος και εν πολλώ άδικος εστιν. Ει ουν εν τω αδίκω μαμωνά πιστοί ουκ εγένεσθε, το αληθινόν τίς υμίν πιστεύσει; Και ει εν τω αλλοτρίω πιστοί ουκ εγένεσθε, το υμέτερον τίς υμίν δώσει;» (Λουκ. 16,10-12). Εκείνος, όστις κατά την πρώτην περίοδον ωδηγηθή υπ' αυτής ταύτης της ενεργείας της χάριτος εις προσευχήν και εις παν άλλο έργον αγαθόν, και εν τω καιρώ της παρατεταμένης Θεοεγκαταλήψεως ζη ως η ίδια χάρις να παρέμενε πάντοτε μετ' αυτού, θα λάβη μετά μακράν δοκιμασίαν της πιστότητος αυτού τον «αληθινόν» πλούτον ως αναφαίρετον και αιώνιον ήδη κτήμα. Εν άλλαις λέξεσιν, η χάρις συνυφαίνεται μετά της κτιστής φύσεως και αι δύο αύται γίνονται έν. Το τελικόν τούτον δώρον

είναι η θέωσις του ανθρώπου· η μετάδοσις εις αυτόν της θείας μορφής υπάρξεως, της ανάρχου, της αγίας. Είναι η μεταμόρφωσις του όλου ανθρώπου, δια της οποίας ούτος γίνεται χριστοειδής, τέλειος.

Όσοι δεν εφάνησαν πιστοί «εν τω αλλοτρίω», κατά την έκφρασιν του Κυρίου, θα απολέσουν και εκείνο, όπερ έλαβον εν τη αρχή. Παρατηρούμεν ενταύθα παραλληλισμόν τινά μετά της παραβολής των τάλάντων: « ... παρέδωκεν αυτοίς τα υπάρχοντα Αυτού. Και ώ μεν έδωκε πέντε τάλαντα, ώ δε δύο, ώ δε έν, εκάστω κατά την ιδίαν δύναμιν ... μετά δε χρόνον πολύν έρχεται ο κύριος των δούλων εκείνων και συναίρει μετ' αυτών λόγον. Και προσελθών ο τα πέντε τάλαντα λαβών προσήνεγκεν άλλα πέντε τάλαντα λέγων· κύριε, πέντε τάλαντα μοι παρέδωκας· ιδε άλλα [//107] πέντε τάλαντα εκέρδησα επ' αυτοίς. Έφη αυτώ ο κύριος αυτού· εύ, δούλε αγαθέ και πιστέ· επί ολίγα ής πιστός, επί πολλών σε καταστήσω· είσελθε εις την χαράν του κυρίου σου. Προσελθών δε και ο τα δύο τάλαντα λαβών είπε· ... ιδε άλλα δύο τάλαντα εκέρδησα επ' αυτοίς· ... εύ, δούλε αγαθέ και πιστέ· επί ολίγα ής πιστός, επί πολλών σε καταστήσω· είσελθε εις την χαράν του κυρίου σου. Προσελθών δε και ο το έν τάλαντον ειληφώς είπε· κύριε, έγνων σε ότι σκληρός εί ... και φοβηθείς ... έκρυψα το τάλαντον σου εν τη γη· ιδε έχεις το σον. Αποκριθείς δε ο κύριος αυτού είπεν αυτώ· πονηρέ δούλε και οκνηρέ ... άρατε ούν απ' αυτού το τάλαντον και δότε τω έχοντι τα δέκα τάλαντα ... από δε του μη έχοντος και ό έχει αρθήσεται απ' αυτού» (Ματθ. 25,14).

Η παραβολή αύτη, ως και η προηγούμενη, δεν προσιδιάζει εις τας συνήθεις ανθρωπίνας σχέσεις, αλλά μόνον εις τον Θεόν: Ο Θεός δεν έλαβε τα τάλαντα από του δούλου, όστις ειργάσθη επ' αυτών και εδιπλασίασεν αυτά, αλλά επέστρεψεν εις αυτόν πάντα, και τα δοθέντα (δύο) και τα επ' αυτών κερδηθέντα δια της εργασίας – τα πάντα έδωκεν εις αυτόν ως κτήμα, ως εις συνιδιοκτήτην: «Είσελθε εις την χαράν (απόκτησιν της Βασιλείας) του Κυρίου σου». Και ότε το μη εκμεταλλευθέν τάλαντον επεστράφη, ο Κύριος έδωκεν αυτό «τω έχοντι τα δέκα» ... «ότι παντί» τω εργαζομένω επί των δωρεών του Θεού «δοθήσεται και περισσευθήσεται» (Ματθ. 25,29).

Ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακος λέγει ότι είναι δυνατόν να συνηθίσωμεν εις πάσαν επιστήμην, πάσαν τέχνην, παν επάγγελμα και να πράττωμεν το έργον άνευ ιδιαιτέρας πλέον προσπάθειας. ΑΛΛ' εις ουδένα εδόθη ποτέ να προσεύχηται άνευ κόπου· προ παντός εάν έχωμεν υπ' όψιν την [//108] την μετά προσοχής προσευχήν, την τελουμένην νοερώς εν τη καρδιά. Εάν τις αισθάνηται ισχυράν έλξιν προς την προσευχήν ταύτην, είναι δυνατόν να έλθη εις αυτόν η δυσκόλως κατορθωτή επιθυμία: να αποσυρθή πανταχόθεν· να κρυβή από πάντων εις το βάθος της γης, εκεί, όπου δεν οράται και αυτό το φως του ηλίου· εκεί όπου δεν ακούονται οι ήχοι ούτε του κόπου των ανθρώπων ούτε της χαράς αυτών· εκεί όπου εγκαταλείπεται πάσα μέριμνα των παρερχομένων. Και τούτο γίνεται καταληπτόν: Είναι εις πάντας φυσικόν να κρύπτουν από αλλοτρίου οφθαλμού την μυστικήν αυτών ζωήν, ενώ η προσευχή αύτη αποκαλύπτει και αυτόν τον πυρήνα της ψυχής, μη υπομένοντα ουδεμίαν ψαύσιν, ει μη την εκ της χειρός του Ποιήσαντος ημάς.

Ω, εις ποίας οδυνηράς εντάσεις υποβάλλεται ο τοιούτος άνθρωπος εις τας προσπαθείας αυτού, όπως ανεύρη κατάλληλον μέρος δια την ποθουμένην προσευχήν! Η προσευχή αύτη ως πνοή άλλου κόσμου οδηγεί εις διαφόρους συγκρούσεις: και εις εσωτερικάς και εις εξωτερικάς. Μία εξ αυτών είναι η πάλη προς το σώμα ημών, όπερ δεν βραδύνει να φανερώση την αδυναμίαν αυτού να ακολουθήση την ορμήν του πνεύματος· συχνάκις αι σωματικάί ανάγκαι φθάνουν εις τοιούτον βαθμόν παθημάτων, ώστε το πνεύμα αναγκάζεται να κατέλθῃ εκ του ύψους της προσευχής εις την μέριμναν του σώματος, όπερ αλλέως αποθνήσκει.

Ετέρα εσωτερική σύγκρουσις παρατηρείται ιδιαίτέρως εν τη αρχή: Πώς είναι δυνατόν να αγνοήσωμεν τον πλησίον, τον οποίον εκλήθημεν δια της εντολής να αγαπώμεν ως εαυτόν; Θεολογικώς η αποταγή χάριν της προσευχής φαίνεται να αντιφάσκει προς το νόημα της εντολής· ηθικώς, αύτη παρουσιάζεται ως ανεπίτρεπτος «εγωϊσμός»· [//109] μυστικώς δε, ως κατάδυσις εις το σκότος της απεκδύσεως· εκεί όπου ουδέν στήριγμα υπάρχει δια το πνεύμα και είναι δυνατή η απώλεια της συνειδήσεως της πραγματικότητος του κόσμου τούτου. Εν τέλει δε, ο φόβος, διότι είναι άγνωστον εις ημάς, εάν το εγχείρημα ημών είναι ευάρεστον εις τον Θεόν.

Η ασκητική απέκδυσις από παντός κτιστού, ως αποτέλεσμα μόνον εντάσεως της ανθρωπίνης ημών θελήσεως, είναι καθ' υπερβολήν αρνητική. Είναι φανερόν εις τον νουν ότι η αρνητική πράξις αυτή καθ' εαυτήν δεν δύναται να οδηγήσει εις θετικήν, συγκεκριμένην κατοχήν του ποθουμένου. Βεβαίως, είναι αδύνατον να εκθέσωμεν όλας τας αμφιταλαντεύσεις του νου εις τοιαύτας περιόδους. Μία εξ αυτών: Ηρνήθην παν το εφήμερον, αλλ' ο Θεός δεν είναι μετ' εμού. Δεν είναι άρα γε τούτο «το σκότος το εξώτερον», η ουσία του άδου; Πολλάί άλλαι, ουχί σπανίως φοβεραί δια την ψυχήν, καταστάσεις θα συναντήσουν τον αναζητητήν της καθαράς προσευχής. Ενδέχεται πάντα ταύτα να είναι αναπόφευκτα εν τη οδώ ταύτη. Η πείρα δεικνύει ότι είναι φυσικόν εις την προσευχήν να διαπερά τους αχανείς χώρους του κοσμικού είναι.

Αι εντολαί του Χριστού δι' αυτής ταύτης της φύσεως αυτών υπερνικούν πάντας τους περιορισμούς· η ψυχή κρέμαται επάνω αβύσσων όπου το αδόκιμον πνεύμα ημών δεν διαβλέπει διέξοδον. Τι ποιήσω; Δεν δύναμαι να χωρήσω τας αποκαλυφθείσας αβύσσους· βλέπω την μικρότητα μου, την αδυναμίαν μου· προς στιγμήν πίπτω. Αλλ' η ψυχή μου παραδεδομένη εις τας χείρας του Ζώντος Θεού, στρέφεται κατά φυσικόν τρόπον προς Αυτόν, Ούτος δε άνευ δυσκολίας προφθάνει εμέ, όπου και εάν ευρίσκωμαι.

[//110] Κατ' αρχάς η ψυχή τρέμει, αλλ' ουχί άπαξ σωθείσα δια της προσευχής, βαθμηδόν ενδυναμούται εν τη ελπίδι, γίνεται ανδρειότερα εκεί όπου ενωρίτερον η ανδρεία εφαιnéτο τελείως αδύνατος.

Προσπαθώ να γράψω περί της αοράτου πάλης του πνεύματος ημών. Αι βιωθείσαι υπ' εμού εμπειρίαι δεν παρείχον επαρκή βάσιν να θεωρήσω αυτάς ως ήδη αποκτηθείσαν αιωνιότητα. Φρονώ ότι, έως ότου είμεθα εν τω υλικώ τούτω σώματι, είναι αναπόφευκτος η ολίσθησις της αντιλήψεως ημών προς ορατάς αναλογίας. Είναι εισέτι άγνωστον τι θα συμβή όταν τελικώς εγκαταλείψωμεν το

υλικόν και πρόσκαιρον τούτο σώμα. Επαναλαμβάνω: Εν εκείνη τη απειρότητι δεν υπάρχουν οραταί οδοί: ο φόβος, ουχί ο ζώδης, οδηγεί την έντασιν της προσοχής μέχρι του άκρου των δυνάμεων ημών. Μόνον η προσευχή δύναται να δώση εις ημάς σταθεράν ισορροπίαν εις όλας τας αμφιταλαντεύσεις. Η ψυχή κράζει συχνάκις άνευ λόγων ή δια συντόμων λόγων: «Κύριε σώσον με».

Ενθυμούμαι εκείνον τον καιρόν, ότε εγκατέλειψα την ενασχόλησιν μου εις την τέχνην και, ως εφαιnéτο, παρεδόθην πλήρως εις τον Χριστόν. Πολλοί επιφανείς αντιπρόσωποι της ρωσικής κουλτούρας – της πνευματικής και της ανθρωπιστικής – ωμίλουν μετά πάθους ότι ο κόσμος εισήλθεν εις τραγικήν εποχήν· ότι πάντες όσοι έζων υπευθύνως ώφειλον να εννοήσουν την ηθικήν αναγκαιότητα να περιληφθούν εις την τραγωδίαν ταύτην, ήτις εκύκλωσεν όλην την οικουμένην, να συμμετάσχουν εις αυτήν, να συνεργήσουν κατά το μέτρον των δυνάμεων αυτών εις την εύρεσιν ευνοϊκής διεξόδου και τα όμοια. Μετά βαθέος σεβασμού ήκουον τους σπουδαίους αυτούς ανθρώπους, αλλά δεν ηδυνάμην να ακολουθήσω τα ίχνη αυτών: [//111] Εσωτερική τις φωνή επληροφόρει εμέ ότι η οδός αυτών δεν ήτο δι' εμέ. Ούτω, δεν έπαυον να δέωμαι του Θεού, όπως οδηγήση εμέ εις τοιαύτας συνθήκας, εις τοιούτον μέρος, όπου εγώ, ο πένης και αμαθής, θα ηδυνάμην να εύρω σωτηρίαν. Εν ταις προσευχαίς μου εξέθεσα εις τον Θεόν το σχέδιον και τα προγράμματα μου· και Ούτος εξεπλήρωσε τα πάντα μετά μαθηματικής ακριβείας. Ερρίφθην υπό της φιλανθρώπου χειρός Αυτού εν τω μέσω των ασκητών του Άθωνος.

Εκεί, εν τω Αγίω Όρει, εύρον τας αναγκαίας δι' εμέ συνθήκας: μακράς ακολουθίας, κατά το πλείστον νυκτερινάς· απλάς εργασίας, αίτινες δεν απήτουν διανοητικήν έντασιν· την δυνατότητα να ζήσω εν υπακοή, μη σκεπτόμενος πώς ο ηγούμενος και οι συνεργάται αυτού, γέροντες του Μοναστηρίου, διοικούν πάντα τα πράγματα της Μονής. Ελεύθερος από πάντων των βιοτικών προβλημάτων, ηδυνάμην να προσεύχωμαι αδιαλείπτως ημέρας και νυκτός. Ολίγος χρόνος παρέμενε δια την ανάγνωσιν βιβλίων, ενίοτε ημίσεια ή και ολιγώτερον ώρα, καθ' ημέραν. ΑΛΛ' ο Κύριος ήτο μετ' εμού· δεν απεσπώμην απ' Αυτού ούτε επί βραχύ τι λεπτόν. Η καρδιά μου εφλέγετο απάυστως. Ο νους μου, ως επί βράχου, ίστατο επί του λόγου του Θεού. Και εν τη ψυχή μου δεν εκρύπτετο ουδεμία κίνησις αλλοτρία προς το Πνεύμα του Χριστού, προκαλουμένη εκ των ισχυρών επιθέσεων των εναντίων δυνάμεων. Προσηυχόμενη ως άφρων εκ της κατεχούσης εμέ φρίκης δι' ό,τι ήμην και είμαι εισέτι. Η καρδιά και ο νους μου εγένοντο πεδίον συγκρούσεων μεταξύ του Χριστού και του Εχθρού, κολοσσού κοσμικών διαστάσεων. Κατ' εκείνην την περίοδον εβάδιζον επί αοράτου σχοινίου επάνω αβύσσων. Παράδοξος απόγνωσις κατείχεν εμέ εξ όλων των κατευθύνσεων, όν τρόπον τα ύδατα περιβάλλουν [//112] τον καταποντούμενον άνθρωπον. Λέγω «παράδοξος» διότι ότε το αίσθημα της απογνώσεως απεχώρει απ' εμού, ησθανόμην ως να απέθνησκον πνεύματι. Εξ αυτής της απογνώσεως, ως εξ ηφαιστείου, επήγαζε φλογερά προσευχή· ως ο Απόστολος Πέτρος έκραζον προς τον Παντοκράτορα Χριστόν: «Κύριε σώσον με»!

Ούτω, μετ' εντάσεως ποικίλης δυνάμεως παρήρχοντο μήνες και έτη. Είναι αδύνατον να περιγράψω το παν. Βραδύτερον ηδυνάμην να εννοήσω ότι τούτο

επετράπη εις εμέ δια την υπερήφανον, ασύνετον πτώσιν μου. Κατενόησα ότι ακολουθούντες τον Χριστόν-Θεόν ριπτόμεθα κατά τινα φυσικόν τρόπον εις τους απεράντους ωκεανούς του πνεύματος. Το εν Χριστώ ζην σημαίνει να αισθανθή τις Αυτόν ως τον αληθώς Νικητήν του θανάτου: «Εγώ φως εις τον κόσμον ελήλυθα, ... ουκ ... ίνα κρίνω ..., αλλ' ίνα σώσω τον κόσμον ...» (Ιωάν. 12,46-47). «Τα πρόβατα τα Εμά ... ακολουθούσι Μοι, καγώ ζωήν αιώνιον δίδωμι αυτοίς, και ου μη απόλονται εις τον αιώνα, και ουχ αρπάσει τις αυτά εκ της χειρός Μου» (Ιωάν. 10,27-28 κ.α.).

Κατ' εκείνας τας ημέρας συνήντησα τους τολμηρούς λόγους του Αγίου Ισαάκ του Σύρου: «Μη συγκρίνης τους ποιούντας τα σημεία και τέρατα και δυνάμεις εν τω κόσμω τοις ησυχάζουσιν εν γνώσει. Αγάπησον την αργίαν της ησυχίας, υπέρ το εμπλήσαι πεινώντας εν κόσμω και επιστρέψαι πολλά έθνη εις προσκύνησιν του Θεού» (Λόγος κγ'). Ουδέποτε απεπειράθην να συγκρίνω εμαυτόν προς τους Πατέρας ή να εφαρμόσω εις εμαυτόν πλήρως τους λόγους αυτών, αλλ' αναλογία πείρας οφείλει να υπάρχη, αλλέως μένομεν πάντοτε εκτός της αληθούς γνώσεως των πνευματικών πραγματικοτήτων. Ο νους μου ουδέποτε απετόλμησε να ερευνήση επαρκώς εκείνην την κατάστασιν εν τη οποία διέμενεν ο Άγιος Ισαάκ, ότε εξέφρασε [\[//113\]](#) την όρασιν αυτήν, την υπερβαίνουσαν το μέτρον του ανθρώπου. Και νυν θα αναφερθώ εν ολίγοις μόνον εις την περίπτωσιν μου.

Η ακατανόητος δι' εμέ αγαθότης του Θεού κατά τους πρώτους χρόνους της επιστροφής μου εις τον Χριστόν «σκληρώς» έρριψεν εμέ εις την απειρότητα, δίδουσα εις εμέ να λάβω την αίσθησιν της μηδαμινότητος μου, της κενώσεως και του «μηδενός» μου. Δια της δωρεάς ταύτης εκαθαρίσθη η καρδιά μου εκ της θανατηφόρου πληγής της υπερηφανίας και εγενόμην ικανός εν αγάπη και ειρήνη να θεωρήσω τον Θεόν, να δεχθώ παρ' Αυτού την νέαν άφθαρτον ζωήν.

Απόγονοι όντες του Αδάμ, πάντες ημείς φέρομεν εν εαυτοίς τας συνεπείας της πτώσεως εκείνης, περί της οποίας ομιλεί η Αποκάλυψις· αλλ' ουχί πάντες ζουν ταύτην μετά της ιδίας βαθείας επιγνώσεως των οντολογικών διαστάσεων της συμφοράς ταύτης. Η εις βάθος ψυχανάλυσις του Ανθρώπου – εικόνας του Θεού – άρχεται από των πρώτων σελίδων της βιβλικής Αποκαλύψεως και ουχί από του θαλάμου τοκετών. Η υπερηφανία, ως εμφανής ή λανθάνουσα τάσις προς αυτοθέωσιν, παρεμόρφωσε την καρδίαν των ανθρώπων. Ευθύς ως διακρίνομεν εν εαυτοίς σημεία τινα πνευματικής αναβάσεως, ο όφιος ούτος αμαυροί τον νουν, καταστέλλει την όρασιν, απομακρύνει από του Θεού. Βλέπω νυν ότι η άκρα αμάθεια μου κατά την αρχικήν περίοδον απεδείχθη δι' εμέ σωτήριος. Εν τη προσευχή της απεγνωσμένης μετανοίας μου ο Κύριος έδιδεν εις εμέ άμεσον καθοδήγησιν και η κενοδοξία δεν ήγγιζεν εμέ. Όθεν εξαγεται το συμπέρασμα ότι το μέχρι τέλους συντετριμμένον εκ της μεταμελείας πνεύμα ημών αποδεικνύεται ικανόν προς αποδοχήν των ενεργειών του Θεού. [\[//114\]](#) Οι ανωτέρω αναφερθέντες λόγοι του Αγίου Ισαάκ ανταπεκρίνοντο εις την πνευματικήν μου ιστορίαν υπό την έννοιαν ότι η γνώσις του Αληθινού Θεού ήτο δι' εμέ πολυτιμότερα όλων των γεγονότων της παγκοσμίου πολιτικής ζωής. Η δίψα μου δια τον Θεόν ήτο πλέον ουσιώδης ή αι λοιπαί πτυχαί της επιγείου

υπάρξεως. Άνευ της γνώσεως ταύτης – περί του ανθρώπου και του Θεού – ησθανόμην εαυτόν εν τω σκότει εκτός του Χριστού ουδεμία διέξοδος υπήρχεν εκ του σκοτεινού «υπογείου». Αλλά και εις όλην την οικουμένην έβλεπον μόνον τον αποκρουστικόν κόμβον των ανθρωπίνων παθών, «Γόρδιον δεσμόν», άτμητον υπό οιασδήποτε υλικής σπάθης.

«Άνθρωπος εγεννήθη εν τω κόσμω» (Ιωάν. 16,21). Είδον αυτόν δια του Χριστού. Ο άνθρωπος, η θεοειδής υπόστασις, γεννάται δυνάμει διέρχεται την διαδικασίαν του γίνεσθαι, κατ' αρχάς εν τοις ορίοις του κόσμου τούτου, ύστερον δε οφείλει να φθάση τας υπερκοσμίους διαστάσεις ακολουθών τον Χριστόν, Όστις ενίκησε τον κόσμον: «Θαρσεíte, Εγώ νενίκηκα τον κόσμον» (Ιωάν. 16,33).

Επαναλαμβάνω: Ο Κύριος εδωρήσατο εις εμέ την χάριν της μνήμης του θανάτου και της ευλογημένης απογνώσεως. Η «μνήμη του θανάτου» θέτει τον άνθρωπον προ της αιωνιότητος, κατ' αρχήν εν τη αρνητική αυτής όψει: Άπαν το είναι οράται περιβεβλημένον το σκότος του θανάτου. Εν συνεχεία κατέρχεται επί την ψυχήν το Φως της Θεοφανείας μετά της νίκης επί του θανάτου. Η «απόγνωσις» ήτο αποτέλεσμα της επιγνώσεως της αποστάσεως μου από του Θεού. Τα δύο ταύτα, η μνήμη του θανάτου και η απόγνωσις, απέβησαν αι πτέρυγες δια την πτήσιν δια μέσου της αβύσσου. Φρικτή και παρατεταμένη υπήρξεν η πείρα αύτη της ευεργεσίας του Θεού. Χάριν [//115] τούτου ήρθη από της καρδιάς μου το «αρχαίον κάλυμμα», όπερ δεν επέτρεπεν εις εμέ να εννοήσω την εν Χριστώ και Πνεύματι Αγίω Καινοδιαθηκικήν Αποκάλυψιν (βλ. Β' Κορ. 3,13-18).

Παν το ανόητον και φοβερόν επί της κοσμικής σκηνης, παν το τετριμμένον και ανιαρόν εν τη καθ' ημέραν ζωή των ανθρώπων, εν τελευταία αναλύσει συνθέτει αντιφατικόν, αλλ' εν τούτοις μεγαλειώδη πίνακα. Το ευγενές, όπως και το άσημον, δια του ενός ή του άλλου τρόπου αντανακλάται εις έκαστον εξ ημών. Εκ πολλών αντιθέσεων – του καλού και του κακού, του σκότους και του Φωτός, της λύπης και της χαράς, της μωρίας και της σοφίας, της αγάπης και του μίσους, της ασθενείας και της δυνάμεως, των δημιουργών και των καταστροφών, των γεννήσεων και των θανάτων – οικοδομείται η καθολική όρασις του Είναί. Εκ του αναριθμήτου πλήθους των καταναγκαστικών μαρτυριών και χλευασμών εξουδενούται ο άνθρωπος, καταπατείται η αξιοπρέπεια αυτού. Η ψυχή τελεί εν απογνώσει εκ του θεάματος τούτου. Και αίφνης οι λόγοι του Χριστού, «άνθρωπος εγεννήθη εν τω κόσμω», φθάνουν μέχρι της ψυχής, της συνειδήσεως, εν τη αιωνίω αυτών σημασία έτι και δια τον Θεόν. Και εκ της χαράς ταύτης δεν μνημονεύονται πλέον πάσαι αι προγενέστεραι οδύνη και θλίψεις.

Αι εντολαί του Χριστού είναι εκπεφρασμέναι εν ολίγαις λέξεσιν, αλλά η τήρησις αυτών οδηγεί δια θαυμαστού τρόπου εις την διεύρυνσιν του πνεύματος ημών, ώστε τούτο εν μαρτυρική δίψη να περιπτυχθή «πάντα ... τα επί τοις ουρανοίς και τα επί της γης» (Εφεσ. 1,10) εν αγάπη, ήτις εδόθη ως εντολή εις ημάς. Είναι άρα γε κατανοητόν [//116] οι εκ του «μηδενός» κληθέντες να κατέχουν τοιαύτην δύναμιν; Βεβαίως είναι αδύνατον εις ημάς να χωρήσωμεν εν τη καρδιά πάσαν την κτίσιν, εάν στηριζώμεθα εις εαυτούς. Αλλ' Αυτός ο Δημιουργός παντός υπαρκτού εφανερώθη εν τη μορφή της υπάρξεως ημών και έδειξεν αληθώς ότι η φύσις ημών επλάσθη ικανή ουχί μόνον να περιπτυχθή τον κτιστόν

κόσμον, αλλά και να προσλάβη το πλήρωμα της Θείας ζωής. Άνευ Αυτού ουδέν δυνάμεθα να πράξωμεν (βλ. Ιωάν. 15,5), αλλά μετ' Αυτού και εν Αυτώ τα πάντα δύνανται να επιτευχθούν, καίτοι ουχί άνευ «πόνου». Ο πόνος είναι αναγκαίος εις ημάς εν πρώτοις, ίνα αισθανθώμεν εαυτούς ελευθέρας υποστάσεις, ύστερον δε ίνα κατά την Κρίσιν ο Κύριος δυνηθή να δωρήση εις ημάς την ζωήν Αυτού ως αναφαίρετον κτήμα ημών (βλ. Λουκ. 16,10-12).

Μεταφερόμενοι νοερώς εις κοσμικάς διαστάσεις, όταν πάσχωμεν, εξομοιούμεθα προς τον Χριστόν. Εάν σκεπτόμεθα ούτω, παν φαινόμενον εν τη ατομική ημών υπάρξει θα αποβή αποκάλυψις περί του τελουμένου εν τω κόσμω των ανθρώπων. Δια μέσου ημών θα διέλθουν τα ρεύματα της κοσμικής ζωής, και ημείς θα δυνηθώμεν δια ζώσης πείρας να γνωρίσωμεν και τον άνθρωπον εις τους αιώνας του χρόνου, έτι δε και τον Υιόν του ανθρώπου κατά τας δύο Αυτού φύσεις. Ούτως ακριβώς, εν οδύναις, αυξάνομεν μέχρι κοσμικής και μετακοσμικής αυτοσυνειδησίας. Διερχόμενοι την πείραν της κενώσεως, ακολουθούντες οπίσω του Χριστού και συσταυρούμενοι μετ' Αυτού, γινόμεθα δεκτικοί του απείρως μεγάλου Θείου Είναι. Εν τη εξαντλητική προσευχή μετανοίας υπέρ όλου του κόσμου ενούμεθα πνευματικώς μεθ' όλης της ανθρωπότητας: Γινόμεθα παγκόσμιοι κατ' εικόνα της παγκοσμιότητας [//117] του Ιδίου του Χριστού, Όστις φέρει εν Εαυτώ παν ό,τι υπάρχει. Αποθνήσκοντες μετ' Αυτού και εν Αυτώ ήδη εντεύθεν, προγεύόμεθα της αναστάσεως.

Ο Κύριος έπαθεν υπέρ πάντων ημών. Τα παθήματα Αυτού καλύπτουν πάσας τας ασθενείας της ζωής ημών μετά την πτώσιν του Αδάμ. Ίνα γνωρίσωμεν, καθώς πρέπει, τον Χριστόν, είναι απαραίτητον να συμμετάσχωμεν και ημείς εις τα παθήματα Αυτού και να βιώσωμεν, ει δυνατόν, το παν, καθώς και Αυτός ο Ίδιος. Ούτω και μόνον ούτω γνωρίζεται ο Χριστός-Αλήθεια· τουτέστιν υπαρκτικώς, ουχί αφηρημένως, ουχί δια μέσου ψυχολογικής ή θεωρητικής πίστεως, ήτις στερείται βιωματικής πείρας.

Εν τη αρχή της επιστροφής μου εις τον Χριστόν, ήδη μετ' ολίγον βαθύτερας κατανοήσεως του Τίς εστιν ο Ιησούς, ήλλαξεν η καρδιά μου, και ο νους μου έλαβεν άλλην κατεύθυνσιν. Εκ των βεβιωμένων υπ' εμού εσωτερικών συγκρούσεων μετεφερόμην αυθορμητώς εις τον κόσμον των ανθρώπων, και δια του τρόπου αυτού ήλθεν εις εμέ η ευσπλαχνία προς άπασαν την ανθρωπότητα. Εκ της πείρας ταύτης εγεννήθη η κατανόησις ότι εις όλους ημάς είναι αναγκαίον να ζήσωμεν τας τυχόν δοκιμασίας ουχί μόνον εις τα στενά πλαίσια της ατομικότητας ημών αλλ' εις τας κοσμικάς διαστάσεις, εξερχόμενοι πνεύματι εκ του περιορισμού των σωματικών οφθαλμών. Εν άλλαις λέξεσι: να συναισθανθώμεν ότι δια μέσου ημών διέρχονται ρεύματα της αυτής κοσμικής ζωής, ήτις ρέει εις τας φλέβας εκάστου ανθρώπου. Η φυσική, θα έλεγε τις, αύτη ψυχολογική κίνησις edίδαξεν εμέ να ζω τα ποικίλα παθήματα των ανθρώπων – συμφοράς, διαμάχας, εχθρότητας, καταστρεπτικής θεομηνίας, πολέμους και τα όμοια – μετ' αυξανόμενης συμπαθείας. Η φυσική αύτη [//118] κατ' ουσίαν ορμή απεδείχθη ρίζα, εκ της οποίας παρήχθη πολύτιμος δι' εμέ καρπός: να ζω άπασαν την ανθρωπότητα ως εμαυτόν, ως ιδίαν ζωήν. Ακριβώς τούτο προδιεγράφη εις ημάς δια της εντολής, «αγαπήσεις τον πλησίον σου ως σεαυτόν» (Ματθ. 22,39),

βεβαίως, εν τη χριστιανική αντιλήψει του «τίς εστι μου πλησίον» (βλ. Λουκ. 10,29-37). Ενώ ηυξανόμην και ενέτεινον τας προσπαθείας μου επί έτη, η συνείδησις μου κατά φυσικόν τρόπον επορεύθη προς τα έσχατα όρια του κόσμου, προς υπέρβασιν των ορίων αυτών, προς τον Άπειρον. Μετ' ευγνωμοσύνης προς τον Θεόν ενεθυμούμην πάσας τας συμφοράς του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου· την φοβεράν εξάρθρωσιν, ως εφαιnéτο, όλης της κρατικής μηχανής της χώρας· τας επαναστατικάς συγκρούσεις εφ' όλων των εκτάσεων της Ρωσίας μετά των ανυπερβλήτων κινδύνων δι' όλους και δι' έκαστον· τας άκρας στερήσεις εις πάντα τα αναγκαία δια την φυσικήν ζωήν· τον αποχωρισμόν εξ όσων είναι σπουδαία και πολύτιμα εις την ψυχήν και τον νουν· την μαρτυρικήν στάσιν ενώπιον της αφροσύνης πάντων των συμβαινόντων ... Ούτω εισήλθον εις την τραγωδίαν της συγχρόνου ιστορίας. Βραδύτερον ενεβάθυνα πλέον εις τας πηγάς αυτής: εις την βιβλικήν διήγησιν περί της Πτώσεως του ανθρώπου.

Συγκλονιστική στιγμή! Και τούτο δεν είναι εισέτι το τέλος: «Έτι άπαξ σείω ου μόνον την γην, αλλά και τον ουρανόν» (Εβρ. 13,26).

Ούτω προσήγγισα εις το μέγα μυστήριον της εν ημίν «εικόνας του Θεού»: το Πρόσωπον. Απεκαλύφθη Ούτος εις ημάς εν τω Ονόματι – Εγώ Είμι ο Ων. Βεβαίως, ημείς είμεθα εικόν Αυτού. Όταν παριστάμεθα ενώπιον Αυτού εν τη προσευχή, το πνεύμα ημών ταυτοχρόνως και πανηγυρίζει και πάσχει: Η πανήγυρις γίνεται εκ της θεωρίας [\[//119\]](#) πραγματικοτήτων, αίτινες υπερβαίνουν την γηϊνήν φαντασίαν· το πάθος προκαλείται εκ της αισθήσεως της μηδαμινότητος ημών, ήτις ουδόλως δύναται να χωρήση την δωρεάν του Θεού. Κατ' αυτόν τον τρόπον καταπονείται η ψυχή εξ αυτής ταύτης της αρχής της Άνωθεν γεννήσεως ημών. Βεβαίως αυξάνομεν, αλλ' η αύξησις αύτη φαίνεται εις ημάς βραδεία και εν ταυτώ μαρτυρική. Είναι δυνατόν να είπωμεν ότι η χριστιανική ζωή συνίσταται εις την «εν οδύναις γέννησιν» δια την αιωνιότητα (βλ. Ησ. 26,17-18).

Βλέπω ότι ο νους μου αδιακόπως επιστρέφει εις την αυτήν όρασιν, από της οποίας δεν δύναμαι να αποσπασθώ και την οποίαν ήρχισα να οικειούμαι πλέον του ημίσεως ήδη αιώνος. Ο Κύριος απορροφά εμέ ολοκληρωτικώς. Και βλέπω και δεν βλέπω την περιβάλλουσιν εμέ πραγματικότητα. Το βλέμμα μου ολισθαίνει προς αυτήν κατ' εκείνας τας στιγμάς, όταν είμαι απησχολημένος μετά των αναποφεύκτων αναγκών της καθ' ημέραν ζωής. Αλλ' είτε υπνώ, είτε γρηγορώ, ο Θεός περιβάλλει εμέ στενότερον ή ο αήρ τον οποίον αναπνέω. Κατά τας παρελθούσας δεκαετίας η χάρις πολυτρόπως εξεχύθη επ' εμέ αφθόνως, κατά καιρούς ως ευρύς ποταμός, ενίοτε δε ως καταρράκτης, τουτέστιν ως πτώσις «ζώντος ύδατος» επί την κεφαλήν μου (Ιωάν. 4,10). Συνέβαινε – και συμβαίνει – ως να διηνοίγοντο ενώπιον μου αι απέραντοι εκτάσεις του ωκεανού· ή ως αστάθμητος μηδαμινότης να εκρεμώμην επάνω ιδιομόρφου νοεράς αβύσσου ... Και νυν ευρίσκομαι εν αμηχανία: Τα περιγραφέντα υπ' εμού δεν είναι πλείον ή πρόχειρος σκιαγράφησις μεγαλειώδους πανοράματος εις τετράδιον ιχνογραφίας ζωγράφου. Η ψυχή μου θέλει να ψάλλη ύμνους εις τον Θεόν, Όστις μετά [\[//120\]](#) τοιαύτης αγάπης ήλθεν εις συνάντησιν εμού του πένητος, αλλά δεν έχω λόγους αξίους Αυτού.

[//121]

[//122]

[//123]

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ**Α΄ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ**

Επί των ημερών ημών η προσευχή δια του Ονόματος του Ιησού διαδίδεται ευρέως εις όλας τας ηπείρους. Πολλά εξ όσων εγράφησαν περί αυτής απαιτούν σοβαράν προσοχήν· παραλλήλως όμως προς αυτά ελέχθησαν και ουκ ολίγαι παράλογοι ιδέαι. Εν όψει τούτου απεφάσισα να γράψω σύντομον σχετικήν πραγματείαν, όπως, αφ΄ ενός μεν, προειδοποιήσω τους ευσεβείς εργάτας αυτής περί μη πεπατημένων οδών, αφ΄ ετέρου δε, επιβεβαιώσω τας θεμελιώδεις θεολογικάς και ασκητικάς θέσεις της μεγάλης ταύτης πνευματικής εργασίας.

Η θεωρία της προσευχής ταύτης δύναται να εκτεθή εις ολίγας σελίδας, αλλ΄ η πρακτική εφαρμογή αυτής εν τη χριστιανική ασκητική συνδέεται μετά τοιούτων δυσκολιών, ώστε από των πρώτων χρόνων οι Πατέρες και διδάσκαλοι της Εκκλησίας παρώτρυνον παντοιοτρόπως τους αναζητητάς του τρόπου αυτού της μετά του Θεού ενώσεως, όπως προσεγγίζουν αυτήν μετά φόβου, αναζητούντες χειραγωγούς, οίτινες διήλθον την άσκησιν ταύτην. Ουδόλως ελπίζω να εξαντλήσω το εξαιρετως σοβαρόν τούτο θέμα, αλλά θα περιορίσω εμαυτόν ενταύθα εις την παρουσίασιν μέρους εξ όσων εδιδάχθην κατά τους χρόνους της ζωής μου εν Αγίω Όρει, εν τη Μονή και κατοπιν [//124] εν τη ερήμω. Εν τη προσπαθεία ταύτη είναι αδύνατον να αποφύγω εντελώς επαναλήψεις εκείνων, άτινα εγράφησαν ήδη και υπό άλλων. Νομίζω όμως ότι παρόμοιαι επαναλήψεις ουχί μόνον δεν είναι περιτταί, αλλά καθίστανται και απαραίτητοι δια την διευκρίνησιν του θέματος τούτου εις διαφορετικά πλαίσια.

Ο Κύριος κατά τας τελευταίας ώρας της μεθ΄ ημών ζωής Αυτού είπεν: «Έως άρτι ουκ ητήσατε ουδέν εν τω Ονόματί Μου· αιτείτε και λήψεσθε, ίνα η χαρά υμών ή πεπληρωμένη ... Αμήν αμήν λέγω υμίν ότι όσα αν αιτήσητε τον Πατέρα εν τω Ονόματι Μου, δώσει υμίν» (Ιωάν. 16,24 και 23). Οι λόγοι ούτοι του Χριστού αποτελούν το δογματικόν και ασκητικόν θεμέλιον της δια του Ονόματός Αυτού προσευχής.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι Μαθηταί του Χριστού ετήρησαν την εντολήν ταύτην. Τούτο καθίσταται έτι βεβαιότερον, διότι ούτοι ήδη εγνώριζον την δύναμιν του Ονόματος Αυτού, ότε απεστάλησαν ως «άρνες εν μέσσω λύκων» (πρβλ. Λουκ. 10,3), ίνα φέρουν την ειρήνην εις τους ανθρώπους, θεραπεύουν τους ασθενείς, αναγγέλλουν την προσέγγισιν της Βασιλείας του Θεού: «Υπέστρεψαν δε οι εβδομήκοντα μετά χαράς λέγοντες· Κύριε και τα δαιμόνια υποτάσσεται ημίν εν τω Ονόματί Σου». Και εν άλλη περιπτώσει: «Είδομέν τινα επί τω Ονόματί Σου εκβάλλοντα δαιμόνια ...» (Λουκ. 10,17· 9,49). Ούτω λοιπόν, η ιστορία της δια του Ονόματος του Ιησού προσευχής άρχεται από των αποστολικών χρόνων. Δεν διετηρήθησαν οι λεκτικοί τύποι των δεήσεων αυτών, αλλά όλη η Καινή Διαθήκη γέμει μαρτυριών, ότι οι Απόστολοι ετέλουν πολλά παράδοξα θαύματα δια του Ονόματος τούτου.

Αλλά τί σημαίνει το Όνομα του Θεού; Είναι άρα γε [\[//125\]](#) αναγκαίον να κατανοώμεν την σημασίαν, τας ιδιότητας, την φύσιν του Ονόματος αυτού, ίνα προσευχώμεθα «εν Αυτώ»; Ναι, είναι μάλιστα και απαραίτητον, «ίνα η χαρά ημών πληρωθή» (Ιωάν. 15,11).

Τα βάθη της εν Χριστώ ζωής είναι ανεξερεύνητα· είναι δυνατόν να αφομοιωθούν κατόπιν παρατεταμένης διαδικασίας και μεγάλης εντάσεως όλων των δυνάμεων ημών. Η κατανόησις δε του περιεχομένου και του νοήματος του Θείου Ονόματος αποκτάται μόνον βαθμηδόν. Και στιγμιαία επίκλησις αυτού δύναται να χαροποιήση την καρδίαν ημών· και τούτο είναι πολύτιμον. Αλλά δεν πρέπει να μείνωμεν εις το μέσον της οδού. Η ενταύθα διαμονή ημών είναι βραχεία και οφείλομεν να εκμεταλλευθώμεν εκάστην ώραν, ούτως ώστε να ωριμάση η περί Θεού γνώσις ημών. Όταν δε συμβάλλουν εις έν και η χαρά της καρδιάς και το φως του νοός, τότε προσεγγίζομεν την τελειότητα.

Την μεγάλην ταύτην καλλιέργειαν της προσευχής συνήνητησα εν Αγίω Όρει. Φυσικώ τω τρόπω επεθύμουν να μάθω εκ των Πατέρων πώς κατανοούν ούτοι την σπουδαιότητα την ταύτην πλευράν της χριστιανικής ασκητικής. Ήλθον εις Άγιον Όρος κατά το έτος 1925. Ολίγον προ τινος είχαν λάβει χώραν εκεί θυελλώδεις διαμάχαι περί της φύσεως του Θείου Ονόματος. Εν τη εντάσει των διενέξεων εκείνων –ομοίων προς τας θεολογικάς έριδας του 14^{ου} αιώνος περί της φύσεως του Θαβωρίου Φωτός– διεπράχθησαν εξ αμφοτέρων των παρατάξεων ουκ ολίγα, άτινα δεν θα ανέμενέ τις εξ ανθρώπων, οίτινες παρέδωκαν τας ψυχάς αυτών εις χείρας του Αγίου Παντοκράτορος. Εν τη πολεμική ταύτη δύναται να εύρη τις αναλογίαν προς τας παλαιάς διαμάχας μεταξύ νομιναλιστών και πραγματιστών, ιδεαλιστών και ορθολογιστών. Καταστέλλονται [\[//126\]](#) αύται προς καιρόν, ίνα και πάλιν εκσπάσουν υπό άλλην μορφήν. Παρατηρούνται δύο διάφοροι ως προς την φύσιν αυτών θέσεις: αφ' ενός μεν η των προφητών και ποιητών, αφ' ετέρου δε η των διανοουμένων και τεχνοκρατών. Δεν προτίθεμαι να επιμείνω εις την εξωτερικήν πλευράν των γεγονότων του καιρού εκείνου, αλλά προτιμώ να εξετάσω μετά προσοχής την ουσίαν του προβλήματος, ώστε να αφομοιώσωμεν την άφθαρτον γνώσιν, την Άνωθεν κατερχομένην, της οποίας ηξιώθησαν οι άγιοι ασκηταί, οι ερασταί της νοεράς εργασίας.

Η ζωή εκάστου εξ ημών ευρίσκεται εις στενωπάτην σχέσιν προς τας παραστάσεις ημών περί του κόσμου, περί ημών των ιδίων και περί του Θεού. Η προσευχή εν τω εσχάτω αυτής βαθμώ απαιτεί την κατά το δυνατόν ακριβεστέραν γνώσιν περί της αυθεντικής εικόνας του Θείου Είναι. «Αγαπητοί, νυν τέκνα Θεού εσμεν, και ούπω εφανερώθη (πλήρως) τί εσόμεθα· οίδαμεν δε (εκ πείρας) ότι εάν φανερωθή, όμοιοι Αυτώ εσόμεθα, ότι οψόμεθα Αυτόν καθώς εστι» (Α' Ιωάν. 3,2). Και ημείς ωσαύτως γνωρίζομεν εκ της χιλιετούς πείρας του γένους ημών ότι ο φυσικός νους, εγκαταλελειμμένος εις εαυτόν εν τη παρούση καταστάσει, σκεπτόμενος περί του Θεού δεν δύναται να πορευθή πέραν τινών εικασιών. Είναι απαραίτητον όπως ο Ίδιος ο Θεός αποκαλυφθή εις τον άνθρωπον δίδων εις αυτόν την περί Αυτού γνώσιν. Καθώς εν τη ζωή εκάστου εξ ημών ο Θεός αποκαλύπτεται βαθμηδόν, ούτω και εν τη ιστορία της ανθρωπότητας, ως αύτη περιγράφεται εν τη Βίβλω, «πολυμερώς και πολυτρόπως» (Εβρ. 1,1)

απεκαλύπτετο Ούτος εις τους Πατέρας και τους Προφήτας μετ' αυξανομένης δυνάμεως και βάθους.

Την πρώτην μνείαν περί της εισέτι ασαφούς επικλήσεως [//127] του Θεού συναντώμεν εις την Γένεσιν: «Τω Σηθ εγένετο υιός, επωνόμασε δε το όνομα αυτού Ενώς. Ούτος ήλπισεν επικαλείσθαι το Όνομα Κυρίου του Θεού» (4,26). Έπειτα αποκαλύπτεται εις τον Αβραάμ, τον Ισαάκ και τον Ιακώβ εις ένα συνεχώς ευρυνόμενον ορίζοντα. «Εγώ Κύριος· ώφθην προς Αβραάμ και Ισαάκ και Ιακώβ, Θεός ών αυτών, και το Όνομα μου Κύριος ουκ εδήλωσα αυτοίς» (Έξ. 6,3). Ο Θεός ωνομάζετο Θεός του Αβραάμ, του Ισαάκ και του Ιακώβ. Εις δε τον Μωυσήν «ώφθη ... εν πυρί φλογός ... και είπεν· Εγώ ειμι ο Ων (Γιαχβέ)» (Έξ. 3,2 και 14). Ο Θεός επλήρωσε την περί Εαυτού αποκάλυψιν: «Και κατέβη Κύριος εν νεφέλη και παρέστη αυτώ (τω Μωυσή) εκεί· και εκάλεσε τω Ονόματι Κυρίου. Και παρήλθε Κύριος προ προσώπου αυτού και εκάλεσε· Κύριος ο Θεός οικτίρμων και ελεήμων, μακρόθυμος και πολυέλαιος και αληθινός, και δικαιοσύνην διατηρών και έλεος εις χιλιάδας, αφαιρών ανομίας και αδικίας και αμαρτίας, και ου καθαριεί τον ένοχον, επάγων ανομίας πατέρων επί τέκνα και επί τέκνα τέκνων, επί τρίτην και τετάρτην γενεάν» (Έξ. 34,5-7). Ούτως εξ αρχής ο Θεός απεκαλύφθη εις τον Μωυσήν ως προσωπικός και μόνος εν αληθεία Ων μετ' αγνώστων εισέτι ιδιωμάτων. Η επακολουθήσασα αποκάλυψις εφανέρωσε τας ιδιότητας τούτου του «Εγώ ειμι» ως Θεού οικτίρμονος και φιλανθρώπου. Αλλά και τούτο ήτο ασαφές και ο Μωυσής ανεγνώρισε το ατελές της εις αυτόν δοθείσης γνώσεως.

Οι Προφήται ωσαύτως δεν έφθασαν το ποθητόν πλήρωμα. Ας ακούσωμεν όμως τους λόγους του Ησαΐου: «Ούτως λέγει Κύριος ο Θεός ο λυτρούμενος υμάς, ο άγιος του Ισραήλ ... Εγώ Θεός πρώτος, και εις τα επερχόμενα Εγώ ειμι ... ίνα γνώτε ... ότι Εγώ ειμι. Έμπροσθεν Μου ουκ εγένετο άλλος Θεός και μετ' Εμέ ουκ έσται» (Ησ. 43,14· 41,4· 43,10). [//128] Ο Θεός ούτος, ο Πρώτος και ο Έσχατος, απεκαλύφθη ως Προσωπικόν Απόλυτον, Ζων· ουχί ως αφηρημένον τι Παν-Όν ή ως υπερβατική Πανενότης ή τα όμοια τούτων. Ούτως είναι φανερόν ότι το πνεύμα των Προφητών του Ισραήλ εφέρετο προς το Πρωταρχικόν Όν, προς Εκείνον Όστις είναι απ' αρχής. Αύτη ακριβώς η στάσις χαρακτηρίζει τον άνθρωπον – την εικόνα του Απολύτου. Εις ουδέν ενδιάμεσον ικανοποιείται, οιονδήποτε και εάν είναι τούτο.

Εκ της Βιβλικής διηγήσεως βλέπωμεν ότι πάσα νέα αποκάλυψις εγίνετο δεκτή ως Θεοφάνεια, ως άμεσος ενέργεια του Θεού. Εν σχέσει προς αυτό και τούτο το Όνομα εβιούτο ως παρουσία του Θεού. Εν τω Ονόματι περιεκλείετο διττή δύναμις: Αφ' ενός μεν η αίσθησις του Ζώντος Θεού, αφ' ετέρου δε η γνώσις περί Αυτού. Εκ τούτου προέρχεται και ο φόβος να επικαλεσθή τις ματαίως το Όνομα. Κατά το μέτρον του πλουτισμού της αποκαλύψεως περί των ιδιωμάτων του Θεού, περί των ενεργειών Αυτού, εβαθύνετο και η Θεογνωσία εν γένει. Παρά την πεποίθησιν των Ισραηλιτών ότι είναι ο εκλεκτός λαός, ότι ο Ύψιστος αποκαλύπτεται εις αυτούς, δεν έπαυσαν μέχρι της ελεύσεως του Χριστού οι στεναγμοί των Προφητών εν τη προσευχή προς τον Θεόν, όπως Ούτος έλθη εις την γην και δώση περί Αυτού την αληθώς πλήρη γνώσιν, η δίψα της οποίας είναι αναφαίρετος από του πνεύματος του ανθρώπου.

Απεκαλύπτετο ο Θεός και ως Προνοητής, Λυτρωτής, Σωτήρ και πολλά άλλα, εν τούτοις όμως επικάλυμμα τι εκρέματο επάνω του νοός των ανθρώπων. Ο Ιακώβ κατά την τραγικήν στιγμήν της ζωής αυτού, επιστρέφων εκ του οίκου του Λάβαν εις τα πάτρια εδάφη – όπου εισέτι έζη ο αδελφός αυτού Ησαύ, την συνάντησιν μετά του οποίου [\[//129\]](#) εφοβείτο – και παραμείνας κατά την νύκτα μόνος μακράν της παρεμβολής, επάλαιε (βλ. Γέν. 32,25). Δεν ήσαν εύκολοι οι χρόνοι τους οποίους διήλθεν εν τω οίκω του Λάβαν. Η αντιμετώπισις του Ησαύ ήτο δι' αυτόν φοβερά. Εζήτει ούτος ευλογίαν και υπεράσπισιν, αλλ' εν εντανική πάλη ηγωνίζετο προς Αυτόν ενοχοποιών Αυτόν (Γέν. 32,24).

Η αυτή πάλη παρατηρείται και εν τη ζωή των προφητών Ηλίου και Ιωνά. Ο πρώτος εδέετο: «Ικανούσθω νυν, λάβε δη την ψυχήν μου απ' εμού, Κύριε, ότι ου κρείσσων εγώ ειμι υπέρ τους πατέρας μου ... Ζηλών εξήλωσα τω Κυρίω παντοκράτορι, ότι εγκατέλιπόν Σε οι υιοί Ισραήλ· τα θυσιαστήρια Σου κατέσκαψαν και τους προφήτας Σου απέκτειναν εν ρομφαία, και υπολέλειμμαι εγώ μονώτατος, και ζητούσι την ψυχήν μου λαβείν αυτήν» (Γ' Βασ. 19,4 και 10). Ο δε Ιωνάς έλεγε: Κύριε, Συ με απέστειλας μετά τοιαύτης βίας να προφητεύσω εις τους Νινευϊτας περί της επερχομένης επ' αυτούς απωλείας ένεκα της ασεβείας αυτών, γνωρίζων ότι Συ δεν θα ποιήσης τούτο εις αυτούς, διότι «Συ εί ελεήμων και οικτίρμων, μακρόθυμος και πολυέλεος και μετανοών επί ταις καکیαις. Και νυν, Δέσποτα Κύριε, (ότε η προφητεία μου δεν εξεπληρώθη και μένω κατησχυμμένος), λάβε την ψυχήν μου απ' εμού, ότι καλόν το αποθανείν με μάλλον ή ζην με» (Ιωνάς 4,2 και 3).

Μεγαλυτέραν εντύπωσιν προκαλεί η περίπτωσις του Ιώβ: «Απόλοιτο η ημέρα, εν ή εγεννήθην, και η νυξ εκείνη, ή είπαν, ιδού άρσεν ... εκλάβοι δε αυτήν σκότος και σκιά θανάτου ... καταραθείη η ημέρα και η νυξ εκείνη, απενέγκαιτο αυτήν σκότος ... η νυξ εκείνη είη οδύνη, και μη έλθοι επ' αυτήν ευφροσύνη μηδέ χαρμονή· αλλά καταράσαιτο αυτήν ο καταρώμενος την ημέραν εκείνην ... εις φωτισμόν μη έλθοι και μη ίδοι εωσφόρον ανατέλλοντα, [\[//130\]](#) ότι ου συνέκλεισε πύλας γαστρός μητρός μου· απήλλαξε γαρ αν πόνον από οφθαλμών μου. Διατί γαρ εν κοιλία ουκ ετελεύτησα, εκ γαστρός δε εξήλθον και ουκ απωλόμην ευθύς; ... νυν αν κοιμηθείς ησύχασα (εν τη μεγάλη αναπαύσει της ανυπαρξίας), ... εκεί ασεβείς ... ανεπαύσαντο κατάκοποι ... μικρός και μέγας εκεί εστι (εν τη μηδαμινότητι αυτών) ... και θεράπων δεδοικώς τον Κύριον αυτού· ινατί γαρ δέδοται τοις εν πικρία φως, ζωή δε ταις εν οδύναις ψυχαίς; Οί ιμείρονται του θανάτου και ου τυγχάνουσιν ... περιχαρείς δε εγένοντο ανορούσσοντες ώσπερ θησαυρούς, εάν κατατύχωσι. Ινατί δέδοται ανθρώπω το φως, ού η οδός (προς γνώσιν του Θεού) εστι κεκρυμμένη, και όν ο Θεός περιέφραξεν» (Ιώβ κεφ. 3).

Εν τοις πεπρωμένοις ημών υπάρχει πάντοτε κοινόν τι μεθ' εκάστου εκ των Προφητών αυτών. Επάλαιεν ο Ισραήλ μετά του Θεού· και τις εξ ημών δεν παλαίει; Όλος ο κόσμος μέχρι και του νυν είναι βεβυθισμένος εις την απόγνωσιν, ουδαμού ευρίσκων διέξοδον. Εν μαρτυρικώ αγώνι πάσα η γη μέμφεται Αυτόν δια τα παθήματα αυτής. Η ζωή δεν αποτελεί απλήν υπόθεσιν, ούτε δυνάμεθα ευκόλως να εισδύσωμεν εις το βαθύ νόημα του Είναί.

Δώρον ανώφελον, δώρον τυχαίον

Ζωή, ινατί μοι εδόθης;
 Ἡ δια ποίας μυστικής μοίρας
 εις θάνατον κατεδικάσθην;
 Τις εκ του μηδενός δι' εχθρικής εξουσίας
 εκάλεσεν εμέ,
 την ψυχὴν μου πάθους ενεπλήρωσε
 τον νουν μου δι' αμφιβολίας εσάλευσεν;

Ούτως έγγραφεν εν βαθεία πικρία ο ποιητής (Πούσκιν), εκφράζων κατ' ουσίαν το αυτό ως και ο πολυπαθής Ιώβ.

[//131] Να παραμένωμεν πάντοτε καταβεβλημένοι υπό του σκότους της αγνοίας είναι και εξουθενωτικόν και αποκρουστικώς ανιαρόν. Το πνεύμα ημών αναζητεί άμεσον διάλογον μετ' Αυτού· μετ' Εκείνου, Ὅστις εκάλεσεν εμέ «εκ του μηδενός». Ποίος παρεβίασε την ησυχίαν μου ως μη-όντος και έρριψεν εμέ εις την παράλογον και εισέτι αποτρόπαιον τραγωδιοκωμωδίαν; Θέλομεν να γνωρίζωμεν εις ποίον ευρίσκεται η αδικία: εις ημάς ή εις Εκείνον, τον Δημιουργόν; Φαίνεται εις ημάς ότι ήλθομεν εις τον κόσμον τούτον παρά την θέλησιν ημών, ενδεχομένως άνευ συγκαταθέσεως ημών. Ενθυμείται άρα γε τις εξ ημών στιγμὴν κατά την οποίαν ηρώτησέ τις αυτόν, «θέλεις να έλθης εις την ζωήν ταύτην;», αποκαλύπτων βεβαίως εκ των προτέρων εις αυτόν οποία είναι αύτη; Είχομεν την δυνατότητα να αρνηθώμεν το δώρον τούτο; Είναι άρα γε δίκαιον να αποδώσωμεν «αφροσύνην τω Θεώ»; (Ιώβ 1,22).

Ιδού, ακούω άλλην φωνήν: «Εγώ ειμι το φως του κόσμου· ο ακολουθών Εμοί ου μη περιπατήσει εν τη σκοτία, αλλ' έξει το φως της ζωής» (Ιωάν. 8,12). Εάν τις διψά ερχέσθω προς Με και πινέτω. Ο πιστεύων εις Εμέ ... ποταμοί εκ της κοιλίας αυτού ρεύσουσιν ύδατος ζώντος» (Ιωάν. 7,37-38). Να μη αποδεχθώ μετά πίστεως την κλήσιν ταύτην του Χριστού, όπως αγωνισθώ όντως δια την απόκτησιν της αμεταθέτου Βασιλείας της αγάπης του Πατρός, και να πορευθώ δια της οδού την οποίαν ο Χριστός έδειξεν εις ημάς; Εάν δεν εδόθη εις ημάς να ποιήσωμέν τι εκ του «μηδενός», έπεται ότι ούτε η ιδέα της αιωνιότητος δύναται να προέρχεται εξ ημών, και η παρουσία αυτής εν ημίν θα ήτο οντολογικώς αδύνατος. Εξετάζοντες μετά προσοχής την ροήν της περιβαλλούσης ημάς πραγματικότητας, παρατηρούμεν ότι πάσα πραγματική ανάγκη έχει εν τω κοσμικώ είναι την δυνατότητα της ικανοποιήσεως [//132] χρειάζεται μόνον να ευρεθί η οδός προς αυτήν. Εν τη ιστορία της επιστημονικής προόδου πολλάί ιδέαι αίτινες εφάνησαν υπερμέτρως τολμηραί, επραγματοποιήθησαν νυν προ των οφθαλμών ημών. Διατί θα έπρεπε να αμφιβάλλω ότι και η ιδική μου δίψα της μακαρίας αθανασίας και της αιωνίου ενώσεως μετά του Δημιουργού δύναται ωσαύτως να πραγματοποιηθή;

Πώς μεταβάλλεται το παν ριζικώς, όταν αίφνης ανοίγη η καρδιά, ίνα δεχθή την κλήσιν του Χριστού; Εκάστη στιγμή γίνεται πολύτιμος, πλήρης βαθέος νοήματος. Και τα παθήματα και αι χαραί ενούνται κατά θαυμαστόν τρόπον μετά του νέου αγώνος. Η κλίμαξ του ουρανού υψούται προ των οφθαλμών ημών (βλ. Γέν. 28,12). «Ου κληθήσεται έτι το όνομα σου Ιακώβ, αλλά Ισραήλ έσται το όνομα σου ότι ενίσχυσας μετά του Θεού και μετ' ανθρώπων δυνατός έση» (Γέν. 32,28).

Περί δε του Ονόματός Μου μη ερώτα, διότι είναι θαυμαστόν και συ εισέτι δεν είσαι ικανός να δεχθής Αυτό. Και όμως είσαι ευλογημένος (βλ. Γέν. 32,29). «Ανέτειλε δε αυτώ ο ήλιος, ... αυτός δε επέσκαζε τω μηρώ αυτού» (Γέν. 32,31): Δεν απεκαλύφθη εισέτι η οδός προς την τελείαν γνώσιν, αλλά πρόγευσις ήδη εδόθη. Θα λάβη βάθος αυτή εν τη συνειδήσει των Προφητών, θα λεχθούν πολλοί πύρινοι λόγοι περί του Προαιωνίου Λόγου του Πατρός του μέλλοντος να έλθη· και το τέλειον Φως, «εν ώ σκοτία ουκ έστιν ουδεμία», θα φανή εις ημάς εν πάση τη δυνάμει Αυτού.

Η πάλη μετά του Θεού ενέχει κίνδυνον: Δύναται αυτή να οδηγήση εις τον όλεθρον, αλλά και να καταστήση ημάς ισχυρούς, ώστε να νικήσωμεν τον «παλαιόν άνθρωπον», τον διαφθαρέντα υπό της εωσφορικής υπερηφανίας. Να νικήσωμεν δια της ταπεινώσεως: «... και μετ' ανθρώπων δυνατός έση». Πώς; Δια της ταπεινώσεως. «Είπε δε [\[//133\]](#) Ιακώβ· ο Θεός του πατρός μου Αβραάμ και ο Θεός του πατρός μου Ισαάκ ... εξελού με εκ χειρός του αδελφού μου ... Ησαύ, ότι φοβούμαι εγώ αυτόν, μη ποτε ελθών πατάξη με και μητέρα επί τέκνοις» (Γέν. 32,28· 32,9 και 11). «Αναβλέψας δε Ιακώβ τοις οφθαλμοίς αυτού είδε και ιδού Ησαύ ο αδελφός αυτού ερχόμενος και τετρακόσιοι άνδρες μετ' αυτού ... αυτός δε (Ιακώβ) ... προσεκύνησεν επί την γην επτάκις έως του εγγίσαι τω αδελφώ αυτού. Και προσέδραμεν Ησαύ εις συνάντησιν αυτώ και περιλαβών αυτόν προσέπεσεν επί τον τράχηλον αυτού και κατεφίλησεν αυτόν και έκλαυσαν αμφοτέροι» (Γέν. 33,1 και 34). Επραϋνθη ο Ησαύ, όστις εμίσει τον Ιακώβ τον δι' απάτης σφετερισθέντα την ανήκουσαν εις αυτόν ευλογίαν του πατρός αυτών Ισαάκ. Εν τω Ιακώβ εδόθη εις ημάς τύπος ταπεινής μετανοίας.

Η εν όλω τω κόσμω παρατηρούμενη πνευματική κρίσις άρα γε δεν είναι προετοιμασία προς μίαν νέαν μεγάλην αναγέννησιν; Επομένως, ό,τι τελείται νυν εις τας ψυχάς μεμονωμένων ατόμων, δύναται να λάβη χώραν και εις πλήθος ψυχών. Και τούτο είναι δυνατόν να έλθη ως ισχυρά πλήμμυρα, ως εκτυφλωτική αστραπή εν μεσονυκτίω σκότει. Η δοθείσα εις ημάς περίοδος της ιστορίας δύναται και θα ώφειλε να αποβή περίοδος αφομοιώσεως του είναι εις όλας αυτού τας διαστάσεις. Εν τω φωτί της ελπίδος ταύτης τα παθήματα καθ' εαυτά διανοίγουν ενώπιον ημών μεγαλειώδες θέαμα: «Ημέρα τη ημέρα ερεύγεται ρήμα, και νυξ νυκτί αναγγέλλει γνώσιν» (Ψαλμ. 18,3), εάν διερχώμεθα αυτάς εν προσευχή, ήτις φθάνει «τα όρια της οικουμένης» ... «Απ' άκρου του ουρανού η έξοδος αυτής (της προσευχής), και το κατάντημα αυτής έως άκρου του ουρανού, και ουκ έστιν ός αποκρυβήσεται της θερμής αυτής (της προσευχής)» (πρβλ. Ψαλμ. 18,7). Αύτη και ημάς [\[//134\]](#) θερμαίνει και ευφραίνει. Είναι ο αγωγός δια του οποίου μεταδίδεται η Άνωθεν αποκάλυψις.

«Είη το Όνομα του Θεού ημών ευλογημένον από του νυν και έως του αιώνος».

Η σειρά της περί του Θεού αποκαλύψεως, ήτις εκτίθεται εν τη Αγία Γραφή, συμπίπτει εις μέγαν βαθμόν μετά της διαδικασίας της προσωπικής ημών προόδου – αυξάνομεν εν τη γνώσει ομοίως προς τους προπάτορας και τους πατέρας ημών: Κατ' αρχήν οι άνθρωποι συλλαμβάνουν την έννοιαν περί Ανωτέρου Όντος. Έπειτα συνεχώς νέα και νέα κατηγορήματα Αυτού γίνονται

γνωστά εις το ανθρώπινον πνεύμα, ούτω δε φθάνει η ώρα του φοβερού Σιναϊτικού «Εγώ ειμι» (Έξ. 3,14). Εις τους επακολουθήσαντας αιώνας εμβαθύνεται η πείρα και η κατανόησις, καίτοι δεν επιτυγχάνεται εισέτι η τελειότης, μέχρις ότου έλθη ο Προσδοκώμενος.

Ο υπερώνυμος κατά την Ουσίαν Αυτού, αποκαλύπτεται εις τα κτισθέντα κατ' εικόνα Αυτού λογικά όντα υπό πλήθος ονομάτων: Αιώνιος, Παντογνώστης, Παντοδύναμος, Παντοκράτωρ· Φως, Ζωή, Κάλλος, Σοφία, Αγαθότης, Αλήθεια, Αγάπη, Δίκαιος, Σώζων, Άγιος, Αγιασμός, κλπ. Εις έκαστον και δι' ενός έκαστου εξ αυτών αισθανόμεθα την προς ημάς επαφήν του Μόνου Θεού, ένεκα δε του αδιαιρέτου Αυτού έχομεν Αυτόν όλον. Πρέπον είναι να σκεπτόμεθα ούτως, αλλ' εν ταυτώ ουδέ έν εξ αυτών των ονομάτων δίδει εις ημάς το πλήρωμα της κατανόησεως «καθώς εστιν» Ούτος. Το Είναι Αυτού κατά την Ουσίαν Αυτού υπερέχει πάντων των Ονομάτων. Παρά ταύτα συνεχίζει Ούτος να αποκαλύπτεται δια των Ονομάτων.

Προ είκοσι αιώνων ήλθεν Εκείνος, ο Λόγος του Πατρός, τον Οποίον ανέμενον οι λαοί. Ο Υπερκόσμιος κατά [//135] την Ουσίαν Αυτού Ποιητής της φύσεως ημών «έλαβε μορφήν δούλου εν ομοιώματι ανθρώπων γενόμενος και σχήματι ευρέθη ως άνθρωπος» (πρβλ. Φιλ. 2,7). Ο Άναρχος Λόγος του Πατρός «σάρξ εγένετο και εσκήνωσεν εν ημίν» (Ιωάν. 1,14). Ο Αιώνιος εφάνέρωσεν Εαυτόν εν χρόνω. Η αποκάλυψις έφερεν εις ημάς το νέον Όνομα: Ιησούς, Σωτήρ, ή Θεός-Σωτήρ. Το μέγα Φως εισήλθεν εις την ζωήν του κόσμου. Ανέτειλε νέα εποχή. Ήτο ιερά η ιστορία από Αδάμ μέχρι Μωϋσέως. Ιερά από της στιγμής της Σιναϊτικής Θεοφανείας. Και πλέον έτι ιερά από της στιγμής της ελεύσεως του Χριστού.

Και ενωρίτερον υπήρξαν ιδέαι περί Θεού-Σωτήρος, αλλά μετά διαφόρου περιεχομένου, άλλης διαστάσεως· είχαν χαρακτήρα ασυγκρίτως ολιγώτερον συγκεκριμένον. «Ο λαός ο καθήμενος εν σκότει είδε Φως μέγα και τοις καθημένοις εν χώρα και σκιά θανάτου φως ανέτειλεν αυτοίς» (Ματθ. 4,16).

Το Όνομα Ιησούς αποκαλύπτει πρωτίστως εις ημάς το νόημα και τον σκοπόν της εν σαρκί ελεύσεως του Θεού: «δια την ημών σωτηρίαν». Η πρόσληψις της φύσεως ημών υπό του Θεού δεικνύει την δυνατότητα να γίνωμεν και ημείς τέκνα Θεού. Η υιοθεσία αύτη συνίσταται εις την μετάδοσιν εις ημάς της Θείας μορφής υπάρξεως: «Έν Αυτώ κατοικεί παν το πλήρωμα της Θεότητος σωματικώς» (Κολ. 2,9). Μετά την Ανάληψιν εκάθισεν Ούτος εν δεξιά του Πατρός, ήδη δε και ως Υιός Ανθρώπου. Ιδού, πώς ομιλεί ο Ίδιος: «Την δόξαν ήν δέδωκας Μοι δέδωκα αυτοίς, ίνα ώσιν έν καθώς Ημείς έν εσμέν, Εγώ εν αυτοίς και Συ εν Εμοί, ίνα ώσι τετελειωμένοι εις έν, και ίνα γινώσκη ο κόσμος ότι Συ Με απέστειλας και ηγάπησας αυτούς καθώς Εμέ ηγάπησας. Πάτερ, ους δέδωκας Μοι, θέλω ίνα όπου ειμί Εγώ κακείνοι ώσι μετ' Εμού, ίνα [//136] θεωρώσι την δόξαν την Εμήν ήν έδωκας Μοι, ότι ηγάπησας Με προ καταβολής κόσμου ... εγνώρισα αυτοίς το Όνομα Σου και γνωρίσω, ίνα η αγάπη ήν ηγάπησας Με εν αυτοίς ή, καγώ εν αυτοίς» (Ιωάν. 17,22-26).

Ο νους ημών σιγά εν θαυμασμό προ του μυστηρίου τούτου: Ο Κτίστης ενεδύθη το κτιστόν· ο Αιώνιος και Υπερκόσμιος προσέλαβε την πρόσκαιρον και

ευμετάβλητον μορφήν του είναι· το Πνεύμα, το υπερέχον πάσαν έννοιαν, εγένετο σαρξ εν τω προσώπω του Λόγου και έδωκεν εις ημάς την δυνατότητα να ψηλαφήσωμεν Αυτόν δια των χειρών, να ατενίσωμεν εις Αυτόν δια των σωματικών οφθαλμών· ο Απαθής υπεβλήθη εις παθήματα· η Αναρχος Ζωή συνεδέθη μετά του θανάτου.

Ο φιλοσοφών νους εγκαταλελειμμένος εις εαυτόν δεν δύναται να συμφωνήση μετά της Ευαγγελικής εντολής. Τούτο αποτελεί δι' αυτόν αφροσύνην. Το Απόλυτον των φιλοσόφων δεν έλαβε την άδειαν παρά των δημιουργών αυτού να κενώση εαυτό μέχρι και της δουλικής μορφής (βλ. Φιλ. 2,7). Το φανταζόμενον υπ' αυτών Απόλυτον είναι κατ' ουσίαν το μη-όν (υπό την πλήρη έννοιαν της λέξεως ταύτης). Προ της ελεύσεως του Χριστού υπήρξαν πολλοί νόες, οίτινες ανέπτυξαν λίαν ελκυστικής θεωρίας περί ενός τοιούτου αφηρημένου Απολύτου. Δια τούτο δεν πρέπει να εκπλήττη ημάς η εμφάνις των ιδίων τάσεων επί των ημερών ημών. Δυστυχώς πολλοί γίνονται θύματα της πνευματικής ταύτης παραπλανήσεως. Ο μέγας Παύλος έψαλεν εν σχέσει προς τούτο τον μεγαλοφυή ύμνον: «Γέγραπται γαρ· απολώ την σοφίαν των σοφών, και την σύνεσιν των συνετών αθετήσω ... ευδόκησεν ο Θεός δια της μωρίας του κηρύγματος σώσαι τους πιστεύοντας. Επειδή και Ιουδαίοι σημείον αιτούσι και Έλληνες σοφίαν ζητούσιν, ημείς δε κηρύσσομεν Χριστόν εσταυρωμένον, [\[//137\]](#) Ιουδαίοις μεν σκάνδαλον, Έλλησι δε μωρίαν, αυτοίς δε τοις κλητοίς, ... Χριστόν Θεού δύναμιν και Θεού σοφίαν· ότι το μωρόν του Θεού σοφώτερον των ανθρώπων εστί, και το ασθενές του Θεού ισχυρότερον των ανθρώπων εστί» (Α' Κορ. 1,19-25).

«Ο Λόγος σαρξ εγένετο και εσκήνωσεν εν ημίν» (Ιωάν. 1,14). Δεν κατανοούμεν πώς είναι τούτο δυνατόν, αλλά δεν αποκλείομεν ότι Εκείνος, Όστις έπλασε την φύσιν ημών, ηδύνατο να προσλάβη αυτήν εν τη Υποστάσει Αυτού. Δεν προσέλαβε νέαν, άλλην υπόστασιν, ανθρωπίνην. Μένων εν τη αιωνία Αυτού Υποστάσει ως Θεός ήγνωσεν εν Αυτή την Θεϊαν φύσιν μετά της κτιστής φύσεως. Εφανέρωσεν εις ημάς εν σαρκί την τελειότητα του Πατρός, και έδειξε μετ' εξαιρέτου δυνάμεως την σύγκρασιν Θεού και Ανθρώπου.

Ο Χριστός έφερεν εις ημάς την γνώσιν της Αγίας Τριάδος: του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Ο Μωυσής υπό το Όνομα Γιαχβέ – Εγώ ειμι – ηννόει έν Πρόσωπον. Ο Λόγος και το Πνεύμα ήσαν δι' αυτόν ενέργειαι του Ενός Όντος. Εις ημάς δε απεκαλύφθη ότι ο Λόγος και το Πνεύμα είναι Υποστάσεις ομότιμοι προς τον Πατέρα: Είς ο Θεός εν τη Ουσία Αυτού, τριπλούς εν ταις Υποστάσεσιν. Εικόνα του Θεού τούτου αποτελεί η μία φύσις του Ανθρώπου εν τω πλήθει των υποστάσεων.

Ένεκα της ενότητος του Θεού το Όνομα Εγώ ειμι αναφέρεται εξ ίσου και εις όλην την Τριάδα και εις εκάστην Υπόστασιν ιδιαίτερος. Το Όνομα τούτο καθώς και πολλά άλλα δύναται, και οφείλει, να εννοήται και ως κοινόν (προσηγορικό) Όνομα, και ως ίδιον εκάστου Πρόσωπου. Ομοίως ως και το Όνομα Κύριος, αναφέρεται και εις τα τρία ομού Πρόσωπα, εν ταυτώ δε χρησιμοποιείται [\[//138\]](#) και ως ίδιον Όνομα δι' έν έκαστον των τριών Προσώπων. Το αυτό είναι δυνατόν να είπωμεν και περί του Ονόματος Ιησούς – τουτέστι Θεός

Σωτήρ. ΑΛΛ' εν τη ασκήσει της προσευχής χρησιμοποιούμεν το Όνομα τούτο Ιησούς αποκλειστικώς ως ίδιον Όνομα του Χριστού, του Δευτέρου Προσώπου της Αγίας Τριάδος.

Κατά την αρχαιότητα η γνώσις περί της Θεότητος εδίδετο εις το ανθρώπινον πνεύμα δια μέσου Ονομάτων, άτινα απεκάλυπτον κυρίως τας ιδιότητας του Θεού, τα κατηγορήματα Αυτού: την παντοδυναμίαν, την πανταχού παρουσίαν, την παγγνωσίαν, την πρόνοιαν, την δόξαν και τα όμοια. Εις τον Μωϋσήν όμως το όνομα Γιαχβέ-Εγώ ειμι εδόθη ως ίδιον Όνομα του Θεού. Δια της σαρκώσεως του Λόγου του Πατρός απτόμεθα του Θεού υπό τοιαύτην μορφήν, εις τοιούτον πλήρωμα, ώστε να μη αναμένωμεν περαιτέρω συμπλήρωσιν, αλλά να έχωμεν μόνον ανάγκην αγώνος ζωής συμφώνου προς τας εντολάς ίνα προσλάβωμεν το δώρον εις τας αληθείς αυτού διαστάσεις: Έζησεν Ούτος μεθ' ημών υπό τας συνθήκας της πτώσεως ημών· ωμίλησε προς ημάς εις την γλώσσαν ημών· συγκατέβη μέχρις ημών εις τοιούτον βαθμόν, ώστε να ψηλαφήσωμεν Αυτόν· εν ορατή μορφή εφάνέρωσεν εις ημάς τον Αόρατον Πατέρα εν τη τελειότητι. Απεκάλυψεν εις ημάς πάντα όσα αφορούν εις τας σχέσεις μεταξύ Θεού και ανθρώπου. Η σωτηρία την οποίαν έφερεν έχει αποκλειστικώς συγκεκριμένον χαρακτήρα. Έρχισε το κήρυγμα Αυτού δια της κλήσεως: «Μετανοείτε· ήγγικε γαρ η Βασιλεία των ουρανών» (Ματθ. 4,17). Εις το κήρυγμα τούτο παρατηρούμεν συνέχισιν της συνομιλίας Αυτού μετά του Αδάμ εν τω Παραδείσω (πρβλ. 3,8-19).

Είναι μέγα το Όνομα Εγώ ειμι· μέγα το Όνομα της [\[//139\]](#) Αγίας Τριάδος· μέγα ωσαύτως και το Όνομα Ιησούς. Περί του Ονόματος Αυτού είναι δυνατόν να είπωμεν πολλά: Είναι ανεξάντλητον κατά το περιεχόμενον αυτού· ανήκει εις Εκείνον, εις τον Οποίον πάντα τα όντα οφείλουν την ύπαρξιν αυτών: «Πάντα δι' Αυτού εγένετο, και χωρίς Αυτού εγένετο ουδέ έν ό γεγονός. Εν Αυτώ ζωή ήν, και η ζωή ήν το φως των ανθρώπων» (Ιωάν. 1,3-4). Ούτος είναι «εν αρχή»· τουτέστιν είναι η αρχή πάσης της κτίσεως. Εν τη ενδοτριαδική ζωή είναι εστραμμένος προς τον Πατέρα· εν τη πράξει δε της δημιουργίας ο αυτός Λόγος εστράφη προς τα κατ' εικόνα Αυτού κτίσματα.

Το Όνομα Ιησούς και ως έννοια-γνώσις, και ως «ενέργεια» του Θεού εν σχέσει προς τον κόσμον, και ως ίδιον Όνομα Αυτού, συνδέεται οντολογικώς μετ' Αυτού. Το Όνομα τούτο είναι πνευματική πραγματικότης· το ακουστικόν αίσθημα Αυτού (το σημαίνον) δύναται να ταυτισθή προς το σημαινόμενον, αλλ' ουχί απαραίτητως. Ως όνομα εδόθη εις πολλούς βροτούς, αλλά όταν προσευχώμεθα, προφέρομεν τούτο μετ' άλλου περιεχομένου, μετ' άλλης διαθέσεως του πνεύματος ημών. Αποβαίνει δι' ημάς γέφυρα μεταξύ ημών και Αυτού· καθίσταται αγωγός, δια του οποίου έρχονται εις ημάς τα ρεύματα της Θείας δυνάμεως. Ως προερχόμενον εκ του Αγίου Θεού είναι άγιον, αγιάζει δε ημάς δια της επικλήσεως αυτού. Μετά του Ονόματος τούτου και δι' αυτού η προσευχή αποκτά αισθητόν χαρακτήρα: Ενοί ημάς μετά του Θεού. Εν τω Ονόματι τούτω είναι παρών ο Θεός ως εν τινι πολυτίμω δοχείω πλήρει αρώματος. Χάριν τούτου ο Υπερκόσμιος γίνεται αισθητώς ενδοκόσμιος. Ως θεία ενέργεια τούτο εκπορεύεται εκ της Ουσίας της Θεότητος και είναι Θείον καθ' εαυτό.

Όταν προσευχώμεθα έχοντες συνείδησιν των όσων [//140] ελέχθησαν ανωτέρω, η προσευχή γίνεται πράξις φοβερά και εν ταυτώ πανηγυρική. Κατά την αρχαιότητα εδόθη η εντολή να μη προφέρηται το Όνομα του Θεού επί ματαίω. Ο Κύριος δε έδωκε την εντολήν και την υπόσχεσιν να «αιτώμεν παρά του Πατρός εν τω Ονόματι Αυτού» (πρβλ. Ιωάν. 14,13-14· 15,16). Δια της ελεύσεως του Χριστού απεκαλύφθησαν εις ημάς όλα τα Ονόματα του Θεού εν τη βαθύτερα αυτών εννοία, ημείς δε έπρεπε να τρέμωμεν – ως τούτο συμβαίνει μετά πολλών ασκητών, εν μέσω των οποίων εδόθη εις εμέ να ζήσω – προφέροντες το Άγιον Όνομα του Ιησού. Θα ήτο τολμηρόν να είπω ότι και εγώ είμαι ζων μάρτυς του ότι η αξία επίκλησις του Ονόματος τούτου πληροί δια της παρουσίας του Αιωνίου Θεού όλον το είναι ημών, μεταφέρει τον νουν εις άλλας σφαίρας και μεταδίδει εις ημάς ιδιαιτέραν ενέργειαν νέας ζωής. Το Θείον Φως, περί του οποίου δεν είναι εύκολον να ομιλήσωμεν, έρχεται δια του Ονόματος τούτου.

Γνωρίζομεν ότι ουχί το Όνομα Ιησούς, αλλά και πάντα τα άλλα Ονόματα, τα αποκαλυφθέντα ημίν Άνωθεν, συνδέονται οντολογικώς μετ' Αυτού – του Θεού. Γνωρίζομεν τούτο εκ της πείρας της Εκκλησίας. Όλα τα μυστήρια εν τη Εκκλησία ημών τελούνται δια της επικλήσεως των Θείων Ονομάτων και πρωτίστως της Αγίας Τριάδος: του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος. Η όλη λατρεία ημών θεμελιούται επί της επικλήσεως των Θείων Ονομάτων. Δεν αποδίδομεν εις την ακουστικήν αυτών μορφήν μαγικήν δύναμιν· όταν όμως προφέρωμεν ταύτα εν αληθεί όμολογία πίστεως και εν καταστάσει φόβου Θεού, ευλαβείας και αγάπης, έχομεν όντως και τον Θεόν ομού μετά των Ονομάτων Αυτού. Πολλαί γενεαί ιερουργών εφύλαξαν την γνώσιν της δυνάμεως του Ονόματος του Θεού και ετέλουν τα μυστήρια μετά [//141] βαθείας αισθήσεως της παρουσίας του Ζώντος Θεού. Εις αυτούς απεκαλύφθη το μυστήριον της ιερουργίας της Θείας Λειτουργίας. Δεν αμφέβαλλον ούτοι ότι το Αίμα και το Σώμα του Χριστού ευρίσκονται ενώπιον αυτών εν όλη αυτών τη πραγματικότητι. Επί του άρτου και του οίνου εγένετο η επίκλησις του Ονόματος Εκείνου, Όστις προφέρει λόγον, και ο λόγος εκείνος καθίσταται «γεγονός». «Και είπεν ο Θεός, γενηθήτω φως και εγένετο φως» (Γέν. 1,3).

Η λήθη του οντολογικού χαρακτήρος των Ονομάτων του Θεού, η απουσία της πείρας ταύτης εν τη προσευχή και τη τελέσει των μυστηρίων ηρήμευσε την ζωήν πολλών. Δί' αυτούς η προσευχή και αυτά τα μυστήρια απώλεσαν την αιωνίαν πραγματικότητα αυτών. Η Λειτουργία εκ Θείας Πράξεως μεταπίπτει εις απλώς ψυχολογικήν ή διανοητικήν ανάμνησιν. Πολλοί έφθασαν μέχρι του σημείου να θεωρούν την προσευχήν ανώφελον απώλειαν χρόνου, ιδιαιτέρως εάν μετά την προσευχήν υπέρ βιωτικών αναγκών δεν εξεπληρώθη το αίτημα αυτών ... Αλλά δεν αποτελεί άρα γε η ένωσις του είναι ημών μετά του Θεού το σημαντικώτερον θαύμα της υπάρξεως ημών; Τούτο αποτελεί εκείνην την «αγαθήν μερίδα», ήτις δεν αφαιρείται αφ' ημών δια του θανάτου. Το γεγονός της αναστάσεως ημών εν τω Θεώ, ως τελικού σκοπού της εμφανίσεως ημών εν τω κόσμω, θα έπρεπε να αποτελή το επίκεντρον της προσοχής ημών. Η αγάπη προς τον Χριστόν, η πληρούσα τον όλον άνθρωπον, αλλάσει την ζωήν ημών ριζικώς. Ούτος ήνωσεν εν Εαυτώ τω Ιδίω τον Θεόν και τον άνθρωπον, και δι' Αυτού

έχομεν την προσαγωγήν προς τον Πατέρα. Υπάρχει άρα γε μείζον τι, όπερ θα ήτο δυνατόν να επιθυμήσωμεν;

[//142] Εκείνοι, οίτινες ηγάπησαν τον Χριστόν και το Όνομα Αυτού, ευφραίνονται επί τη αναγνώσει του Ευαγγελίου και της Αγίας Γραφής εν γένει. Τα Θεία Ονόματα και το εξ αυτών εκπορευόμενον Νόημα και Φως ελκύουν το πνεύμα του ανθρώπου, ώστε υπό ουδενός άλλου δύναται να δελεασθή. Ιδού, μετά ποίας υψηλής εμπνεύσεως ομιλεί ο Πέτρος: «Ουδέ γαρ Όνομα εστιν έτερον υπό τον ουρανόν το δεδομένον τοις ανθρώποις εν ώ δει σωθήναι ημάς» (Πράξ. 4,12)· ή «αργύριον και χρυσίον ουχ υπάρχει μοι· ό δε έχω τούτο σοι δίδωμι· εν τω Ονόματι Ιησού Χριστού του Ναζωραίου έγειρε και περιπάτει» (Πράξ. 3,6). Εν άλλη περιπτώσει οι Απόστολοι «ήραν φωνήν προς τον Θεόν και είπον· Δέσποτα, Συ ο ποιήσας τον ουρανόν και την γην και την θάλασσαν και πάντα τα εν αυτοίς ... έπιδε επί τας απειλάς αυτών (των βασιλέων και εξουσιαστών του κόσμου τούτου – Ηρωδών και Πιλάτων συν ένθεσι και λαοίς Ισραήλ) και δος τοις δούλοις Σου μετά παρρησίας πάσης λαλείν τον λόγον Σου εν τω την χείρα Σου εκτείνειν Σε εις ίασιν και σημεία και τέρατα γίνεσθαι δια του Ονόματος του Αγίου Παιδός Σου Ιησού. Και δεηθέντων αυτών εσαλεύθη ο τόπος εν ώ ήσαν συνηγμένοι, και επλήσθησαν άπαντες Πνεύματος Αγίου, και ελάλουν τον λόγον του Θεού μετά παρρησίας ... χάρις τε μεγάλη ήν επί πάντας αυτούς» (πρβλ. Πράξ. 4,24-33).

Ο Θεός υπερβαίνει κατά την Ουσίαν Αυτού τα πάντα, και είναι επομένως επέκεινα παντός ονόματος και πάσης εννοίας. Όταν όμως αποκαλύπτεται, δίδει εις ημάς την ζώσαν πείραν της Παρουσίας Αυτού και αύτη φανερούται δια των Ονομάτων. Ούτω λοιπόν, όλη η Γραφή απ' αρχής μέχρι τέλους γέμει μαρτυριών περί του Θεού δια των Ονομάτων Αυτού. Και δεν παύει να γλυκαίνεται το πνεύμα ημών εν τη συναντήσσει των ιερών λόγων, και [//143] ευλογεί η ψυχή τον Θεόν, Όστις έδωκεν εις ημάς το ανεκτίμητον τούτο δώρον.

Βραδέως αναπτύσσεται ο άνθρωπος εν τη σφαίρα της γνώσεως του Θεού. Θα παρέλθουν χρόνοι και χρόνοι, πριν ή αποκαλυφθή εν τη συνειδήσει ημών το μεγαλειώδες θέαμα του Είνα: η δημιουργία του κόσμου μετά των κοσμικών δυνάμεων και φαινομένων και του ανθρώπου, ότε «Κύριος ο Θεός ... ενεφύσησεν εις το πρόσωπον αυτού πνοήν ζωής» (Γέν. 2,7). Ο άνθρωπος αποτελεί συνδέουσιν αρχήν μεταξύ του Θεού και της λοιπής δημιουργίας, διότι εν αυτώ πραγματοποιείται η ένωσις των κτιστών κοσμικών ενεργειών μετά του Ακτίστου. Εκάστη ενέργεια εκπορευομένη εκ του Θεού, εκ της Ουσίας της Θεότητος, καλείται υπό των θεολόγων «θεότης». Εν τούτοις η Ουσία είναι αμέθεκτος, ενώ η Θεία ζωή ενούται μετά του ανθρώπου δυνάμει της Θείας ενεργείας. Η θέωσις τελείται δια της ακτίστου χάριτος. Το εναργέστερον παράδειγμα εν τη Καινή Διαθήκη συνιστά η Θαβώριος Αποκάλυψις: Εν τω οφθέντι Φωτί ήκουσαν οι Απόστολοι την φωνήν του Πατρός: «Ούτος εστιν ο Υιός Μου ο αγαπητός» (Ματθ. 17,5). Και το Φως και η Φωνή (αμφοτέρα ανεξιχνίαστα) είναι «θεότης».

Είναι απαραίτητον εις πάντας ημάς να μάθωμεν να διακρίνωμεν τας ενεργείας κατά την προέλευσιν αυτών. Η ανικανότης προς διάκρισιν θα βραδύνη την διαδικασίαν της πνευματικής ημών αναπτύξεως.

Δεν θα ήτο περιττόν να τονίσωμεν ότι εν τη δια του Ονόματος του Ιησού προσευχή ουδέν το αυτόματον ή μαγικόν έχομεν. Εάν δεν αγωνιζώμεθα να τηρήσωμεν τας εντολάς Αυτού ματαία θα είναι και η επίκλησις του Ονόματος. Ο Ίδιος είπε: «Πολλοί ερούσι Μοι εν εκείνη τη [\[//144\]](#) ημέρα Κύριε, Κύριε, ου τω Σω Ονόματι προεφητεύσαμεν και τω Σω Ονόματι δαιμόνια εξεβάλομεν και τω Σω Ονόματι δυνάμεις πολλάς εποιήσαμεν; Και τότε ομολογήσω αυτοίς ότι ουδέποτε έγνων υμάς· αποχωρείτε απ' Εμού οι εργαζόμενοι την ανομίαν» (Ματθ. 7,22-23). Είναι σημαντικόν όπως ομοιωθώμεν προς τον Μωϋσήν, όστις εν υπομονή «τον Αόρατον ως ορών εκαρτέρησεν» (Εβρ. 11,27), και επικαλώμεθα Αυτόν εν συνειδήσει του οντολογικού συνδέσμου Ονόματος και Ονομαζομένου, του Προσώπου του Χριστού. Η αγάπη προς Αυτόν θα αναπτύσσεται και θα τελειούται κατά το μέτρον της αυξήσεως και εμβαθύνσεως ημών εις την γνώσιν της ζωής του ηγαπημένου Θεού. Όταν κατ' άνθρωπον αγαπώμεν τινα, τότε μετ' ευχαρίστου αισθήματος προφέρομεν το όνομα αυτού και δεν καταπονούμεθα εκ της επαναλήψεως. Ούτω συμβαίνει, και πολλώ μάλλον, μετά του Ονόματος του Κυρίου.

Όταν ηγαπημένον υφ' ημών πρόσωπον συνεχώς, έτι και πλείον, αποκαλύπτεται ενώπιον ημών εν τοις χαρίσμασιν αυτού, αυξάνει και η αξία αυτού δι' ημάς, μετά χαράς δε παρατηρούμεν εν αυτώ νέα χαρακτηριστικά. Ούτω συμβαίνει και μετά του Ονόματος του Ιησού Χριστού. Μετά συναρπαστικού ενδιαφέροντος ανακαλύπτομεν εν τω Ονόματι Αυτού νέα μυστήρια των οδών του Θεού και γινόμεθα οι ίδιοι φορείς της πραγματικότητας εκείνης, ήτις περικλείεται εις τα Ονόματα. Δια της ζώσης αυτής γνώσεως εν τη πείρα της ζωής ημών μετέχομεν της αιωνιότητος: «Αύτη δε εστιν η αιώνιος ζωή, ίνα γινώσκωσι Σε τον μόνον αληθινόν Θεόν και Ον απέστειλας Ιησούν Χριστόν» (Ιωάν. 17,3).

Κύριε Ιησού, Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου.

[\[//145\]](#) Το Όνομα Ιησούς εδόθη κατ' αποκάλυψιν Άνωθεν. Τούτο προέρχεται εκ της αιωνίου Θείας σφαίρας και ουδόλως αποτελεί επινόησιν γηϊνου νοός, καίτοι είναι εκπεφρασμένον δια ανθρωπίνης (κτιστής) λέξεως. Η αποκάλυψις είναι πράξις-ενέργεια της Θεότητος, ως τοιαύτη δε ανήκει εις άλλο επίπεδον και υπερβαίνει τας κοσμικάς ενεργείας. Εν τη υπερκοσμίω αυτού δόξη το Όνομα Ιησούς είναι μετακοσμικόν. Όταν προφέρωμεν το Όνομα τούτο του Χριστού, επικαλούμενοι Αυτόν εις κοινωνίαν μεθ' ημών, τότε Ούτος, ο τα πάντα πληρών, προσέχει ημάς και ημείς εισερχόμεθα εις ζώσαν επαφήν μετ' Αυτού. Ως προαιώνιος Λόγος του Πατρός μένει εν αδιαστάτῳ ενότητι μετ' Αυτού, και ο Θεός-Πατήρ δια του Λόγου Αυτού εισέρχεται εις κοινωνίαν μεθ' ημών. Ο Χριστός είναι ο Μονογενής και συναϊδίας Υιός του Πατρός, και ως εκ τούτου δύναται να λέγη: «Ουδείς έρχεται προς τον Πατέρα ει μη δι' Εμού» (Ιωάν. 4,6). Το Όνομα Ιησούς σημαίνει Θεός-Σωτήρ· ως τοιούτον δύναται να αποδοθή εις την Αγίαν Τριάδα· είναι δυνατή η αναφορά αυτού και προς εκάστην Υπόστασιν ιδιαιτέρως. Εν τη προσευχή όμως ημών το Όνομα Ιησούς χρησιμοποιείται αποκλειστικώς ως κύριον Όνομα του Θεανθρώπου, και η προσοχή του νοός ημών στρέφεται προς Αυτόν. «Εν Αυτώ κατοικεί παν το πλήρωμα της Θεότητος σωματικώς», λέγει ο Απόστολος Παύλος (Κορ. 2,9). Εν Αυτώ ευρίσκεται ουχί μόνον ο Θεός, αλλά και

άπαν το γένος των ανθρώπων. Προσευχόμενοι για του Ονόματος του Ιησού Χριστού ιστάμεθα προ του απολύτου πληρώματος του Ακτίστου Πρωταρχικού Είναι αλλά και του κτιστού είναι. Ίνα εισέλθωμεν εις την περιοχήν τούτου του πληρώματος του Είναι, οφείλομεν να δεχθώμεν Αυτόν εν ημίν τοσούτον, ώστε η ζωή Αυτού να αποβή και ημετέρα, δια της επικλήσεως [\[//146\]](#) του Ονόματος Αυτού συμφώνως προς την εντολήν: Κύριε, Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με τον αμαρτωλόν, ο δε «κολλώμενος τω Κυρίῳ ἐν πνεύμα εστι» (Α΄ Κορ. 6,17).

Ανεφέρθην επί μακρόν εις την δογματικήν σημασίαν της προσευχής του Ιησού, διότι κατά τας τελευταίας δεκαετίας πολλάκις συνέβη να συναντήσω εσφαλμένας αντιλήψεις ως προς την άσκησιν ταύτης. Πλέον ανεπίτρεπτος είναι η ανάμιξις αυτής μετά της γιόγκα του βουδδισμού, έτι δε του «υπερβατικού διαλογισμού» και των ομοίων τούτοις. Η ριζική διαφορά όλων αυτών των αποκλίσεων από του Χριστιανισμού έγκειται εις το ότι θεμέλιον της ζωής ημών είναι η Αποκάλυψις περί του Προσωπικού Θεού: Εγώ εμι. Όλοι αι άλλαι οδοί εκτρέπουν τον νουν του ανθρώπου από των προσωπικών σχέσεων μεταξύ Θεού και προσευχομένου προς την περιοχήν του αφηρημένου υπερπροσωπικού Απολύτου, προς άσκησιν μη έχουσαν αναφοράν εις πρόσωπον.

Ο διαλογισμός ως απέκδυσις του νοός ημών από πάντων των σχημάτων, δύναται να δώση εις ημάς την αίσθησιν αναπαύσεως, ειρήνης, εξόδου εκ των συνθηκών του χρόνου και του χώρου, αλλ' εν αυτώ δεν υπάρχει η ενσυνείδητος παράστασις ενώπιον του προσωπικού Θεού· δεν υπάρχει εν αυτώ πραγματική προσευχή, τουτέστι προσευχή προσώπου προς Πρόσωπον. Τούτο δύναται να έχω ως αποτέλεσμα την ικανοποίησιν του ελκυομένου υπό του διαλογισμού εις ψυχικάς καταστάσεις παρομοίων φαινομένων και, όπερ και χείριστον, αυτή η έννοια του Ζώντος Θεού – του Προσωπικού Απολύτου – να καταστή δι' αυτόν αλλότριος. Δεν είναι σπάνιαι αι ασύνετοι απόπειραι να αποκτηθή η «κοσμική συνείδησις», εισέτι [\[//147\]](#) δε και η πείρα της αμέσου κοινωνίας του Υπερπροσωπικού Απολύτου εις βραχύ χρονικόν διάστημα. Κατ' ουσίαν όμως η άσκησις του είδους τούτου οδηγεί εις απομάκρυνσιν από του Αληθινού Θεού, του όντως Όντος.

Η Ευαγγελική διδαχή δεν ομιλεί μόνον περί του Προσωπικού Θεού, αλλά και περί της προσωπικής αθανασίας των σωζομένων. Τούτο κατορθούται δια της νίκης επί του κόσμου των παθών. Υψηλόν και μεγαλειώδες έργον! «Θαρσείτε, Εγώ νενίκηκα τον κόσμον»· γνωρίζομεν δε ότι δεν είναι εύκολος η νίκη αύτη. Και πάλιν ο Χριστός διδάσκει: «Εισέλθετε δια της στενής πύλης· ότι στενή η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα εις την ζωήν, και ολίγοι εισίν οι ευρίσκοντες αυτήν. Προσέχετε δε από των ψευδοπροφητών ...» (Ματθ. 7,13-15).

Εις τι συνίσταται η απώλεια; Εις το ότι οι άνθρωποι εγκαταλείπουν τον αποκαλυφθέντα εις ημάς Ζώντα Θεόν, φερόμενοι προς το «μηδέν» εκείνο, εκ του οποίου εκλήθησαν εις το είναι, ίνα μετάσχουν της αιωνίου μακαριότητος υπό την μορφήν της υιοθεσίας δια της εν αυτοίς κατοικήσεως του Θεού της Αγίας Τριάδος.

Ίνα πιστεύση τις εις τον Χριστόν είναι ανάγκη ή να έχη παιδικήν απλότητα – «εάν μη στραφήτε και γέννησθε ως τα παιδιά, ου μη εισέλθητε εις την

Βασιλείαν των ουρανών» (Ματθ. 18,3) – ή να εξομοιωθή προς τον Παύλον, όστις κατά την μωρίαν της τόλμης αυτού λέγει: «Ημείς μωροί δια Χριστόν ... ημείς ασθενείς ... ημείς άτιμοι ... ως περικαθάρατα του κόσμου εγενήθημεν, πάντων περίψημα έως άρτι» (Α΄ Κορ. 4,10-13)· και όμως «θεμέλιον ... άλλον ουδείς δύναται θείναι παρά τον κείμενον, Ός εστιν Ιησούς Χριστός» (Α΄ Κορ. 3,11)· «παρακαλώ σουν υμάς, [//148] μιμηταί μου γίνεσθε» (Α΄ Κορ. 4,16).

Εκ της χριστιανικής πείρας γνωρίζομεν ότι η κοσμική συνείδησις χαρίζεται εν προσευχή ομοία προς την Προσευχήν του Κυρίου εν Γεθσημανή, και ουχί εν τω φιλοσοφικώ υπερβατισμώ· «και είπεν (ο Κύριος) αυτοίς ... ούτως έδει ... κηρυχθήναι επί τω Ονόματι Αυτού μετάνοιαν και άφεσιν αμαρτιών εις πάντα τα έθνη ... υμείς δε εστε μάρτυρες τούτων. Και ιδού Εγώ αποστέλλω την επαγγελίαν του Πατρός Μου εφ΄ υμάς ... υμείς δε (μείνατε εν προσευχή) ... έως ού ενδύσησθε δύναμιν εξ ύψους» Λουκ. 24,46-49).

[//149]

Β΄ Η ΑΣΚΗΣΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Εις το παρόν κεφάλαιον θα αποπειραθώ να εκθέσω κατά το δυνατόν συντομώτερον τας πλέον ουσιώδεις απόψεις περί της προσευχής του Ιησού, της μεγάλης αυτής ασκήσεως της καρδιάς, ως και την πλέον υγιαίνουσαν περί της ασκήσεως ταύτης διδασκαλίαν, την οποίαν συνήντησα εν Αγίω Όρει.

Επί πολλά έτη οι μοναχοί προφέρουν την προσευχήν αυτήν δια του στόματος, μη αναζητούντες τεχνητούς τρόπους ενώσεως του νου μετά της καρδιάς. Η προσοχή αυτών συγκεντρούται εις την συμμόρφωσιν της καθ΄ ημέραν ζωής αυτών προς τας εντολάς του Χριστού. Η αιωνόβιος πείρα της ασκήσεως ταύτης έδειξεν ότι ο νους ενούται μετά της καρδιάς δια της ενεργείας του Θεού, όταν ο μοναχός διέλθη την σταθεράν πείραν της υπακοής και της εγκρατείας, όταν ο νους αυτού, η καρδιά και αυτό το σώμα του «παλαιού ανθρώπου» ελευθερωθούν επαρκώς εκ της εξουσίας της αμαρτίας. Εν τούτοις και κατά το παρελθόν και κατά τον παρόντα καιρόν οι Πατέρες ενίοτε επιτρέπουν να προσφεύγωμεν εις την τεχνητήν μέθοδον εισαγωγής του νου εις την καρδιαν. Προς τούτο ο μοναχός δίδων κατάλληλον θέσιν εις το σώμα και κλίνων την κεφαλήν προς το στήθος, νοερώς προφέρει την προσευχήν εισπνέων ησυχώς τον αέρα μετά των λέξεων: «Κύριε, [//150] Ιησού Χριστέ, (Υιέ του Θεού)», και έπειτα εκπνέων τελειώνει την προσευχήν: «ελέησον με (τον αμαρτωλόν)». Κατά τον χρόνον της εισπνοής η προσοχή του νου κατ΄ αρχάς ακολουθεί την κίνησιν του εισπνεομένου αέρος και συγκεντρούται εις τα άνω μέρος της καρδιάς. Κατά την εργασίαν ταύτην επί τι χρονικόν διάστημα η προσοχή δύναται να διαφυλαχθή αδιάχυτος και ο νους να παραμείνη πλησίον της καρδιάς, έτι δε και να εισέλθη εντός αυτής. Η πείρα θα δείξη ότι ο τρόπος ούτος θα δώση εις τον νουν την δυνατότητα να ίδη ουχί αυτήν την φυσικήν καρδιαν, αλλά εκείνο όπερ τελείται εν αυτή: Οποία αισθήματα εισδύουν εν αυτή· οποίαι νοεραί εικόνες προσεγγίζουν αυτήν εκ των έξω. Η τοιαύτη άσκησις θα οδηγήση τον μοναχόν να αισθάνηται την καρδιαν αυτού και να διαμένη εν αυτή δια της προσοχής του νοός μη προσφεύγων πλέον εις οιανδήποτε «ψυχοσωματικήν τεχνικήν».

Η τεχνητή μέθοδος δύναται να βοηθήση τον αρχάριον να ανεύρη τον τόπον, όπου οφείλει να σταθή η προσοχή του νοός κατά την προσευχήν και εν γένει εν παντί καιρώ. Εν τούτοις η πραγματική προσευχή δεν επιτυγχάνεται δια του τρόπου αυτού. Αύτη έρχεται ουχί άλλως, ει μη δια της πίστεως και της μετανοίας, αίτινες είναι η μόνη βάσις δι' αυτήν. Ο κίνδυνος της ψυχοτεχνικής, ως κατέδειξεν η μακρά πείρα, έγκειται εις το ότι υπάρχουν πολλοί άνθρωποι, οίτινες αποδίδουν καθ' υπερβολήν μεγάλην σημασίαν εις την μέθοδον καθ' εαυτήν. Προς αποφυγήν της επιβλαβούς παραμορφώσεως της πνευματικής ζωής του προσευχομένου συνιστάται από παλαιών χρόνων εις τους αρχαίους ασκητάς άλλος τρόπος, κατά πολύ βραδύτερος, αλλ' ασυγκρίτως ορθότερος και ωφελιμώτερος και δη: να συγκεντρούνται η προσοχή εις το Όνομα του Ιησού Χριστού και εις τους λόγους της ευχής. Όταν [\[//151\]](#) η συντριβή δια τας αμαρτίας φθάση εις ωρισμένον βαθμόν, τότε ο νους φυσικώ τω τρόπω ενούται μετά της καρδιάς.

Ο πλήρης τύπος της προσευχής είναι: «Κύριε, Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με τον αμαρτωλόν». Εις τους αρχαίους ακριβώς αυτός ο τύπος προτείνεται. Εις το πρώτον μέρος της προσευχής ομολογούμεν τον Χριστόν-Θεόν, τον σαρκωθέντα δια την ημών σωτηρίαν. Εις το δεύτερον μέρος εν μετανοία αναγνωρίζομεν την πτώσιν ημών, την αμαρτωλότητα και την λύτρωσιν ημών. Ο συνδυασμός της δογματικής ομολογίας μετά της μετανοίας απεργάζεται την προσευχήν πληρεστέραν κατά το θετικόν αυτής περιεχόμενον.

Είναι δυνατόν να καθορίσωμεν στάδια τινά εν τη αναπτύξει της προσευχής ταύτης:

Πρώτον, είναι προφορική. Λέγομεν την προσευχήν δια των χειλέων, ενώ προσπαθούμεν να συγκεντρώσωμεν την προσοχήν ημών εις το Όνομα και τας λέξεις.

Δεύτερον, νοερά. Δεν κινούμεν πλέον τα χείλη, αλλά προφέρομεν το Όνομα του Ιησού Χριστού και το λοιπόν περιεχόμενον της προσευχής νοερώς.

Τρίτον, νοερά-καρδιακή. Ο νους και η καρδιά ενούνται κατά την ενέργειαν αυτών· η προσοχή περικλείεται εντός της καρδιάς και εκεί προφέρεται η ευχή.

Τέταρτον, αυτενεργουμένη. Η προσευχή στερεούται εν τη καρδιά, και άνευ ιδιαιτέρας προσπαθείας της θελήσεως προφέρεται αφ' εαυτής εντός της καρδιάς, ελκύουσα προς τα εκεί την προσοχήν του νοός.

Πέμπτον, χαρισματική. Η προσευχή ενεργεί ως τρυφερά φλόξ εντός ημών, ως έμπνευσις Άνωθεν, γλυκαίνουσα την καρδίαν δια της αισθήσεως της αγάπης του [\[//152\]](#) Θεού και αρπάζουσα τον νουν εις πνευματικές θεωρίας. Ενίοτε συνοδεύεται μετά της οράσεως του Φωτός.

Η βαθμιαία ανάβασις εν τη προσευχή είναι η πλέον αξιόπιστος. Εις τον εισερχόμενον εις το στάδιον του αγώνος δια την προσευχήν επιμόνως προτείνεται να αρχίζη δια της προφορικής προσευχής, έως ότου αύτη αφομοιωθή υπό του σώματος, της γλώσσης, της καρδιάς και της διανοίας αυτού. Η διάρκεια της περιόδου ταύτης διαφέρει εις έκαστον. Όσον βαθυτέρα είναι η μετάνοια, τοσούτον συντομωτέρα η οδός.

Η άσκησις της νοεράς προσευχής δύναται προς καιρόν να συνδέηται μετά της ψυχοσωματικής μεθόδου, τουτέστι να φέρη χαρακτήρα ρυθμικής ή αρρυθμού προφοράς της ευχής δια του νοερού μέσου της εισπνοής κατά το πρώτον μέρος και της εκπνοής κατά το δεύτερον, καθώς περιεγράφη ανωτέρω. Η τοιαύτη εργασία δύναται να είναι ωφέλιμος εάν έχωμεν πάντοτε κατά νουν ότι εκάστη επίκλησις του Ονόματος του Χριστού πρέπει να συνδέηται αδιαστάτως μετ' Αυτού, του Προσώπου του Χριστού-Θεού. Αλλέως η προσευχή μετατρέπεται εις τεχνητόν γύμνασμα και καταλήγει εις αμαρτίαν εναντίον της εντολής: «Ου λήψει το Όνομα Κυρίου του Θεού σου επί ματαίῳ» (Έξ. 20,7 και Δευτ. 5,11).

Όταν η προσοχή του νοός στερεούται εν τη καρδία τότε είναι δυνατός ο πλήρης έλεγχος των τελουμένων εντός της καρδιάς, η δε πάλη προς τα πάθη διεξάγεται μετά συνέσεως. Ο ευχόμενος βλέπει τους εχθρούς προσεγγίζοντας εκ των έξω και δύναται να εκδιώξη αυτούς δια της δυνάμεως του Ονόματος του Χριστού. Δια της ασκήσεως ταύτης η καρδιά λεπτύνεται και γίνεται διορατική: Διαισθάνεται την κατάστασιν του προσώπου εκείνου, περί του οποίου προσφέρεται δέησις. Κατ' αυτόν τον τρόπον [//153] τελείται η μετάβασις εκ της νοεράς προσευχής εις την νοεράν-καρδιακήν, μετά την οποίαν δίδεται η αυτενεργούμενη προσευχή.

Αγωνιζόμεθα να παρασταθώμεν ενώπιον του Θεού εν τη ενότητι και ολότητι της υπάρξεως ημών. Η εν φόβω Θεού επίκλησις του Ονόματος του Σωτήρος, συνδεομένη μετά της ακαταπαύστου προσπαθείας τηρήσεως των εντολών, οδηγεί βαθμηδόν εις την μακαρίαν ενότητα όλων των δυνάμεων ημών, των πρότερον εξησθενημένων εκ της Πτώσεως. Κατά τον θαυμαστόν αλλά δύσκολον και οδυνηρόν αυτόν αγώνα ουδέποτε πρέπει να βιαζώμεθα. Είναι σημαντικό να αποβάλωμεν τον λογισμόν, όστις εισηγείται εις ημάς την επιτυχίαν του μεγίστου εις τον βραχύτερον δυνατόν χρόνον. Ο Θεός δεν βιάζει την θέλησιν ημών, αλλ' ούτε εις Αυτόν είναι δυνατόν να επιβάλωμεν δια της βίας να πράξη ότιδήποτε. Τα επιτυγχανόμενα δια της βίας της θελήσεως μέσω της ψυχοσωματικής μεθόδου δεν διατηρούνται επί μακρόν, και το κυριώτερον, δεν οδηγούν εις την ένωσιν του πνεύματος ημών μετά του Πνεύματος του Ζώντος Θεού.

Εν ταις συνθήκαις του συγχρόνου κόσμου η προσευχή απαιτεί υπεράνθρωπον ανδρείαν, διότι εις αυτήν ανθίσταται το σύνολον των κοσμικών ενεργειών. Διαμονή εν απερισπάστῳ προσευχή σημαίνει νίκην εφ' όλων των επιπέδων της φυσικής υπάρξεως. Η οδός αύτη είναι μακρά και ακανθώδης, αλλ' έρχεται στιγμή κατά την οποίαν ακτίς του Θείου Φωτός διαπερά το πυκνόν σκότος και δημιουργεί ενώπιον ημών ρωγμήν, δια μέσου της οποίας βλέπομεν την Πηγήν του Φωτός τούτου. Τότε η προσευχή του Ιησού λαμβάνει κοσμικάς και υπερκοσμίους διαστάσεις.

«Γύμναζε δε σεαυτόν προς ευσέβειαν· η γαρ σωματική [//154] γυμνασία προς ολίγον εστίν ωφέλιμος, η δε ευσέβεια προς πάντα ωφέλιμος εστιν, επαγγελίαν έχουσα ζωής της νυν και της μελλούσης. Πιστός ο λόγος και πάσης αποδοχής άξιος· εις τούτο γαρ και κοπιώμεν ... ότι ηλπίκαμεν επί Θεώ ζώντι, Ός εστι Σωτήρ πάντων ανθρώπων ... Παράγγελλε ταύτα και δίδασκε» (Α' Τιμ. 4,7-11). Η τήρησις

της διδαχής ταύτης του Αποστόλου αποτελεί την πιστοτέραν οδόν προς τον Αναζητούμενον. Είναι αδύνατον να διανοηθώμεν ότι δια τεχνητών μέσων αποκτάται η θέωσις. Πιστεύομεν ότι ο Θεός ήλθεν εις την γην, απεκάλυψε το μυστήριον της αμαρτίας και έδωκεν εις ημάς την χάριν της μετανοίας, ημείς δε προσευχόμεθα: «Κύριε, Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με τον αμαρτωλόν», επ' ελπίδι της συγχωρήσεως και της καταλλαγής εν τω Ονόματι Αυτού. Τους λόγους «ελέησον με τον αμαρτωλόν» δεν εγκαταλείπομεν καθ' όλην την ζωήν ημών. Η τελεία νίκη επί της αμαρτίας είναι δυνατή ουχί άλλως ει μη δια της ενουικήσεως εν ημίν του Ιδίου του Θεού. Τούτο αποτελεί την θέωσιν ημών, ένεκα της οποίας καθίσταται δυνατή η άμεσος θεωρία του Θεού «καθώς εστι». Το πλήρωμα της χριστιανικής τελειότητος είναι ακατόρθωτον εν τοις ορίοις της γης. Ο Άγιος Ιωάννης ο Θεολόγος γράφει: «Θεόν ουδείς εώρακε πώποτε· ο Μονογενής Υιός ο ών εις τον κόλπον του Πατρός Εκείνος εξηγήσατο» (Ιωάν. 1,18). Ο ίδιος δε διαβεβαιού ημάς ότι εν τω μέλλοντι αιώνι θα συντελεσθή η θέωσις ημών, διότι «οψόμεθα Αυτόν καθώς εστι» (Α' Ιωάν. 3,2). «Πας ο έχων την ελπίδα ταύτην ... αγνίζει εαυτόν, καθώς Εκείνος αγνός εστι ... πας ο εν Αυτώ μένων ουχ αμαρτάνει· πας ο αμαρτάνων ουχ εώρακεν Αυτόν ουδέ έγνωκεν Αυτόν» (Α' Ιωάν. 3,3 και 6). Είναι ωφέλιμον να διαποτισθώμεν υπό του περιεχομένου αυτής της Επιστολής, ίνα η επίκλησις του Ονόματος [\[//155\]](#) του Ιησού γένηται ενεργός, σωτήριος, ίνα «μεταβώμεν εκ του θανάτου εις την ζωήν» (πρβλ. Α' Ιωάν. 3,14) και λάβωμεν «δύναμιν εξ ύψους» (Λουκ. 24,49).

Έν εκ των πλέον θαυμασίων βιβλίων των ασκητών Πατέρων είναι η «Κλίμαξ» του αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου. Αναγινώσκεται υπό των αρχαρίων μοναχών, αλλά χρησιμεύει και ως αυθεντικόν κριτήριον δια τους τελείους. (Είναι ίσως περιττόν να είπωμεν ότι η τελειότης επί της γης ουδέποτε είναι πλήρης). Παρόμοιον τι δυνάμεθα να διαπιστώσωμεν και εις ό,τι αφορά εις την προσευχήν του Ιησού. Δί' αυτής προσεύχονται κατά την διάρκεια πάσης εργασίας απλοί και ευσεβείς άνθρωποι· δι' αυτής αντικαθίστανται αι εκκλησιαστικάί ακολουθίαι· αυτήν «νοερώς» προφέρουν οι μοναχοί, ευρισκόμενοι εν τω ναώ κατά τον χρόνον των ακολουθιών· αύτη συνιστά ωσαύτως το κατ' εξοχήν έργον των μοναχών εν τοις κελλίοις και των ερημιτών-ησυχαστών.

Η εργασία της προσευχής ταύτης συνδέεται στενώτατα μετά της θεολογίας του Θείου Ονόματος. Έχει αύτη βαθείας δογματικής ρίζας, ως και όλη η ασκητική ζωή των ορθοδόξων: Συμβαδίζει αρμονικώς μετά της δογματικής συνειδήσεως. Η προσευχή εις τινας των μορφών αυτής γίνεται αληθώς πυρ καταναλίσκων τα πάθη (βλ. Εβρ. 12,29). Εν αυτή περικλείεται Θεία δύναμις, ήτις ανιστά τους νεκρωθέντας εκ της αμαρτίας. Είναι φως, όπερ λαμπρύνει τον νουν και μεταδίδει εις αυτόν την ικανότητα της διακρίσεως δυνάμεων αίτινες ενεργούν «εν τω κόσμω»· παρέχει ωσαύτως την δυνατότητα της θεωρίας των τελουμένων εντός του νου και της καρδιάς ημών: «Δικνουμένη (αύτη) άχρι μερισμού ψυχής τε και πνεύματος, αρμών τε και μυελών και κριτική ενθυμήσεων και εννοιών καρδιάς» (πρβλ. Εβρ. 4,12).

[\[//156\]](#) Η ευλαβής άσκησις της προσευχής ταύτης οδηγεί τον άνθρωπον εις συνάντησιν μετά πολλών εναντιουμένων ενεργειών κεκρυμμένων εν τη

ατμοσφαίρα. Προσφερομένη εν καταστάσει βαθείας μετανοίας διεισδύει εις τον χώρον, όστις κείται πέραν των ορίων «της σοφίας των σοφών και της συνέσεως των συνετών» (Α' Κορ. 1,19). Εις τας πλέον εντατικάς εκδηλώσεις αυτής απαιτεί αύτη ή μεγάλην πείραν ή καθοδηγητήν. Είναι απαραίτητος εις όλους ανεξαιρέτως τους ασκούντας αυτήν η νηπτική περίσκεψις, το πνεύμα της συντριβής και του φόβου του Θεού, η υπομονή εις παν επερχόμενον επ' αυτούς. Τότε γίνεται αύτη δύναμις, ήτις συνάπτει το πνεύμα ημών προς το Πνεύμα του Θεού, παρέχουσα την αίσθησιν της ζωής παρουσίας της αιωνιότητος εντός ημών, έχουσα ήδη οδηγήσει ημάς δια μέσου αβύσσων σκότους εν ημίν κεκρυμμένων.

Η προσευχή αύτη είναι μέγα δώρον του ουρανού προς τον άνθρωπον και την ανθρωπότητα.

Πόσον σημαντική είναι η διαμονή (ίνα μη είπω η άσκησις) εν τη προσευχή, μαρτυρεί και αυτή η πείρα. Θεωρώ επιτρεπτόν να παραβάλω ταύτην προς την φυσικήν ζωήν του κόσμου ημών και να φέρω παραδείγματα εκ των γνωστών εις ημάς γεγονότων της συγχρόνου επικαιρότητος. Οι αθληταί, προετοιμαζόμενοι δια τους προκειμένους εις αυτούς αγώνας, επαναλαμβάνουν επί μακρόν τας αυτάς ασκήσεις, ώστε να εκτελέσουν κατά την στιγμήν της διεξαγωγής αυτών ταχέως και μετά βεβαιότητος, και τρόπον τινά μηχανικώς, πάσας τας κινήσεις, τας οποίας ήδη καλώς αφωμοίωσαν. Εκ του αριθμού των ασκήσεων εξαρτάται και η ποιότης της αποδόσεως. Ιδού, θα διηγηθώ εισέτι γεγονός, όπερ συνέβη εις κύκλον γνωστών εις εμέ προσώπων. Βεβαίως επαναλαμβάνω επί του προκειμένου [//157] εκείνα, άτινα ήκουσα εξ ενός εκ των πλησιεστέρων ανθρώπων προς τα πρόσωπα εις τα οποία αναφέρονται.

Εις ευρωπαϊκήν τινά πόλιν δύο αδελφοί ενυμφεύθησαν σχεδόν συγχρόνως δύο νέας. Η μία εξ αυτών ήτο ιατρός, άνθρωπος οξείας αντιλήψεως και ισχυρού χαρακτήρος. Η άλλη ήτο ωραιότερα, δραστήριος, ευγενής αλλ' ουχί καθ' υπερβολήν ευφυής. Ότε επλησίαζεν ο καιρός του τοκετού δι' αμφοτέρας, απεφάσισαν να αποκτήσουν την πρώτην εμπειρίαν ακολουθούσαι την προ τινος εμφανισθείσαν μέθοδον του «ανώδυνου τοκετού». Η πρώτη η ιατρός, ταχέως κατενόησεν όλον τον μηχανισμόν της πράξεως ταύτης και μετά δύο ή τρία μαθήματα της καθωρισμένης γυμναστικής εγκατέλειψε τας ασκήσεις, πεπεισμένη ότι κατενόησε τα πάντα και ότι κατά την στιγμήν της ανάγκης θα εφήρμοζε τας γνώσεις αυτής. Η άλλη δεν εγνώριζε πολλά περί της ανατομίας του σώματος ούτε διετίθετο να ασχοληθή μετά της θεωρητικής πλευράς της μεθόδου ταύτης, αλλά παρεδόθη απλώς μετά ζήλου εις την επανάληψιν του προδιαγεγραμμένου συμπλέγματος κινήσεων του σώματος. Αφομοιώσασα δε ταύτας επαρκώς, ότε έφθασεν η στιγμή, απήλθε δια το προκείμενον εγχείρημα. Και τι νομίζετε ότι συνέβη; Η μεν πρώτη κατά την στιγμήν του τοκετού εκ των πρώτων ήδη ωδινών δεν ενεθυμήθη τας θεωρίας και έτεκε μετά μεγάλης δυσκολίας, «εν λύπαις» (Γέν. 3,16) η δε άλλη έτεκεν άνευ πόνων και σχεδόν άνευ δυσκολίας.

Ούτω θα συμβή και εις ημάς. Ο σύγχρονος και πεπαιδευμένος άνθρωπος είναι εις θέσιν να εννοήση τον «μηχανισμόν» της νοεράς προσευχής. Αρκεί να

προσευχηθή δύο ή τρεις εβδομάδας μετά τινος ζήλου, να αναγνώση ολίγα βιβλία, και ιδού, ο ίδιος δύναται ήδη εις τα γεγραμμένα βιβλία να προσθέση και το ίδιον αυτού. Κατά [\[//158\]](#) την ώραν όμως του θανάτου, όταν η όλη σύστασις ημών υποβάλληται εις βιαίαν διάσπασιν, όταν ο νους θολούται και η καρδιά αισθάνηται ισχυρούς πόνους ή εξασθένησιν, τότε πάσαι αι θεωρητικάί ημών γνώσεις εκλείπουν και η προσευχή δύναται να απολεσθή.

Είναι αναγκαίον να προσευχώμεθα επί έτη. Να αναγινώσκωμεν ολίγον, και μόνον ό,τι κατά τον ένα ή άλλον τρόπον άπτεται της προσευχής και συνεργεί, κατά το περιεχόμενον αυτού, εις την ενίσχυσιν της έλξεως προς προσευχήν μετανοίας δια της εσωτερικής φυλακής του νοός. Εκ της μακροχρονίου επαναλήψεως η προσευχή γίνεται φύσις της υπάρξεως ημών, φυσική αντίδρασις εις παν φαινόμενον εν τη πνευματική σφαίρα είτε τούτο είναι φως είτε σκότος είτε εμφάνισις αγγέλων ή δαιμονικών δυνάμεων, χαρά ή λύπη – εν ενί λόγω, εν παντί καιρώ και πάση περιστάσει.

Μετά τοιαύτης προσευχής η γέννησις ημών δια την ουράνιον ζωήν δύναται όντως να αποβή ανώδυνος.

Η βίβλος της Καινής Διαθήκης, ήτις αποκαλύπτει εις ημάς τα έσχατα βάθη του ανάρχου Όντος, είναι σύντομος, αλλά και η θεωρία της προσευχής του Ιησού δεν απαιτεί ανάπτυξιν εις πλάτος. Η δια του Χριστού φανερωθείσα τελειότης είναι ανέφικτος εν τοις ορίοις της γης· το πλήθος των πειρασμών, τους οποίους διέρχεται ο ασκών την προσευχήν ταύτην, είναι απερίγραπτον. Η άσκησις της προσευχής ταύτης οδηγεί κατά παράδοξον τρόπον το πνεύμα του ανθρώπου εις συνάντησιν μετά των κεκρυμμένων εν τω «Κόσμω» δυνάμεων. Η δια του Ονόματος του Ιησού προσευχή προκαλεί εναντίον αυτής επίθεσιν εκ μέρους των κοσμικών δυνάμεων, κάλλιον δ' ειπείν την πάλην μετά «των κοσμοκρατόρων του σκότους [\[//159\]](#) του αιώνος τούτου, των πνευματικών της πονηρίας εν τοις επουρανίοις» (πρβλ. Εφεσ. 6,12). Αύτη ανυψούσα τον άνθρωπον εις σφαίρας κειμένας πέραν των ορίων της γηϊνης σοφίας, εις τας υψίστας μορφάς αυτής, απαιτεί «άγγελον πιστόν οδηγόν».

Η προσευχή του Ιησού κατά την ουσίαν αυτής υπέρκειται παντός εξωτερικού σχήματος, εν τη πράξει όμως οι πιστοί ένεκα της ανικανότητος αυτών να σταθούν εν αυτή «καθαρώ νοϊ» επί μακρόν χρόνον, χρησιμοποιούν το κομποσχοίνιον χάριν πειθαρχίας. Εν τω Αγίω Όρει του Άθω το πλέον διαδεδομένον κομποσχοίνιον φέρει εκατό κόμβους διηρημένους εις τέσσαρα μέρη των είκοσι πέντε κόμβων. Ο αριθμός των προσευχών και των μετανοιών καθ' ημέραν και νύκτα ορίζεται αναλόγως της δυνάμεως εκάστου και των πραγματικών συνθηκών της ζωής αυτού.

[\[//160\]](#)

[\[//161\]](#)

Γ' Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ ΕΝ ΠΑΝΤΙ ΚΑΙΡΩ ΚΑΙ ΠΑΣΗ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙ

Εκείνος, όστις όντως πιστεύει ότι αι ευαγγελικάί εντολαί εδόθησαν υπό του Μόνου αληθινού Θεού, αντλεί εκ της πίστεως αυτής δύναμιν προς ζωήν κατ' εικόνα Χριστού. Ο πιστός δεν επιτρέπει εις εαυτόν κριτικήν προσέγγισιν του

λόγου του Κυρίου, αλλά θέτει εαυτόν υπό την κρίσιν αυτού. Δια της οδού ταύτης αναγνωρίζει εαυτόν ως αμαρτωλόν και συντρίβεται δια την οικτράν κατάστασιν αυτού. Η απουσία συντριβής δια τας αμαρτίας είναι ένδειξις ότι δεν απεκαλύφθη εισέτι εις αυτόν η θέα του σχεδίου εκείνου, συμφώνως προς το οποίον συνελήφθη ο άνθρωπος προ καταβολής κόσμου. Ο αληθώς μετανοών δεν αναζητεί ουράνιον θεωρίαν: Προσηλούται καθ' ολοκληρίαν εις την πάλην κατά της αμαρτίας, κατά των παθών. Μόνον μετά την κάθαρσιν εξ αυτών (έστω και μη τελείαν έτι), παρουσιάζονται εις αυτόν κατά τρόπον φυσικόν και αβίαστον κατηυγασμένοι υπό του Φωτός πνευματικοί ορίζοντες, ανυποψίαστοι έως τότε, και ο νους και η καρδιά αρπάζονται υπό της αγάπης του Θεού. Τότε αναπλάττεται η φύσις ημών, η τεθραυσμένη υπό της πτώσεως, και διανοίγονται αι θύραι προς τον χώρον της αθανασίας.

Η οδός προς την αγίαν θεωρίαν διέρχεται δια της μετανοίας. Όσον κυριεύει ημών η ζοφώδης υπερηφανία, η [\[//162\]](#) αλλοτρία του Θεού του Φωτός «εν ώ σκοτία ουκ έστιν ουδεμία» (πρβλ. Α' Ιωάν. 1,5), δεν είμεθα δεκτοί εις την αιωνιότητα Αυτού. Αλλά το πάθος τούτο είναι εξαιρετικώς λεπτόν και ημείς δεν είμεθα εις θέσιν να διακρίνωμεν πλήρως την παρουσίαν αυτού εντός ημών. Ως εκ τούτου η προσευχή ημών είναι θερμή: «Εκ των κρυφίων μου καθάρισόν με. Και από αλλοτρίων φείσαι του δούλου Σου· εάν μη μου κατακυριεύσωσι, τότε άμωμος έσομαι και καθαρισθήσομαι από αμαρτίας μεγάλης. Και έσονται εις ευδοκίαν τα λόγια του στόματος μου και η μελέτη της καρδιάς μου ενώπιον Σου διαπαντός, Κύριε, βοηθέ μου και λυτρωτά μου» (Ψαλμ. 18,13-15).

Ουδείς εξ ημών των υιών του Αδάμ, βλέπει ευκρινώς τας αμαρτίας αυτού. Μόνον κατά τας ώρας των ελλάμψεων του Θείου Φωτός ελευθερούμεθα εκ των φοβερών αυτών δεσμών. Και εάν τούτο δεν υπάρχη, είναι καλόν μετά κλαυθμού να κράζωμεν:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με τον αμαρτωλόν».

Η μετά ζήλου συμμόρφωσις προς τας εντολάς του Χριστού οδηγεί τον άνθρωπον εις συνάντησιν μετά πάντων των δυνατών εν τη πνευματική σφαίρα του κόσμου φαινομένων. Ο άνθρωπος μόνος δεν είναι εις θέσιν να αντισταθή εις αυτά, ούτε να διακρίνη ακριβώς τι συντελεί εις απώλειαν και τι εις σωτηρίαν. Εν απογνώσει ούτος θα επικαλήται το Όνομα του Ζώντος Θεού. Και μακάριος θα είναι, εάν επισκεφθή αυτόν ακτίς Φωτός εκ της απροσίτου περιοχής της Θεότητος, ήτις θα φανερώση την αληθή φύσιν παντός φαινομένου. Εάν όμως το Φως δεν ήλθεν εισέτι, τότε και πάλιν δεν πρέπει ούτος να φοβήται, αλλά μετά δυνάμεως να προσεύχηται: [\[//163\]](#) «Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησον με».

Και θα κατέλθη η σωτήριος δύναμις απαραίτητως.

Εν τη αρχή του αγώνος δεν κατανοούμεν τας οδούς τας οποίας υπέδειξεν εις ημάς ο Θεός. Αποπειρώμεθα να αποφύγωμεν την έμπονον αντιμετώπισιν της «πυρώσεως προς πειρασμόν» (Α' Πέτρ. 4,12). Είναι δυνατόν να παραμένωμεν εν μαρτυρική καταστάσει, μη κατανοούντες δια τι ο Θεός, η παντέλειος Αγάπη, ηυδόκησε να ποιήση κατά στιγμάς την προς Αυτόν οδόν τοσούτον φοβεράν. Δεόμεθα Αυτού, όπως αποκαλύψη εις ημάς το μυστήριον των οδών της σωτηρίας.

Βαθμηδόν φωτίζεται ο νους ημών, ενδυναμούται η καρδιά, όπως ακολουθήση τον Χριστόν, και δια των μικρών ημών παθημάτων γινόμεθα κοινωνοί των παθημάτων Αυτού. Είναι απαραίτητον να βιώσωμεν και τον πόνον και την φρίκην ίνα αποκαλυφθούν εις ημάς τα βάθη του είναι, ούτω δε να γίνωμεν άξιοι της εντεταλμένης αγάπης: Χωρίς των παθημάτων ο άνθρωπος παραμένει πνευματικώς ράθυμος, μάλλον υπνών, αλλότριος της του Χριστού αγάπης. Γνωρίζωντες τούτο εάν η καρδιά ημών ομοιάζη προς εσβεσμένον ηφαίστειον, ας θερμαίνωμεν αυτήν δια της επικλήσεως του Ονόματος του Χριστού:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησόν με».

Και τότε το πυρ της Θείας αγάπης όντως άπτεται της καρδιάς.

Η απόκτησις της προσευχής δια του Ονόματος του Ιησού σημαίνει απόκτησιν της αιωνιότητος. Εις τας πλέον θλιβεράς στιγμάς της καταρρεύσεως του φυσικού ημών οργανισμού η προσευχή, «Ιησού Χριστέ», αποβαίνει το ένδυμα της ψυχής. Όταν η δραστηριότης του εγκεφάλου [\[//164\]](#) ημών παύη, πάσα δε άλλη προσευχή καθίσταται δύσκολος δια την μνήμην και την προφοράν, τότε το φως της Θεογνωσίας, όπερ εκπορεύεται εκ του Ονόματος και το οποίον ενδομύχως έχομεν αφομοιώσει, θα παραμείνη αναφαίρετον από του πνεύματος ημών. Ιδόντες την τελευταίαν των εν προσευχή αποθανόντων πατέρων ημών, έχομεν ισχυράν την ελπίδα ότι η ουράνιος ειρήνη, η πάντα νουν υπερέχουσα, θα περιβάλη και ημάς εις τους αιώνας.

«Ιησού, σώσον με ... Ιησού Χριστέ, ελέησον, σώσον ... Ιησού σώσον με ... Ιησού ο Θεός μου».

Η πανήγυρις της γνώσεως του Θεού της αγάπης – ιλαρά και αγία – εγείρει εν τη ψυχή βαθείαν ευσπλαχνίαν προς άπασαν την ανθρωπότητα. Ούτος ο παν-άνθρωπος είναι η φύσις μου, το σώμα μου, η ζωή και η αγάπη μου. Δεν δύναμαι να απεκδυθώ την «φύσιν» μου, να αποσπασθώ από του «σώματος» μου, του συνεχώς κατερραγμένου υπό της έχθρας «κυττάρων» τινών εναντίον άλλων, μετά των οποίων κατ' ουσίαν αποτελούν ένα οργανισμόν. Το μέγα τούτο σώμα του «παν-ανθρώπου» ευρίσκεται αδιαλείπτως εν καταστάσει οδυνηράς διασπάσεως των μελών αυτού, άτινα δεν δυνάμεθα να ελέγξωμεν. Το κακόν φαίνεται αθεράπευτον. Και τούτο συνιστά τον κλήρον ημών επί του επιπέδου της γης. Η ψυχή θρηνεί μέχρις εξαντλήσεως εν τη προσευχή, αλλ' η σωτηρία θα έλθη μόνον, εάν οι ίδιοι οι άνθρωποι εν τη ελευθερία αυτών επιθυμήσουν αυτήν. «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών». Ιδού εις τι συνίσταται η θεραπεία της ιστορικής ζωής και η σωτηρία δια την αιωνιότητα. Όστις εγνώρισε την δύναμιν της αγάπης προς τους εχθρούς, εγνώρισε τον Κύριον Ιησούν, τον σταυρωθέντα υπέρ των εχθρών. Ούτος προεγεύθη και της αναστάσεως Αυτού και της Βασιλείας του Νικητού [\[//165\]](#) Χριστού (βλ. Ιωάν. 17,21-23· 11,51-52· Εφ. 2,14-17· Α' Κορ. 3,22· κ.α.)

«Κύριε Παντοκράτορ, Χριστέ Ιησού, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Εν τω κόσμω του ανθρωπίνου πνευματικού είναι μόνον ο Χριστιανισμός παρέχει την πείραν και του ακτίστου Φωτός της Θεότητος και του εξωτέρου σκότους του άδου. Τοιούτον πλήρωμα γνώσεως δίδεται αποκλειστικώς δια του Χριστού Θεού και του Πνεύματος του Αγίου. Εν τη ιστορία του ασκητικού αγώνος

των Πατέρων ημών βλέπομεν ότι εδίδετο εις αυτούς υπαρκτικώς να θεωρούν το καταχθόνιον σκότος. Τούτο δε εις τοιούτον βαθμόν, ώστε οι άνθρωποι ούτοι της εξαιρέτου ανδρείας επί δεκαετίας εθρήνουν εν ταις προσευχαίς αυτών. Αλλά τις δύναται να διηγηθή περί τούτων; Δια τους εστερημένους ζώσης πείρας το μυστήριον τούτο θα παραμένει εσφραγισμένον μέχρι του καιρού της παγκοίνου τελικής κρίσεως (βλ. Ματθ. 25,31 κ.ε.).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, σώσον ημάς».

Είναι μέγα δώρον η θεωρία της αιωνιότητος εν τω απροσίτω Φωτί της Θεότητος. Όσοι εγεύθησαν της μακαριότητος ταύτης δεν επιθυμούν την απόκτησιν των προσκαίρων αγαθών. Η χάρις της δυνάμεως ταύτης δεν παραμένει αχωρίστως μετά του ανθρώπου, και το Φως μειούται εν τη ψυχή. Εκ της στερήσεως ενός τοιούτου Θεού πάσχει η όλη ύπαρξις ημών. Παρόμοιαι εγκαταλείψεις είναι απαραίτητοι εις πάντας και εις έκαστον, όπως ουδείς επαναπαύηται επί των «δαφνών» των επιτευγμάτων αυτού, αλλά συνεχώς να ακολουθή οπίσω του Κυρίου του αναβαίνοντος εις τον Γολγοθάν, το υψηλότερον πάντων των [\[//166\]](#) ορέων επί του επιπέδου του Πνεύματος. Όσον ανεπαρκές και εάν είναι έν τοιούτον εγχείρημα, εν τούτοις αναγεννά τον άνθρωπον, μεταδίδον εις αυτόν νέαν δύναμιν, όπως πραγματοποιήση την ομοίωσιν αυτού προς τον Χριστόν.

«Ιησού, ο Σωτήρ ημών, σώσον με τον αμαρτωλόν».

Όταν προσευχώμεθα εν ησύχω και ερήμω τόπω, τότε συχνάκις όλοι οι μάταιοι λογισμοί συγκεντρώνονται επιμόνως πέριξ του νοός, αποσπώντες την προσοχήν ημών από της καρδιάς. Η προσευχή φαίνεται άκαρπος, διότι ο νους δεν μετέχει εις την επίκλησιν του Ονόματος του Ιησού, και μόνον τα χείλη προφέρουν μηχανικώς τους λόγους. Όταν δε λαμβάνη πέρας η προσευχή, τότε συνήθως οι λογισμοί απομακρύνονται και ημείς επανευρίσκομεν την γαλήνην ημών. Εν τω ανιαρώ τούτω φαινομένω υπάρχει εν τούτοις νόημα: Δια της επικλήσεως του Θείου Ονόματος θέτομεν εις κίνησιν παν το κεκρυμμένον εντός ημών. Η προσευχή ομοιάζει προς δέσμην ακτίνων φωτός, ήτις πίπτει εις τον σκοτεινόν τόπον της εσωτερικής ημών ζωής και αποκαλύπτει, οποία πάθη και προσκολλησεις εμφωλεύουν εντός ημών. Εις τοιαύτας περιπτώσεις οφείλομεν εντόνως να προφέρωμεν το Άγιον Όνομα, όπως το αίσθημα της μετανοίας αυξηθή εν τη ψυχή.

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον με τον αμαρτωλόν».

Το πνεύμα ημών, άφθαρτον κατά την Βουλήν του Θεού περί ημών, καταπονείται εν τη στενή φυλακή των αμαρτωλών παθών. Όσον βαθύτερος είναι ο πόνος ημών εκ της συνειδήσεως της αποστάσεως ημών από του Θεού ένεκα της αμαρτίας, τοσούτον εντονωτέρα είναι η ορμή της ψυχής ημών προς τον Θεόν, και μετά μεγάλου πόθου, [\[//167\]](#) πολλών δακρύων, προσεύχεται αύτη αναζητούσα την ένωσιν μετ' Αυτού. Και Ούτος δεν εξουδενοί συντετριμμένην καρδίαν, αλλ' έρχεται προς ημάς· η δε βαθεία καρδιά του ανθρώπου συνειδητοποιεί την συγγένειαν αυτής μετ' Αυτού, Όστις «ευαισθήτως» είναι παρών και ενεργεί εν ημίν. Εκ τούτου καθίσταται φανερόν ότι και το σώμα ημών, δια του ιδιάζοντος εις αυτό τρόπου, δέχεται την πνοήν του Ζώντος Θεού.

«Ιησού, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησον ημάς».

Η κληρονομία την οποίαν έδωκαν εις ημάς οι Πατέρες περικλείει ωσαύτως και υποδείξεις δια τας οδούς προς την Θεογνωσίαν, τουτέστι δια την πάλην εκείνην, την οποίαν ετέλεσαν εν τω εσωτερικώ αυτών κόσμω προς τον εν εκάστω εξ ημών ζώντα «νόμον της αμαρτίας» (Ρωμ. 7,23) - το τραγικόν τούτο επακόλουθον της πρώτης μεγάλης πτώσεως του ανθρώπου. Εκείνος, όστις εισέρχεται εις το στάδιον της πολυπλέρου πάλης προς απόκτησιν της αγίας αιωνιότητος, αντιμετωπίζει την αναγκαιότητα να αντισταθή εις την διαφθείρουσαν επίδρασιν του περιβάλλοντος ημάς κόσμου, όστις αποστρέφεται την προσευχήν. Και πάλιν, η καλυτέρα άμυνα προς τούτο θα είναι:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Το Όνομα του Ιησού Χριστού είναι δια τον πιστόν όμοιον προς υψηλόν τείχος φρουρίου. Δεν είναι εύκολον εις τον εχθρόν να διεισδύση δολίως εντός αυτού δια των βαρειών και σιδηρών πυλών, εάν η προσοχή ημών δεν διαχέηται εις εξωτερικούς περισπασμούς. Η προσευχή [\[//168\]](#) δια του Ονόματος Αυτού δίδει εις την ψυχήν δύναμιν, ουχί μόνον όπως αντισταθή εις τας επιβλαβείς έξωθεν επιδράσεις, αλλά και - πλείον τούτων - δυνηθή να επιδράση εις το περιβάλλον εν τω οποίω ζή: να εξέλθη τρόπον τινα εκ του εσωτερικού βάθους της καρδιάς και εν αγάπη και ειρήνη να κοινωνήση μετά των αδελφών. Η ειρήνη και η αγάπη, τας οποίας ενετείλατο ο Θεός, αυξανόμεναι γίνονται πηγή φλογεράς προσευχής υπέρ όλου του κόσμου. Το πνεύμα του Χριστού εξάγει ημάς εις τας εκτάσεις της αγάπης, ήτις εναγκαλίζεται πάσαν την κτίσιν. Εν τοιαύτη καταστάσει η ψυχή προσεύχεται μετά μεγάλης εντάσεως:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Σωτήρ ημών, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Ο Θεός ουδέποτε παραβιάζει την θέλησιν του ανθρώπου, αλλά και Αυτόν ουδείς δύναται να εξαναγκάση εις ό,τιδήποτε. Εν τη προσευχή ημών αγωνιζόμεθα να παρασταθώμεν εν τη ενότητι και ολότητι του είναι ημών, πρωτίστως εν τη ενώσει του νοός μετά της καρδιάς. Δια την επίτευξιν της μακαρίας ταύτης ενώσεως των δύο κυριωτέρων δυνάμεων της προσωπικότητος ημών εις ουδέν τεχνητόν μέσον (ψυχοτεχνική) καταφεύγομεν. Κατ' αρχάς ασκούμεν τον νουν να ίσταται μετά προσοχής εν προσευχή, ως οι Πατέρες διδάσκουν ημάς, τουτέστι προφέρονεν απερισπάστως το Όνομα του Ιησού Χριστού και τους λοιπούς λόγους της προσευχής. Η μετά προσηλώσεως επίκλησις του Ονόματος του Θεού, συνοδευομένη μετά του καθ' ημέραν αγώνος, όπως ζήσωμεν κατά τας εντολάς του Ευαγγελίου, έχει ως αποτέλεσμα την ένωσιν του νου μετά της καρδιάς εις μίαν φυσικήν και ενιαίαν πράξιν.

[\[//169\]](#) Ουδέποτε πρέπει να σπεύδωμεν εν τω ασκητικώ ημών αγώνι. Είναι απαραίτητον όπως απορρίψωμεν τον λογισμόν, όστις προτρέπει ημάς να επιτύχωμεν το μέγιστον αποτέλεσμα εν ελαχίστω χρονικώ διαστήματι. Η πείρα των αιώνων κατέδειξεν ότι η δια της οδού της ψυχοτεχνικής μεθόδου επιτυγχανομένη ένωσις (του νου και της καρδιάς) δεν διαρκεί επί μακρόν· και το πλέον σημαντικόν, δεν οδηγεί εις την ένωσιν του πνεύματος ημών μετά του Πνεύματος του Ζώντος Θεού. Το ερώτημα της αιωνίου σωτηρίας τίθεται ενώπιον

ημών υπό την πλέον βαθείαν έννοιαν. Προς τούτο οφείλει να αναγεννηθή όλη η φύσις ημών: Η σαρκική να μεταποιηθή εις πνευματικήν. Όταν δε ο Κύριος ευρίσκη ημάς ικανούς να δεχθώμεν την χάριν Αυτού, τότε δεν βραδύνει να έλθη εις απάντησιν της ταπεινής ημών επικλήσεως. Η έλευσις Αυτού ενίστε τοσούτον απορροφά ημάς, ώστε και η καρδιά και ο νους είναι καθ' ολοκληρίαν απησχολημένοι μόνον μετ' Αυτού. Ο ορατός ούτος κόσμος παραχωρεί την θέσιν αυτού εις την πραγματικότητα άλλης, υψηλοτέρας τάξεως. Ο νους παύει να διασκορπίζεται: Γίνεται όλος προσοχή. Η καρδιά δε έρχεται εις κατάστασιν, την οποίαν δυσκόλως δυνάμεθα να περιγράψωμεν. Είναι αύτη πλήρης φόβου, αλλά ευλαβούς φόβου, ζωοποιού. Τότε ο άνθρωπος αναπνέει μετά συστολής: Ο Θεός οράται και εντός και εκτός· πληροί τα πάντα και ο όλος άνθρωπος (πνεύμα-νους, καρδιά-αίσθησις και το σώμα εισέτι) ζη μόνον δια του Θεού.

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Θεός ημών, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Ετόλμησα να ομιλήσω περί εκείνου, όπερ ο μοναχός φυλάττει συνήθως εντός αυτού ως πολύτιμον μυστικόν, εκ του φόβου μήπως «ο Ιησούς εκνεύση όχλου όντος» [//170] (πρβλ. Ιωάν. 5,13). Τούτο εδόθη εις εμέ, ότε έζων εισέτι εν τη Μονή, μετά μεγαλυτέρας δε δυνάμεως αργότερον, ότι ανεχώρησα εις την έρημον. Εκεί, εν τη απομονώσει, ησθάνθην την παρουσίαν του Ζώντος Θεού μέχρι λήθης του κόσμου. Είναι αδύνατον να περιγράψω καταλλήλως την εμπειρίαν των Θείων επισκέψεων. Αύται δεν επαναλαμβάνονται πάντοτε υπό την ιδίαν μορφήν, αλλά σχεδόν εις εκάστην περίπτωσιν υπεισέρχεται νέον τι και κατά διάφορον ακολουθίαν.

Ενθυμούμαι ότι η επίκλησις του Ονόματος του Ιησού Χριστού συνωδεύετο μετά της αοράτου ελεύσεως Αυτού του Ιδίου· από της στιγμής δε εκείνης το Θαυμαστόν τούτο Όνομα, αλλά και άλλα Ονόματα του Θεού, έτι πλείον ή πρότερον απέβησαν δι' εμέ αγωγοί ενώσεως μετ' Αυτού. Κατ' εκείνον τον καιρόν ήμην ήδη ιερέυς. Η τέλεσις της Θείας Λειτουργίας έλαβεν ωσαύτως άλλον χαρακτήρα: Ήτο ουχί μόνον πράξις ευλαβείας, καθαράς εξ αμφιβολιών πίστεως, αλλά δι' όλου του είναι μου αίσθησις του Γεγονότος της παρουσίας του Θεού, Όστις τελεί το μυστήριον. Τότε ησθάνθην βαθέως το νόημα και την πραγματικότητα, άτινα περικλείονται εις τους λόγους του Μεγάλου Βασιλείου: «Συ εί ο χαρισάμενος ημίν ουρανίων μυστηρίων αποκάλυψιν» (ευχή της Προσκομιδής). Όντως ο Κύριος και εις ημάς τους εσχάτους πάντων των ανθρώπων, αποκαλύπτει το μυστήριον της ιερουργίας.

Μετά ταύτα ήρχετο η νοερά κατανόησις της αποτελεσματικότητας της λειτουργικής πράξεως, αλλά δεν γνωρίζω, εάν θα ανεύρω λόγους προς έκφρασιν της εμπειρίας μου. Η λειτουργία ως Θεία Πράξις αφομοιούται δι' όλης της υπάρξεως ημών: Δεν τίθεται το ερώτημα πώς τούτο είναι δυνατόν. Δια τον ιερέα τούτο είναι εμφανώς οντολογικόν γεγονός. «Λάβετε ... τούτο εστι το Σώμα [//171] Μου ... Πίετε ... τούτο εστι το Αίμα Μου». Και πρότερον μετείχον των μυστηρίων ουχί άνευ πίστεως, ουχί άνευ αγάπης, αλλά μετ' ολιγώτερον εναργούς συνειδήσεως του τελουμένου. Δια της επικλήσεως του Ονόματος του Ιησού Χριστού εδόθη εις εμέ η πείρα της μακαρίας, αλλά και εν ταυτώ φοβεράς

παρουσίας του Αιωνίου Θεού. Βεβαίως τούτο δεν σημαίνει ότι η τοιαύτη τάξις είναι υποχρεωτική δια πάντας.

Εκ των πρώτων λόγων της Λειτουργίας –«Ευλογημένη η Βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος»– έρχεται η ελεήμων απάντησις του Θεού. Ουχί πάντοτε μετά της αυτής εντάσεως. Ο λειτουργικός κανών (Αναφορά) απαιτεί προσοχήν ιδιαίτερος υπεύθυνον. Η υψίστη δε στιγμή είναι η της Επικλήσεως. Ο ιερέυς, και μετ' αυτού πάντες οι εν τω ναώ ευρισκόμενοι, στρέφονται προς τον Θεόν Πατέρα μετά της δεήσεως, όπως εξαποστείλῃ το Πνεῦμα το Ἅγιον. Καὶ Αυτό έρχεται και τελεί εκείνο, περί του οποίου εγένετο ικεσία.

Δια της Λειτουργικής Πράξεως έμαθον να μελετώ την ζωήν του Χριστού-Ανθρώπου. Πριν ή είπη εις τους Αποστόλους: «Λάβετε ... τούτο εστι το Σώμα Μου», μυστικώς εδεήθη του Πατρός. Δεν εξέφρασε τους φοβερούς τούτους λόγους ως Παντοκράτωρ, αλλ' ως Υιός ανθρώπου, εκδιδάσκων ημάς, όπως μη επιτρέπωμεν οιανδήποτε εσωτερικήν κίνησιν φέρουσιν χαρακτήρα «αυτοθεώσεως». Την κατανόησιν ταύτην έθεσα ως θεμέλιον της εν Χριστώ ζωής μου: Ως κτίσμα, ικετεύω τον Πατέρα· αναμένω την σωτηρίαν μόνον ως δωρεάν της Άνωθεν αγάπης· την υιοθεσίαν αναζητώ ουχί άλλως, ει μη δια του Χριστού· τον αγιασμόν και τον φωτισμόν μόνον δια του Αγίου Πνεύματος. Οι Τρεις Ούτοι –Πατήρ, Υιός και [\[172\]](#) Πνεῦμα Ἅγιον– εν τη βαθεία συνειδήσει μου αποτελούν Μίαν Ζωήν, Μίαν Βασιλείαν, Έν Φως, Μίαν Αγάπην. Έκαστος εξ αυτών φέρει το απόλυτον πλήρωμα της Θεότητος. Διαιρούνται εν εμοί αδιαιρέτως. Ενούνται εν εμοί ασυγχύτως. Τούτο συνιστά το αιώνιον γεγονός του Θείου Είμαι, του Οποίου την σφραγίδα διψώ να λάβω παρά την συνείδησιν της πλήρους αναξιότητός μου. Δεν επιχειρώ να ερμηνεύσω την Τριαδικήν Ενότητα δια λογικής αφαιρέσεως. Ζω ευλαβώς το μέγα τούτο Μυστήριο, δια της αποκαλύψεως του οποίου εδόθη απάντησις εις πάντα τα ερωτήματά μου.

Η γέννησις, και κατόπιν η αύξησις ημών επί της γης, ουδέν άλλο είναι, ει μη η δημιουργική διαδικασία, εν τη ροή της οποίας αφομοιούμεν το είναι εις το προσιτόν εις ημάς μέτρον, ελπίζοντες ότι η μη τελειωθείσα ενταύθα γνώσις θα πληρωθή μέχρι τελειότητος πέραν των ορίων της μορφής ταύτης της υπάρξεως ημών. Όταν εν τη πνευματική ημών οράσει ενωθούν πάσαι αι βιωθείσαι υφ' ημών εμπειρίαι ως εις έν κέντρον του προσώπου ημών, όταν και ο ζοφερός άδης και το Άκτιστον Φως ενωθούν εν τω πνεύματι ημών ως πραγματικότητες τας οποίας γνωρίζομεν, τότε αρχίζομεν να κατανοώμεν την σημασίαν του Ονόματος Ιησούς, τουτέστι Σωτήρ. Ούτος το άναρχον Φως, «εκένωσεν Εαυτόν μορφήν δούλου λαβών» (Φιλ. 2,7) μέχρι καταβάσεως εις τον άδην, ίνα αρπάσῃ εκείθεν τον Αδάμ. Και ημείς νυν επικαλούμεθα Αυτόν εν προσευχή:

«Ιησού, Υιέ του Θεού του Ζώντος, σώσον ημάς, ελέησον ημάς και τον κόσμον σου».

Το Όνομα του Θεού το αποκαλυφθέν εις τους ανθρώπους [\[173\]](#) υπηρετεί την σχέσιν μεταξύ Θεού και ημών. Δια του Ονόματος του Θεού κάλλιον ειπείν δια των ονομάτων Αυτού, τελούνται εν τη Εκκλησία όλα τα μυστήρια. Εν τω Ονόματι του Θεού οφείλομεν να πράττωμεν παν έργον. Δια της επικλήσεως των

ονομάτων του Υψίστου γίνεται ενεργός και απαύστως αισθητή η παρουσία Αυτού. Όταν το έργο ημών τελήται κατά το θέλημα του Κυρίου η καρδιά ημών διάγει εν ειρήνῃ. Όταν όμως εκκλίνωμεν από της αληθείας, αισθάνεται αὕτη «δυσφορίαν» τινά. Οὕτω δια της προσευχῆς τελείται απαύστως εσωτερικός έλεγχος εις πάσαν κίνησιν του πνεύματος ημών· ουδεμία σκέψις, ουδείς λόγος παρέρχεται απαρατήρητος. Το επακόλουθον τούτο της αδιαλείπτου προσευχῆς επιτρέπει να μειώσωμεν τας αμαρτίας ημών εις το κατά το δυνατόν ελάχιστον.

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ και Λόγε του Θεού, ελέησον ημάς».

«Καταξίωσον, Κύριε, εν τη ημέρα ταύτη αναμαρτήτους φυλαχθῆναι ημάς». Οὕτω προσευχόμεθα το πρωῒ. Αλλά και μόνον η λεπτή παρουσία του Πνεύματος του Θεού εν ημίν δίδει την δυνατότητα εις το πνεύμα ημών να διαμένη εν αληθεί εσωτερική νήψει. «Ουδείς δύναται ειπεῖν Κύριον Ιησούν ει μη εν Πνεύματι Αγίῳ» (Α' Κορ. 12,3). Εκ νέου πειθόμεθα ότι δια της νοεράς επικλήσεως του Ονόματος του Κυρίου σωζόμεθα εκ της αμαρτίας εν τοις ἔργοις και τοις λόγοις ημών:

«Κύριε Ιησού, Συ εἶ το Φῶς το ελθόν προς σωτηρίαν του κόσμου· φώτισον τους νοερούς οφθαλμούς της καρδίας μου, ἵνα αξιωθῶ απροσκόπτως, ὡς εν Φῶτί ημέρας, τελειῶσαι την οδόν μου ενώπιον του Προσώπου Σου» (βλ. Ιωάν. 11,9-10).

[//174] Εάν θέλωμεν η προσευχή ημών να οδηγήσῃ εις εκείνα τα αποτελέσματα, περί των οποίων μετά τοιούτου θαυμασμού ομιλῶν οι Πατέρες και διδάσκαλοι ημών, είναι απαραίτητον ὅπως ακολουθήσωμεν την διδαχὴν αὐτῶν. Πρῶτος ὅρος αὐτῆς εἶναι η πίστις εις τον Χριστόν ὡς Θεόν-Σωτήρα· δεύτερος εἶναι η ἐπίγνωσις ημών ὡς αμαρτωλῶν εν ἀπωλείᾳ. Η συνείδησις αὕτη δύναται να φθάσῃ εις τοιούτον βάθος, ὥστε ο ἄνθρωπος να αισθάνηται εαυτὸν χείριστον πάντων· τούτο δε παρουσιάζεται οφθαλμοφανές εις αὐτόν ουχί ἕνεκα των εξωτερικῶν αὐτοῦ πράξεων, ἀλλὰ δι' ἐνοράσεως της ἀποστάσεως αὐτοῦ ἀπὸ του Θεοῦ, και εαυτοῦ ὡς φορέως δυνάμει παντός κακοῦ.

Ὅσον πλείον ταπεινούμεθα εν τη οδυνηρᾷ μετανοίᾳ, τοσούτον ταχύτερον η προσευχή ημών φθάνει εις τον Θεόν. Εάν ὁμως ἀπολέσωμεν την ταπείνωσιν, τότε ουδεμία ἀσκησις δύναται να βοηθήσῃ ημάς. Η ἐνέργεια εν ημίν της υπερηφανίας, της κατακρίσεως των ἀδελφῶν, η υπεροψία και ἀντιπάθεια προς τον πλησίον, ἀπομακρύνουν ημάς ἀπὸ του Κυρίου.

Προσερχόμεθα εις τον Θεόν ὡς οι ἔσχατοι αμαρτωλοί. Μεμφόμεθα εαυτούς εις πάντα εν ἐλικορινείᾳ. Ουδέν φανταζόμεθα, ουδέν ἐκζητούμεν, ει μη την ἄφεσιν και το ἔλεος. Τοιαύτη εἶναι συνεχῶς η εσωτερική ημών κατάστασις. Ἰκετεύομεν Αὐτόν τον Ἴδιον τον Θεόν να βοηθήσῃ ημάς ὅπως μη λυπώμεν το Πνεύμα το Ἅγιον δια των βδελυρῶν παθῶν ημών, ὅπως μη προκαλέσωμεν βλάβην τινά εις τον ἀδελφόν ημών (εις πάντα ἄνθρωπον). Καταδικάζομεν εαυτούς ὡς ἀναξίους του Θεοῦ εις τας βασάνους του ἁδου. Ουδέν ἰδιαιτέρον χάρισμα ἀναμένομεν Ἀνωθεν, ἀλλὰ μόνον ποθοῦμεν δι' ὅλων των δυνάμεων ημών [//175] να συλλάβωμεν το αληθές νόημα των ἐντολῶν του Χριστοῦ και να ζήσωμεν συμφώνως προς αὐτάς. Κράζομεν:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεοῦ, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Και ο Θεός εισακούει ημών και έρχεται εις ημάς η σωτηρία. «Και έσται, πας ός αν επικαλέσηται το Όνομα Κυρίου (εν παρομοία διαθέσει πνεύματος), σωθήσεται» (Ιωήλ 3,5).

«Μετανοείτε» (Ματθ. 4,17). Οφείλομεν να λάβωμεν σοβαρώς υπ' όψιν την κλήσιν του Χριστού: Να αλλάξωμεν ριζικώς τον τρόπον της εσωτερικής ημών ζωής και κοσμοθεωρίας, τας σχέσεις ημών προς τους ανθρώπους και προς παν φαινόμενον εν τω κτιστώ είναι να μη φονεύωμεν τους εχθρούς, αλλά να νικώμεν αυτούς δια της αγάπης. Πρέπει να ενθυμώμεθα ότι δεν υπάρχει απόλυτον κακόν. Απόλυτον είναι μόνον το άναρχον Αγαθόν. Και το Αγαθόν τούτο έδωκεν εις ημάς την εντολήν: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών ... καλώς ποιείτε τοις μισούσιν υμάς ... έσεσθε τέλειοι, ώσπερ ο Πατήρ υμών ο εν τοις ουρανοίς τέλειος εστιν» (Ματθ. 5,44 και 48). Να παραδώσωμεν εαυτούς εις σφαγήν δια τους αδελφούς είναι το κάλλιστον μέσον, όπως αποσπάσωμεν αυτούς εκ της δουλείας του συκοφάντου-διαβόλου και ετοιμάσωμεν τας ψυχάς αυτών προς αποδοχήν του Θεού, «Ός πάντας ανθρώπους θέλει σωθήναι» (Α' Τιμ. 2,4). Δεν υπάρχει άνθρωπος παντελώς άμοιρος του φωτός, διότι ο Θεός «φωτίζει πάντα άνθρωπον ερχόμενον εις τον κόσμον» (Ιωάν. 1,9). Η εντολή «μη αντιστήναι τω πονηρώ» (Ματθ. 5,39) είναι η πλέον αποτελεσματική μορφή της πάλης κατά του κακού. Όταν εις την βίαν ανθίσταται τις δια των μέσων εκείνων εις τα οποία προσφεύγει και ο ποιών την αμαρτίαν, τότε αυξάνει [\[//176\]](#) η δύναμις του παγκοσμίου κακού. Ο φόνος αθών ανθρώπων μεταθέτει, δι' αοράτου συνήθως τρόπου, τας ηθικάς δυνάμεις της ανθρωπότητος προς την πλευράν εκείνου του καλού, δια το οποίον απέθανον ούτοι (οι αθώοι). Δεν έχει ούτω το πράγμα, όταν εξ αμφοτέρων των πλευρών εκδηλούνται η αυτή κακή τάσις κυριαρχίας επί των άλλων. Η νίκη δια της φυσικής βίας δεν διαρκεί αιωνίως. Ο Θεός, ών Φως άγιον και άμωμον, αποχωρεί από των κακούργων· ούτοι εκπίπτουν από της μόνης πηγής της ζωής και αποθνήσκουν: «Μη εαυτούς εκδικούντες, αγαπητοί, αλλά δότε τόπον τη οργή· γέγραπται γαρ· Εμοί (ανήκει) εκδίκησις, Εγώ ανταποδώσω, λέγει Κύριος ... Μη νικώ υπό του κακού, αλλά νικά εν τω αγαθώ το κακόν» (Ρωμ. 12,19 και 21).

Οι άνθρωποι φορείς σχετικής μόνον αληθείας, εν τη φανατική πάλη δια τον θρίαμβον των ιδεών αυτών διαφθείρουν την ακεραιότητα του είναι και οδηγούν εν τέλει πάντας προς την απώλειαν. Τυφλοί όντες απολυτοποιούν την θετική άποψιν της πολιτικής αυτών θεωρίας και είναι έτοιμοι να εξαλείψουν πάντας εκείνους, οίτινες θα ήθελον να ίδουν την ζωήν της οικουμένης τεθεμελιωμένην επί καλυτέρων, πλέον ανθρωπίνων αρχών· και βεβαίως πρωτίστως επί των εντολών του Χριστού, του φονευθέντος δια την εντολήν της αγάπης.

Εν τω συγχρόνω κόσμω οι ευαγγελικοί λόγοι του Χριστού λαμβάνουν ιδιαιτέρως επίκαιρον χαρακτήρα: «Μελλήσετε δε ακούειν πολέμους και ακοάς πολέμων. Οράτε μη θροείσθε· δει γαρ πάντα γενέσθαι ... και έσεσθε (οι χριστιανοί) μισούμενοι υπό πάντων των εθνών δια το Όνομα Μου ... και δια το πληθυνθήναι την ανομίαν ψυγήσεται η αγάπη των πολλών ... και τότε ήξει το τέλος» (Ματθ. 24,6-14).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

[//177] Ο κόσμος όλος καταταυραννείται υπό των συγκρούσεων· συγκρούσεις μεταξύ κρατών διαφόρων κοινωνικών συστημάτων, μεταξύ φυλών και τάξεων, ομολογιών και ιδεολογιών και τα όμοια. Ένεκα των συγχρόνων μέσων μαζικής καταστροφής και αφανισμού ζουν πανταχού πάντες εν ατμοσφαίρα «φόβου και προσδοκίας (συμφορών) των επερχομένων τη οικουμένη» (Λουκ. 21,26). Και ιδού, ιστάμεθα ενώπιον συμπλέγματος προβλημάτων παραδόξων, δυσεπιλύτων. Αφ' ενός δεν δυνάμεθα να μένωμεν ήσυχoi, διότι ανήκομεν εις την οικογένειαν της ανθρωπότητας και έχομεν κοινά εν πολλοίς πεπρωμένα· αφ' ετέρου αναθαρρύνουν ημάς οι λόγοι του Χριστού: «Αρχομένων δε τούτων γίνεσθαι ανακύψατε και επάρατε τας κεφαλάς υμών, διότι εγγίζει η απολύτρωσις υμών» (Λουκ. 21,28). Δεν είναι ενταύθα ο τόπος να επιμείνωμεν εκτενέστερον εις την περιγραφήν της καταστάσεως της ήδη υπαρχούσης αποκαλυπτικής εντάσεως· δεν θα εγκαταλείψωμεν όμως το ισχυρόν όπλον, όπερ έδωκεν εις ημάς ο Κύριος: την προσευχήν, «Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου», και την τέλεσιν της Λειτουργικής Θυσίας, έως ότου τούτο θα είναι πρακτικώς δυνατόν.

«Και έπλασεν ο Θεός τον άνθρωπον, χουν από της γης, και ενεφύσησεν εις το πρόσωπον αυτού πνοήν ζωής, και εγένετο ο άνθρωπος εις ψυχήν ζώσαν» (Γέν. 2,7). Ελκνόμεθα προς Αυτόν καταπονούμενοι εκ της δίψης όπως ενωθώμεν μετ' Αυτού αιωνίως. Αυτός δε ο Ίδιος αναμένει ημάς μετ' αγάπης. Η δίψα του Θεού χαρακτηρίζει απαύστως την επίγειον ημών ύπαρξιν· μετ' αυτής σκεπτόμεθα και να αποθάνωμεν. Ο Ίδιος ο Χριστός αποθνήσκων επί του σταυρού ανέκραξε: «Διψώ» (Ιωάν. 19,28). Ούτος και [//178] «επεινά» (Ματθ. 21,18) και εδίψα και «συνείχετο» (πρβλ. Λουκ. 12,50), ίνα γνωρίσωμεν τον Πατέρα. Και ημείς καταπονούμεθα επί της γης λυπούμενοι εκ του εφιαλτικού και αδιαλείπτου θεάματος των βιαιοτήτων, των φόνων, του μίσους· διψώμεν να έλθωμεν προς τον Πατέρα και επικαλούμεθα το Όνομα του Μονογενούς Υιού Αυτού:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον ημάς».

«Τότε διήνοιξεν αυτών τον νουν του συνιέναι τας Γραφάς, και είπεν αυτοίς ότι ούτω γέγραπται και ούτως έδει παθείν τον Χριστόν και αναστήναι εκ νεκρών και κηρυχθήναι επί τω Ονόματι Αυτού μετάνοιαν ... εις πάντα τα έθνη» (Λουκ. 24,45-47). Εάν το Όνομα Αυτού δίδη εις ημάς την χαράν της γνώσεως του μυστηρίου της προς ημάς αγάπης του Ανάρχου, τότε είναι φυσικόν να αγαπώμεν και αυτό το Όνομα. Εν αυτώ περιέχεται «η οικονομία του αποκεκρυμμένου από των αιώνων εν τω Θεώ, τω τα πάντα κτίσαντι δια Ιησού Χριστού ...», Ός «εξελέξατο ημάς εν Αυτώ προ καταβολής κόσμου είναι ημάς αγίους και αμώμους κατενώπιον Αυτού, εν αγάπη προορίσας ημάς εις υιοθεσίαν δια Ιησού Χριστού» (Εφεσ. 3,9 και 1,4-5).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ Μονογενές, ελέησον ημάς».

Η πολυετής προσευχή μεταμορφοί την πεπτωκυίαν φύσιν ημών τοσούτον, ώστε να καταστή αυτή ικανή να προσλάβη τον αγιασμόν δια της εις ημάς

αποκαλυφθείσης αληθείας· και τούτο πριν ή απέλθωμεν του κόσμου τούτου (βλ. Ιωάν. 17,17).

«Κύριε Ιησού, ελέησον ημάς».

[//179] Το άμετρον μεγαλείον του ισταμένου ενώπιον ημών σκοπού εμπνέει εις ημάς φόβον. Ελέχθη ότι «η Βασιλεία των ουρανών βιάζεται, και βιασταί αρπάζουσιν αυτήν» (Ματθ. 11,12). Παρατεταμένος αγών θα δείξη εις ημάς ότι παν το περικλειόμενον εν τη αποκαλύψει του Ευαγγελίου ανήκει εις άλλο, υψηλότερον επίπεδον. Το εκθαμβωτικόν Φως της Θεότητος αντανakλάται επί του επιπέδου ημών υπό μορφήν εντολών: «Αγαπάτε τους εχθρούς υμών ... έσεσθε ... υμείς τέλειοι, ώσπερ ο Πατήρ υμών ... τέλειος εστιν» (Ματθ. 5,44 και 48). Μόνον η εν ημίν ενοίκησης Εκείνου Όστις έδωκεν εις ημάς τας εντολάς ταύτας, θα βοηθήση να εκπληρώσωμεν τα εντεταλμένα. Εκ τούτου και η κραυγή ημών προς Αυτόν:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησον ημάς».

Η επίκλησις του Ονόματος του Κυρίου βαθμηδόν ενοί ημάς μετ' Αυτού. Τούτο συμβαίνει εν μέρει εισέτι και όταν ο προσευχόμενος δεν κατανοή «Τις εστιν Ούτος» (Ματθ. 21,10) και δεν αισθάνηται εναργώς την εκπορευομένην εκ του Ονόματος αγιαστικήν δύναμιν. Πάσα περαιτέρω πρόοδος εν τούτοις συνδέεται απαραιτήτως μετά της συνεχώς εμβαθυνομένης επιγνώσεως της αμαρτωλότητος ημών, ήτις οδηγεί ημάς μέχρι απογνώσεως. Τότε μετ' αυξανομένης ενεργείας επικαλούμεθα το θαυμαστόν Όνομα:

«Ιησού, ο Σωτήρ, ελέησον με».

Η αγία παράδοσις, η πολυτιμότερα κληρονομία εις ημάς εξ Αυτού του Κυρίου δια μέσου των Αποστόλων και των Πατέρων της Εκκλησίας διδάσκει ημάς να είμεθα «πτωχοί τω πνεύματι», έχοντες συνείδησιν του ενυπάρχοντος [//180] εν ημίν θανάτου της αμαρτίας, εάν όντως επιθυμώμεν να ζώμεν εν αληθεία. «Εάν είπωμεν ότι αμαρτίαν ουκ έχομεν, εαυτούς πλανώμεν και η αλήθεια ουκ έστιν εν ημίν. Εάν ομολογώμεν τας αμαρτίας ημών, πιστός εστι και δίκαιος, ίνα αφή ημίν τας αμαρτίας και καθαρίση ημάς από πάσης αδικίας. Εάν είπωμεν ότι ουχ ημαρτήκαμεν, ψεύστην ποιούμεν Αυτόν, και ο λόγος Αυτού ουκ έστιν εν ημίν» (Α' Ιωάν. 1,8-10).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Θεός ημών, ελέησον με τον αμαρτωλόν».

Καθ' όν τρόπον οι άνθρωποι ζουν μετ' εντάσεως τας τυχόν θανατηφόρους ασθενείας, όπως επί παραδείγματι τον καρκίνον, ούτως –ενίστε δε και μετά μεγαλυτέρας φρίκης– ζουν τινες την εν αυτοίς παρουσίαν αμαρτωλών παθών, άτινα χωρίζουν από του Κυρίου. Ούτοι αληθώς επιγινώσκουν εαυτούς ως «χειρίστους πάντων»· βλέπουν ειλικρινώς εαυτούς εις το εξώτερον σκότος. Τότε συνάγεται εν αυτοίς η μεγίστη ενέργεια προσευχής μετανοίας. Αύτη δε δύναται να φθάση εις τοιούτον βαθμόν, ώστε ο νους αυτών παύει να λειτουργή και δεν δύναται να είπη ει μη:

«Ιησού σώσον με τον αμαρτωλόν».

Είναι σωτήριον δι' ημάς, εάν αυξάνη εντός ημών η αποστροφή προς την αμαρτίαν, ήτις μεταβάλλεται εις αυτομίσος. Αλλέως διατρέχομεν τον κίνδυνον να εξοικειωθώμεν μετά της αμαρτίας, ήτις είναι τοσούτον πολύπλευρος και

λεπτή, ώστε συνήθως δεν παρατηρούμεν την παρουσίαν αυτής εις όλας ημών τας ενεργείας τας εισέτι κατ' όψιν καλώς. Είναι δύσκολος, αλλά και θαυμαστός ο αγών της καταδύσεως του ηγεμονικού νου εις το αόρατον [//181] κέντρον της προσωπικότητος ημών δια της επικλήσεως του Ονόματος του Ιησού Χριστού, άνευ της πίστεως εις τον Οποίον ουδείς δύναται να διακρίνη τον εντός ημών ενεργούντα θανατηφόρον ιόν της αμαρτίας. Δια της τοιαύτης πάλης προς το εν ημίν ζων κακόν αποκαλύπτονται ουχί μόνον τα βάθη του ιδίου ημών είναι, αλλά και αι μυστηριώδεις άβυσσοι της ζωής όλου του κόσμου. Τότε το πνεύμα ημών αφίσταται των ψιλών και επιπολαίων καθ' ημέραν φαινομένων, και εν «φρίκη» δι' εαυτό αναγνωρίζει την αγίαν δύναμιν άλλης προσευχής, άλλου επιπέδου κράζον:

«Κύριε Ιησού, ο Σωτήρ μου, ελέησον, ελέησον με τον ελεεινόν».

Περί της προσευχής δια του Ονόματος του Ιησού Χριστού δυνάμεθα να εκφραζώμεθα χρησιμοποιούντες όρους της Γραφής και των Αγίων Πατέρων, και δη: Αύτη είναι «πυρ καταναλίσκον» τα πάθη (Εβρ. 12,29): είναι φως, φωτίζον τον νουν· απεργάζεται αυτόν διορατικόν και προορατικόν, ικανόν να βλέπη πάντα τα τελούμενα εντός ημών. Η προσευχή αύτη δύναται να χαρακτηρισθή δια των λόγων της προς Εβραίους επιστολής: «Ενεργής και τομωτέρα υπέρ πάσαν μάχαιραν δίστομον και διικνουμένη άχρι μερισμού ψυχής τε και πνεύματος, αρμών τε και μυελών, και κριτική ενθυμήσεων και εννοιών καρδιάς, και ουκ έστιν ουδέν εν τω βάθει του πνεύματος ημών αφανές ενώπιον αυτής, αλλά πάντα γυμνά και τετραχηλισμένα» εν τω φωτί αυτής (πρβλ. Εβρ. 4,12-13).

Η άσκησις της προσευχής ταύτης οδηγεί τον άνθρωπον εις συνάντησιν μετά πολλών δυνάμεων κεκρυμμένων εν τω «Κόσμω»: αύτη προκαλεί μέγαν πόλεμον προς τας κοσμικάς ταύτας δυνάμεις, κάλλιον ειπείν, «προς τους κοσμοκράτορας [//182] του σκότους του αιώνος τούτου, προς τα πνευματικά της πονηρίας εν τοις επουρανίοις» (Εφεσ. 6,12). Η νίκη εν τούτοις επέρχεται δια της «μέχρι αυτομίσους» μετανοίας (βλ. Λουκ. 14,26). Η εικών της μάχης ταύτης περιγράφεται εν τη Αποκαλύψει του Αγίου Ιωάννου: «Αυτοί ενίκησαν αυτόν (τον Διάβολον και Σατανάν, τον πλανώντα πάσαν την οικουμένην) δια το αίμα του Αρνίου και δια του λόγου της μαρτυρίας αυτών, και ουχ ηγάπησαν την ψυχήν αυτών άχρι θανάτου» (Αποκ. 12,11 και βλ. 12,9).

Η προσευχή, συνοδευομένη υπό φλογεράς μετανοίας, ανάγει το πνεύμα του ανθρώπου εις σφαίρας κειμένας πέραν των ορίων «της σοφίας των σοφών ... του αιώνος τούτου» (Α' Κορ. 1,19-20). Είναι φοβερόν να ομιλώμεν περί αυτής: Αύτη διαπερά ημάς δια μέσου των αβύσσων του εξωτέρου σκότους, του εν ημίν κεκρυμμένου, ενοί εν συνεχεία το πνεύμα ημών μετά του Πνεύματος του Θεού και δίδει να ζήσωμεν την αγίαν αιωνιότητα ήδη εντεύθεν. Ανά τους αιώνας οι Πατέρες εθαύμαζον το μεγαλείον της δωρεάς ταύτης προς τον πεπτωκότα κόσμον:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Μόνος Άγιος, ο Μόνος αληθινός Σωτήρ πάντων ανθρώπων, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Το κάλλος του κτιστού κόσμου ενθουσιάζει ημάς· ταυτοχρόνως το πνεύμα ημών ελκύεται μετά μεγαλυτέρας δυνάμεως προς το άφθαρτον κάλλος του

Ανάρχου Θείου Είναι. Ο Κύριος Ιησούς απεκάλυψεν εις ημάς μετά καταπληκτικής εναργείας το υπερκόσμιον Φως της Ουρανίου Βασιλείας. Η θεωρία της μεγαλοπρεπείας ταύτης ελευθεροί ημάς εκ των συνεπειών της Πτώσεως, και η χάρις του Αγίου Πνεύματος αποκαθιστά εν ημίν την πρωτόκτιστον [\[//183\]](#) εικόνα και ομοίωσιν του Θεού, ήτις εφανερώθη εν τη σαρκί ημών δια του Χριστού· και νυν η επίκλησις του Ονόματος Αυτού γίνεται η αδιάλειπτος ημών προσευχή:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Σωτήρ ημών, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Η προσευχή αυτή εν τη υψίστη αυτής μορφή ενοί ημάς πλήρως μετά του Χριστού. Κατά την ένωσιν ταύτην η ανθρωπίνη υπόστασις δεν εκμηδενίζεται, ούτε διαλύεται εν τω Θεώ Είναι ως σταγών ύδατος εν τω ωκεανώ. Η προσωπικότης του ανθρώπου είναι ακατάλυτος εν τη αιωνιότητι. «Εγώ Ειμι· Εγώ ειμι ... η αλήθεια και η ζωή. Εγώ ειμι το φως του κόσμου» (Ιωάν. 8,58· 14,6· 9,5). Το Είναι, η Αλήθεια, το Φως, δεν είναι αφηρημένοι έννοιαι, απρόσωποι ουσίαι – δεν είναι Τι, αλλά Τις. Εκεί όπου δεν υπάρχει προσωπική μορφή του είναι, εκεί ουδέν το ζων υπάρχει· εκεί δεν υπάρχει ούτε αγαθόν, ούτε πονηρόν· ούτε φως ούτε σκότος. Εκεί εν γένει ουδέν δύναται να υπάρξει: «Χωρίς Αυτού εγένετο ουδέ έν ο γέγονεν. Εν Αυτώ ζωή ήν» (Ιωάν. 1,3-4).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Όταν η επίκλησις του Ονόματος του Ιησού συνοδεύηται μετά της παρουσίας του Ακτίστου Φωτός, τότε κατά τρόπον ιδιαιτέρως εναργή αποκαλύπτεται εις ημάς το νόημα του Ονόματος τούτου· τότε καθίσταται δυνατή η πείρα «της Βασιλείας του Θεού εληλυθυίας εν δυνάμει», και το πνεύμα του προσευχομένου συλλαμβάνει την φωνήν του Πατρός: «Ούτος εστιν ο Υιός Μου ο αγαπητός· Αυτού ακούετε» (Μαρκ. 9,7). Ημείς δε προσευχόμεθα:

[\[//184\]](#) «Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Πατρός Μονογενές, ελέησον και σώσον ημάς».

Ο Χριστός εφάνερωσεν εν Εαυτώ τον Πατέρα: «Ο εωρακώς Εμέ εώρακε τον Πατέρα» (Ιωάν. 14,9). Νυν ημείς γνωρίζομεν τον Πατέρα εν τω μέτρω εκείνω, εν τω οποίω εγνωρίσαμεν τον Υιόν: «Εγώ και ο Πατήρ έν εσμεν» (Ιωάν. 10,30). Ούτως, ο Υιός δεικνύει τον Πατέρα και ο Πατήρ μαρτυρεί περί του Υιού· και ημείς προσευχόμεθα:

«Υιέ Θεού, Μονογενές, ελέησον και σώσον ημάς και τον κόσμον Σου».

«Πάντα Μοι παρεδόθη υπό του Πατρός Μου· και ουδείς επιγινώσκει τον Υιόν ει μη ο Πατήρ, ουδέ τον Πατέρα τις επιγινώσκει ει μη ο Υιός και ώ εάν βούληται ο Υιός αποκαλύψαι» (Ματθ. 11,27). Τον Υιόν δε γνωρίζομεν καθ' ό μέτρον διαμένομεν εν τω πνεύματι των εντολών Αυτού. Άνευ Αυτού είμεθα ανίσχυροι να αναχθώμεν μέχρι του εντεταλμένου εις ημάς ύψους, καθ' όσον εν ταις εντολαίς αποκαλύπτεται η ζωή του Ιδίου του Θεού. Όθεν και η κραυγή ημών προς Αυτόν:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Συνάναρχε Υιέ του Πατρός, ελέησον με· ελθέ και σκήνωσον εν εμοί μετά του Πατρός και του Πνεύματος του Αγίου κατά την εντολήν Σου (βλ. Ιωάν. 14,23) ... Κύριε Ιησού, ελέησον με τον αμαρτωλόν».

Εν τη Παλαιά Διαθήκη το Όνομα του Πατρός ήτο γνωστόν, αλλ' Ούτος εθεωρείτο εν τω γνόφω του ακαταλήπτου. Ο Χριστός όμως εφανέρωσεν εις ημάς εν Εαυτώ τον Πατέρα κατά τρόπον άκρως συγκεκριμένον. Απεκάλυψε την αληθή διάστασιν παντός ό,τι εδόθη προ Αυτού [\[//185\]](#) δια του Μωυσέως και των Προφητών. «Εγώ εν τω Πατρί και ο Πατήρ εν Εμοί» (Ιωάν. 14,11). «Εγώ και ο Πατήρ έν εσμεν» (Ιωάν. 10,30). «Εγνώρισα αυτοίς το Όνομα Σου και γνωρίσω (εις τέλος), ίνα η αγάπη ήν ηγάπησας Με εν αυτοίς ή, καγώ εν αυτοίς» (Ιωάν. 17,26). Η γνώσις του Ονόματος του Πατρός είναι γνώσις και της πατρικής Αυτού προς ημάς αγάπης. Επικαλούμενοι το Όνομα του Ιησού εισαγόμεθα εις τον χώρον της Θείας Ζωής, και ο Πατήρ και ο Υιός και το Πνεύμα το Άγιον δίδονται εις ημάς εν τω Ονόματι του Ιησού:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Η επίκλησις του Ονόματος του Ιησού μετά της πλήρους κατά το δυνατόν επιγνώσεως εκείνου, όπερ φέρει εν εαυτώ, σημαίνει την ήδη υπαρξιακήν ενότητα μετά του Θεού της Αγίας Τριάδος. Ο Θεός Ούτος απεκαλύφθη εις ημάς εν τη νέα Αυτού σχέσει προς τον άνθρωπον: ουχί πλέον ως Δημιουργός, αλλ' ως Σωτήρ του κόσμου· ως Φως Αληθείας και αληθούς αιωνιότητος:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Προαιωνίου Πατρός, ελέησον ημάς».

Η θεολογία του Ονόματος και η θεολογία της εικόνας έχουν κοινά χαρακτηριστικά. Ατενίζοντες εις την εικόνα του Χριστού αναγόμεθα πνεύματι εις προσωπικήν κοινωνίαν μετ' Αυτού. Ομολογούμεν την εν σαρκί επιφάνειαν Αυτού: Ούτος είναι και Θεός και άνθρωπος· πανάρτιος άνθρωπος και τελεία ομοίωσις Θεού. Πορευόμεθα πέραν των χρωμάτων και γραμμών εις τον νοερόν πνευματικόν κόσμον. Ούτως εν τη επικλήσει του Ονόματος δεν περιοριζόμεθα εις την ακουστικήν μορφήν των λέξεων [\[//186\]](#) (εις το σημαίνον), αλλά ζώμεν το Σημαινόμενον. Το σημαίνον δύναται να αλλάση από γλώσσης εις γλώσσαν, αλλά το Σημαινόμενον, το εν τω Ονόματι υποδηλούμενον, μένει αναλλοίωτον.

«Κύριε Ιησού Χριστέ, σώσον ημάς».

Η δια των χειλέων μόνον επίκλησις του Ονόματος του Θεού δεν είναι επαρκής. «Ου πας ο λέγων Μοι, Κύριε Κύριε, εισελεύσεται εις την Βασιλείαν των ουρανών, αλλ' ο ποιών το θέλημα του Πατρός Μου του εν ουρανοίς. Πολλοί ερούσι Μοι εν εκείνη τη ημέρα· Κύριε Κύριε, ου τω Σω Ονόματι προεφητεύσαμεν, και τω Σω Ονόματι δαιμόνια εξεβάλομεν, και τω Σω Ονόματι δυνάμεις πολλάς εποιήσαμεν; Και τότε ομολογήσω αυτοίς ότι ουδέποτε έγνων υμάς· αποχωρείτε απ' Εμού οι εργαζόμενοι την ανομίαν» (Ματθ. 7,21-23). Δεν είναι εύκολον να ακούωμεν τους λόγους τούτους: Είναι φοβερά η κρίσις του Θεού!

«Κύριε Ιησού, ελέησον και σώσον με τον αμαρτωλόν».

Συνειδητοποιούντες την εντεταλμένην δια του Χριστού υιοθεσίαν, ας δοξάσωμεν τον Κτίσαντα ημάς. Επικαλούμενοι το Όνομα του Ιησού Χριστού, ας

επιτρέψωμεν αυτό να ηχήση εντός ημών μετά των ιδιαζόντων εις αυτό δυνάμεως και μεγαλείου· ας συντρίψη τούτο τας ρίζας της αμαρτίας, αίτινες ζουν εν ημίν· ας ανάψη την φλόγα της αγάπης Αυτού εις τας απολιθωθείσας καρδίας ημών· ας δώση εις ημάς φως και σύνεσιν· ας ποιήση ημάς κοινωνούς της δόξης Αυτού· ας ενοικήση εν ημίν δια του Ονόματος τούτου η ειρήνη Αυτού, η πάντα νουν υπερέχουσα (βλ. Ιωάν. 14,27· Φιλ. 4,7). Μετά παρέλευσιν πολλών ετών προσευχής δια του Ονόματος τούτου, είθε να [\[//187\]](#) χαρίση εις ημάς ο Θεός να γνωρίσωμεν το πλήρωμα της περιεχομένης εν αυτώ αποκαλύψεως: «Θαυμαστός Σύμβουλος· Θεός ισχυρός· Πατήρ του μέλλοντος αιώνος· Αρχών ειρήνης· Θεός Σαβαώθ» (βλ. Ησ. 9,6· 8,18· Πράξ. 4,12).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Οφείλομεν να επικαλώμεθα το Όνομα του Θεού εν ταπεινώσει. Ιδού, ο Χριστός, ο Δεσπότης του κόσμου, σαρκωθείς, ως άνθρωπος εταπείνωσεν Εαυτόν μέχρι του σταυρικού θανάτου. Και ως εκ τούτου υπερυψώθη το Όνομα Αυτού υπέρ παν όνομα, ονομαζόμενον ουχί μόνον εν τω αιώνι τούτω, αλλά και εν τω μέλλοντι: Ο Πατήρ «εκάθισεν (Αυτόν) εν δεξιά Αυτού εν τοις επουρανίοις ... Αυτόν έδωκε κεφαλήν υπέρ πάντα τη Εκκλησία, ήτις εστί το σώμα Αυτού, το πλήρωμα του τα πάντα εν πάσι πληρουμένου» (Εφεσ. 1,20-23).

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Θεός ημών, ελέησον ημάς και την Εκκλησίαν Σου, και τον κόσμον Σου, πρεσβείαις της Θεοτόκου, των Αγίων Αποστόλων και πάντων των απ' αιώνος Αγίων Σου».

Η οδός των Πατέρων ημών απαιτεί ισχυράν πίστιν και μεγάλην υπομονήν, ενώ οι σύγχρονοι ημών άνθρωποι αποπειρώνται να αποκτήσουν πάντα τα πνευματικά χαρίσματα, και αυτήν εισέτι την άμεσον θεωρίαν του Απολύτου Θεού, βεβιασμένως και αυτομάτως. Συχνάκις μεταξύ αυτών συναντώμεν την τάσιν του παραλληλισμού της δια του Ονόματος του Ιησού προσευχής προς την γιόγκα ή τον «υπερβατικόν διαλογισμόν» και τα όμοια τούτοις. Θεωρώ αναγκαίον να υποδείξω το επικίνδυνον της πλάνης [\[//188\]](#) ταύτης: κίνδυνον να θεωρήσωμεν την προσευχήν ως το απλούν και εύκολον «τεχνητόν» μέσον, όπερ οδηγεί εις την άμεσον ένωσιν μετά του Θεού. Κρίνω απαραίτητον να υπογραμμίσω κατηγορηματικώς την ριζικήν διαφοράν, ήτις υφίσταται μεταξύ της ευχής του Ιησού και όλων των άλλων ασκητικών θεωριών. Πλανώνται όσοι αγωνίζονται νοερώς να απεκδυθούν παντός παρερχομένου, συμβατικού, ίνα ούτως υπερπηδήσουν άόρατον τι κατώφλιον και συνειδητοποιήσουν το άναρχον αυτών, την «ταυτότητα» αυτών μετά της Πηγής παντός υπαρκτού· ίνα επιστρέψουν προς το ανώνυμον υπερπροσωπικόν Απόλυτον και ανακραθούν μετ' Αυτού· ίνα διαλύσουν εν τω ωκεανώ του υπερνοητού και αυτήν την προσωπικότητα αυτών, αναμιγνύοντες αυτήν μετά της ατομικοποιημένης μορφής της φυσικής υπάρξεως (Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΟΥ ΤΩΡΑ). Ασκητικάί προσπάθειαι του είδους αυτού (γιόγκα) έδωκαν εις τινας την ικανότητα να υψωθούν μέχρι της μεταλογικής θεωρίας του είναι· να γευθούν μυστικόν τινα τρόπον, να γνωρίσουν την κατάστασιν της σιγής του νοός μετά την έξοδον τούτου πέραν των ορίων του χρόνου και του χώρου. Εις παρομοίας εμπειρίας ο άνθρωπος δύναται να

αισθανθή την ανάπαυσιν της απεκδύσεως εκ των απαύστως εναλλασσομένων φαινομένων του ορατού κόσμου· να ανακαλύψη εν αυτώ την ελευθερίαν του πνεύματος και να θεωρήση το νοερόν κάλλος.

Η τελική ανάπτυξις τοιαύτης απροσώπου ασκητικής ωδήγησε πολλούς να νομίσουν ότι η Θεία αρχή ευρίσκεται εν αυτή ταύτη τη φύσει του ανθρώπου, εν τη τάσει αυτού προς αυτοθέωσιν –ήτις κείται εν τη βάσει της μεγάλης Πτώσεως–, εν τη διακρίσει εν εαυτοίς «απολυτότητας» τινος, ήτις δεν είναι κατ’ ουσίαν άλλο τι ει μη η αντανάκλασις της Θείας Απολυτότητας εις τα κατ’ εικόνα κτίσματα, εν τη αισθήσει έλξεως προς επιστροφήν εις την [//189] κατάστασιν εκείνην της ησυχίας, εν τη οποία ο άνθρωπος ευρίσκετο τρόπον τινά προ της εμφανίσεως αυτού εις τον κόσμον τούτον. Εν πάση περιπτώσει μετά την πείραν της απεκδύσεως δύναται να αναφυή εν τω νοϊ το είδος τούτο της νοεράς πλάνης. Επί του προκειμένου, δεν προτίθεμαι να απαριθμήσω όλας τας πλάνας των νοερών θεωριών, αλλά θα είπω εξ ιδίας πείρας ότι ο Αληθής, ο Ζων Θεός τουτέστιν ο όντως Ων, ουδόλως ευρίσκεται εν αυταίς. Τούτο είναι η φυσική τάσις του ανθρωπίνου πνεύματος εις τας πλέον εξηυγενισμένας κινήσεις αυτού προς το απόλυτον. Όλαι αι θεωρίαι, αίτινες επιτυγχάνονται δια της οδού ταύτης είναι αυτοθεωρία, ουχί όμως θεωρία Θεού. Εις τας καταστάσεις αυτάς ανακαλύπτομεν μόνον το κτιστόν κάλλος, και ουχί το Πρωταρχικόν Είναί. Και εν παντί τούτω δεν υπάρχει σωτηρία εις τον άνθρωπον.

Η αυθεντική απολύτρωσις αρχίζει όταν δεχθώμεν πλήρως και αναμφιβόλως την Αποκάλυψιν: «Εγώ ειμι ο Ων» ... «Εγώ ειμι το Α και το Ω, ο Πρώτος και ο Έσχατος» (Αποκ. 1,10). Ο Θεός είναι το Προσωπικόν Απόλυτον, η ομοούσιος και αδιαίρετος Τριάς: Επί της Αποκαλύψεως ταύτης οικοδομείται άπασα η χριστιανική ημών ζωή. Ούτος ο Θεός εκάλεσεν ημάς εκ του μη όντος εις την ζωήν ταύτην. Η γνώσις του Ζώντος τούτου Θεού και η διείδυσις εις το μυστήριον της δημιουργίας Αυτού ελευθεροί ημάς από του σκότους των ιδίων ημών (εκ των κάτω πορευομένων) ιδεών περί του Απολύτου· σώζει ημάς εκ της ολεθρίου, καίτοι ασυνειδήτου, τάσεως όπως απορρίψωμεν παν είδος υπάρξεως. Εκτίσθημεν, ίνα γίνωμεν κοινωνοί του Θείου Είναί, του όντως Όντος. Ο Χριστός υπέδειξεν εις ημάς την θαυμαστήν ταύτην οδόν: «Στενή η πύλη και τεθλιμμένη η οδός η απάγουσα εις την ζωήν» (Ματθ. 7,14). Κατανοούντες τα βάθη της σοφίας του Δημιουργού [//190] αποδεχόμεθα τα παθήματα δια των οποίων αποκτάται η Θεία αιωνιότης. Όταν δε επισκιάση ημάς το Φως Αυτού, τότε συνενούμεν εν ημίν την θεωρίαν των δύο άκρων της αβύσσου: του σκότους του άδου αφ’ ενός, και του θριάμβου της νίκης αφ’ ετέρου. Εισαγόμεθα οντολογικώς εις τον χώρον της ακτίστου Θείας Ζωής. Και ο άδης παύει να εξουσιάζη ημών. Δίδεται εις ημάς η χάρις να ζήσωμεν την κατάστασιν του Σαρκωθέντος Λόγου-Χριστού, του καταβάντος εις τον άδην ως Νικητού. Τότε ημείς, τη δυνάμει της αγάπης Αυτού περιπτυσσόμεθα άπασαν την κτίσιν εν προσευχή:

«Ιησού, Παντοκράτορ Αγαθέ, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Η Αποκάλυψις του Προσωπικού Θεού προσδίδει εις πάντα θαυμαστόν χαρακτήρα. Το είναι δεν αποτελεί προκαθορισμένην τινά κοσμικήν διαδικασίαν, αλλά το Φως της απεριγράπτου αγάπης των Θείων και των κτιστών προσώπων.

Είναι η ελευθέρα κίνησις των προσωπικών πνευμάτων, ήτις πληρούται συνετῆς επιγνώσεως παντός υπαρκτού και αυτοσυνειδησίας. Εκτός τούτων εις ουδέν υπάρχει νόημα, αλλά μόνον θάνατος. Η προσευχή μετά του Θείου Προσώπου, τουτέστι λαμβάνει απόλυτον χαρακτήρα. Αύτη δε εκφράζεται δια της προσευχής ημών προς τον Λόγον του Πατρός:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Συνάναρχε Λόγε του Ανάρχου Πατρός Σου, ελέησον ημάς, σκήνωσον εν ημίν, σώσον ημάς και τον κόσμον Σου».

Η αρχή της συλλήψεως του σοφού υπέρ ημών σχεδίου του Δημιουργού και Θεού ημών διεγείρει την αγάπην [\[//191\]](#) ημών προς Αυτόν, και ημείς προσευχόμενοι αισθανόμεθα νέαν έμπνευσιν. Η θεωρία της Θείας Σοφίας εν τω κάλλει του κόσμου ελκύει το πνεύμα ημών προς νέαν ανάβασιν, ήτις ήδη αποσπά ημάς από παντός κτιστού. Η απόσπασις αύτη δεν είναι φιλοσοφικός τις μετεωρισμός εις την σφαίραν των καθαρών ιδεών –όσον και αν φαίνωνται αύται ελκυστικάί– ούτε καλλιτεχνική ή ποιητική δημιουργία, αλλ' αρπαγή όλου του είναι ημών υπό ενεργείας ζωής, αγνώστου μέχρι τότε. Η μελέτη του Ευαγγελίου οδηγεί εις την ανύψωσιν του πνεύματος ημών υπεράνω παντός κτιστού, εν τω οποίω αρχίζομεν να διακρίνωμεν την Πράξιν της Θείας Αυτοαποκαλύψεως. Τούτο είναι η εισαγωγή εις την χάριν της θεολογίας, ουχί ως ανθρώπινης επιστήμης, αλλ' ως καταστάσεως Θεοκοινωνίας. Δεν θέτομεν τον λόγον του Κυρίου υπό την κρίσιν του χαμερπούς ημών λογικού, αλλά κρίνομεν εαυτούς εν τω φωτί της δοθείσης γνώσεως. Εις την μετά ταύτα φυσικήν ημών ορμήν όπως καταστήσωμεν τον ευαγγελικόν λόγον περιεχόμενον όλου του είναι ημών, ελευθερούμεθα από της εξουσίας των παθών εφ' ημών, και δια της δυνάμεως του Θεού-Ιησού νικώμεν το κοσμικόν κακόν, όπερ εμφωλεύει εντός ημών. Γνωρίζομεν αληθώς ότι Ούτος ο Ιησούς, είναι ο μόνος κυρίως ειπείν Σωτήρ-Θεός, και η χριστιανική προσευχή τελείται δια της απαύστου επικλήσεως του Ονόματος Αυτού:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού και Θεέ, ελέησον ημάς και τον κόσμον Σου».

Το μέγα ερώτημα, όπερ τίθεται ως τραγικόν πρόβλημα δι' όλην την ανθρωπότητα, είναι το εξής: Πού ευρίσκεται το αληθινόν Είναι και που η αυταπάτη της πεπτωκυίας ημών φαντασίας; Πού αληθώς υπάρχει η ζώσα αιωνιότης, [\[//192\]](#) και πού η απατηλή έλξις του πνεύματος ημών προς τας ιδέας τας οποίας δυνάμεθα να συλλάβωμεν δια του νοός; Είναι άρα γε η αρχή του προσώπου-υποστάσεως περιοριστική καθ' εαυτήν, επομένως δε αναξία του Θεού και ανάρμοστος προς Αυτόν, ή είναι όντως η εικόν του Ζώντος Απολύτου, Εγώ ειμι ο Ων; Εκ της μιάς ή της άλλης θέσεως ημών εξαρτάται άπαν το μέλλον ημών. Εάν μείνωμεν εις την σκέψιν ότι η αρχή του προσώπου καθ' εαυτήν είναι περιοριστική, τότε θα πράξωμεν εν τω ασκητικώ ημών αγώνι το παν, όπως υπερβώμεν εν ημίν την αρχήν ταύτην. Και αντιθέτως: Εάν αποδεχθώμεν αυτήν ως την μόνην δυνατήν εικόνα του Απολύτου Είναι, τότε μετ' ενθουσιασμού εκ της εν ημίν εκχεομένης δυνάμεως θα προσευχώμεθα: «Πάτερ ημών ο εν τοις ουρανοίς ...» ή «Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Υιός του Πατρός, ελέησον ημάς, θεράπευσον ημάς από παντός ίχνους της φονευούσης ημάς αμαρτίας και

ποιήσον ημάς μετόχους της ζωής Σου». Εάν η υπεσχημένη εις ημάς εν Χριστώ δια της Αναστάσεως αθανασία είναι προσωπική, τότε ουδόλως «θέλομεν εκδύσασθαι, ἀλλ' επενδύσασθαι, ἵνα καταποθῇ το θνητόν υπό της ζωής. Ο δε κατεργασάμενος ημάς εις αυτό τούτο Θεός, ο και δους ἡμῖν τον αρραβώνα του Πνεύματος» (Β' Κορ. 5,4-5).

«Χριστέ Ιησού, ο αναστάς εκ των νεκρών, ἐλέησον ημάς».

«Εάν γαρ μη πιστεύσητε ὅτι Εγώ εἰμι (ο αποκαλυφθείς εις τον Μωϋσῆν ἐπὶ του Σινά), αποθανείσθε εν ταις αμαρτίαις ἡμῶν» (Ιωάν. 8,28). «Αβραάμ ... ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ την ἡμέραν την Εμήν, και εἶδε και ἐχάρη» (Ιωάν. 8,56). «ὥφθην προς Αβραάμ και Ισαάκ και Ιακώβ (μετά του ονόματος Θεός Παντοκράτωρ) και το Ὄνομά Μου [//193] Κύριος (Γιάχβε) ουκ ἐδήλωσα αυτοίς» (Εξ. 6,3· βλ. Πράξ. 7,2). «Εἰ γαρ ἐπιστεύσατε Μωυσεί, ἐπιστεύσατε αν Εμοί· περὶ γαρ Εμού ἐκεῖνος ἐγραψεν» (Ιωάν. 5,46). «Και ἀρξάμενος ἀπὸ Μωυσέως και ἀπὸ πάντων των προφητῶν διηρμήνευεν αυτοίς εν πάσαις ταις γραφαῖς τα περὶ Εαυτοῦ» (Λουκ. 24,27). Εν τῷ πνευματικῷ ἡμῶν θανάτῳ ἀπωλέσαμεν την αἴσθησιν της αμαρτίας, και νυν ἀνευ του Χριστοῦ και της χάριτος του Αγίου Πνεύματος δεν δυνάμεθα να ἴδωμεν αὐτὴν εν ἡμῖν. Ἡ δε αμαρτία κατὰ την ουσίαν αὐτῆς εἶναι πάντοτε ἐγκλημα κατὰ της ἀγάπης του Θεοῦ. Το ἐγκλημα τούτο εἶναι δυνατόν ουχὶ ἄλλως εἰ μη εἰάν ο Εγώ Εἰμι, τουτέστιν ο ἀπόλυτος Θεός, εἶναι Προσωπικός και αἰ μετ' Αὐτοῦ σχέσεις ἡμῶν βαθέως προσωπικαί. Δεν ὑπάρχει ἄλλη πίστις ἢ ἄλλη θρησκεία ὅπου το μυστήριον της αμαρτίας θα ἀπεκαλύπτετο δια τοιούτου τρόπου. Ἰδού πῶς ο Ἅγιος Εφραίμ ο Σύρος, πλήρης Πνεύματος Αγίου, προσηύχετο: «Δώρησαι μοι του ὁρᾶν τα ἐμὰ πταίσματα»· και ὅλοι οἱ Πατέρες συνεφώνουν ὅτι ἡ ὁρασις της αμαρτίας ἡμῶν εἶναι τι μείζον της ὁράσεως Ἀγγέλων. Επομένως, διακρίνοντες το ἀπ' αἰῶνος κεκρυμμένον, εν κατανύξει καρδίας κρᾶζομεν:

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ἐλέησον με τον αμαρτωλόν, σῶσον με τον πεπτωκότα».

«Μέγα εστι το της ευσεβείας μυστήριον· Θεός ἐφανερώθη εν σαρκί, ἐδικαιώθη εν Πνεύματι, ὥφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη εν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη εν κόσμῳ, ἀνελήφθη εν δόξῃ» (Α' Τιμ. 3,16). Πάντες ἡμεῖς εἴμεθα ἀπόγονοι του Ἀδάμ, του πεπτωκότος δια της εωσφορικής πτώσεως. Ἡ ἰδέα της θεώσεως εἶναι ἐμφυτος εις τον κατ' εἰκόνα Θεοῦ κτισθέντα ἄνθρωπον, το πρόβλημα ὅμως εἶναι, πῶς ἐπιτυγχάνεται αὕτη. Εάν εἴμεθα κτίσματα και ουχὶ το Πρῶτον [//194] και Ἀυθύπαρκτον Ὄν, τότε εἶναι ἀφροσύνη να υποθέσωμεν ὅτι δυνάμεθα να γίνωμεν ἴσοι προς τον Θεόν, ἀντιπαρερχόμενοι Αὐτόν.

Θεμέλιον της ζωῆς ἡμῶν ἀποτελεῖ ἡ «εν σαρκί φανέρωσις του Θεοῦ». Εάν ἡ προσδοκία της θεώσεως εἶναι ἀναφαίρετος ἀφ' ἡμῶν, τότε ἡ οδός προς αὐτὴν συνίσταται εις την πρόσληψιν της ζωῆς του Θεοῦ, Ὅστις ἐφάνερωσεν Εαυτόν εις ημάς εν τη ἡμετέρα μορφῇ ὑπάρξεως· ὄντως οφείλομεν να ἀφομοιώσωμεν τον λόγον Αὐτοῦ, το Πνεῦμα Αὐτοῦ· να ὁμοιωθώμεν προς Αὐτόν εις πάσας τας ἐκδηλώσεις ἡμῶν. Και ὅσον πληρεστέρα εἶναι ἡ ὁμοίωσις ἡμῶν προς Αὐτόν εν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τοσούτον πληρεστέρα και τελειότερα θα εἶναι ἡ θέωσις ἡμῶν. Και πάλιν ο Ἀπόστολος Παῦλος λέγει: «Ο κολλώμενος (δια της προσευχῆς και της

θείας μεταλήψεως) τω Κυρίῳ ἐν πνεύμα ἐστι» (Α΄ Κορ. 6,17)· ὅθεν και προσευχόμεθα:

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, Μόνος Σὺ εἶ ἡ ἐλπίς ἡμῶν· μετὰ Σοῦ και δια Σοῦ ὁδήγησον ἡμᾶς πρὸς τὸν Πατέρα ... ἐλέησον με τὸν ἁμαρτωλόν».

Τούτο εἶναι τὸ νόημα τῆς ευαγγελικῆς κλήσεως: τὸ ζῆν αἰωνίως ἐν τοῖς κόλποις τῆς Ἀγίας Τριάδος. Ἀλλ’ «ἡ Βασιλεία (Αυτῆς) ... βιάζεται, και βιασταὶ ἀρπάζουσιν αὐτήν» (Ματθ. 11,12). Εἶναι ἀπαραίτητος ἡ βία, διότι εἶναι «στενὴ ἡ πύλη και τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, και ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὐρίσκοντες αὐτήν» (Ματθ. 7,14). Και ὅταν ἡμεῖς οἱ χριστιανοὶ δὲν συγκατατιθέμεθα νὰ συμπορευθώμεν μετ’ ἐκείνων οἵτινες «οὐχ εὐρίσκουσιν αὐτήν», διότι δὲν θέλουν, τότε ἀναφύονται συγκρούσεις. Γινόμεθα ἀνεπιθύμητοι ὑπὸ τῶν υἱῶν τοῦ κόσμου τούτου – τοιούτος εἶναι ὁ κλήρος τῶν ἀγαπώντων τὸν Χριστόν. [//195] Ὅταν ὁ Κύριος εἶναι μεθ’ ἡμῶν, πάντα τὰ παθήματα τῆς ζωῆς δὲν φαίνονται φοβερά, διότι μετ’ Αὐτοῦ «μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωὴν» (Α΄ Ἰωάν. 3,14). Εἶναι ἐν τούτοις ἀναπόφευκτοὶ αἱ ὥραι και αἱ περιόδοι εἰσέτι τῆς Θεοεγκαταλείψεως: «Θεέ Μου, Θεέ Μου, ἰνατί Με εγκατέλιπες;» (Ματθ. 27,46). Εἴαν ὁμως πλέον τούτου ὑπομένωμεν και τὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἀποστροφὴν, ἡ ἀπόγνωσις ἡμῶν δύναται νὰ λάβῃ λίαν βαθεῖαν μορφὴν, και ἡμεῖς επικαλούμεθα Αὐτόν, Ὅστις, «πειρασθεῖς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθήσαι» (Εβρ. 2,18):

«Κύριε Ἰησοῦ, σῶσον με τὸν καταποντιζόμενον, ὡς ἔσωσας τὸν Πέτρον».

Ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς προσευχῆς ἕκαστος πορεύεται μέχρι τοῦ ἐφικτοῦ εἰς αὐτόν μέτρου. Δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ εὕρωμεν μόνοι τὰ ὅρια τῶν δυνάμεων αὐτῶν. Οἱ φερόμενοι Πνεύματι Ἀγίῳ οὐδέποτε παύουν νὰ μέμφωνται εαυτούς ὡς ἀναξίους τοῦ Θεοῦ. Εἰς στιγμὰς δὲ βαρεῖας ἀπογνώσεως ἀποχωροῦν πρὸς καιρὸν ἀπὸ τοῦ χείλους τῆς ἀβύσσου, ὅπου ἴστανται ἐν πνεύματι, ἵνα δώσουν ἀναψυχὴν εἰς τὸν ψυχισμόν και εἰς τὸ σῶμα αὐτῶν, και ἐν συνεχείᾳ ἐπιστρέφουν ἐκ νέου ἐπάνω τῆς ἀβύσσου. Ἀλλ’ εἴτε ἡσυχάζει τις εἴτε ἀναπαύεται, ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας μένει πάντοτε πληγὴ τις ἥτις δὲν ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἀσκητὴν νὰ παραδοθῇ εἰς υπερήφανον περὶ εαυτοῦ λογισμόν. Ἡ ἀσκητικὴ ταπείνωσις ριζοῦται συνεχῶς ἐν τῇ ψυχῇ και ἀποβαίνει τρόπον τινὰ φύσις αὐτοῦ. Θλίψεις και ἀσθένειαι συνοδεύουν ἡμᾶς κατὰ τὴν ἐπίγειον ἡμῶν πορείαν. Ἄνευ τούτων οὐδεὶς ἐκ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀδάμ δύναται νὰ σταθῇ ἐν ταπεινώσει. Οἱ ὑπομένοντες ὁμως εἰς τέλος ἀξιούνται τῆς «τοῦ Χριστοῦ ταπεινώσεως» (βλ. Ματθ. 11,29), περὶ τῆς ὁποίας ὁ Ἅγιος Σιλουανὸς λέγει ὅτι εἶναι «ἀπερίγραπτος», [//196] διότι ἀνήκει εἰς ἄλλο, ἀνώτερον ἐπίπεδον τοῦ εἶναι. Ἡ ἀπόκτησις τοῦ δώρου τούτου εἶναι δυνατὴ δια τῆς συνεχούς μνήμης τοῦ Χριστοῦ και τῆς προσευχῆς πρὸς Αὐτόν:

«Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Μέγας και Ἅγιος Θεός, Σὺ Αὐτός δίδαξον με τὴν ταπείνωσιν Σοῦ ... δέομαι Σοῦ, ἐλέησον με τὸν ἁμαρτωλόν».

Οὕτω μόνον δια τοῦ πυρός τῆς μετανοίας ἀναπλάττεται ἡ φύσις ἡμῶν· δια τῆς μετὰ δακρύων προσευχῆς ἐξαλείφονται ἐν ἡμῖν αἱ ρίζαι τῶν παθῶν· δια τῆς επικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἰησοῦ καθαίρεται, ἀναγεννᾶται και ἀγιάζεται ἡ

φύσις ημών: «Υμείς καθαροί εστε δια τον λόγον όν λελάληκα υμίν. Μείνατε εν Εμοί ...» (Ιωάν. 15,3-4). Τίνι τρόπω να παραμείνωμεν εν Αυτώ; Εδόθη εις υμάς το Όνομά Μου, και εν τω Ονόματί Μου ο Πατήρ θα δώση εις υμάς πάντα όσα ζητήσητε: «... ό,τι αν αιτήσητε τον Πατέρα εν τω Ονόματί Μου, δω υμίν» (Ιωάν. 15,16):

«Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Μόνος εν αληθεία αναμάρτητος, ελέησον με τον αμαρτωλόν».

Οι Πατέρες ημών διδάσκουν να προσευχώμεθα δια του Ονόματος του Ιησού μη μεταβάλλοντες συχνάκις τον τύπον της προσευχής. Τούτο όμως είναι, από καιρού εις καιρόν, απαραίτητον δια την ανανέωσιν της προσοχής, και εισέτι δια την ανανέωσιν της προσευχής, όταν ο νους μεταβαίνει εις θεολογικά θεωρίας ή πλατύνηται η καρδιά, όπως περιλάβη τον κόσμον όλον. Ούτω δια του Ονόματος του Χριστού Ιησού δυνάμεθα να καλύψωμεν παν εσωτερικόν και εξωτερικόν γεγονός. Κατ' αυτόν τον τρόπον η θαυμαστή αύτη προσευχή περιπτύσσεται το παν, γίνεται παγκόσμιος.

[//197]

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

[//198] [//199]

Α΄ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ

Εκουσίως εβυθιζόμην εις τα βάθη του σκότους. Το κίνητρον όπερ παρεκίνηει εμέ εις την προσπάθειαν να απεκδυθώ την δοθείσαν εις ημάς μορφήν «υπάρξεως» –πλήρη αναποφεύκτων παθημάτων–, υπήρξεν η αναζήτησις του ασαλεύτου είναι. Κατά την καλλιτεχνικήν μου εργασίαν εις στιγμήν κατά την οποίαν εφαιnéτο εις εμέ ότι συνελάμβανον το θαύμα του κάλλους, επεθύμουν να διατάξω την «στιγμήν» εκείνην όπως μη παρέλθῃ. Ουδέν όμως παρέμενε σταθερόν: Τα πάντα έφερον την σφραγίδα της φθοράς. Και η πληγή εφηπλούτο επί της ψυχής.

Τι ακριβώς όμως κατέθλιβεν εμέ; Υπήρχε στοιχείον τι αποστροφής προς το παράλογον παντός ό,τι είναι καταδικασμένον εις όλεθρον· ο θάνατος ενέπνεεν εις εμέ φόβον και απέχθειαν: Δεν είναι ούτος η λύσις του προβλήματος· εν αυτώ ησθανόμην την άρνησιν παντός υπαρκτού. Κατενόουν εν πνεύματι το αναπόφευκτον τέλος «της γης και των εν αυτή έργων» (πρβλ. Β΄ Πέτρ. 3,10)· ουδαμού εφαιnéτο σωτηρία· το παν κατεποντίζετο εις την άβυσσον του αιωνίου σκότους.

Η δίψα του αμεταθέτου Είναι εβασάνιζεν εμέ. Εις τα μύχια της καρδιάς μου έζη η πίστις εις τι άλλο είναι, ελεύθερον της νόσου της ακαταπαύστου γενέσεως και εν συνεχεία της αναποφεύκτου διαλύσεως. Εφερόμην προς [//200] αυτό δια της αρνητικής οδού: της απεκδύσεως της γηϊνης μορφής ζωής και της νοεράς καταδύσεως εις την ιδέαν του «Καθαρού είναι». Κατανοήσας εσφαλμένως το Ευαγγέλιον προέβην κατ΄ εκείνον τον καιρόν εις ασύνετον εκλογήν η ουσία της οποίας συνίστατο εις την επιστροφήν εις το μη όν, εκ του οποίου η βουλή του Αγίου Πατρός εκάλεσε πάντας ημάς. Δεν αντελήφθην ταχέως την πλάνην μου.

Το πνεύμα μου διέμενεν εις διαρκή έντασιν. Αι αλλοιώσεις της εσωτερικής μου καταστάσεως επέδρων επί της σκέψεως μου: Εκάστη νέα εμπειρία εκλόνιζε δια του ενός ή του άλλου τρόπου προγενεστέραν τινά απόφασιν, δεικνύουσα ούτως ότι ο νους –καθώς είναι εν τη δεδομένη καταστάσει ημών– δεν είναι ικανός δια της ίδιας αυτού δυνάμεως να στερεωθή εν τη ζητουμένη Αληθεία δια της αυθεντικής κατανοήσεως αυτής.

Ούτως έφθασα μέχρι του ορίου εκείνου, πέραν του οποίου η σκέψις δεν ηδύνατο να πορευθή και πάσα η ύπαρξις μου κατέστη μία προσδοκία της ελεύσεως του Πνεύματος της Αληθείας.

«Εγώ ειμι ο Όν». Είναι αδύνατον να συλλάβωμεν την διαδικασίαν της εσωτερικής ημών αυξήσεως. Δεν συμβαίνει ούτω, διότι το πνεύμα ημών διψά το ασάλευτον Είναι (βλ. Εβρ. 12,27-28), το μη υποκείμενον εις μεταβολάς; Η ζωή της βαθείας προσευχής είναι συνδυασμός φυσικών ανατάσεων του εσωτερικού ημών ανθρώπου και συγκαταβάσεως του Ανάρχου Είναι. Όταν αποκαλύπτεται εις ημάς ο όντως Όν Θεός δια της προσεγγίσεως του Είναι Αυτού προς ημάς, η βιωθείσα υφ΄ ημών αλλαγή είναι τοσούτον μεγάλη κατά το περιεχόμενον αυτής ώστε η «στενότης» ημών αδυνατεί να χωρήσῃ αυτήν. Η καρδιά [//201] εν τούτοις ζῇ

Αυτόν εν απεριγράπτω αρμονία αγάπης, ο δε νους σιγά τρωθείς εκ της υπέρ έννοιαν οράσεως.

Μετά παρέλευσιν πολλών ετών, κατά την διάρκειαν των οποίων ήρχοντο λόγοι εκ του Θεού επί την καρδίαν και τον νουν, παρετήρησα ότι εν τοις βραχυτάτοις λόγοις της συνομιλίας Αυτού μεθ' ημών ο Κύριος απεκάλυπτε την απειρότητα εις το «σημείον» επί του οποίου συγκεντρύεται το προσευχόμενον πνεύμα ημών. Εν ολίγαις λέξεσι, χωρείται εν αυτώ και το ύψος της οράσεως και το βάθος της γνώσεως. Το πνεύμα ημών εισάγεται δι' ακαταλήπτου δυνάμεως και ανεξιχνιάστου τρόπου εις αυτήν ταύτην την πραγματικότητα του Αιωνίου Θεού. Τοιαύτα γεγονότα δεν εξαρτώνται εκ του ανθρώπου, αλλά εκ του Θεού του ευδοκούντος να συγκαταβή προς το πάσχον κτίσμα Αυτού. Δεν δυνάμεθα να προβλέψωμεν, πότε θα κλίνη Ούτος προς ημάς και τίνι τρόπω. Ημείς μόνον σφοδρώς ποθούμεν Αυτόν, κλαίμεν εν μετανοία δια την διαστροφήν ημών, αναμένομεν, όπως Ούτος θεραπεύση ημάς, καταπονούμεθα εν τω απ' Αυτού χωρισμώ.

Ο ίδιος ο άνθρωπος ελεηθείς απροσδοκίτως υπό του Θεού, ουδόλως διατίθεται να διηγῆται εις άλλους περί της Άνωθεν δωρεάς, αλλ' η ψυχή αυτού σωφρόνως διαφυλάττει εν τη καρδιά αυτής τον ευρεθέντα θησαυρόν. Ούτω συνέβαινε και μετ' εμού εν τη πλείον του ημίσεως αιώνος ασκήσει μου. Νυν δε προτιθέμενος να μεταδώσω εις τους άλλους εκείνο, όπερ κατά καιρούς μετά μεγάλης εντάσεως εβίωσα, δεν ευρίσκω ούτε λόγους, ούτε τρόπους. Εκ της συναντήσεως των επικλήσεών μου (των εκ των κάτω πορευομένων) μετά των κινήσεων Αυτού, αίτινες συγκατέβαινον προς εμέ, ανεκάλυψα αίφνης Αυτόν εν εμοί [202] υπό το Όνομα Εγώ ειμι (Ιωάν. 8,24). Έκτοτε ήρχισεν η επιστροφή μου: Είδον το Είναί εν προοπτική αντιστρόφω εκείνης, εν τη οποία κατενόουν Αυτό προ του ευλογημένου τούτου θαύματος. Και πάλιν δεν γνωρίζω, «πόθεν άρξομαι» της διηγήσεως περί του Ανάρχου.

Ούτος, ο Θεός δια της χειρός Αυτού ήρπασεν εμέ, κατά την ολεθρίαν πτήσιν μου επάνω της αβύσσου του σκότους, και εκάλεσεν εμέ εις τον «χώρον» εκείνον, εκ του οποίου είδον το Φως της Βασιλείας Αυτού. Ότε έλαβε πέρας η εξωχρονική αυτή όρασις, εύρον εμαυτόν εις μέσην κατάστασιν: Έβλεπον εισέτι το Φως, αλλά τρόπον τινά μακρόθεν, συγχρόνως δε ενεθυμούμην εναργώς και ησθανόμην εισέτι εντός μου το σκότος της ανυπαρξίας. Τότε φρίκη κατέλαβε το πνεύμα μου δια το παρελθόν μου και η ψυχή μου παραδοθείσα εις κλαυθμόν μετανοίας εφέρετο προς το άγιον Φως.

Έρχισεν η ευλογημένη περίοδος της αναπλάσεως μου δια της ενεργού επεμβάσεως του Θεού. «Ευλογημένη», αλλά φρικτή: Όλος ο τρόπος της ζωής μου ήλλαξε ριζικώς. Αλλαγήν υπέστη και η πορεία της σκέψεως μου· η αντίληψις πάντων των πραγμάτων εγένετο διάφορος. Η επικοινωνία μετά των ανθρώπων του προγενεστέρου κύκλου μου απώλεσε το ενδιαφέρον. Αυτή αύτη η τέχνη ήτις ενωρίτερον ήτο το πλέον ουσιώδες στοιχείον της ζωής μου –ως προς την γνώσιν του κόσμου δια της θεωρίας της ορατής όψεως αυτού, δια του θαυμασμού ενώπιον του μυστηρίου του κάλλους– παρουσιάζετο εις εμέ ως περιορισμένη και ανεπαρκής δια την απόκτησιν του ζητουμένου υπ' εμού απολύτου είναι. Πάντα

τα παλαιά άτινα έπειτα εφάινοντο εις εμέ αφελή, συχνότερον δε «βδέλυγμα» (βλ. Λουκ. 16,15) κατέρρευσαν. Την θέσιν αυτών κατέλαβε [//203] παράφορος προσευχή, ήτις μετέφερεν εμέ εις άλλας σφαίρας του Είναί. Αύτη ουχί άνευ πάλης διέρρηξε τους προγενεστέρους δεσμούς μου, ιδιαιτέρως προς την τέχνην, τούτο δε διήρκεσεν επί μήνας, πριν ή δυνηθώ να αναχωρήσω δια το Άγιον Όρος. Εκεί εν τω ευλογημένω εκείνω τόπω, η προσευχή εκυρίευσεν εμού εις μεγαλύτερον μέτρον.

Το υπερβάλλον της κλήσεως την οποίαν προβάλλει ενώπιον ημών ο Χριστός, δεν πρέπει να αποτρέπη ημάς από της εκπληρώσεως αυτής, αλλά αντιθέτως να εμπνέη. Ο Δημιουργός της φύσεως ημών γνωρίζει κάλλιον ημών οποίαι είναι αι έσχαται δυνατότητες αυτής. Εάν δε εις την Αποκάλυψιν γίνηται λόγος περί της εν Χριστώ εκλογής ημών «προ καταβολής κόσμου», όπερ σαφώς κατενόουν ο Ιωάννης, ο Παύλος, ο Πέτρος και οι λοιποί Απόστολοι και Πατέρες, δια ποίον λόγον να είμεθα μικρόψυχοι ενώπιον της μόνης αξίας προσοχής κλήσεως, προ της οποίας πας άλλος σκοπός και πάσα σκέψις ωχριούν; «Πολλοί γαρ εισι κλητοί, ολίγοι δε εκλεκτοί» (Ματθ. 20,16· 22,14). Η πρόσκλησις του Θεού απευθύνεται προς πάντας· η εκλογή όμως εξαρτάται εκ της απαντήσεως ημών.

Βεβαίως ημείς δεν είμεθα τολμηρότεροι των Αποστόλων, οίτινες «αναβαίνοντες εις Ιεροσόλυμα ... εθαμβούντο και ακολουθούντες τον Χριστόν εφοβούντο» προ της κρίσεως Αυτού και της παραδόσεως Αυτού εις τον επονείδιστον θάνατον. Πάλιν δε ο Κύριος λέγει: «Ουκ ήλθον βαλείν ειρήνην, αλλά μάχαιραν» (Ματθ. 10,34) και «διαμερισμόν» (Λουκ. 12,51). Εκ της πείρας ημών πειθόμεθα ότι ο Κύριος έρριψεν ημάς εις την μεγάλην σύγκρουσιν [//204] της πίστεως μετά της απιστίας, και ο αγών ημών διεξάγεται υπό άκρως ανίσους όρους: Αι χείρες και οι πόδες ημών είναι δεδεμένοι και ουδένα τολμώνεν να πλήξωμεν δια πυρός ή δια σιδήρου. Το όπλον ημών είναι «η μάχαιρα του Πνεύματος, ό εστι ρήμα Θεού» (Εφεσ. 6,17), και η αγάπη. Τούτο είναι αληθώς άγιος πόλεμος, τον οποίον εξελέξαμεν. Η πάλη ημών διεξάγεται προς τον κοινόν δι' όλους τους ανθρώπους εχθρόν τον θάνατον. Αγωνιζόμενοι δια την προσωπικήν ημών ανάστασιν, αγωνιζόμεθα συγχρόνως και δια την γενικήν ανάστασιν πάντων των απ' αιώνος ανθρώπων, οίτινες ήλθον εις την ζωήν ταύτην.

Ο Κύριος εδικαίωσε και ηγίασε τους κατά σάρκα προγόνους Αυτού. Ούτως έκαστος εξ ημών, εάν ακολουθήση τας εντολάς του Χριστού, δύναται να αποκαταστήση δια των δακρύων της μετανοίας την αμαυρωθείσαν εν ημίν εικόνα του Θεού, ούτω δε να δικαιώση εαυτόν εν τη προσωπική αυτού υπάρξει και να συντελέση εις την δικαίωσιν των προγενεστέρων ημών γενεών. Πάντες ημείς φέρομεν εν εαυτοίς την αμαρτωλόν κληρονομίαν των πατέρων, πάππων και προπάππων ημών, η ημετέρα δε θεραπεία αντανakλάται θετικώς και επ' αυτούς, διότι ένεκα του ενιαίου της φύσεως ημών υπάρχει τρόπον τινα το αλληλέγγυον: Ο άνθρωπος δεν σώζεται μόνος (βλ. Ρωμ. 5,12· Α' Κορ. 15,21-22).

Συνήντησα την ιδέαν ταύτην μεταξύ των μοναχών εν Αγίω Όρει. Ο μοναχός προσφέρει όλην την ζωήν αυτού, όλον εαυτόν εις τον Θεόν. Εάν διψώμεν, όπως ο Θεός μείνη όλος μεθ' ημών, τότε και ημείς οφείλομεν να

παραδοθώμεν εις Αυτόν δι' όλου του είναι ημών, ουχί μόνον εκ μέρους. Αρνούμενος ο μοναχός τον γάμον, την [\[//205\]](#) διαιώνισιν του ανθρωπίνου γένους επί του επιπέδου της φυσικής ζωής, επιζητεί την ελευθερίαν, ώστε άνευ των βιωτικών περί οικογενείας μεριμνών, να βαδίση προς πάντα κίνδυνον και αγώνα χάριν της διαφυλάξεως των εντολών του Θεού. Εάν ο μοναχός δεν επιτυγχάνη τον σκοπόν αυτού όπως ζήση εν τω πνεύματι των ευαγγελικών προσταγμάτων της αγάπης, αποδεικνύει δι' αυτού ότι δεν εδικαίωσε πλήρως την κλήσιν αυτού. Δεν συμβάλλει ούτος εις την σχετικήν διαιώνισιν του ανθρωπίνου γένους δια της τεκνογονίας, διακόπτων εν εαυτώ την ανθρωπίνην διαδοχήν, αλλά και δεν συντελεί εις το οφειλόμενον μέτρον, ούτε εις την δια της αναστάσεως αθανασίαν. Εκπίπτων από του επιπέδου της ιστορίας, παραιτούμενος εκ της κοινωνικής δράσεως, ίνα μη είπω της πολιτικής, δεν μεταφέρει την ανθρωπίνην ύπαρξιν εις την μετα-ιστορίαν, δεν βοηθεί τους ανθρώπους να φθάσουν εις τον χώρον του αθανάτου Πνεύματος ... Εν τούτοις και εάν ο μοναχός δεν πραγματοποιή εις την πληρότητα την χριστιανικήν τελειότητα, αλλά μόνον εκ μέρους, και τότε εισέτι αι προσευχαί αυτού είναι ευεργετικάί δια την ειρήνην του σύμπαντος κόσμου.

Όταν δοθή εις τινα κατά την Άνωθεν δωρεάν να προσεγγίση το μέτρον εκείνο της τελειότητος περί του οποίου γράφει ο Απόστολος Παύλος «εις μέτρον ηλικίας του πληρώματος του Χριστού» τούτο ουχί μόνον αντανακλάται θετικώς επί των πεπρωμένων όλης της ανθρωπότητος, αλλά και πορεύεται πέραν των ορίων της γηϊνης ιστορίας, μεταβάλλει τον ρουν της κοσμικής ζωής, διότι ο κόσμος εκτίσθη χάριν των τοιούτων όντων. Όταν όμως οι άνθρωποι ένεκα «εψήματος φακού» (Γεν. 25,34) παραιτώνται της οδού, την οποίαν υπέδειξεν ο Χριστός, τουτέστι [\[//206\]](#) της θεώσεως δια της δυνάμεως του Πνεύματος του Αγίου και της υιοθεσίας του Ανάρχου Πατρός, τότε αφανίζεται και αυτό τούτο το νόημα της ελεύσεως του ανθρώπου εις τον κόσμον. «Άνθρωπος εγεννήθη εις τον κόσμον» (Ιωάν. 16,21). Δια ποίον λόγον;

Ουδείς ουδέποτε θα εγνώριζε τον Θεόν, ουδέ τον άνθρωπον τοσούτον τελείως, ως εδόθη εις ημάς δια του Χριστού: Ούτος απεκάλυψεν εις ημάς και τον Ουράνιον Πατέρα και τον Άνθρωπον, ως ούτος συνελήφθη εν τω νοϊ του Θεού προ καταβολής κόσμου. Ο Κύριος Ιησούς είναι η απόλυτος οντολογική Αλήθεια. Δεν είναι δυνατόν να γνωρίση τις την Αλήθειαν ταύτην άλλως, ει μη ακολουθών την μέθοδον την οποίαν Αυτός ο Ίδιος συνέστησεν: «Εάν υμείς μείνητε εν τω λόγω τω Εμώ, αληθώς μαθηταί Μου εστε, και γνώσεσθε την αλήθειαν, και η αλήθεια ελευθερώσει υμάς ... Αμήν αμήν λέγω υμίν, εάν τις τον λόγον τον Εμόν τηρήση, θάνατον ου μη θεωρήσει εις τον αιώνα ... Εάν τις αγαπά Με, τον λόγον Μου τηρήσει, και ο Πατήρ Μου αγαπήσει αυτόν, και προς αυτόν ελευσόμεθα και μονήν παρ' αυτώ ποιήσομεν» (Ιωάν. 8,31· 8,51· 14,23).

«Γνωρίζομεν ότι όσον μεγαλυτέρα η αγάπη, τοσούτον μεγαλύτερα τα παθήματα της ψυχής», κατά τον λόγον του Αγίου Σιλουανού. Εκείνος εις τον οποίον εδόθη να αισθανθή την αγάπην του Χριστού, γνωρίζει ότι αύτη κινεί την καρδίαν να επιθυμή δια παντός ανεξαίρέτως μόνον το αγαθόν. Η αγάπη αύτη – πυρ ζωοποιούν και φως άκτιστον – αναβλύζει εκ των εγκάτων του φορέως αυτής

ρεύματα ευεργετικής δι' όλην την ανθρωπότητα ενεργείας. Εισδύουσα αύτη εντός ημών, εξομοιοί ημάς προς τον Χριστόν [\[//207\]](#) και δια τινος φυσικού τρόπου περικλείει ημάς εις τα παθήματα της αγάπης Αυτού, ήτις δεν ανέχεται να βλέπη άνθρωπον εστερημένον των ουρανίων αγαθών.

Είναι θλιβερόν να γνωρίζωμεν ότι οι πλείστοι των ανθρώπων ζουν άνευ της εφέσεως, ως θα έπρεπεν, όπως γίνουν μέτοχοι του ακτίστου Φωτός. Πλέον τούτου όταν ούτοι ακούουν περί Αυτού, δεν πιστεύουν, και εισέτι θεωρούν αδύνατον την ύπαρξιν Αυτού. Τείνουν δε να θεωρούν ως ψυχικώς ασθενείς εκείνους οίτινες έλαβον την δωρεάν ταύτην. Εκείνος εις τον οποίον εδόθη δια πείρας να γνωρίση την αγάπην του Χριστού, γνωρίζει τίνι τρόπω αύτη εισάγει το πνεύμα του ανθρώπου εις ουρανίους σφαίρας, όπου θάνατος δεν υπάρχει και όπου ο Θεός οράται εν τω απεριγράπτω Φωτί.

Είναι αδύνατον να αποδείξωμεν λογικώς ότι υπάρχει δι' ημάς αιώνιος ζωή. Όταν όμως κατέλθη η Θεία δύναμις εις τον άνθρωπον, γίνεται ούτος αληθώς μέτοχος της Θείας αιωνιότητος και πάσα λογική απόδειξις είναι περιττή.

Η αιώνιος ζωή είναι ύπαρξις άλλης τάξεως. Κυρίως ειπείν είναι ο Ίδιος ο Θεός· το άναρχον Είναι Αυτού άπτεται ημών, πληροί ημάς, και ημείς δυνάμεθα να είπωμεν ότι είμεθα αιώνιοι κατά το μέτρον της διαμονής ημών εν τω Θεώ.

Επομένως είναι ήδη εντελώς σαφές ότι πάντες όσοι υπό οιανδήποτε πρόφασιν απορρίπτουν τον Χριστόν, δεν γνωρίζουν οι ίδιοι Τί και Ποίον απορρίπτουν.

Ο Ιησούς Χριστός είναι η προαιώνιος και αποκεκρυμμένη σοφία του Θεού, την οποίαν ουδείς εκ των αρχόντων [\[//208\]](#) και δούλων του αιώνος τούτου εγνώρισε (βλ. Α' Κορ. 1,24· 2,7). Προ Αυτού όλος ο κόσμος, πάντες οι λαοί, επορεύοντο εν τω σκότει της αγνοίας της οδού, ήτις οδηγεί εις την Βασιλείαν του Θεού και Πατρός ημών. Νυν τα μυστήρια ταύτα απεκαλύφθησαν εις ημάς· εδόθη η πλέον βεβαία γνώσις περί του εσχάτου νοήματος της ελεύσεως ημών εις την ζωήν ταύτην. Ο Κύριος και ανήγγειλε δια λόγου εις ημάς την προαιώνιον αγάπην του Πατρός προς ημάς, και εφανέρωσε δι' Εαυτού εις ημάς Οποίος είναι ο Πατήρ. Αλλ' ημείς εν τη αφροσύνη ημών εσταυρώσαμεν Αυτόν· ότε δε εκρέματο επί του σταυρού, ενεπαίξαμεν Αυτόν. Και άχρι του νυν δεν παύομεν να λοιδορώμεν Αυτόν.

[\[//209\]](#)

Β' ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ ΠΑΤΡΟΣ

(Εκ των σημειώσεων Αθωνίτου πνευματικού)

Απροσδοκήτως και ακαταλήπτως η Πρόνοια του Θεού έθεσεν εμέ εις τοιαύτην θέσιν, εκ της οποίας επί σειράν ετών εγενόμην θεατής της πνευματικής ζωής πολλών ασκητών του Αγίου Όρους. Τινές εξ αυτών διετέθησαν να εμπιστευθούν εις εμέ εκείνο, όπερ ενδεχομένος εις άλλους δεν απεκάλυψαν. Συνήρπαζεν εμέ η θέα των εκλεκτών του Θεού, των κεκρυμμένων υπό την ταπεινήν αυτών εμφάνισιν. Ενίοτε οι ίδιοι φυλασσόμενοι υπό του Θεού, δεν κατενόουν οπόσον πλουσία ευλογία επανεπαύετο εν αυτοίς. Εις αυτούς κατ' εξοχήν εδόθη να διαισθανθούν την ανεπάρκειαν αυτών, κατά καιρούς δε εις

τοιούτον βαθμόν, ὥστε τρόπον τινα να μη τολμούν και να σκεφθούν ότι ο Θεός επαναπαύεται εν αυτοίς και οὔτοι εν Αυτώ. Τινές εξ αυτών ὠδηγήθησαν εις την θεωρίαν του Ακτίστου Φωτός, αλλά δεν ἐγνώριζον περί αυτού του γεγονότος, εν μέρει διότι ἦσαν ὀλίγον μόνον οικείοι προς τα Ἔργα των ἁγίων Πατέρων, οἵτινες περιγράφουν το εἶδος της χάριτος ταύτης. Ἡ ἀγνοια ἐφρούρει αὐτούς ἐξ ἐνδεχομένης κενοδοξίας. Ακολουθῶν την παράδοσιν της ὁρθοδόξου πνευματικῆς πατρότητος, δεν ἠρμήνευον εις αὐτούς τί κατ' οὐσίαν ὁ Κύριος ἐχάρισεν εις αὐτούς. Ἴνα βοηθήσω τον ἀσκητὴν της ευσεβείας, ἦτο ἀναγκαῖον να ὁμιλῶ μετ' αὐτοῦ οὕτως, ὥστε να ταπεινούνται ἡ καρδιά και ὁ νους [//210] αὐτοῦ διότι ἀνευ τούτου οἰαδήποτε περαιτέρω ἀνάβασις θα ἀνεκόπτετο. Ἐνεθυμούμην ὅτι ὁ Γέρων Ἀνατόλιος εις το Παλαιόν Ρωσικόν εἶπεν εις τον Σιλουανόν, ὅτε ἦτο εἰσέτι νέος ὑποτακτικός: «Ἐάν νυν εἶσαι τοιούτος, τί θα εἶσαι λοιπόν εις το γῆρας»; Δια των λόγων τούτων ὁ Γέρων Ἀνατόλιος ἐρριψε τον Σιλουανόν ἐπὶ μακροὺς χρόνους εις την φλόγα τοιούτων πειρασμῶν, ἐκ των ὁποίων ἀληθῶς ἐξήλθεν οὗτος νικητής, ἀλλά δια μεγάλου τιμήματος. Ἡ δύναμις της δοθείσης εις αὐτόν θεοπτίας ὑπερέβη την ἰσχύν των ἐχθρικών ἐπιθέσεων, και ἐκ της ἐξαιρέτου πνευματικῆς αὐτοῦ πάλης ἐξήλθε πεπλουτισμένος ὅσον ὀλίγοι καθ' ὅλην την ἱστορίαν της Ἐκκλησίας, και ἀφήκεν εις ἡμᾶς προς διδαχὴν τον λόγον αὐτοῦ περί της διακρίσεως μεταξύ της ἀσκητικῆς ταπεινώσεως και της «ἀπεριγράπτου ταπεινώσεως του Χριστοῦ». Ἀλλά και δι' ἐκείνον ὁ κίνδυνος της ἀπωλείας ὑπῆρξε μέγας, ὡς και δι' ἕκαστον χριστιανόν και ἄνθρωπον ἐν γένει. Ἡ υπερηφανία συνιστᾷ τον πυρήνα της πνευματικῆς πτώσεως. Δια της υπερηφανίας οἱ ἄνθρωποι ἀποβαίνουν ὅμοιοι προς τους δαίμονας. Ἴδιον εις τον Θεόν εἶναι ἡ ταπεινὴ ἀγάπη, ἐν τῇ φλογὶ της ὁποίας ἐρχεται ἡ ἀπολύτρωσις των πεπτωκότων, ὥστε να εἰσέλθουν οὔτοι εις την Βασιλείαν του Οὐρανίου Πατρός.

Εἰς τον πνευματικόν ἀρμόζει να αἰσθάνηται τον ρυθμόν του ἐσωτερικοῦ κόσμου ὅλων, και ἐκάστου ἐξ ἐκείνων, οἵτινες ἀπευθύνονται προς αὐτόν. Δια τον σκοπὸν αὐτόν προσεύχεται οὗτος, ὅπως το Πνεῦμα του Θεοῦ χειραγωγή και δίδῃ εις αὐτόν δι' ἕκαστον τον κατάλληλον λόγον.

Ἡ διακονία του πνευματικοῦ εἶναι φοβερά, ἀλλά και συναρπαστικὴ ἔμπονος, ἀλλά και ἐμπνέουσα. Γίνεται [//211] «συνεργός Θεοῦ» (πρβλ. Α' Κορ. 3,9). Καλεῖται (ὁ πνευματικός) προς υψίστην δημιουργίαν, εις ἀσύγκριτον τιμὴν: να δημιουργήσῃ Θεοῦ δια την αἰωνιότητα ἐν τῷ Ακτίστῳ Φωτί. Εἰς πάντα, βεβαίως, παράδειγμα Αὐτοῦ εἶναι ὁ Χριστός (Ἰωάν. 13,15). Ἰδού ἡ διδασχὴ Αὐτοῦ: «Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ δύναται ὁ Υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἐαυτοῦ οὐδέν, ἐάν μὴ τι βλέπῃ τον Πατέρα ποιοῦντα· ἅ γὰρ ἂν Ἐκεῖνος ποιῇ, ταῦτα και ὁ Υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Ὁ γὰρ Πατήρ φιλεῖ τον Υἱόν και πάντα δείκνυσιν Αὐτῷ ἅ Ἀυτὸς ποιεῖ, και μείζονα τούτων δείξει Αὐτῷ ἔργα, ἵνα ὑμεῖς θαυμάζητε» (Ἰωάν. 5,19-21).

Εἶναι μέγα τὸ ἔργον να εὕρῃ τις τους καταλλήλους λόγους δια την μετάδοσιν των πνευματικῶν καταστάσεων εις τον ἀκροατήν. Εἶναι ἀπαραίτητον, ὅπως και ὁ ἴδιος ὁ πνευματικός, ἐν τῇ προσωπικῇ αὐτοῦ πείρᾳ, γνωρίζῃ ἐκ των προτέρων, εἰ δυνατόν, ὅλην την κλίμακα των πνευματικῶν καταστάσεων, περί των ὁποίων τολμᾷ να ὁμιλῇ εις τους ἄλλους. Εἰς τον λόγον του Ἁγίου Ἰωάννου της Κλίμακος Προς τον Ποιμένα ὁ Ἅγιος λέγει περί του θέματος τούτου:

«Κυβερνήτης ἐστίν, ὁ ἰσχύν νοεράν ἐκ Θεοῦ καὶ οικείων μόχθων εὐληφώς, οὐ μόνον ἐκ τρικυμίας, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀβύσσου τὴν ναὺν ἀνασπᾶσαι δυνάμενος. ... Διδάσκαλος ἐστὶν ὄντως, ὁ νοεράν δέλτον γνώσεως δακτύλω Θεοῦ, ἡγούν ενεργεία ἐλλάμψεως, ἐξ αὐτοῦ κομισάμενος καὶ τῶν λοιπῶν βίβλων ἀνεκδέης γενόμενος. Ἀπρεπὲς διδασκάλοις ἐξ ἀντιγράφων παιδεύειν καὶ ζωγράφοις ἐκ πινάκων παλαιῶν σημειοῦσθαι. Ὁ τοὺς κάτω παιδεύων, ἄνωθεν ἐκ τοῦ ὕψους δίδασκε ... οὐ γὰρ δυνατόν τοις κάτω τὰ χαμαὶ θεραπεύειν ποτέ» (Ἐκδοσις Παρακλήτου, σ. 381).

Τοιαύτας ἀκριβῶς διδασκαλίας παρέλαβον καὶ ὁ ἴδιος εἰσερχόμενος εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς πνευματικῆς διακονίας. [//212] Τούτο ἀναφέρεται κατ' οὐσίαν εἰς τὴν ἐκ τοῦ Θεοῦ γέννησιν τοῦ λόγου ἐν τῇ καρδίᾳ διὰ τῆς προσευχῆς. Οὕτως ἀπεκάλεσέ τις τὸν Ὅσιον Σεραφεῖμ τοῦ Σαρώφ διορατικόν, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπήντησεν ὅτι οὐδόλως εἶναι τοιούτος, ἀλλ' ὅτι προσεύχεται κατὰ τὸν χρόνον τῆς συνομιλίας μετὰ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ ὅτι ἡ πρώτη σκέψις, ἥτις ἐμφανίζεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς προσευχῆς, οφείλει νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ δεδομένη.

Τὸ ἔργον τοῦ πνευματικοῦ εἶναι φοβερόν, διότι εἴαν οἱ ἄνθρωποι προσέρχωνται εἰς τὸν ἱερέα ἀναμένοντες νὰ ἀκούσουν παρ' αὐτοῦ καθαρῶς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντ' αὐτοῦ λάβουν ὑπόδειξιν προερχομένην ἐκ τῆς προσωπικῆς λογικῆς τοῦ πνευματικοῦ, ἥτις δύναται νὰ μὴ εἶναι εὐάρεστος εἰς τὸν Θεόν, οδηγούνται εἰς ἀβεβαίαν οδὸν καὶ προκαλεῖται εἰς αὐτοὺς ζημία. Ὁ Ὅσιος Σεραφεῖμ εἶπεν ὡσαύτως ὅτι, οσάκις ὠμίλει «ἐκ τοῦ νοός αὐτοῦ», ἐγίνοντο λάθη. Καὶ ὁ μακάριος Σιλουανὸς προσέθεσε ποτε, κατὰ τὴν διάρκειαν μιᾶς συνομιλίας περὶ τοῦ θέματος τούτου, ὅτι τὰ «λάθη» ἐνδέχεται νὰ μὴ εἶναι φοβερά, δύναται ὅμως νὰ εἶναι λίαν σημαντικά, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος πείραν ἔλαβεν αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς μοναχικῆς αὐτοῦ ζωῆς.

Ἐχων συνείδησιν ὅτι ἰστάμην μακρὰν τῆς οφειλομένης τελειότητος, παρατεταμένως καὶ μετὰ πόνου ἐν τῇ καρδίᾳ ἐδεόμην τοῦ Κυρίου, ὅπως μὴ ἐπιτρέψῃ νὰ σφάλω, ἀλλὰ νὰ τηρῇ ἐμὲ ἐπὶ τῶν οδῶν τοῦ ἀληθινοῦ θελήματος Αὐτοῦ καὶ ἐμπνέῃ εἰς ἐμέ λόγους ὠφελίμους διὰ τοὺς ἀδελφούς μου. Καὶ κατ' αὐτὴν εἰσέτι τὴν ὥραν τῆς συνομιλίας μετὰ τῶν ἀνθρώπων προσεπάθουν νὰ κρατῶ τὴν «ἀκοήν» τοῦ νοός μου ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅπως συλλάβω τὸ Θεῖον νεῦμα, πολλάκις δὲ καὶ τοὺς λόγους τοὺς ὁποίους ὠφείλον νὰ εἶπω.

[//213] Ἡ τήρησις τῆς ἁγίας ταύτης ἀρχῆς τῆς ὀρθοδόξου παραδόσεως συναντάται ἐν τῇ πράξει μετ' ἀπιστεῦτων δυσκολιών. Οἱ πεπαιδευμένοι ἄνθρωποι κρατοῦν ἰσχυρῶς ἄλλην ἀρχήν: τὴν ἰδίαν αὐτῶν σύνεσιν. Πᾶς λόγος τοῦ ἱερέως δι' αὐτοὺς εἶναι ἀπλῶς ἀνθρώπινος, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑποκείμενος εἰς κριτικὴν συζήτησιν. Νὰ ἀκολουθήσῃ τις ἀδιακρίτως τὴν ὑπόδειξιν τοῦ πνευματικοῦ θὰ ἦτο δι' αὐτοὺς μωρία. Ἐκεῖνο ὅπερ βλέπει καὶ φρονεῖ ὁ πνευματικὸς τούτο οὐδόλως ἀποδέχεται ὁ ψυχικὸς ἄνθρωπος καὶ ἀπορρίπτει διότι ζη εἰς ἄλλο ἐπίπεδον (βλ. Α' Κορ. 2,10 καὶ 13). Καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος, συναντῶμενος μετ' ἀνθρώπων οἵτινες κατευθύνονται ὑπὸ τῶν προσωπικῶν αὐτῶν παρορμήσεων καὶ ἀπορρίπτουν τὸν λόγον, τὸν διδόμενον ὑπὸ τοῦ ἱερέως κατόπιν προσευχῆς, ἀρνούμαι νὰ ἐκζητήσω παρὰ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἀποκαλύψῃ εἰς τοὺς προσερχομένους τὸ ἅγιον καὶ παντέλειον Αὐτοῦ θέλημα. Διὰ τῆς οδοῦ ταύτης

δεν θέτω αυτούς εις κατάστασιν πάλης μετά του Θεού, αλλά λέγω εις αυτούς την προσωπικήν μου μόνον γνώμην, ήτις στηρίζεται επί των Έργων των αγίων Πατέρων ή της Αγίας Γραφής, και αφήνω αυτούς ελευθέρους από της Θεομαχίας, και τρόπον τινά εις το δικαίωμα να αποκλίνουν αναμαρτήτως από της συμβουλής μου, ως εξ ανθρώπου μόνον προερχομένης. Βεβαίως τούτο μακράν απέχει του ζητουμένου αφ' ημών εν τοις μυστηρίοις της Εκκλησίας.

Κατά την εποχήν ημών, εποχήν μαζικής αποστασίας από του Χριστιανισμού, η ιερατική διακονία γίνεται συνεχώς δυσκολωτέρα. Ο πνευματικός κατά τον αγώνα αυτού, όπως αναγάγη τους ανθρώπους εκ του άδου, τον οποίον εδημιούργησαν δια των ιδίων αυτών αντιφατικών παθών, αδιαλείπτως συναντάται μετά του θανάτου, όστις [//214] έπληξεν αυτούς. Αυτή αύτη η αίσθησις του χρόνου λαμβάνει παράδοξον χαρακτήρα: Ενίοτε είναι οχληρά και μονότονος, άλλοτε δε εξαφανίζεται ως μη υπάρχουσα, διότι δεν υπάρχουν σοβαρά αναζητήσεις.

Είναι αδύνατον να εννοήση τις τους ανθρώπους. Ούτοι είτε είναι τυφλοί και «ουκ οίδασι τι ποιούσι», είτε πάσχουν υπό πνευματικού και νοερού δαλτωνισμού (πάθησις οφθαλμών μη επιτρέπουσα την διάκρισιν των χρωμάτων). Συχνάκις βλέπουν τα πράγματα εις διαμετρικώς αντίθετον φωτισμόν, ομοίως προς το αρνητικόν φωτογραφίας ... Να γνωρίση τις τότε την πραγματικήν αλήθειαν της ζωής αποβαίνει πλέον αδύνατον. Εν τοιαύτη καταστάσει δεν απομένει χώρος δι' ουδένα λόγον. Ούτοι διάκεινται εχθρικώς προς τας κινήσεις της αγίας αγάπης. Η υπομονητική ταπείνωσις εκλαμβάνεται ως υποκρισία. Η διάθεσις να διακονήση τις αυτούς θεωρείται ως συνέπεια ψιλού και ιδιοτελούς ενδιαφέροντος. Χαρακτηριστικόν εις τας περιπτώσεις αυτάς είναι ότι αυτό τούτο το χριστιανικόν πνεύμα του «μη αντιστήναι τω πονηρώ» καθιστά αυτούς αμέτρως τολμηρούς· θλίβουν τους ιερείς κατά τρόπον αδίκως οδυνηρόν· αποδίδουν εις αυτούς τοιαύτας διαθέσεις, τας οποίας οι ίδιοι ουδέποτε διενεούθησαν· αφειδώς εξουθενούντες αυτούς κατηγορούν αυτούς ως υπερηφάνους· δια του όλου κλίματος όπερ δημιουργούν δια της στάσεως αυτών, δυσχεραίνουν την παρουσίαν του ιερέως και εν ταυτώ κατακρίνουν αυτόν ότι αποφεύγει την επικοινωνίαν μετ' αυτών υπό παρομοίας συνθήκας, και των τοιούτων ουκ έστι τέλος.

Ευλογώ τον Θεόν, Όστις απεκάλυψεν εις ημάς το μυστήριον του παραδόξου τούτου φαινομένου. Περί τούτου [//215] ο Κύριος προειδοποίησεν ημάς δια του λόγου Αυτού, edίδαξεν ημάς δια του υποδείγματος Αυτού. Και εάν δεν εγίνετο ούτω, θα ήτο δυνατόν να αποβώμεν θύματα της τελείας απογνώσεως. Είς επίσκοπος όστις μετά θέρμης παρέδωκεν εαυτόν εις την υπηρεσίαν των πασχόντων και έσωσε πολλούς εξ εσωτερικών και εξωτερικών καταστροφών, έγραψεν εις εμέ: «Ήρχισα να φοβούμαι την αγάπην». Βραδύτερον κατενόησα τους λόγους αυτού ως εξής: Εκείνοι, οίτινες ωφελήθησαν υπ' αυτού, προσεκολλώντο εις αυτόν, και κατ' αρχάς εβοήθουν αυτόν εν τη αγία αυτού διακονία· εν συνεχεία όμως κερδήσαντες την εμπιστοσύνην αυτού και γενόμενοι απαραίτητοι δι' αυτόν, επεβουλεύοντο την ελευθερίαν αυτού παρεμβάλλοντες πανταχού δυσκολίας, ότε ούτος παρέδιδεν εαυτόν εις τους εσχάτως

προσερχομένους. Κατ' εκείνον τον καιρόν, ότε παρέλαβον την επιστολήν, δεν κατενόουν εισέτι το φοβερόν νόημα των λόγων αυτού. Διηνοίχθη εις εμέ τούτο κατά τους χρόνους της διακονίας μου εν Ευρώπη. Ουχί άπαξ ενεθυμήθην, και συνεχίζω να ενθυμούμαι μέχρι της στιγμής ταύτης τους παράδοξους λόγους: «Ήρχισα να φοβούμαι την αγάπην».

Παραλλήλως όμως καθίσταται εμφανής και μία άλλη πτυχή της διακονίας ημών. Προς τον ιερέα συμπεριφέρονται οι άνθρωποι, ως και προς τον Θεόν: Απορρίπτουν αυτόν μετά φοβεράς ευκολίας ως τι το άχρηστον, μετά της βεβαιότητος ότι ευθύς ως θα έχουν την ανάγκην αυτού, θα καλέσουν αυτόν και ούτος δεν θα αρνηθή να έλθη. «Πάτερ, άφες αυτοίς, ου γαρ οίδασι τί ποιούσιν».

Εν Γαλλία, μετά την άφιξίν μου εξ Ελλάδος, συνηντήθην μετ' ανθρώπων εκ των οποίων απεξενώθην επί είκοσι δύο έτη κατά την εν Αγίω Όρει ζωήν μου, ιδιαιτέρως [\[//216\]](#) δε κατά την διάρκειαν των τελευταίων ετών, ότε κατεστάθην πνευματικός δια τινας εκατοντάδας μοναχών όλων των μορφών της ασκητικής ζωής του Άθωνος. Δεν αποκρύπτω ότι ήμην τελείως απροσανατόλιστος. Η ψυχολογία των μοναχών, η υπομονή και η αντοχή αυτών υπερέβαινον τοσούτον πάντας και πάντα (όσα εν Ευρώπη συνήντησα), ώστε δεν εύρισκον ούτε λόγους, ούτε εξωτερικούς τρόπους επικοινωνίας. Εκείνο όπερ οι μοναχοί αποδέχονται μετ' ευγνωμοσύνης, εν Ευρώπη συνέτριβε τους ανθρώπους. Πολλοί απεστρέφοντο εμέ ως ασυνήθως σκληρόν, και δη σκληρόν μέχρι διαστροφής του Ευαγγελικού πνεύματος της αγάπης. Και εγώ κατενόουν τας κρίσεις ταύτας αντιλαμβανόμενος ότι τα «μέτρα» των μοναχών και τα μέτρα των ανθρώπων του δυτικού πολιτισμού διέφερον βαθέως. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ο πλέον αφύσικος, ουχί μόνον δια τους ανθρώπους των καιρών του «Μεγάλου Ιεροεξεταστού», αλλά και δια τους συγχρόνους ημών θα ήτο ο Χριστός. Τίς δύναται να ακούση του Χριστού ή έτι μάλλον να ακολουθήση Αυτόν; Εκείνο όπερ edίδετο εις τους μοναχούς μετά παρέλευσιν δεκαετιών πένθους, οι σύγχρονοι άνθρωποι θέλουν να λάβουν εις σύντομον χρονικόν διάστημα, και μάλιστα κατά την διάρκειαν ολίγων ωρών ευχαρίστου «θεολογικής» συζητήσεως. Οι λόγοι του Χριστού –έκαστος λόγος Αυτού– ήλθον εις τον κόσμον τούτον Άνωθεν. Ανήκουν εις την σφαίραν άλλων διαστάσεων και δεν αφομοιούνται άλλως, ει μη δια της οδού της επί μακρόν προσευχής μετά πολλών δακρύων. Άνευ της προϋποθέσεως ταύτης θα παραμένουν εσαεί ακατανόητοι εις τον άνθρωπον, τον οσονδήποτε «πεπαιδευμένον» έστω και θεολογικώς. Είπε τις εις εμέ: «Όταν ζης υπό το άχθος του ακατανοήτου τότε πνίγεσαι». Αληθώς, πάντες ημείς συντριβόμεθα, όταν αποπειρώμεθα [\[//217\]](#) δια των δυνάμεων ημών να εννοήσωμεν τον λόγον του Χριστού. Αυτός ο Κύριος είπεν: «Ο πεσών επί τον λίθον τούτον συνθλασθήσεται: εφ' όν δ' αν πέση, λικμήσει αυτόν» (Ματθ. 21,44). Συναντώντες την ιδιομορφίαν ταύτην του λόγου του Χριστού, βαθμηδόν εννοούμεν ότι ο λόγος ούτος φανεροί ενώπιον ημών τας αιωνίους σφαίρας του ανάρχου Πνεύματος. Και εν συνεχεία ζώμεν παν ό,τι ανθίσταται εν ημίν εις τον λόγον του Χριστού ως την παρουσίαν του θανάτου εντός ημών. Ούτω διαμένομεν εν καταστάσει βαθέως διχασμού: Αφ' ενός μεν αισθανόμεθα την ευγνωμοσύνην ως γλυκείαν μάχαιραν να

διαπερά την καρδίαν ημών· ἀφ’ ἐτέρου δε ἀφόρητον αἰσχύνην δι’ εαυτούς, ἀλλὰ καὶ φρίκην ὡσαύτως πρὸ τοῦ ἀπροσίτου τοῦ ἡμετέρου σκοποῦ.

Εἶναι ἀπαραίτητος εἰς πάντα χριστιανόν ὁ ἀδιάκοπος ἀγὼν καὶ ἡ φορὰ πρὸς τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ, ὡς καὶ ἡ ἀποφασιστικότης νὰ υπομείνῃ πάσας τὰς συνεπείας ἐνὸς τοιούτου ἀγώνος ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς γῆς. Μόνον τότε φθάνομεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ Εὐαγγελικοῦ λόγου· ἡ κατανόησις δὲ αὕτη ἐρχεται ἀνευ δυνατότητος «παρατηρήσεως», τίνι τρόπῳ συμβαίνει, διότι πρόκειται περὶ ἀληθούς διαμονῆς Αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ μεθ’ ἡμῶν.

Εἰς πάσαν περιοχὴν τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν «προόδους», ἀλλ’ οὐχὶ εἰς τὴν ζωὴν ἡμῶν. Συχνάκις τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον ἀποχωρεῖ ἀφ’ ἡμῶν δι’ ἐκείνας ἢ τὰς ἄλλας κινήσεις τῆς καρδίας ἢ τῆς σκέψεως ἡμῶν. Εἶναι ὁμῶς δυνατὴ ἡ ἐγκατάλειψις καὶ διὰ τὸν λόγον ὅτι τὸ Πνεῦμα βλέπει ἡμᾶς ἀναπεπαυμένους καὶ ἱκανοποιημένους μετὰ τῶν ἤδη ληφθέντων ἢ ἐπιτευχθέντων, καὶ ἀποχωρεῖ, ἵνα ἀποδείξῃ εἰς ἡμᾶς ὅτι εἴμεθα εἰσέτι μακρὰν ἐκείνου, ὅπερ οφείλομεν νὰ εἴμεθα.

[//218] Οὐδόλως εἶναι ἀπλὸν εἰς τὸν μοναχὸν νὰ βαστάσῃ τὸν κόπον τῆς πνευματικῆς πατρότητος. Καὶ τούτο διότι εἶναι μὲν ευεργετικὴ εἰς αὐτὸν προσωπικῶς ἡ περὶ αὐτοῦ λίαν ἀρνητικὴ γνώμη τῶν ἀνθρώπων –δεδομένου ὅτι ἡ ἐκ μέρους αὐτῶν κατάκρισις βοηθεῖ αὐτὸν νὰ ταπεινῶνται καὶ οὕτως ἐκ τῆς ἐμπόνου αὐτοῦ καρδίας νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Θεὸν θερμότεραν προσευχήν, καὶ τότε ευκολώτερον νὰ κράζῃ πρὸς τὸν Θεὸν περὶ τῆς σωτηρίας ὅλου τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ζῇ διὰ παθημάτων ὁμοίων πρὸς τὰ παθήματα ἐνὸς τοσούτου μεγάλου ἀριθμοῦ ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς– ἐὰν ὁμῶς οὗτος τελεῖ τὸ διακὸνημα τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς, πας ἀρνητικὸς λόγος περὶ αὐτοῦ ἐμπνέει δυσπιστίαν εἰς τοὺς ἀνθρώπους οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην καθοδηγήσεως, παρηγορίας καὶ στηριγμοῦ. Ἡ λύπη αὐτοῦ γίνεται διπλή: Λυπεῖται δι’ εαυτὸν, διότι ζῇ ἀναξίως πρὸς τὴν κλήσιν αὐτοῦ, λυπεῖται καὶ διὰ τὴν ζημίαν, τὴν ὁποίαν υφίσταται ὅλη ἡ Ἐκκλησία, ὅλη ἡ ἀνθρωπότης, ὅταν καταστρέφηται τὸ κύρος τῶν ἱερουργῶν. Ἡ ἀνυπακοή εἰς τὸν λόγον τῶν πνευματικῶν πατέρων εἶναι ἰσοδύναμος πρὸς τὴν ἀπόρριψιν τοῦ λόγου τοῦ Ἰδίου τοῦ Χριστοῦ: «Ὁ ἀκούων ὑμῶν Ἐμοῦ ἀκούει καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς Ἐμέ ἀθετεῖ» (Λουκ. 10,16).

Εἶναι ἐξαιρετικῶς σημαντικόν, ὅπως μεταξὺ τῶν ἱερέων καὶ τῶν ἐπισκόπων ὑπάρχῃ γνήσιος σεβασμὸς καὶ ἀμοιβαία ἐκτίμησις· ὅπως αἰρῶνται μεταξὺ αὐτῶν αἱ κατηγορίαι τοῦ ἐνὸς διὰ τὸν ἄλλον, καταπαύῃ ἡ πάλιν διὰ τὴν ἐξουσίαν, ὁ φθόνος πρὸς ἐκείνους οἵτινες ὑπερέχουν διὰ τῶν χαρισμάτων αὐτῶν. Καὶ ἐὰν εἰσέτι ὑπάρχουν ἀνεπάρκειαι τινες εἰς τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον λειτουργόν τῆς Ἐκκλησίας (καὶ τίς εἶναι τέλειος ἐκ τῶν ἀνθρώπων;), κάλλιον εἶναι νὰ ἐμπνεύσωμεν εἰς τοὺς πιστοὺς ἐμπιστοσύνην πρὸς ἐκείνους τοὺς ἱερεῖς, πρὸς τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο εὐκόλον [//219] πρακτικῶς νὰ ἀπευθύνονται ἐνεκα τῶν γεωγραφικῶν συνθηκῶν ἢ ἄλλου τινος λόγου. Αὕτη ἡ ἐμπιστοσύνη τῶν χριστιανῶν πρὸς τοὺς λειτουργοὺς θὰ ἀποβῇ πηγὴ ἐμπνεύσεως διὰ τοὺς τελευταίους, ὥστε νὰ εἰπὺν ἀληθινόν λόγον. Γνωρίζομεν ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ἰδίου τοῦ Κυρίου ὅτι «ἐπὶ τῆς Μωσέως καθέδρας» ἐκάθηντο ἀνάξια πρόσωπα, καὶ

όμως ο Χριστός προέτρεπε τον λαόν να ακούη των ποιμένων αυτού, να τηρή τα εντελλόμενα υπ' αυτών, μη μιμούμενος τον τρόπον ζωής ή των πράξεων αυτών.

Ο Γέρων Σιλουανός δεν είχεν ωρισμένον πνευματικόν κατά την διάρκειαν της μοναστηριακής αυτού ζωής. Απηυθύνετο εις εκείνον όστις κατά την δεδομένην στιγμήν ήτο πλησιέστερον, και πλέον ελεύθερος να δεχθή αυτόν. Προσηύχετο ούτος προηγουμένως όπως ο Κύριος ευδοκήση περί αυτού και δια μέσου του πνευματικού δώση εις αυτόν άφεσιν αμαρτιών και θεραπείαν ψυχής.

Όταν υπηρετώ ως πνευματικός τους ασθενείς, η προσοχή μου στρέφεται προς την πνευματικήν αυτών κατάστασιν: Γνωρίζουν ούτοι τον Θεόν και ελπίζουν εις Αυτόν; Τα παθήματα αυτών, οι πόνοι και αι καθ' ημέραν εισέτι καταστροφαί καταλαμβάνουν δευτέραν θέσιν.

Οσονδήποτε και αν φαίνεται ασήμαντος η αιτία των παθημάτων του ανθρώπου, δεν πρέπει ταύτα να περιφρονώνται. Συχνάκις, και καθ' υπερβολήν συχνάκις μάλιστα, πηγή των θλίψεων αποδεικνύονται αι ανεκπλήρωτοι αναζητήσεις των αμαρτωλών παθών. Και εις τοιαύτας εισέτι περιπτώσεις ο πνευματικός έχει κατά νουν έν μόνον πράγμα: Πώς είναι δυνατόν να θεραπεύσει τον άνθρωπον τούτον. Εις ανθρώπους καταπεπονημένους υπό πτωχείας και [\[//220\]](#) καμάτων δύναται και μικρά αφορμή να προκαλέση μεγάλον πόνον· και η προσευχή του πνευματικού στόχον έχει το βάθος της αρρωστίας. Η συμπάθεια εις πάσαν ανθρωπίνην συμφοράν φυσικώ τω τρόπω γεννά εις την ψυχήν του πνευματικού πατρός την προσευχήν. Εκείνο δε, όπερ χαρακτηρίζει τον διάκονον του Χριστού, είναι η διάρασις της πρωταρχικής αιτίας όλων των συμφορών και βαρέων κριμάτων της οικουμένης. Εν τη καρδιά αυτού συσσωρεύονται τα παθήματα όλου του κόσμου και ούτος μετά περιλύπου καρδιάς και δακρύων προσεύχεται δια πάντας και δια πάντα.

Η επικοινωνία μετά των ασθενών μοναχών εν Αγίω Όρει ήτο ευκολωτέρα εκείνης μετά των ασθενών τους οποίους συνήντησα, ότε επέστρεψα εις την Ευρώπην. Οι μοναχοί ήσαν εστραμμένοι εσωτερικώς προς τον Θεόν, και το παν μετεφέρετο εις το πνευματικόν επίπεδον. Εν Ευρώπη όμως επικρατούν αι ψυχολογικαί εντάσεις, αίτινες αναγκάζουν τον πνευματικόν να επιδείξη το ενδιαφέρον αυτού επί του ιδίου επιπέδου, προκειμένου να βοηθήση τους ανθρώπους. Παρά τη κλίνη τοιούτων ασθενών συνέβαινε πνεύματι, ψυχή τε και σώματι εισέτι, να εισέρχωμαι εις τα παθήματα αυτών, ούτως ώστε και το σώμα μου να προσεύχηται δι' αυτούς. Σπανίως, αλλ' εν τούτοις συνέβαινεν, ο Θεός να δέχεται τας προσευχάς μου, και εξεπληρούτο εκείνο περί του οποίου εδεόμην Αυτού. Παρέμεινεν ασαφές εις εμέ, δια τί εις περιπτώσεις μικροτέρας εντάσεως προσευχής ήλλασεν η πορεία της ασθενείας κατά θετικόν τρόπον, ενώ εις άλλας περιπτώσεις εντονωτέρας προσευχής η κατάστασις του ασθενούς δεν εβελτιούτο ορατός.

Παρετήρησα ότι, εάν κατά τον χρόνον της προσευχής [\[//221\]](#) υπέρ οιοιδήποτε επήρχετο εν τη ψυχή μεταβολή της θλίψεως της καρδιάς εις ανάπαυσιν και χαράν, το φαινόμενον τούτο απετέλει πάντοτε βέβαιον σημείον ότι η προσευχή εισηκούσθη και εδόθη η θεραπεία εις το πρόσωπον εκείνο.

Δεν επεδίωκον το χάρισμα να θεραπεύω τας ασθενείας των σωμάτων. Κατά την προσευχήν υπέρ των πασχόντων το παν παρέδιδον εις το θέλημα του Θεού, ὅστις γνωρίζει τί είναι αναγκαίον δι' ἕκαστον προς σωτηρίαν αὐτοῦ. Δεν εἶμαι πλήρως βέβαιος, εἴαν ἡ τοιαύτη προϋπόθεσις, τουτέστιν ἡ αποφυγή τῆς προσωπικῆς μου ἐπιδράσεως, υπήρξεν ἡ αἰτία του ατελεσφορήτου πολλῶν προσευχῶν μου. Οὐδόλως ἐπεθύμουν νὰ γίνω «θαυματουργός»: Ὁ τοιοῦτος λογισμός ἐτάραττεν ἐμέ. Καὶ ὁμως, υπήρχον περιπτώσεις –ὅτε ἡ προσευχή ἐμένεν ἄνευ αποτελέσματος καὶ ὁ πιστός περίλυπος– κατὰ τας ὁποίας ἐσκεπτόμην ὅτι εἶναι ἀπαραίτητος διὰ τοὺς λειτουργοὺς ἡ μαρτυρία παρὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι Οὗτος εἰσακούει τῶν προσευχῶν αὐτῶν καὶ ικανοποιεῖ τὰ αἰτήματα αὐτῶν. Ἡ ἐπαύξησις τῆς βοηθείας προς τοὺς ζητούντας βοήθειαν διὰ τοῦ ιερέως θα ἐνίσχυε τὴν πίστιν πολλῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀληθῶς, καὶ Αὐτός ὁ Κύριος προσηύχετο προς τὸν Πατέρα: «Πάτερ ... δόξασον Σου τὸν Υἱόν, ἵνα καὶ ὁ Υἱός Σου δοξάσῃ Σε» (Ἰωάν. 17,1).

Συχνότερον συμβαίνει, ἐν τῇ προσευχῇ υπέρ τῶν ζώντων, ἡ καρδιά ἡμῶν νὰ ζῇ μεταβολὴν θλίψεως εἰς χαράν. Παρόμοιον τι ὁμως γίνεται καὶ κατὰ τὴν προσευχήν υπέρ τῶν κεκοιμημένων, καὶ μάλιστα κεκοιμημένων προ πολλοῦ χρόνου. Εἶναι θαυμαστὴ ἐμπειρία νὰ συναντᾷ τις ἐν πνεύματι προ πολλοῦ ἀποθανόντας πρότερον μάλιστα ἀγνώστους εἰς αὐτόν. Ἡ τοιαύτη ἐπικοινωνία μετὰ τοῦ ἐπέκεινα [\[//222\]](#) κόσμου εἶναι ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὴ εἰς τὴν προσευχήν προς τοὺς ἁγίους. Συμβαίνει ὁμως, καίτοι σπανίως, ἐν τῇ προσευχῇ υπέρ τῶν κεκοιμημένων, γνωστῶν ἢ ἀγνώστων, ἡ καρδιά νὰ λαμβάνῃ πληροφορίαν περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῶν, καλῆς ἢ κακῆς. Ἡ πραγματικὴ ἔνωσις ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ μετὰ τῶν ψυχῶν τῶν ἀνθρώπων, τῶν προσφάτως ἢ προ πολλῶν αἰώνων κεκοιμημένων, μαρτυροῖ περὶ τῆς υποστατικῆς αὐτῶν αἰωνιότητος ἐν τῷ Θεῷ ἡμῶν. Ἡ συνάντησις τῆς ἀγάπης ἡμῶν μετὰ τῆς ἀγάπης ἐκεῖνων, τοὺς ὁποίους ἔχομεν κατὰ νοὺν ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς, «μεταδίδει ἡμῖν χάρισμα πνευματικόν εἰς τὸ στηριχθῆναι ἡμᾶς» (πρβλ. Ρωμ. 11,12).

Οἱ ἄνθρωποι ἠγάπησαν τὸ σκότος, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐνοικεῖ ὁ θάνατος, καὶ ἀπορρίπτουν τὸ Φῶς, ὅπερ εἶναι ζωή, καὶ πρόσκαιρος καὶ αἰώνιος. Εἴαν ὁ πνευματικὸς ἔχῃ καρδίαν ἀγαπῶσαν τὸν λαόν τοῦ Θεοῦ, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πληροῦται βαθείας εὐσπλαγχνίας, ὅταν οὗτος δὲν δύναται νὰ μεταδώσῃ εἰς αὐτοὺς τὸ φῶς τῆς ζωῆς. Πολλάκις ἐπανήλθον εἰς τὸ θέμα τοῦ παραδόξου χαρακτήρος τῆς πνευματικῆς διακονίας. Καὶ εἶναι φυσικόν, διότι ἐν τῇ πράξει τῆς ζωῆς τούτο συνοδεύει τὸν πνευματικόν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ἀποστολῆς αὐτοῦ. «Ὁ μὲν θάνατος ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν υμῖν», ἔγραφεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος προς τοὺς Κορινθίους (Β' Κορ. 4,12). Πλείον τούτου. Διὰ τὸν λόγον ὅτι οἱ πνευματικοὶ φέρουν τὸ φῶς τῆς ζωῆς, πολλοὶ ἄνθρωποι μισοῦν τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Χριστοῦ, καθὼς καὶ πρότερον ἐμίσησαν καὶ Αὐτόν τὸν Κύριον: «Εἰ ὁ κόσμος υμᾶς μισεῖ, γινώσκετε ὅτι Ἐμέ πρότερον υμῶν μεμίσηκεν ... μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ Ἐγὼ εἶπον υμῖν· οὐκ ἔστι δούλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Εἰ Ἐμέ ἐδίωξαν καὶ υμᾶς διώξουσιν· εἰ τὸν λόγον Μου ἐτήρησαν, [\[//223\]](#) καὶ τὸν υμέτερον τηρήσουσιν» (Ἰωάν. 15,18-20).

Ο πνευματικός, κατά την συνάντησιν αυτού μετά προσώπων άτινα διηγούνται εις αυτόν περί των οράσεων αυτών, μεριμνά πρωτίστως όπως ασφαλώς διακρίνη την αληθή πηγήν της οράσεως, εάν είναι αύτη όντως δεδομένη Άνωθεν, ή μόνον αποκύημα διεγηνεργμένης φαντασίας, ή συνέπεια επιρροής των εχθρικών πνευμάτων. Το έργον είναι ενίοτε δύσκολον και άκρως υπεύθυνον. Εάν το παρά του Θεού δοθέν επιγράψωμεν εις εναντίαν δύναμιν τότε κινδυνεύομεν να εμπέσωμεν εις βλασφημίαν κατά του Πνεύματος του Αγίου (βλ. Ματθ. 12,28-31). Και αντιθέτως: Εάν δεχθώμεν δαιμονικήν επίδρασιν ως εκ του Θεού προερχομένην τότε ωθούμεν τον εμπειπιστευμένον εις ημάς εξομολογούμενον εις την λατρείαν των δαιμόνων. Συνεπώς είναι απαραίτητος εις πάντας ανεξαιρέτως τους πνευματικούς η θερμή και διηνεκής προσευχή εν γένει και εν εκάστη ιδιαιτέρα περιπτώσει, όπως Αυτός ο Κύριος διαφυλάξη αυτούς από σφαλμάτων εν τη διακονία αυτών.

Όταν η κατάστασις των πραγμάτων δεν είναι σαφής εις τον πνευματικόν δύναται ούτος να καταφύγη εις την «ψυχολογικήν μέθοδον»: Προτείνει εις τον εξομολογούμενον να μη εμπιστευήται εις ιδιότυπα φαινόμενα παντός είδους. Εάν η όρασις είναι αληθώς εκ του Θεού, τότε εν τη ψυχή του εξομολογουμένου θα επικρατή ταπείνωσις και ησύχως θα δεχθή την συμβουλήν να ευρίσκηται ούτος πάντοτε εν νήψει. Εις την αντίθετον περίπτωσιν είναι δυνατόν να αντιδράση αρνητικώς ο εξομολογούμενος επιμένων να αποδείξη ότι η όρασις δεν ήτο δυνατόν να προέρχηται άλλοθεν ει μη εκ του Θεού. Τότε έχομεν λόγον να αμφιβάλλωμεν περί αυτού. Βεβαίως η τοιαύτη μέθοδος [//224] δεν είναι ει μη καταπραϋντικόν τι, και δεν πρέπει να προσφεύγωμεν εις αυτήν ευκόλως. Η πείρα κατέδειξεν ότι, όταν πειράζη τις τον αδελφόν αυτού, ωθεί αυτόν εις θυμόν και πικρίαν.

Εις πάντας ημάς εδόθησαν αι αυταί εντολαί: εκ τούτου έπεται ότι όλοι είμεθα ίσοι ενώπιον των οφθαλμών του Κυρίου. Εις ουδένα θα αποκλείση την άνοδον μέχρι των εσχάτων ορίων, μέχρι του «πληρώματος της ηλικίας του Χριστού». Εν τω μέλλοντι αιώνι η επίγειος ιεραρχία, και η κοινωνική και η εκκλησιαστική, είναι δυνατόν συχνάκις να φανή ανεστραμμένη: «Τα μωρά του κόσμου εξελέξατο ο Θεός ίνα τους σοφούς καταισχύνη, και τα ασθενή του κόσμου ... ίνα καταισχύνη τα ισχυρά, και τα αγενή του κόσμου και τα εξουθενημένα ... ίνα τα όντα καταργήση» (Α' Κορ. 1,26-28· βλ. Α' Κορ. 15,24-28).

Οι πνευματικοί «γέροντες» δεν είναι απαραίτητως ιερείς ή μοναχοί. Τούτο απέδειξεν η ιστορία της ρωσικής εκκλησίας του 18^{ου} και 19^{ου} αιώνος, ότε ολόκληροι σειραί ασκητών της ευσεβείας, φορέων της μεγάλης χάριτος, απέφευγον την ιερωσύνην και τον μοναχισμόν, ίνα διατηρήσουν την ελευθερίαν αυτών δια την άσκησιν, μακράν του ελέγχου των επισήμως τεταγμένων οργάνων. Το λυπηρόν τούτο φαινόμενον δεν προϋπέθετε πάντοτε αναρχικάς διαθέσεις εναντίον αυτής ταύτης της αρχής της ιεραρχίας. Εκ της αναγνώσεως βιβλίων περί τοιούτων ηρώων του πνεύματος είναι εύκολον να διακρίνωμεν ότι πολλοί εξ αυτών ήσαν αληθώς άνθρωποι υψηλού πνεύματος φόβου Θεού, αξιωθέντες πλουσίων Άνωθεν δωρεών και ευλογίας. Η βιοτή αυτών δεν προεκάλει την εύνοϊαν ούτε της εκκλησιαστικής ιεραρχίας ούτε των κρατικών

και κυβερνητικών [\[//225\]](#) αρχών και ιδρυμάτων. Η υπό τινων αποφυγή της ιερωσύνης και του μοναχισμού εξηγείτο εισέτι και δια του ότι, ευθύς ως ο άνθρωπος ενδυθή το ράσον, έκαστος και πάντες λαμβάνουν το δικαίωμα να κρίνουν τον υπηρέτην αυτόν του Χριστού. Η κρίσις αύτη κατά την συντριπτικήν πλειονότητα των περιπτώσεων είναι άδικος, εχθρική, συκοφαντική. Τινές εξ αυτών εξαιρέτως κεχαριτωμένοι υπεβάλλοντο λίαν συχνάκις εις διωγμούς, διότι η ζωή αυτών ήτο υπεράνω της αντιλήψεως των κρατούντων το πηδάλιον της Εκκλησίας. Η ιστορία της Εκκλησίας ημών είναι πλήρης παρομοίων περιπτώσεων και δεν υπάρχει ανάγκη να ονομάσωμεν αυτάς.

Αι μεταβάσεις από της μιας καταστάσεως εις την άλλην – συχνάκις από του οξέος πόνου εις την βαθείαν χαράν, από της απογνώσεως εις την θεωρίαν και την εμπνέουσαν ελπίδα, από του παρατεταμένου θρήνου εις την γλυκείαν ειρήνην και τα παρόμοια – χαρακτηρίζουν εκείνους, οίτινες προσεύχονται εκτενώς και από καρδιάς. Εκ των πολλών και μακρών προσευχών εκ της μετά προσοχής εγκρατείας εις πάντα, λεπτύνεται η αντίληψις: Η ψυχή γίνεται ομοία προς την πλέον ευαίσθητον ακουστικήν συσκευήν, ήτις αντιδρά εναργώς εις ήχους μόλις υποπίπτοντας εις την ακοήν, μάλιστα δε και εις τας μη αισθητάς κινήσεις του αέρος. Όταν δε το πνεύμα ημών βιώση πλέον ή εκατοντάκις τον αυτόν κύκλον αναβάσεων και πτώσεων, τότε αμφότεραι αι καταστάσεις τοσούτον αφομοιούνται υπό της ψυχής, ώστε αύτη τρόπον τινά να φέρη αδιαλείπτως εν εαυτή και την βασιλείαν και τον άδην. Εις πολλούς τούτο είναι δυνατόν να φανή παράδοξον κατ' ουσίαν όμως είναι σημείον της αυξανομένης αγάπης – σημείον εγγύτητος εις την εξομοίωσιν προς τον [\[//226\]](#) Χριστόν. Ιδού πώς ο Απόστολος Παύλος γράφει περί τούτου: «Τίς ασθενεί και ουκ ασθενώ; Τίς σκανδαλίζεται και ουκ εγώ πυρούμαι;» (Β' Κορ. 11,29). Τους δε Ρωμαίους παροτρύνει: «Χαίρειν μετά χαιρόντων και κλαίειν μετά κλαιόντων» (Ρωμ. 12,15). Συμφώνως προς την ποιμαντικήν αρχήν των Πατέρων, ουδείς οφείλει να εντέλληται εις τους ποιμαινομένους υπ' αυτού ό,τι ο ίδιος δεν εξεπλήρωσεν εν τη πράξει της ζωής. Φρονώ ότι και ο Απόστολος Παύλος υπό την άποψιν αυτήν δεν ήτο ολιγώτερον αυστηρός των Πατέρων. Αι προς τους ποιμένας προσελεύσεις ανθρώπων, οίτινες διέρχονται δυσκόλους δοκιμασίας, δεν είναι δυνατόν να καθορισθούν ή να οργανωθούν αυθαιρέτως. Είναι αδύνατον να τεθούν ωρισμένοι ώραι δια την υποδοχήν των θλιβομένων, άλλαι δε δια την υποδοχήν των χαιρόντων. Εκ τούτου έπεται ότι έκαστος ποιμήν εν παντί καιρώ οφείλει να ευρίσκηται εν καταστάσει του κλαίειν μετά των κλαιόντων και χαίρειν μετά των χαιρόντων ... να καταπονήται μετά των πιπτόντων εις απόγνωσιν και να αποκαθιστά εν τη πίστει τους πλανωμένους. Αλλά και εις τούτο, ως και εν πάση τη ζωή ημών, το υπέρτατον υπόδειγμα είναι Αυτός ο Κύριος. Εκ της ευαγγελικής ιστορίας, και ιδιαιτέρως εκ των τελευταίων ημερών και ωρών Αυτού, βλέπομεν ότι Ούτος έζη εν ταυτώ το απρόσιτον δι' ημάς πλήρωμα, και του πάθους και του θριάμβου της νίκης· τον θάνατον, αλλά και την αναφαίρετον απ' Αυτού Θείαν δόξαν: «Οίδατε ότι μετά δύο ημέρας το Πάσχα γίνεται, και ο Υιός του Ανθρώπου παραδίδεται εις το σταυρωθήναι» (Ματθ. 26,2)... «ου μη πίνω απ' άρτι εκ τούτου του γεννήματος της αμπέλου έως της ημέρας εκείνης, όταν αυτό πίνω μεθ' υμών

καινόν εν τη Βασιλεία του Πατρός μου» (Ματθ. 26,29)... «Θεέ μου, Θεέ μου, ινατί Με εγκατέλιπες;» (Ματθ. 27,46). «Αμήν [\[//227\]](#) λέγω σοι, σήμερον μετ' Εμού έση εν τω παραδείσῳ» (Λουκ. 23,43)... «εγένετο δε ο ιδρώς Αυτού ωσεί θρόμβοι αίματος καταβαίνοντες επί την γην» (Λουκ. 22,44)... «Πάτερ, άφες αυτοίς· ου γαρ οίδασι τί ποιούσι» (Λουκ. 23,34)... «περίλυπος εστιν η ψυχή Μου έως θανάτου» (Ματθ. 26,38). «Συ εί ο Χριστός ο Υιός του Ευλογητού; Ο δε Ιησούς είπεν· Εγώ ειμι· και όψεσθε τον Υιόν του Ανθρώπου εκ δεξιών καθημένον της δυνάμεως και ερχόμενον επί των νεφελών του ουρανού» (Μαρκ. 14,61-62).

Και εις ημάς, εάν όντως τηρώμεν τον λόγον του Χριστού, θα επαναληφθή παν ό,τι Ούτος διήλθεν, έστω και μετά μικροτέρας δυνάμεως. Το βάθος των παθημάτων του Χριστού είναι ανεξιχνίαστον. Καθιστάμενοι κοινωνοί των παθημάτων Αυτού λαμβάνομεν την δυνατότητα της γνώσεως του ύψους του περι ημών Θείου σχεδίου και της αποκτήσεως της τελείας αγάπης. Μετά τον θάνατον ημών τα παθήματα παύουν να είναι θανατηφόρα, ως τούτο συμβαίνει εις την επίγειον ημών «σύστασιν»: Δεν θα δυνηθούν πλέον ταύτα να προξενήσουν απώλειαν της νέας ζωής, ήτις αφθόνως εδωρήθη εις ημάς ως αναφαίρετος κληρονομία. Το πνεύμα του ανθρώπου κατέχει την ικανότητα να συλλυπήται μετά πάντων των εστερημένων της δόξης του Θεού –αληθώς συμπάσχη–, αλλά τούτο θα είναι μόνον ως πολυμερής εκδήλωσις της τα πάντα περιπτυσσομένης αγάπης: Ο θάνατος δεν κυριεύει των εν Χριστώ σεσωσμένων. Ενταύθα επί της γης, οι πνευματικοί άνδρες οδηγούν ημάς μέχρι των προθύρων του θανάτου· συχνάκις όμως ως απάντησις εις την προσευχήν κατέρχεται εφ' ημάς η δύναμις της χάριτος και επανορθοί τα κατεστραμμένα. Ενίοτε μάλιστα πληθύνει αύτη την εν ημίν ενέργειαν ζωής. Εάν ήμεθα ικανοί, έστω και εις μικρόν βαθμόν, να διεισδύσωμεν εις την άμετρον θλίψιν [\[//228\]](#) της Θεομήτορος παρά τω σταυρώ, θα εγένετο εις ημάς εμφανές ότι άνευ της Άνωθεν συνεργίας θα ήτο αδύνατον δια το γήινον σώμα να υπομείνη τοιαύτην θλίψιν. Η αγάπη όμως του Πνεύματος του Αγίου, διαμένουσα εν Αυτή από της ημέρας του Ευαγγελισμού, υπερενίκησε τον θανάσιμον πόνον Αυτής: Παρέμεινε ζώσα, είδε τον Αναστάντα Υιόν Αυτής αναλαμβανόμενον εις τον ουρανόν και το Πνεύμα το Άγιον το αποσταλέν παρά του Πατρός εις την δια του Αίματος Αυτού γεννηθείσαν Εκκλησίαν.

Πάντες όσοι είναι οικείοι της Ιστορίας της Εκκλησίας του Χριστού, γνωρίζουν μετά πόσου κόπου εξητούντο ανα τους αιώνας τοιαύται εκφράσεις της δογματικής συνειδήσεως –είτε περί του Θεού είτε περί αυτής ταύτης της Εκκλησίας– αίτινες θα διεφύλαττον από των διαφόρων ειδών παρεκκλίσεων, και δεν θα διέστρεφον την πνευματικήν ζωήν ενός εκάστου των μελών αυτής και της υπάρξεως αυτής εν τω συνόλω.

Είναι φυσική εις ημάς η πεποίθησις, η απορρέουσα εκ της αιωνοβίου πείρας, ότι εις έκαστον μέλος της Εκκλησίας θα αποκαλυφθή η οδός προς τους τελειότερους δυνατούς επί της γης και εν τω ουρανώ βαθμούς θεογνωσίας. Και τούτο ανεξαρτήτως οιασδήποτε κοινωνικής προελεύσεως ή ιεραρχικής θέσεως. Ας λάβωμεν ως παράδειγμα τους χρονικώς εγγύτερον προς ημάς Αγίους Σεραφείμ του Σαρώφ, Σιλουανόν τον Αθωνίτην, Μητροπολίτην Μόσχας Φιλάρετον και Ιωάννην της Κρονστάνδης. Θα ηδυνάμεθα να αναχθώμεν εις

αυτήν ταύτην την αρχήν της Εκκλησίας ημών, εις τους Αποστόλους, οίτινες υπήρξαν πτωχοί αλιείς. Και εάν τούτο αλλέως είχε, τότε θα έπρεπεν αι αναβάσεις ημών εις τας Θείας σφαίρας να εξηρτώντο εκ της ανθρωπίνης παιδείας. Ο Κύριος [//229] κατέδειξεν εν Εαυτώ ότι ο Θεός-Πατήρ είναι συχνάκις πλησιέστερον προς τους «μικρούς» και δυστυχείς ανθρώπους: «Υπέστρεψαν δε οι εβδομήκοντα (μαθηταί) μετά χαράς λέγοντες· Κύριε, και τα δαιμόνια υποτάσσεται ημίν εν τω Ονόματι Σου. Είπε δε αυτοίς· εθεώρουν τον σατανάν ως αστραπήν εκ του ουρανού πεσόντα. Ιδού δίδωμι υμίν την εξουσίαν του πατείν επάνω όφεων και σκορπίων και επί πάσαν την δύναμιν του εχθρού, και ουδέν υμάς ου μη αδικήση. Πλην εν τούτω μη χαίρετε, ότι τα πνεύματα υμίν υποτάσσεται· χαίρετε δε ότι τα ονόματα υμών εγράφη εν τοις ουρανοίς. Εν αυτή τη ώρα ηγαλλιάσατο τω πνεύματι ο Ιησούς και είπεν· εξομολογούμαι Σοι, Πάτερ, Κύριε του ουρανού και της γης, ότι απέκρυψας ταύτα από σοφών και συνετών, και απεκάλυψας αυτά νηπίοις· ναι, ο Πατήρ, ότι ούτως εγένετο ευδοκία έμπροσθεν Σου. Και στραφείς προς τους μαθητάς είπε· πάντα μοι παρεδόθη υπό του Πατρός Μου· και ουδείς επιγινώσκει τίς εστιν ο Υιός, ει μη ο Πατήρ, και τίς εστιν ο Πατήρ (ουδείς γινώσκει), ει μη ο Υιός και ώ εάν βούληται ο Υιός αποκαλύψαι» (Λουκ. 10,17-22). «Και εθαύμαζον οι Ιουδαίοι λέγοντες· πώς Ούτος γράμματα οίδε μη μεμαθηκώς; Απεκρίθη ουν αυτοίς ο Ιησούς και είπεν· η Εμή διδαχή ουκ έστιν Εμή, αλλά του πέμψαντος Με· εάν τις θέλη το θέλημα Αυτού ποιείν, γνώσεται περί της διδαχής, πότερον εκ του Θεού εστιν ή Εγώ (ως άνθρωπος) απ' Εμαυτού λαλώ» (Ιωάν. 7,15-17).

Η ανθρωπίνη επιστήμη παρέχει το μέσον δια την έκφρασιν της εμπειρίας, αλλά είναι αδύνατον να μεταδώση την γνώσιν, ήτις αληθώς σώζει άνευ της συνεργίας της χάριτος. Η γνώσις του Θεού είναι γνώσις οντολογική και ουχί αφηρημένη-θεωρητική. Χιλιάδες και χιλιάδες επαγγελματιών [//230] θεολόγων λαμβάνουν τα ανώτατα πτυχία, ενώ εν τη σφαίρα του Πνεύματος παραμένουν κατ' ουσίαν εις βαθείαν άγνοιαν. Και τούτο διότι δεν ζουν συμφώνως προς τας εντολάς του Χριστού· ένεκα δε τούτου στερούνται του φωτός της Θεογνωσίας. Ο Θεός είναι αγάπη. Και η αγάπη αύτη αποκτάται δια της οδού της μετανοίας –ήτις συντρίβει οστά– και του φόβου του Θεού: «Μη φοβηθήτε από των απεκτεννόντων το σώμα, και μετά ταύτα μη έχόντων περισσότερον τι ποιήσαι ... φοβήθητε τον μετά το αποκτείναι έχοντα εξουσίαν εμβαλείν εις την γέενναν· ναι, λέγω υμίν, τούτον φοβήθητε» (Λουκ. 12,4-5). Οι Πατέρες της Εκκλησίας βεβαιούν ότι εάν τις δεν διέλθη δια μέσου της καμίνου του πυρός του φόβου του Θεού, η Θεία αγάπη δεν σκηνοί εν τη ψυχή. Η Αγάπη αύτη περιβάλλει όλην την κτίσιν· συνδέει τα πάντα μετά του Παντοκράτορος Δεσπότη του Θεού της Αγάπης· είναι Φως, θησαυρός ασύγκριτος. Είναι φοβερόν δια την ψυχήν να απολέση τον «μαργαρίτην» τούτον (βλ. Ματθ. 12,46). Η φύσις του Θείου φόβου είναι απερίγραπτος καθώς απερίγραπτα είναι πάντα τα εν τω Θεώ ημών. Είναι δυνατόν, τρόπον τινά, να ομιλήσωμεν περί «κόμβου» πνευματικής καταστάσεως του ανθρώπου: Η πίστις εν Χριστώ είναι η αρχή της αγάπης, αλλά και η αρχή της αυγής του Φωτός. Η πίστις αύτη εμπνέει βαθείαν μετάνοιαν εντός ημών και φόβον τινά, μήπως απολέσωμεν τον ευρεθέντα θησαυρόν, τουτέστι τον Θεόν.

Δια του ευκτικού θρήνου της μεταμελείας καθαίρεται η φύσις ημών και γεννάζεται η ελπίς. Η ελπίς, ως μεγαλύτερος βαθμός αγάπης προς τον Θεόν, αυξάνει τον φόβον μήπως αποδειχθώμεν ανάξιοι της αιωνίου μετ' Αυτού διαμονής. Εκάστη ανάβασις του πνεύματος ημών προς μείζονα αγάπην αυξάνει αναποφεύκτως τον φόβον. Όταν δε η μεγάλη Αγάπη [\[//231\]](#) του Χριστού εγγίση την καρδίαν και τον νουν, τότε εν τη φλογί της αγίας ταύτης Αγάπης το πνεύμα ημών περιπτύσσεται άπασαν την κτίσιν δι' αγάπης, μεγάλης ευσπλαχνίας, και η αίσθησις της μεταβάσεως εις την Θεϊαν αιωνιότητα αποκτά ακατανίκητον δύναμιν. Το γεγονός τούτο είναι το μεγαλειωδέστερον όλων των γεγονότων εν τη ιστορία του πεπτωκότος κόσμου: Ο Θεός ενούται μετά του ανθρώπου εις έν.

Συγχωρήσατέ μοι, αδυνατώ να εκφράσω δια λόγων το «περισσόν ζωής», όπερ εχαρίσθη εις ημάς εν Χριστώ. Δεν βλέπω πώς είναι δυνατόν να προσεγγίσω εκείνο όπερ θα εξέφραζε, παρ' όλον το παράδοξον του χαρακτήρος αυτού, το θαυμαστόν εκείνο βάθος της πληρούσης την καρδίαν ζωής. Ιδού μισώ εμαυτόν ως είμαι. Εκ του αυτομίσους τούτου η προσευχή γίνεται τρόπον τινά παράφρων, καταβροχθίζουσα το παν, και αποσπά εμέ από παντός κτιστού· μεταφέρει το πνεύμα μου εις φωτοφόρον απειρότητα, εις απερίγραπτον άβυσσον. Εκεί επιλανθάνομαι της πικρίας του τυραννικού αυτομίσους: Το παν μεταβάλλεται εις αγάπην Θεού εν τη πλήρει αυτοαπεκδύσει. Τοσούτον παραδόξως συνυφαίνεται το αυτομίσος μετά της αγάπης προς τον Θεόν. Το αυτό συμβαίνει και μετά του φόβου: Ούτος συνθλίβει εμέ μέχρι μεγάλου πόνου, αλλ' η Αγάπη θεραπεύει τον πόνον τούτον και δεν ενθυμούμαι αυτόν. Όταν όμως το πνεύμα ημών επιστρέφη εκ της πανηγύρεως ταύτης της Αγάπης του Θεού εν Χριστώ, τότε εκ νέου εισβάλλει ο φόβος της απομακρύνσεως εξ εκείνου του Φωτός, εξ εκείνης της Ζωής: Δεν είναι άρα γε πάντοτε ούτως;

Ο ίδιος ο άνθρωπος δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις [\[//232\]](#) αυτόν τον κόσμον, αλλ' η αγάπη προς τον Χριστόν-Θεόν είναι αναπόσπαστος εκ της αγάπης προς τον πλησίον-τον συνάνθρωπον. Δεν είναι δυνατόν να διαμένη τις και να ενεργή εν ταις συνθήκαις της καθ' ημέραν επιγείου ζωής άλλως, ει μη εν καταστάσει ηλαττωμένης χάριτος. Εν καταστάσει άκρας εντάσεως προσευχής, πώς και περί τίνος να ομιλήση ούτος μετά των ανθρώπων, οίτινες πάσχουν εις τον αγώνα δια την τροφήν και την στέγην, δια την οικογένειαν ή τας συζυγικάς σχέσεις, δια την αποτυχίαν εις τα έργα ή τας ασθενείας αυτών των ιδίων ή των αγαπητών εις αυτούς προσώπων και τα παρόμοια: Δεν θα βοηθήσης τον άνθρωπον εάν καταφρονήσης των πρωτογόνων αυτού αναγκών. Η χριστιανική διακονία συνεπάγεται ευσπλαχνίαν αγάπης. Είναι αναγκαίον ή να δεχθώμεν εν τη καρδιά ημών τας δυσκολίας και την θλίψιν των προσερχομένων, ή αντιθέτως να εισέλθωμεν εις την καρδίαν, εις τας βασάνους αυτών, να ταυτισθώμεν μετ' αυτών. Τούτο εκθέτει ημάς εις τον κίνδυνον να έλθωμεν εις ρήξιν μετ' αυτών, να επηρεασθώμεν υπό των αντιλογιών και της ανυπακοής αυτών, ουχί δε σπανίως και υπό του μίσους αυτών. Υπηρετείς τους ανθρώπους, παραδίδεις εις αυτούς την αποκτηθείσαν μετά δεκαετίας θρήνου αγίαν κληρονομίαν, αυτοί όμως μένουν ανικανοποίητοι. Να απορρίψη τις αυτούς ή να αποθάνη δι' αυτούς, καθώς απέθνησκον πάντες οι Απόστολοι και οι διαδεχθέντες αυτούς ποιμένες;

«Ὡς ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστεíαις πολλάκις, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι· χωρὶς τῶν παρεκτός ἡ ἐπισύστασις μου ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. Τίς ἀσθενεί, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; Τίς σκανδαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυρούμαι;» (Β' Κορ. 11,27-29). Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει: «Ὡς [//233] πάντοτε, καὶ νυν μεγαλυνθήσεται Χριστός ἐν τῷ σώματι μου εἴτε δια ζωῆς εἴτε δια θανάτου. Ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν Χριστός καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος. Εἰ δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τούτο μοι καρπὸς ἔργου, καὶ τί αἰρήσομαι οὐ γνωρίζω. Συνέχομαι δὲ ἐκ τῶν δύο, τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλύσαι καὶ συν Χριστῷ εἶναι· πολλῷ γὰρ μάλλον κρείσσον· τὸ δὲ ἐπιμένειν ἐν τῇ σαρκὶ ἀναγκαιότερον δι' ὑμᾶς. Καὶ τούτο πεποιθώς οἶδα ὅτι μενῶ καὶ συμπαραμενῶ πάσιν ὑμῖν εἰς τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χαρὰν τῆς πίστεως» (Φιλ. 1,20-25).

Ὡς τοιαύτη διασπάσει ζοῦν οἱ πεφορτισμένοι τὴν πνευματικὴν διακονίαν. Ἀφ' ἐνός μὲν φέρουν καθαρὰν τὴν συνείδησιν ὅτι δὲν ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος, εἰ κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ (βλ. Μάρκ. 8,36)· ἀφ' ἑτέρου δὲ ἔχουν τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» (Ματθ. 28,19). «Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε» (Ματθ. 10,8). Παραλλήλως πρὸς αὐτὸ πορεύεται ἡ σκέψις: Ἡ πλέον οὐσιώδης ἀνάγκη τοῦ ἀνθρωπίνου γένους εἶναι ἡ γνώσις τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ (βλ. Ἰωάν. 17,3). Πῶς ὁμῶς νὰ ἀνεύρωμεν Αὐτόν; Ἐπομένως εἶναι ἀναγκαῖον, ὅπως ἡ γνώσις τοῦ Θεοῦ παραμείνῃ ἐπὶ τῆς γῆς, ὥστε οἱ ἄνθρωποι νὰ μὴ πλανῶνται ὡς πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Ἡ γνώσις αὕτη εἶναι τοσούτον σπουδαία, ὥστε ὁ Ὁσὶος Ἰσαάκ ὁ Σύρος νὰ λέγῃ φοβερόν πρᾶγμα, δυσκόλως ἐννοούμενον καὶ οὐχὶ ἀνευ πόνου ἀντιλαμβανόμενον: «Μὴ συγκρίνης τοὺς ποιοῦντας τὰ σημεῖα, καὶ τέρατα, καὶ δυνάμεις ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐν γνώσει. Ἀγάπησον τὴν ἀργίαν τῆς ἡσυχίας, ὑπὲρ τὸ ἐμπλήσαι πεινῶντας ἐν κόσμῳ, καὶ ἐπιστρέψαι πολλὰ ἔθνη εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ» (Λόγος κγ').

[//234] Νὰ ἀγαπήσῃ τις τὴν ἐξωτερικὴν ἀπραγίαν τῆς ἡσυχίας πλείον τοῦ χορτασμοῦ τῶν πεινῶντων; Ὑπάρχουν δύο εἶδη πείνας: ἡ σωματικὴ καὶ ἡ πνευματικὴ. «Ἰδοὺ ἡμέραι ἐρχονται, λέγει Κύριος, καὶ ἐξαποστελώ λιμὸν ἐπὶ τὴν γῆν, οὐ λιμὸν ἄρτων οὐδὲ δίψαν ὕδατος, ἀλλὰ λιμὸν τοῦ ἀκούσαι τὸν λόγον Κυρίου· καὶ σαλευθήσονται ὕδατα ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἕως θαλάσσης, καὶ ἀπὸ βορρᾶ ἕως ἀνατολῶν περικυβητοῦνται ζηλοῦντες τὸν λόγον Κυρίου καὶ οὐ μὴ εὕρωσιν. Ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐκλείψουσιν αἱ παρθέναι αἱ καλάι καὶ οἱ νεανίσκοι ἐν δίψει, οἱ ὀμνύοντες κατὰ τοῦ ἰλασμοῦ Σαμαρείας καὶ οἱ λέγοντες· ζῆ ὁ Θεός σου, Δαν, καὶ ζῆ ὁ Θεός σου, Βηρσαβέ· καὶ πεσοῦνται καὶ οὐ μὴ ἀναστῶσιν ἔτι» (Ἀμώς 8,11-14). Κατὰ τὰς ἡμέρας ἡμῶν παρατηρεῖται πανταχοῦ σύγχυσις πνεύματος καὶ συνεχῶς ἀυξανομένη ἀπόγνωσις. Πλείστα βιβλία ἐκδίδονται παρὰ ποτε ἄλλοτε, ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ πλειονότης αὐτῶν φέρει συγκρητιστικὸν χαρακτήρα ἐν τῇ ἀποπείρᾳ νὰ ἐνωθῶν εἰς ἓν ὅλον ἐτερογενῆ στοιχεῖα, ἅτινα συχνάκις εἰς αὐτόν τούτον τὸν πυρήνα αὐτῶν εἶναι ἀντιφατικά καὶ ἐν τῇ πράξει ἀσυμβίβαστα· ἐκ τούτου καὶ ἡ ἀυξανομένη ταραχή. Ὁ Ἅγιος Ἰσαάκ ὁ Σύρος ἐξελάμβανε τὴν μετάνοιαν καὶ τὴν συνετὴν ἡσυχίαν ὡς τὴν πλέον βεβαίαν ὁδὸν πρὸς τὴν βαθεῖαν γνώσιν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἐν Αὐτῷ ζωῆς. Καὶ ἀκριβῶς τούτο –

πράγμα τοσούτον σπάνιον επί της γης— εθεώρει ούτος ως το πλέον σημαντικόν έργον. Η απώλεια της αληθινής Θεογνωσίαν –Θεογνωσίας ήτις εδόθη εις ημάς δια του Χριστού και του Πνεύματος του Αγίου— θα εσήμαινεν ανεπανόρθωτον ζημίαν δι’ όλον τον κόσμον.

Συνήντησα πολλούς διερχομένους σοβαράν κρίσιν επί του επιπέδου του πνεύματος. Κατά την μετ’ αυτών επικοινωνίαν [\[//235\]](#) ενεθυμούμην την ιδικήν μου κρίσιν, ήτις διήρκεσεν επί έτη μετ’ άκρας εντάσεως. Ότε ενίκησεν εν εμοί η προσευχή, εγκατέλειψα το επάγγελμα μου (του ζωγράφου) και εισήλθον εις το Θεολογικόν Ινστιτούτον των Παρισίων. Εκεί είχαν συναχθή εκλεκτοί νέοι άνθρωποι και το επίπεδον των καθηγητών ήτο του απαιτουμένου ύψους. ΑΛΛ’ εμέ «κατέπνιγεν» η προσευχή ημέραν και νύκτα, και εγκατέλειψα το Ινστιτούτον, ίνα κατευθυνθώ εις τον Άθωνα, όπου όλη η ζωή συγκεντρούται κυρίως εν τη λατρεία και τη προσευχή. Κατ’ εκείνον τον καιρόν ήτο αδύνατον εις εμέ να παρακολουθώ τα μαθήματα των εκκλησιαστικών επιστημών, διότι παραδίδων την δύναμιν της προσοχής του νου μου εις την αφομοίωσιν των διδασκομένων θεμάτων, δεν εύρισκον ύστερον εντός μου εκείνην την πληρότητα της ορμής προς τον Θεόν, την οποίαν είχαν ήδη οικειωθή κατά το παρελθόν. Κατενόησα ότι, εάν διψώ να γνωρίσω τον Θεόν, οφείλω κατά μείζονα βαθμόν να παραδοθώ εις Αυτόν παρ’ όσον παρεδιδόμην εις την τέχνην. Η Θεία αιωνιότης είλκυεν εμέ. ΑΛΛ’ εγκαταλείπων την Γαλλίαν, διέρρηξα οπίσω μου πάντα δεσμόν, ώστε, εν περιπτώσει ταλαντεύσεων, να είναι αδύνατος η επιστροφή μου εις τα προγενέστερα. Έζησα μίαν στιγμήν πειρασμού: Αναβαίνων από της θαλάσσης εις την Μονήν προσεβλήθην υπό του λογισμού: Ιδού, πορεύεσαι εκουσίως εις ισόβια δεσμά! Και τούτο ήτο η μοναδική περίπτωση εν όλη τη ζωή μου, κατά την οποίαν η καρδιά μου προς στιγμήν εσαλεύθη. Νυν εμνήσθην τούτου, αλλ’ εν τη ροή δεκαετιών ουδέποτε εστράφην προς το παρελθόν. Έμπροσθεν, απείρως μακράν, εκτείνεται το ποθούμενον υπ’ εμού, δεν υπολείπονται δε εις εμέ, ει μη μόνον ολίγαι ταχέως παρερχόμεναι ημέραι. Η ψυχή μου απεξηράνθη εν τη ματαιότητι του κόσμου τούτου και έχω [\[//236\]](#) ανάγκην ύδατος ζώντος εκπορευομένου από του Δημιουργού μου και «αλλομένου εις ζωήν αιώνιον». Γράφω και συνεχώς συγκρατώ εμαυτόν, όπως μη ομιλήσω δι’ εκείνης της γλώσσης, ήτις κατ’ ουσίαν είναι η μόνη δυνατή δια της έκφρασιν του μαρτυρικού πόνου όλης της συστάσεως μου εν τη αναζητήσει του Θεού Σωτήρος μου. Όλον το σώμα μου ωσαύτως προσηύχετο συσφιγγόμενον στενώς εις έν. Το μέτωπον ήτο ισχυρώς προσκεκολλημένον εις την γην· τα δάκρυα έρρεον ποταμηδόν, φλογερά, διαλύοντα εντός μου τας σκληράς πέτρας των παθών. Η λύπη της καρδιάς μου ήτο ισχυροτέρα, βαθύτερα εκείνης την οποίαν θα ήτο δυνατόν να προκαλέση οιαδήποτε επίγειος απώλεια. Ηγωνιζόμην να ανοίξω εις τον Θεόν εμαυτόν όλον μέχρι τέλους. Εδεόμην Αυτού, όπως μη απορρίψη εμέ από του Προσώπου Αυτού, αλλ’ αποδιώξη απ’ εμού πάσαν πλάνην δυναμένην να εκτροχιάση εμέ. Εγνώριζον την ποταπότητά μου, την ασχημίαν μου, την αμάθειάν μου, την παραμόρφωσίν μου, την διαστροφήν μου, και απέκαμνον εκ της οράσεως του εαυτού μου ως ήμην. Η ανάγκη μου να θεραπευθώ υπό της δυνάμεως του Πνεύματος του Αγίου ήτο ομοία προς την ανάγκην νεαρού ανδρός

απλήστως ελκυομένου προς την ζωήν, αλλά φονευομένου ανηλεώς υπό τινος ασθενείας. Ο Θεός απεκαλύφθη εις εμέ προ της εισόδου μου εις την Θεολογικήν Σχολήν. Εις τον Άθωνα ήλθον ελεύθερος εκ των αμφιβολιών δια την αλήθειαν του Υιού του Θεού, Όστις μόνος δύναται να αποκαλύψη εις εμέ τον Πατέρα Αυτού. ΑΛΛ' εγώ έζων εν τω άδη: Είναι αδύνατον εις τον Άγιον των αγίων να δεχθή τοιούτον βδέλυγμα. Και η κραυγή μου περί ανακαινίσεώς μου εις όλα τα επίπεδα της υπάρξεως μου ήτο κραυγή εν ερήμω ... Τολμώ να είπω εν ερήμω κοσμικών διαστάσεων, ουχί γηϊνων. Και η οδύνη ήτο εξωχρονική.

[//237] Το βιωθέν υπ' εμού, εβοήθει εμέ αφ' ενός εν τη διακονία μου ως πνευματικού μοναχών, κατ' αρχάς εν Αγίω Όρει, και έπειτα εν Ευρώπη ανθρώπων ποικίλων ηλικιών, ψυχολογικών καταστάσεων και διανοητικών επιπέδων· αφ' ετέρου δε ωδήγει εμέ εις σφάλματα, διότι ενόμιζον ότι πάντες οι άνθρωποι ποθούν τον Θεόν μετά της ίδιας δυνάμεως. Και εις τούτο ενέκειτο το σφάλμα μου: να κρίνω εξ ιδίων δεν ήτο πάντοτε ορθόν.

Η συνείδησις της πενίας μου ήτο βαθεία, παρά ταύτα όμως δεν ηδυνάμην να παραιτηθώ της ανατεθείσης εις εμέ πνευματικής υπηρεσίας. Εγώ ουδόλως επεδίωξα αυτήν. Εν γένει ουδέν επεδίωκον εν τω κόσμω τούτω κατ' εκείνον τον καιρόν, διότι όλη η ύπαρξις μου εφέρετο προς τον Θεόν, ενώπιον του Οποίου τοσούτον βαρέως ήμαρτον. Αυτοδεδικασμένος, έζων νοερώς εν τω άδη. Μόνον κατά στιγμάς εθλιβόμην εκ της αντιπαθείας τινών εκ των πατέρων και αδελφών της Μονής, εν γένει όμως ήμην βαθέως αδιάφορος δια την θέσιν μου εν τω αιώνι τούτω ή δια την προς εμέ συμπεριφοράν πρεσβυτέρων και νεωτέρων μοναχών. Ζηλείαν δεν εγνώριζον. Δεν υπήρχε δι' εμέ τοιαύτη κοινωνική ή εισέτι και ιεραρχική θέσις, ήτις θα ηδύνατο να αποσβέση το πυρ, όπερ έφλεγε την ψυχήν μου. Ήτο δυνατόν η παρουσία του πυρός τούτου εντός μου να προεκάλει τον ερεθισμόν τινων εναντίον μου. Μήπως ένεκα του πυρός τούτου η συμπεριφορά μου δεν ήτο εντελώς συνήθης δια τους ανθρώπους; Τίς οίδεν; Είχον μόνον ανάγκην να λάβω δι' όλης της δυνάμεώς μου συγχώρησιν παρά του Θεού, και εις ουδέν άλλο έδιδον προσοχήν.

Ολίγον προ της τελευτής αυτού ο Άγιος Σιλουανός όλως απροσδοκήτως είπεν εις εμέ: «Όταν θα είσθε πνευματικός, [//238] μη αρνείσθε να δέχεσθε τους ερχομένους προς υμάς». Κατ' εκείνην την ώραν ησθανόμην εαυτόν εις το τέλος των φυσικών μου δυνάμεων, εξηντλημένος εκ του πυρετού, όστις υπό ελαφράν μορφήν κατεπόνει εμέ τους χρόνους εκείνους. Δεν εγνώριζον πόσος χρόνος απέμενεν εις εμέν να ζήσω, και ως εκ τούτου δεν έδωκα σημασίαν εις τους λόγους του Γέροντος. Εσκεπτόμην: Ο Γέρων δεν γνωρίζει πόσον άρρωστος είμαι. Όντως, ταχέως εξέλιπεν εκ της συνειδήσεως μου η υποθήκη αυτού.

Εμνήσθην αυτής τέσσαρα ή πέντε έτη αργότερον, ότε και πάλιν απροσδοκήτως προσεκλήθην υπό του ηγουμένου αρχιμανδρίτου Σεραφείμ να είμαι πνευματικός εν τη Μονή αυτού, του Αγίου Παύλου. Βεβαίως εξ υπακοής προς τον Γέροντα Σιλουανόν ουδεμίαν αντίρρησιν προέβαλον και είπον ότι θα έλθω προς αυτούς την καθωρισμένην ημέραν.

Ο λαχών εις εμέ ασκητικός αγών της πνευματικής πατρότητος ήλλαξε την ζωήν μου κατά ριζικόν τρόπον, ουχί όμως προς εμβάθυνσιν, αλλά προς

απώλειαν της χάριτος. Η ακεραιότης της προγενεστεράς αναζητήσεως μου παρεβιάσθη. Το αδιάλειπτον της διαμονής εν τω «έσω ανθρώπῳ» εξησθένει λόγω της συγκεντρώσεως της προσοχής μου εις τους λόγους των προσερχομένων εις ἐμέ δι' ἐξομολόγησιν. Εγνώριζον ὅτι ἐκεῖ, ἐντός, ἦτο ἡ ἀρχή, καὶ ἐκεῖ τὸ πέρας καὶ ἡ τελείωσις. Εντεύθεν ἡ ἐξοδος καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖ ἡ ἐπιστροφή. Ἄνευ ἐντατικής ἐκ τῆς καρδίας προσευχῆς διὰ τὴν ἐκζήτησιν παρὰ τοῦ Θεοῦ λόγου καὶ εὐλογίας ἐν παντί καιρῷ, ἡ πνευματικὴ διακονία θὰ εἶναι ματαία· ἄνευ τῆς συνεχούς ἐξ ὕψους νοουθεσίας καὶ ἡ Ἐκκλησία εἰσέτι θὰ μετατραπῇ εἰς μίαν ἐκ τῶν ἡμιτύφλων δυνάμεων τοῦ κόσμου τούτου, διὰ τῆς συγκρούσεως τῶν ὁποίων (δυνάμεων) εἰσάγεται ἡ καταστροφή εἰς τὴν [//239] ζωὴν τῆς οἰκουμένης. Εἰς τί συνίσταται τὸ ἔργον τοῦ πνευματικοῦ; Εἰς τὴν ἐπιμελὴ ἐργασίαν ἐφ' ἑκάστον ἄνθρωπον ὅπως βοηθήσῃ αὐτόν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὸν χώρον τῆς εἰρήνης τοῦ Χριστοῦ· νὰ συνεργήσῃ εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀναγέννησιν καὶ μεταμόρφωσιν τῶν ἀνθρώπων διὰ τῆς χάριτος τοῦ Ἁγίου Πνεύματος· νὰ ἐμπνεύσῃ ἀνδρείαν εἰς τοὺς ὀλιγοψύχους ὡς πρὸς τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Κυρίου. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν πνευματικὴν μόρφωσιν ἐνός ἐκάστου καὶ πάντων. Ἡ «μόρφωσις» προέρχεται ἐκ τῆς λέξεως μορφή. Εἰς Σέρβος ἐπίσκοπος (ὁ Νικόλαος Βελιμίροβιτς) κατὰ θαυμαστόν τρόπον ἔγραφε περὶ τοῦ θέματος τούτου: «Τί εἶδους μορφή καὶ Ὁποίου πλάθεται ὑπὸ τῶν συγχρόνων σχολῶν; Ποία ἐξ αὐτῶν γνωρίζει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐπλάσθη κατ' εἰκόνα τοῦ ἀνάρχου Θεοῦ»; Οὗτος ἐφανερώθη ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἀπεκαλύφθη εἰς τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἡμεῖς νυν γνωρίζομεν ὅτι ἡ ἀληθινὴ μόρφωσις ἐγκεταί εἰς τὴν ἀποκατάστασιν ἐν τοῖς ἀπογόνους τοῦ Ἀδάμ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, ἥτις ἡμαυρώθη ἐν τῇ πτώσει.

Ὁ πνευματικὸς ἐν τῇ διακονίᾳ αὐτοῦ εὐρίσκεται εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσεύχῃται πάντοτε ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, τῶν ἐγγύς καὶ τῶν μακρὰν. Διὰ τῆς προσευχῆς ταύτης βυθίζεται οὗτος εἰς νέαν δι' αὐτόν ζωὴν. Ευχόμενος ὑπὲρ ἐκείνων, οἵτινες εὐρίσκονται ἐν ἀπογνώσει ἐκ τῶν ἀνυπερβλήτων δυσκολιών τοῦ ἀγῶνος διὰ τὴν ἐπιβίωσιν, αἰσθάνεται ἀνησυχίαν καὶ αγωνίαν δι' αὐτούς. Ευχόμενος ὑπὲρ τῶν ἀσθενῶν μετέχει εἰς τὸν ψυχικὸν αὐτῶν φόβον ἐνώπιον τοῦ θανάτου. Προσευχόμενος ὑπὲρ τῶν ευρισκομένων ἐν τῷ ἄδῃ τῶν παθῶν, γεύεται ὁ ἴδιος τῆς καταστάσεως τοῦ ἄδου. Πάντα ταῦτα βιοῖ ἐντός αὐτοῦ τοῦ ἰδίου, ὡς ἰδίαν βάσανον. Ἐν τῇ πραγματικότητι ὁμως δὲν ἀνήκουν εἰς αὐτόν τὸν ἴδιον. Αὐτὸς δέχεται μόνον καὶ βαστάζει [//240] τὰ ἀσθενήματα τῶν ἄλλων. Κατ' ἀρχὰς ὁ ἴδιος δὲν ἀντιλαμβάνεται τί συμβαίνει· τελεί ἐν ἀπορίᾳ: Διὰ τί ἐκ νέου καὶ μάλιστα πλεῖον ἢ πρότερον προσβάλλεται ὑπὸ παθῶν, πολλὰ τῶν ὁποίων δὲν ἐγνώριζεν εἰς τὸ παρελθόν; Βραδύτερον μόνον ἀναγνωρίζει ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὸν ἀγῶνα διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἄλλων· ὅτι ἡ προσευχή αὐτοῦ ἐφθάσε τὴν πνευματικὴν πραγματικότητα ἐκείνων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων προσφέρεται αὕτη εἰς τὸν Θεόν. Περιβάλλεται οὗτος ὑπὸ τῆς πνοῆς τοῦ θανάτου, ἥτις ἐπληξεν τὸ ἀνθρώπινον γένος. Καὶ ἡ προσωπικὴ αὐτοῦ προσευχή καὶ ἡ λειτουργικὴ λαμβάνουν κοσμικὰς διαστάσεις. Ὁ ἀγὼν διὰ τὴν ζωὴν τῶν ἐμπεπιστευμένων εἰς αὐτόν ὑπὸ τῆς Προνοίας τοῦ Ὑψίστου ἐνίστε δὲν διαρκεῖ ἐπὶ μακρόν. Ἀρκούν ὀλίγοι λόγοι ἐκ τῆς καρδίας πρὸς τὸν Θεόν τῆς ἀγάπης· ὑπάρχουν ὁμως περιπτώσεις καὶ παρατεταμένης πάλης. Ὁ πνευματικὸς παραδίδων τὴν ζωὴν αὐτοῦ εἰς τὴν

διακονίαν ταύτην, ουδέ εαυτόν ζη εισέτι ως τελείως ελεύθερον εκ των παθών εύχεται υπέρ των άλλων ως και υπέρ αυτού του ιδίου, διότι η ζωή αυτών εταυτίσθη μετά της ζωής αυτού. Μετανοεί υπέρ εαυτού και υπέρ των άλλων. Εκδυσωπεί υπέρ «του ελεηθῆναι πάντας ημάς». Η μετάνοια αυτού αποβαίνει μετάνοια δι' όλον τον κόσμον, δι' όλους τους ανθρώπους. Εις την κίνησιν ταύτην του πνεύματος αυτού συνίσταται η εξομοίωσις προς τον Χριστόν, Όστις ήρην επ' Αυτού τας αμαρτίας του κόσμου. Η προσευχή αύτη είναι βαρεία – ουδέποτε βλέπει τις το ποθούμενον αποτέλεσμα. Ο κόσμος εν τω συνόλω αυτού απωθεί την προσευχήν ταύτην μετ' αντιπαθείας.

Η προσευχή της μετανοίας είναι απεριγράπτως θαυμαστή δωρεά του Ουρανίου Πατρός προς ημάς: «Τότε διήνοιξεν αυτών τον νουν του συνιέναι τας γραφάς, και [//241] είπεν αυτοίς ότι ούτω γέγραπται και ούτως έδει παθείν τον Χριστόν και αναστήναι εκ νεκρών τη τρίτη ημέρα και κηρυχθήναι επί τω Ονόματι Αυτού μετάνοιαν και άφεσιν αμαρτιών εις πάντα τα έθνη ...» (Λουκ. 24,45-47).

Η θεμελιώδης αρχή του κηρύγματος του Χριστού –«μετανοείτε· ήγγικε γαρ η Βασιλεία των Ουρανών» (Ματθ. 4,17)– απωλέσθη υφ' ημών. Είναι σαφές ότι τούτο δεν ήτο άλλο, ει μη η συνέχισις του εν τω Παραδείσω αρξαμένου μεγάλου διαλόγου μεταξύ του Θεού και του ανθρώπου (βλ. Γέν. 3,8 κ.ε.). Οι κληθέντες υπό του Θεού εις μετάνοιαν, Αδάμ και Εύα, ηρνήθησαν να αναγνωρίσουν την αδικίαν αυτών. Η Εύα μετά μικροψυχίας ενοχοποίησε τον Όφιν, ο δε Αδάμ μετ' αυθαδείας και την Εύαν και Αυτόν τον Θεόν, Όστις έδωκεν εις αυτόν τοιαύτην γυναίκα.

Παρήλθον βραδέως οι αιώνες ο εις μετά τον άλλον. Εν τη ανιαρά ροή αυτών εγνώρισεν ο άνθρωπος τας συνεπείας του ρήγματος μετά του Θεού Πατρός. Ενεφανίσθησαν ψυχαι ποικίλοις παθήμασιν ητοιμασμένοι δια την εν μέρει πρόσληψιν της κοινωνίας μετά του Θεού. Τότε εδόθη η Σιναϊτική Αποκάλυψις. Δια μέσου του νόμου του Μωϋσέως ο εκλεκτός λαός έζη ενώπιον του Προσώπου του Αοράτου Παντοκράτορος και ανεπτύχθη εν πνεύματι μέχρι της δυνατότητος περαιτέρω καταλλαγής μετ' Αυτού· και τότε εφανερώθη εν σαρκί Εκείνος, Όστις συνωμίλει μετά του Αδάμ και της Εύας κατ' εκείνην την ημέραν, ότε ήρχισεν η τραγική ιστορία της ανθρωπότητας. Ούτως απεκατεστάθη η επί χιλιετίας διακοπείσα άμεσος κοινωνία ημών μετά του Προσώπου του Δημιουργού του κόσμου.

[//242] Ο Κύριος απεκάλυψεν εις ημάς τα μυστήρια του Θείου Είναί και του κτιστού είναι. Όλον όμως το «Έργον» Αυτού (βλ. Ιωάν. 17,4) είναι τοσούτον μεγαλειώδες, ώστε ούτε ο οφθαλμός του νοός ημών δύναται να χωρήση έστω και τας λεπτομερείας αυτού (του Έργου), ούτε η ενέργεια της καρδιάς να περιβάλῃ δια της αγάπης τα θαυμάσια Αυτού. Εις τον Πασχάλιον Κατηχητικόν Λόγον ο Άγιος Ιωάννης ο Χρυσόστομος λέγει: «... Ο Άδης επικράνθη· έλαβε γην και συνήντησεν ουρανώ. Έλαβεν όπερ έβλεπε και πέπτωκεν, όθεν ουκ έβλεπε». Ούτως ακριβώς συμβαίνει εις ημάς, όταν αποφασίζωμεν να ακολουθήσωμεν τον Ιησούν Χριστόν. Βλέπομεν άνθρωπον εν κτιστή σαρκί, αλλ' εν τη πραγματικότητι Ούτος είναι Θεός. Θεωρούμεν Αυτόν πορευόμενον άνευ αντιστάσεως εις την άδικον καταδίκην, αλλ' αναγνωρίζομεν εν Αυτώ τον Κτίστην και Σωτήρα ημών.

Ακούομεν εκ του στόματος Αυτού τους συνήθεις ημών λόγους, αλλά δι' αυτών αποκαλύπτεται εις ημάς η αιωνιότης του Απολύτου Είναι.

Όσον πληρέστερον εντείνεται το πνεύμα ημών να ακολουθήσωμεν τον Ιησούν τον Ναζωραίον, τοσούτον καταπληκτικωτέρα γίνεται η αντίθεσις μεταξύ του ουρανίου Αυτού κόσμου και της ορατής πραγματικότητος της οικουμένης ημών. Μία εκ των πρώτων συνεπειών της προπατορικής πτώσεως υπήρξεν η αδελφοκτονία. Και εκ του καιρού εκείνου σύνολος η ιστορία ημών γέμει κατ' εξοχήν της αμαρτίας ταύτης. Η φύσις του Πανανθρώπου εδείχθη κατατεμαχισμένη: Συναντώμενοι μετά των ομοίων προς αυτούς οι άνθρωποι δεν αναγνωρίζουν πλέον εαυτούς, δεν διακρίνουν την ενότητα αυτών εν τη κοινή ζωή. Αγωνιζόμενοι δια την ατομικήν αυτών ύπαρξιν φονεύουν τους αδελφούς, μη κατανοούντες ότι κατ' αυτόν τον τρόπον [//243] βυθίζουν και εαυτούς εις τον κοινόν θάνατον. Αντί του συνδέσμου της αγάπης εισέδυσεν εις την ψυχήν των ανθρώπων το ολέθριον πάθος: να εξουσιάζουν επί των αδελφών, ίνα εξασφαλίσουν δι' αυτούς και τα τέκνα αυτών άνετον ζωήν. Ένεκα της τυφλώσεως ταύτης όλος ο κόσμος ημών κατεποντίσθη εις θάλασσαν αίματος, εις ατμόσφαιραν εχθρότητος, εις εφιάλτην αμοιβαίων εξοντώσεων. Η προπατορική αμαρτία εισήγαγε πανταχού την διάσπασιν. Μέχρι της σήμερον η ανθρωπότης ουχί μόνον δεν ηλευθερώθη εκ του πνεύματος της αδελφοκτονίας, αλλά συνεχίζει έτι πλείον να βυθίζεται εις θανατηφόρον παραλήρημα. Η πείρα των αιώνων δεν έδίδαξε τους ανθρώπους. Η δια της βίας νίκη εν τω κόσμω τούτω είναι πάντοτε και αναποφεύκτως πρόσκαιρος. Όταν αύτη προεκταθή εις την αιωνιότητα, θα αποδειχθή ατελεύτητον όνειδος.

«Πάντες δε υμείς αδελφοί εστε –είπεν ο Διδάσκαλος Χριστός–... είς γαρ εστιν ο Πατήρ υμών, ο εν τοις Ουρανοίς» (Ματθ. 23,8-9).

Ο Κύριος Ιησούς Χριστός –το μέγιστον θαύμα– ήλθεν επί την γην, ίνα σώση ημάς· αλλά και Αυτόν εφόνευσαν. Εν τούτοις ο επί του ορατού επιπέδου «μώλωψ του Ποιμένος» ήτο ασύγκριτος νίκη εν τη σφαίρα του αιωνίου πνεύματος (βλ. Ματθ. 26,31)· νίκη επίσης εν τοις παθήμασι της πιστής αγάπης, ήτις έφερεν αμάραντον καρπόν. Ούτω θα γίνη και μετ' εκείνων, οίτινες θα ακολουθήσουν τα ίχνη Αυτού. Οι αγαπώντες τον Χριστόν θα φυλάξουν τον λόγον Αυτού και τελικώς θα αποδειχθούν αληθινοί νικηταί και θα αναπαυθούν μετ' Αυτού εν τη Βασιλεία Αυτού (βλ. Ιωάν. 16,33).

[//244] Η διακονία του πνευματικού εν ταις συνθήκαις της εποχής ημών είναι έργον υπεράνθρωπον. Είναι δύσκολον να σωθώμεν κατά τας ημέρας ημών, ημέρας μαζικής αποστασίας. Οι σύγχρονοι του Ιησού «εξήλθον μετά μαχαιρών και ξύλων», ίνα συλλάβουν Αυτόν..., αλλ' ο Κύριος είπε προς αυτούς: «Αύτη εστιν υμών η ώρα και η εξουσία του σκότους» (πρβλ. Λουκ. 22,52-53).

Δεν επυκνώθη άρα γε έτι μάλλον το καταχθόνιον τούτο σκότος επί των ημερών ημών; Η απόγνωσις δια τους κατοίκους του πλανήτου ημών δεν παύει να αυξάνη, και είναι βαρύ μέχρις αίματος να προσεύχηταί τις δια τον κόσμον τούτον, καθώς είναι. Θα παραθέσω μίαν εκ των προσευχών μου προς τον Ύψιστον Θεόν:

«Αποκάλυψον εις την καρδίαν μου τα μυστήρια Σου· φανέρωσον εις εμέ τον αμαρτωλόν την κεκρυμμένην από του αιώνος Σοφίαν Σου· φώτισον δια του Αγίου Σου Πνεύματος τους νοερούς οφθαλμούς της καρδιάς μου, όπως δυνηθώ να ίδω την αγαθήν Πρόνοιαν Σου περί παντός του γένους των ανθρώπων, έτι και εις τα φοβερά γεγονότα του καιρού ημών. Δώρησαι εις την ψυχήν μου δυνάμεις υπομονητικής αγάπης, διότι αποκάμνω εν τη φθαρτή σαρκί μου εκ της θέας, και έτι πλέον, εκ της ακοής περί των αφορήτων βασάνων εις τας οποίας υποβάλλονται αιχμάλωτοι αδελφοί εφ' όλου του προσώπου της γης ... Συ πολλάκις έδωκας εις εμέ την βεβαίωσιν δια την τελικήν νίκην του Φωτός Σου, και όμως βλέπεις, είμαι εξησθενημένος εν τη διακονία μου».

Από των νεανικών μου χρόνων ευρίσκομαι εν θλιβερά αμηχανία εκ της εκτυλισσομένης ενώπιον μου σκηνής. Υπήρξαν όμως ώραι παραδόξου θριάμβου, ότε η άκρα [\[//245\]](#) μωρία των πάντων διεβεβαίου εμέ περί της αναποφεύκτου παρουσίας ενός άλλου «πόλου» εν τω είναι του κόσμου – της Σοφίας. Δεν έφθασα Αυτήν, αλλ' εξέχεεν Αύτη εις την ψυχήν μου την ελπίδα της μεταμορφώσεως όλης της κτίσεως, και η προσευχή περί του κόσμου παντός ανεζωπυρούτο εν τη καρδιά μου και το ανέσπερον Φως εθεράπευε την ψυχήν μου.

Κατά την υπερ των ανθρώπων προσευχήν η καρδιά αισθάνεται ενίοτε την πνευματικήν ή την ψυχικήν κατάστασιν εκείνων, περί των οποίων απευθύνει εις τον Θεόν την προσευχήν. Χάριν τούτου ο πνευματικός δύναται να βιώση τα «πεπρωμένα» αυτών: την ικανοποίησιν και την ευτυχίαν εν τη αγάπη, την εξάντλησιν εν τοις καμάτοις, τους φόβους εκ των επερχομένων επ' αυτούς συμφορών, την φρίκην της απογνώσεως και τα όμοια αυτών. Μνημονεύων τους ασθενείς ενώπιον του Κυρίου ο πνευματικός κλίνει επί των κλινών εκατομμυρίων ανθρώπων, οίτινες καθ' εκάστην στιγμήν αντιμετωπίζουν τον θάνατον και διατελούν εν μαρτυρική αγωνία. Στρέφων την προσοχήν αυτού προς τους αποθνήσκοντας, φυσικώ τω τρόπω, ο ιερεύς μεταφέρεται νοερώς εις εκείνον τον κόσμον και μετέχει ή της ησύχου παραδόσεως της ψυχής εις τον Θεόν ή του τρόμου αυτής ενώπιον του αγνώστου, όπερ πλήττει την φαντασίαν, πριν ή φθάση αυτό τούτο το γεγονός της αποχωρήσεως εκ του κόσμου τούτου. Και εάν η στάσις πλησίον της στρωμνής και μόνον ενός εν αγωνία αποθνήσκοντος δίδη εις ημάς όρασιν, ήτις συγκλονίζει δια της αντιθέσεως αυτής προς την αντίληψιν ημών περί του πρωτοκτίστου ανθρώπου, τότε η σκέψις του πνεύματος ημών περί όλων των πασχόντων επί της γης υπερβαίνει το μέτρον της αντοχής του ψυχισμού και του σώματος εισέτι. [\[//246\]](#) Δια τον ιερέα και τον πνευματικόν είναι άκρως σημαντικόν το δίλημμα, τί να ποιήση: Να κλείση εις πάντα τους οφθαλμούς αυτού χάριν του φυσικού εις όλους ημάς ενστίκτου επιβιώσεως, ή να πορευθή περαιτέρω; Άνευ του προκαταρκτητικού αγώνος της βαθείας μετανοίας κατά την άνωθεν δωρεάν τούτο το «περαιτέρω» είναι απρόσιτον εις τον άνθρωπον. Κατ' ουσίαν πρόκειται περί του αν θα ακολουθήση τις τον Χριστόν εις τον κήπον της Γεθσημανή και τον Γολγοθάν, ίνα ζήση μετ' Αυτού, δια της δυνάμεως Αυτού, την τραγωδίαν του κόσμου ως ιδίαν αυτού

τραγωδίαν· ἵνα υπεράνω του χρόνου και του χώρου περιπτυχθῇ ἐν τῷ πνεύματι της ελεήμονος αγάπης ὅλον το γένος ἡμῶν, ὅπερ κατήλθεν εἰς βυθὸν αλύτων συγκρούσεων. Το ὅτι δεν ἐνθυμούμεθα, ἐτι δε και ἀπερρίψαμεν την πρωταρχικὴν ἡμῶν κλήσιν, συνιστᾷ τον πυρήνα της παγκοσμίου τραγωδίας. Το πανωλέθριον πάθος της υπερηφανίας υπερνικάται μόνον δια της ολοκληρωτικῆς μετανοίας, δια της ὁποίας κατέρχεται ἐπὶ του ἀνθρώπου ἡ εὐλογία της ταπεινώσεως του Χριστοῦ, ἥτις ἀπεργάζεται ἡμᾶς τέκνα του οὐρανίου Πατρὸς.

Οὐχὶ μόνον ἡ ψυχοφυσικὴ σύστασις ἡμῶν ἀρνείται νὰ περιληφθῇ εἰς την κοσμοσωτήριον προσευχὴν και θυσίαν της αγάπης του Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ και το πνεῦμα ἡμῶν φοβείται τούτο, και ὁ νους δεν εἶναι εἰς θέσιν νὰ υψωθῇ «ἐκεῖ», εἰς το ὅρος, το πνευματικῶς υψηλότερον ὅλων των ἄλλων ορέων, ὅπου ὁ Κύριος παρέδωκε το πνεῦμα Αὐτοῦ εἰς τὰς χεῖρας του Πατρὸς. «Παρά ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ’ οὐ παρά Θεῷ· πάντα γὰρ δυνατὰ ἐστὶ παρά τῷ Θεῷ» (Μάρκ. 10,27). Ἡ ἀνάβασις πρὸς τὰ «ἐκεῖ» πραγματοποιεῖται ἀνευ προκαταρκτικῆς ιδέας περὶ του γεγονότος τούτου. Ἡ ψυχὴ κατὰ φυσικὸν τρόπον ἀνυψοῦται, θα ἔλεγε τις, δια προσευχῆς μετανοίας περὶ των ἰδίων [\[//247\]](#) αὐτῆς ἀμαρτιῶν, περὶ της ἰδίας αὐτῆς πτώσεως, ἥτις ἐνοί δια της καταστάσεως αὐτῆς την ψυχὴν μεθ’ ὅλων των παρελθόντων αἰώνων της ιστορίας της ἀνθρωπότητος. Καὶ τούτο συμβαίνει αἰφνης, ἀπροσδοκῆτως ἀκουσίως. Ἡ ψυχὴ ἐν τῷ ἐντατικῷ κλαυθμῷ δι’ ἐαυτήν, κατὰ την δωρεάν του Πνεύματος του Αγίου, εἰσάγεται ὀντολογικῶς εἰς την οὐσίαν της ἀμαρτίας ἡμῶν –ἐν τῇ μεταφυσικῇ αὐτῆς διαστάσει– ὡς ἐκπτώσεως ἐκ της μακαρίας και ἀκηράτου ζωῆς ἐν τῷ Φωτί, τῷ ἐκπορευομένῳ ἐκ του Προσώπου του Πατρὸς των πάντων. Τούτο δεν εἶναι φιλοσοφικὸς στοχασμός, οὔτε διανοητικὴ θεολογία. Εἶναι δεδομένον του εἶναι ἡμῶν: Ἐν τῇ πτώσει του Ἀδάμ ἡ ἀνθρωπότης ἀπέρριψε τον Θεόν. Ὦντως εἶναι φοβερόν πρᾶγμα το ὅτι ἐν τῇ τυφλώσει ἡμῶν δεν βλέπομεν την ἰδίαν ἡμῶν ἀμαρτίαν. Ἡ φύσις αὐτῆς διανοίγεται εἰς ἡμᾶς δια της πίστεως εἰς την Θεότητα του Χριστοῦ.

«Εἶπεν ... ὁ Ἰησοῦς· Εγὼ υπάγω και ζητήσετε Με, και ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ ὑμῶν ἀποθανείσθε· ὅπου Εγὼ υπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν ... ὑμεῖς ἐκ των κάτω ἐστέ, Εγὼ ἐκ των ἄνω εἰμὶ· ὑμεῖς ἐκ του κόσμου τούτου ἐστέ, Εγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ του κόσμου τούτου. Εἶπον οὖν ὑμῖν ὅτι ἀποθανείσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν· ἐάν γὰρ μὴ πιστεύσητε ὅτι Εγὼ εἰμι (ὁ Ποιήσας ὑμᾶς), ἀποθανείσθε ἐν ταῖς ἀμαρτίαις ὑμῶν. Ἐλέγον οὖν Αὐτῷ· Σὺ τίς εἶ; Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· την ἀρχὴν ὅτι και λαλῶ ὑμῖν» (Ἰωάν. 8,21-25).

Οὕτω βλέπομεν ὅτι ἡ προσωπικὴ ἡμῶν ἀμαρτία εἶναι ἀμαρτία ὅλου του ἀνθρωπίνου γένους. Καὶ ἡ ἱερατικὴ προσευχὴ περὶ της ἀφέσεως των ἀμαρτιῶν του κόσμου εἶναι μετάνοια ὑπὲρ ὅλης της ἀνθρωπότητος. Συγχωρήσατε μοι: Δεν δύναμαι νὰ ἐκφράσω καταλλήλως ἐκεῖνο περὶ του ὁποίου γίνεται λόγος. Ὁ ἀληθῶς μετανῶν δια τὰ ἐγκλήματα αὐτοῦ ἐναντίον της Πατρικῆς αγάπης μεταφέρεται [\[//248\]](#) δια της δυνάμεως του Ἰδίου του Θεοῦ εἰς ἐκείνην την νυν μυστηριώδη δι’ ἡμᾶς σφαίραν. Εἰμὶ μικρὸς ἀνθρώπος, ἀλλ’ ἀνήκω εἰς το μέγα σῶμα της πανανθρωπότητος, και δεν δύναμαι νὰ ἀποσπάσω ἐμαυτόν ἐξ ἐκείνου. Κατ’ ἀρχὰς ζῶ την ἀμαρτίαν μου ὡς ἰδίαν και μόνον· ἔπειτα δε ἀποκαλύπτεται εἰς ἐμέ ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἀμαρτία ἐκείνη, ἥτις περιγράφεται ἐν τῇ Γραφῇ, ἐν τῷ

βιβλίω της Γενέσεως (βλ. κεφ. 3). Είμαι μηδαμινός, αλλά το τελούμενον εν εμοί δεν είναι ασημαντόν· δεν είναι άνευ αξίας ούτε προ των οφθαλμών του Δημιουργού μου. Και Αυτός ο Ίδιος δεν «εκέκνωσεν» Εαυτόν μέχρις άκρας «εξουθενώσεως», ασυλλήπτου δι' ημάς; Εποίησε τούτο ών κατά την φύσιν Αυτού απείρως μέγας Θεός· και τούτο, ίνα σώση ημάς.

Ιδού επί πολλά ήδη έτη προσπαθώ να πείσω τους προσερχομένους εις εμέ, όπως εκλαμβάνουν τας δοκιμασίας τας οποίας συναντούν ουχί μόνον εν τοις ορίοις της ατομικής αυτών υπάρξεως, αλλά και ως αποκάλυψιν περί του πώς ζη και έζη σύμπασα η ανθρωπότης κατά τας παρελθούσας χιλιετίας. Παν βίωμα και χαράς και πόνου, δύναται να αποβή δι' ημάς νέα γνώσις, απαραίτητος δια την σωτηρίαν ημών. Όταν ζώμεν εντός ημών των ιδίων όλον το γένος των ανθρώπων, όλην την ιστορίαν της ανθρωπότητος, τότε διαρρηγνύομεν το κλειστόν κύκλωμα της «ατομικότητος» ημών και εξερχόμεθα εις τας πλατείας εκτάσεις της «υποστατικής» μορφής του είναι, γινόμενοι νικηταί του θανάτου, μέτοχοι της θείας απειρότητος.

Η θαυμαστή αύτη οδός εις ουδένα είναι γνωστή ει μη εις τους χριστιανούς. Κατ' αρχάς η πείρα της τοιαύτης εξόδου εκ της στενής φυλακής του ατόμου δύναται να [\[//249\]](#) φανή παράδοξος. Ημείς οι ίδιοι είμεθα συντετριμμένοι υπό των ημετέρων παθημάτων, και πού θα ανεύρωμεν δύναμιν πνεύματος να περιβάλωμεν μετ' ευσπλαχνίας τα εκατομμύρια εκείνα των ανθρώπων, άτινα καθ' εκάστην δεδομένην στιγμήν πάσχουν ομοίως προς ημάς και ενδεχομένως πλείον ημών; Εάν έχωμεν χαράν, τούτο είναι τρόπον τινά ευκολώτερον δι' ημάς, αλλ' όταν δεν είμεθα ικανοί να αντεπεξέλθωμεν προς τον πόνον ημών, η ευσπλαγχνία προς το πλήθος των πασχόντων μόνον αυξάνει το ήδη αφόρητον μαρτύριον ημών. Παρά ταύτα επιχειρήσατε τούτο και θα ίδητε ότι εν τω βαθεί θρήνω της προσευχής δι' όλην την πάσχουσαν ανθρωπότητα θα εμφανισθή ενέργεια άλλου είδους, ουχί εκ του κόσμου τούτου. Η νέα αύτη μορφή συμπαθείας, κατερχομένη άνωθεν, διαφέρει της πρώτης, ήτις είναι ερμητικώς κεκλεισμένη εις εαυτήν, δια του ότι δεν αποκτείνει πλέον αλλά ζωοποιεί ημάς. Οι ορίζοντες της προσωπικής ημών ζωής πλατύνονται απείρως και πολλά χωρία του Ευαγγελίου και των Επιστολών γίνονται κατανοητά ως να επρόκειτο περί λόγου δι' ημάς αυτούς ... εισέτι δε: περί ημετέρου ήδη λόγου. Επί παραδείγματι: «Πάσα παιδεία προς μεν το παρόν ου δοκεί χαράς είναι, αλλά λύπης, ύστερον δε καρπόν ειρηνικόν τοις δι' αυτής γεγυμνασμένοις αποδίδωσι δικαιοσύνης» (Εβρ. 12,11). Δια του ανοίγματος ημών εις μείζονα εν πνεύματι παθήματα υπερνικώμεν την ατομικήν ημών δοκιμασίαν. Ιδιαίτερος θα συμβή ούτως εν τω τέλει: Δια του θανάτου νικάται ο θάνατος και επικρατεί η δύναμις της αναστάσεως.

[\[//250\]](#) Είναι απαραίτητον εις πάντας ημάς να προσευχώμεθα εκτενώς, ίνα δια της φλογεράς και πολυετούς προσευχής, ιδιαίτερος της μετανοίας, μεταμορφώσωμεν την πεπτωκυϊαν ημών φύσιν τοσούτον ώστε να καταστή ικανή να αφομοιώση την αποκαλυφθείσαν εις ημάς Άναρχον Αλήθειαν. Και τούτο πριν ή απέλθωμεν του κόσμου τούτου. Ο Χριστός, ο αποκαλύψας εις ημάς εν τη σαρκί ημών την Αλήθειαν ταύτην, ελκύει ημάς προς Εαυτόν και καλεί ημάς να

ακολουθήσωμεν οπίσω Αυτού. Η αιώνιος ημών μετ' Αυτού διαμονή εν τη ασαλεύτω Βασιλεία εξαρτάται εκ της απαντήσεως ημών εις την κλήσιν Αυτού. Το άμετρον μεγαλείον του προ ημών ισταμένου έργου εμπνέει φόβον εις την καρδίαν και τον νουν ημών· φόβον αγάπης, διότι υπάρχει το ενδεχόμενον να αποδειχθώμεν τελείως ανάξιοι του Θεού· φόβον ενώπιον του οδυνηρού αγώνος, διότι «η Βασιλεία ... βιάζεται» (Ματθ. 11,12). Η πάλη αύτη είναι απερίγραπτος. Τους ηττημένους υπό της πονηράς υπερηφανίας ή των χαμερπών παθών απειλεί το «σκοτός το εξώτερον» (βλ. Ματθ. 8,12· 13,41-43). Εξ άλλου δε: «Ο νικών, δώσω αυτώ καθίσαι μετ' Εμού εν τω θρόνω Μου, ως καγώ ενίκησα και εκάθισα μετά του Πατρός Μου εν τω θρόνω Αυτού. Ο έχων ούς ακουσάτω τί το Πνεύμα λέγει ...» (Αποκ. 3,21-22).

Αναμένει ημάς μεγαλειώδης πάλη, αλλά πάλη ιδιαιτέρα, αγία, ανομοία προς τους αδελφοκτόνους πολέμους, οίτινες επλήρωσαν την ιστορίαν του κόσμου ημών από των χρόνων του πρώτου φόνου του Άβελ υπό του αδελφού αυτού Κάϊν. Ο κοινός και μόνος αληθινός εχθρός είναι η θνητότης ημών. Οφείλομεν να παλαίσωμεν μαρτυρικώς εναντίον του ζώντος εν ημίν θανάτου, βάλλοντες αρχήν εξ ημών των ιδίων. Το Ευαγγέλιον του Κυρίου ανήκει [//251] εις άλλο επίπεδον ανώτερον υπερκόσμιον: Τα πάντα εν αυτώ δεν είναι «κατά άνθρωπον», «ουδέ παρά ανθρώπου» (Γαλ. 1,11 και 12). Είναι εγκληματικόν να μειώσωμεν τας αιωνίους αυτού (του Ευαγγελίου) διαστάσεις, διότι τότε τούτο παύει να έχει δια τους ανθρώπους δύναμιν ελκτικήν, έτι δε και νόημα. Βεβαίως, αι εντολαί του Χριστού –«αγαπάτε τους εχθρούς υμών ... έσεσθε ... τέλειοι, ώσπερ ο Πατήρ υμών εν τοις ουρανοίς» (Ματθ. 5,44 και 48)– υπερέχουν τον νουν και την δύναμιν ημών. Ο Χριστός όμως εν τη σαρκί ημών εφάνέρωσε την τελειότητα ταύτην: «Νενίκηκε τον κόσμον». Τούτο σημαίνει ότι και εις ημάς είναι δυνατόν να δοθή η νίκη εάν είμεθα μετ' Αυτού. Ομιλών περί του λόγου Αυτού ο Χριστός ωνόμασε τούτον σπόρον: «Ο σπόρος εστί ο λόγος του Θεού» (Λουκ. 8,11). Ας είναι ούτος εν ημίν ως σπόρος ουχί εκ του κόσμου τούτου. Μετά θάνατον, πεσών ούτος εις καταλλήλους δι' αυτόν συνθήκας, θα δώση άφθαρτον καρπόν.

[//252]

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΤΟΥ ΗΓΟΥΜΕΝΟΥ Ή ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΥ

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Θεός, ο Σωτήρ ημών, ο αφορίσας με εκ της ματαιότητος του κόσμου και θέμενος εμέ εν τη υπηρεσία των ουρανίων Σου Μυστηρίων, ο καλέσας εις τον αγώνα του εξαναγγέλλειν τοις αδελφοίς μου τας οδούς της σωτηρίας Σου, δέομαι Σου, Βασιλεύ Άναρχε.

Θεράπευσον με εκ του πλήξαντος με θανάτου της αμαρτίας, και τη δυνάμει του Πνεύματος Σου του Αγίου ικάνωσον με εις την διακονίαν ταύτην.

Φωτοδότα, φώτισον μου τους οφθαλμούς της καρδίας και του νοός δια του ακτίστου Φωτός των εντολών Σου, ίνα συνιώ πώς δει με λαλείν τω αδεφλώ μου, υπέρ ού εξέχεας επί του Γολγοθά το Αίμα Σου.

Δια του Πνεύματος Σου του αγαθού χειραγωγήσον μου τας αισθήσεις και τας εννοίας, και τω φόβω Σου φύλαξον με ακλινή εν τω προαιωνίω ρεύματι του

Θελήματος Σου. Την καρδίαν μου καθάρισον από παντός ρύπου, όπως αξιωθώ ακούσαι της πραείας φωνής Σου και υπακούσαι αυτή εν ταπεινώσει· και εν τη ανοίξει του στόματος μου ικάνωσον με δέξασθαι παρά Σου λόγον ευάρεστον Σοι και σωτήριον τω λαώ Σου.

Συ, η ζώσα και αληθινή Οδός, μη εάσης με ποτε αμαρτείν κατά της Αληθείας Σου, και από πάσης κινήσεως απρεπούς και λόγου ψευδούς διαφύλαξον με, όπως γένηται εν πάσιν η διακονία μου αγία και άμωμος ενώπιον Σου.

Ναι, ο Ποιμήν ο Καλός, ο θύσας την ψυχήν Σου υπέρ ημών, χάρισαι και εμοί καρδίαν ελεήμονα και κλαυθμόν αγαθόν περί πάντων των προσιόντων εις εμέ. Δος μοι χαίρειν [//253] μετά των χαιρόντων και κλαίειν μετά των κλαιόντων, και δια πάντων παρακαλείν τας πασχούσας ψυχάς του λαού Σου.

Ενίσχυσον με βαστάζειν εις τέλος τα βάρη των λογικών προβάτων Σου μετά ταπεινώσεως και πραότητος, εν πνεύματι διακρίσεως, συγκαταβάσεως και ευαγγελικής αγάπης, εις το ζην εν εμοί μόνον την επιθυμίαν: «Ίνα πάντες (δια της μετανοίας) σωθώσιν εν Σοι και δια Σου, του απροσίτου Κυρίου ημών, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων». Αμήν.

Η διακονία του πνευματικού είναι ανεκφράστως μεγάλη κατά τον σκοπόν αυτής. Κατ' ουσίαν, εκπληρών ούτος την υπηρεσίαν αυτού καθώς πρέπει –εν πνεύματι μετανοίας και ταπεινώσεως–, γίνεται συνεργός Θεού εν τη δημιουργία αθανάτων θεών. Και ως εν τη λειτουργική λατρεία ημών, συναισθανόμενος ο ιερεύς την ανεπάρκειαν αυτού προφέρει τους λόγους «ουδείς άξιος», ούτω και δια το έργον του πνευματικού, ορθώς εννοούμενον τούτο, «ουδείς εστιν ικανός» αφ' εαυτού εις το επιτελείν τούτο. Ως εκ τούτου, είναι απαραίτητον και πρωϊ και εσπέρας προ του ύπνου να αναγινώσκωμεν την προσευχήν ταύτην, όπως το πνεύμα αυτής της προσευχής μένη μεθ' ημών εν παντί καιρώ της διακονίας ημών.

[//254] [//255]

ΕΥΧΑΙ

[//256]

[//257]

ΑΜΑ ΤΗ ΕΓΕΡΣΕΙ ΕΚ ΤΟΥ ΥΠΙΝΟΥ

Βασιλεύ άναρχε, ο ών προ πάντων των αιώνων, Πλαστοργέ μου, ο εκ του μή όντος εις την ζωήν ταύτην παραγαγών τα σύμπαντα, Ευλόγησον την ημέραν ταύτην, ήν έδωκας μοι δια την ανεξιχνίαστον Σου αγαθότητα, και τη δυνάμει της ευλογίας Σου ικάνωσον με επιτελέσαι παν έργον και πάντα λόγον εν τη αρχομένη υπ' εμού ημέρα ταύτη, δια Σε, προς δόξαν Σου, εν τω φόβω Σου, κατά το θέλημα Σου, εν πνεύματι σωφροσύνης, ταπεινοφροσύνης, υπομονής, αγάπης, πραότητος, ειρήνης, ανδρείας, σοφίας, εν προσευχή και επιγνώσει της πανταχού Σου παρουσίας.

Ναι, Κύριε, κατά το άμετρον Σου έλεος, οδήγησον με δια του Αγίου Σου Πνεύματος εις παν έργον και πάντα λόγον αγαθόν, και δος μοι διελθείν απροσκόπτως ενώπιον Σου την οδόν της ζωής μου και κατά την δικαιοσύνην Σου, ήν εφανέρωσας ημίν, ίνα μη προστεθή μοι ουδεμία ανομία.

Κύριε, ο Μέγας εν ελέει, φείσαι μου του απολλυμένου εις το κακόν, και μη αποκρύψης το πρόσωπον Σου απ' εμού. Και όταν η διεφθαρμένη μου θέλησις οδηγήση με προς άλλας οδούς, και τότε, ο Σωτήρ μου, μη εγκαταλίπης με, αλλά βιαίως επανάγαγε με εις την αγίαν Σου οδόν.

Ότι Συ, καρδιογνώστα αγαθέ, γινώσκεις πάσαν την πενίαν και την αφροσύνην μου, την τυφλότητα και την αχρειότητα μου, αλλά και αι θλίψεις της καρδιάς μου και οι στεναγμοί της ψυχής μου ενώπιον Σου εισί. Διό και δέομαι Σου: Εισάκουσον μου εν τη θλίψει μου και έμπλησον με άνωθεν της δυνάμεως Σου· ανάστησον με τον παραλελυμένον τη αμαρτία, ελευθέρωσον με τον δουλωθέντα τοις πάθεσιν, ίασαι με από παντός τραύματος εν εμοί [//258] κεκρυμμένου· καθάρισον με από πάσης κηλίδος σαρκός και πνεύματος, συγκράτησον με από πάσης εσωτερικής και εξωτερικής κινήσεως μη ευαρέστου ενώπιον Σου αλλά και επιβλαβούς δια τον πλησίον μου.

Δέομαι Σου: Νομοθέτησον με εν τοις τρίβοις των εντολών Σου και μέχρις εσχάτης μου αναπνοής μή επιτρέψης παρεκκλίνειν του φωτός των προσταγμάτων Σου, έως αν αποβώσι ταύτα ο μόνος νόμος όλης της υπάρξεως μου, προσκαίρου τε και αιωνίου.

Ο Θεός, ο Θεός μου, περί πολλών και μεγάλων δέομαι Σου εγώ, Συ δε μή παρίδης με μηδέ απορρίψης με από του Προσώπου Σου δια την θρασύτητα μου και την παρησίαν μου, αλλά τη δυνάμει της αγάπης Σου οδήγησον με κατά τα διαβήματα Σου· δος μοι αγαπάν Σε ως Συ ενετείλω ημίν, εξ όλης της καρδιάς μου, εξ όλης της διανοίας μου, εξ όλης της ισχύος μου, δι' όλου του είναι μου.

Ότι Συ εί Μόνος Σκεπαστής Άγιος και Παντοδύναμος Υπερασπιστής της ζωής μου, και Σοι προσφέρω την δοξολογίαν και την προσευχήν μου. Αμήν.

Χάρισαι μοι, Κύριε, του γνώναι την αλήθειαν Σου προ του απελθείν με εκ της ζωής ταύτης. Παράτεινον τας ημέρας μου, έως αν προσφέρω Σοι μετάνοιαν αληθινήν. Μή αναγάγης με εν ημίσει ημερών μου, και όταν ευδοκήσης θείναι

πέρας τη ζωή μου, προγνώρισον μοι τον θάνατον μου, ίνα η ψυχή μου ετοιμασθή προς συνάντησιν Σου.

Εν εκείνη τη ημέρα, τη μεγάλη και ιερά δι' εμέ, γενού μετ' εμού Κύριε, και απόδος μοι την αγαλλίασιν του Σωτηρίου Σου. Καθάρισον με από παντός αμαρτήματος φανερού ή κρυφίου, από πάσης ανομίας κεκρυμμένης εν εμοί, και αξιώσον με προσφέρειν Σοι καλήν απολογία ενώπιον του φοβερού Βήματος Σου. Αμήν.

[//259]

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΕΥΧΑΙ

I

Πάτερ, Αγαθέ, Υιέ Μονογενές, Πνεύμα Άγιον, Τριάς φωταρχική και ζωοποιός, η πάσαν ορατήν και αόρατον κτίσιν εξ ουκ όντων εις το είναι αρρήτω σοφία παραγαγούσα, και τη ανεξιχνιάστω δυνάμει Σου τα πάντα συνέχουσα, η επί ταις άλλαις περί του γένους ημών ευεργεσίαις και την υπερουράνιον ταύτην ημίν δωρησαμένη λειτουργίαν, ικάνωσον ημάς δια της χάριτος Σου πιστεύειν και κατανοείν του Μυστηρίου τούτου το μεγαλείον, και εν καθαρά καρδιά και πεφωτισμένω νοΐ αξίως τελείν της διακονίας ταύτης την ιερουργίαν· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Θεέ, Πάτερ Παντοκράτορ, ο θεμέλιος πάσης κτίσεως αιωνίου τε και παρερχομένης, ο τη εξουσία τη Ση θέμενος τα όρια της επί γης προσκαίρου ημών υπάρξεως, και εν τω συνανάρχω Υιώ Σου δωρούμενος ημίν δια της Αυτού αναστάσεως ζωήν αιώνιον και βασιλείαν αμετάθετον, πρόσδεξαι ημάς προσπίπτοντας Σοι, και ενίσχυσον ημάς δια του Αγίου Σου Πνεύματος εν τη ώρα ταύτη της παραστάσεως ημών τω φοβερώ Βήματι Σου, προς αναίμακτον ιερουργίαν και ακατάκριτον μετάληψιν των Θείων Σου Μυστηρίων· δεόμεθα Σου, Πάτερ Αγαθέ, επάκουσον και ελέησον.

[//260] Αγιε Βασιλεύ, Ιησού Χριστέ, ο Μόνος αληθινός Αρχιερέυς, ο προσενέγκας Σεαυτόν επί του σταυρού άμωμον υπέρ ημών ιερείον εις απολύτρωσιν του κόσμου, και δια της φρικτής και ανεκδιηγήτου ταύτης ιερουργίας δους ημίν το πανάχραντον Σώμα Σου εις βρώσιν και το τίμιον Αίμα Σου εις πόσιν, ποιήσον ημάς αξίους των αρρήτων τούτων μυστηρίων, των αγιαζόντων και θεούντων ημάς· δεόμεθα Σου, Χριστέ, επάκουσον και ελέησον.

Πνεύμα Άγιον, ο Θεός ο μέγας και θαυμαστός, η Πηγή του Φωτός και ζωής ακηράτου χορηγός, Παράκλητε αγαθέ και παντοδύναμε Υπερασπιστά, η αποκάλυψις της Αληθείας και η των Μυστηρίων τελετουργική Δύναμις, εν τη φοβερά ώρα ταύτη του ακαταλήπτου Δείπνου του Χριστού, μη αποστρέψης το Πρόσωπον Σου αφ' ημών των αεί λυπούντων Σε, αλλ' ελθέ και κάμφθητι ημίν συμπαθώς προς την ασθένειαν ημών, και τα πάντα τελειώσας τη Ση δυνάμει εισάγαγε ημάς ανενόχους και ακατακρίτους εις τον Νυμφώνα Αυτού· δεόμεθα Σου, Παράκλητε αγαθέ, ταχύ επάκουσον και ελέησον.

Θεέ Πάτερ, Παντοκράτορ Αγαθέ, ο ών ευλογητός εις τους αιώνας, ο καλέσας ημάς εις δόξαν αιώνιον εν Χριστώ Ιησού –Ός μόνος ών Δίκαιος έπαθεν υπέρ ημών των αδίκων, Ός μη ποιήσας αμαρτίαν ανέλαβεν επί του σταυρού την

αμαρτίαν του κόσμου εν τω Σώματι Αυτού, την δε βαρύνουσαν ημάς κατάραν κατέλυσε τη εκχύσει του Αίματος Αυτού– Σου δεόμεθα, Πάτερ Ἄγιε, πλήρωσον ημάς ἄνωθεν της Σης δυνάμεως, ἵνα ακολουθήσωμεν τοῖς ἰχνεσιν Εκείνου. Ποίησον ημάς ομοίους γενέσθαι τῷ ἀγαθῷ Υἱῷ Σου, καθ’ Οὐ την εἰκόνα ἐπλάσθημεν ἐν [\[//261\]](#) ἀρχῇ, ἵνα μὴ βλασφημῆται ἐνεκεν ἡμῶν μηδὲ βεβηλώται ἡ οδὸς της ἀληθείας Σου ὑπὸ των υἱῶν της ἐχθρας.

Ναι, Πάτερ Ἀγαθέ, ἐν τῇ εὐδοκίᾳ Σου πρόσδεξαι τὴν λατρείαν ἡμῶν ταύτην καὶ ἀξίωσον ημάς μετασχεῖν τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ Σου καὶ γενέσθαι κατοικητήριον τοῦ Πνεύματος Σου.

Ὅπως, ὑπὸ τοῦ κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἀγίῳ Πνεύματι, νυν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας των αἰῶνων.

II

Ὁ Θεὸς ὁ Μέγας, Τριάς Ἁγία, ὁμοούσιε καὶ ἀδιαίρετε, ὁ Βασιλεὺς καὶ Ποιητὴς πάντων των αἰῶνων, ὁ τῇ Σῇ εἰκόνι τιμήσας ημάς καὶ ἐν τῷ ὁρατῷ σχήματι της φύσεως ἡμῶν ζωγραφήσας της νοερᾶς φύσεως Σου τὴν ὁμοίωσιν, ἀξίωσον ημάς εὐρεῖν χάριν καὶ ἔλεος ἐνώπιον Σου εἰς τὸ δοξάζειν Σε ἐν τῇ ἀνεσπέρῳ ἡμέρᾳ της Βασιλείας Σου μετὰ πάντων των ἀπ’ αἰῶνος Ἀγίων: Πατέρων καὶ Προπατόρων, Προφητῶν καὶ Αποστόλων, Μαρτύρων καὶ Ὁμολογητῶν, Ὁσίων καὶ Ἱεραρχῶν· δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ὁ Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ παντοδύναμος καὶ πολυέλεος, ὁ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἐκχύσας τὸ Πνεῦμα Σου τὸ Ἅγιον ἐπὶ τοὺς Αποστόλους καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς συν αὐτοῖς, καὶ δωρησάμενος αὐτοῖς ἀναγγέλλειν τὰ μεγαλεῖα τὰ Σα ἐν πάσαις ταῖς γλώσσαις της γῆς, καὶ νυν [\[//262\]](#) ἱκετεύομεν Σε, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα κατάπεμψον ἐφ’ ημάς τοὺς ἀναξίους δούλους Σου, καὶ ποιήσον ημάς, τοὺς ἐπικαλουμένους τὸ θαυμαστόν Ὄνομα Σου, υἱούς καὶ θυγατέρας τοῦ Σου ἀκτίστου Φωτός διὰ της μεταλήψεως των τοῦ Χριστοῦ Μυστηρίων· δεόμεθα Σου, Πάτερ Ἀγαθέ, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Λόγε Θεοῦ καὶ Θεέ, ὁ Μόνος ὢν θεμέλιον ἀσάλευτον τῇ Εκκλησίᾳ Σου, ἣν ὠκοδόμησας διὰ τοῦ σταυροῦ καὶ τοῦ θανάτου Σου, ἐτελείωσας διὰ της ἀναστάσεως Σου, ἠυλόγησας διὰ της ἀναλήψεως Σου, διὰ δε της ἀποστολῆς τοῦ Πνεύματος Σου τοῦ Ἁγίου ἠγίασας καὶ ἐζωοποίησας εἰς τοὺς αἰῶνας, ἱκάνωσον ημάς ἀκατακρίτως παραστήναι τῇ ἁγίᾳ ταύτῃ Τραπέζῃ καὶ ἀξίως μετασχεῖν τοῦ Ἀχράντου Σώματος καὶ τοῦ Τιμίου Σου Αἵματος· δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Πνεῦμα Ἅγιον, παντοδύναμον καὶ αὐτεξούσιον, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ ὁμόδοξον, ἡ τοῦ ἀκτίστου Φωτός Πηγὴ, ὁ της σοφίας καὶ Θείας συνέσεως Χορηγός, ὁ τῇ καθόδῳ Σου τὰ πέρατα τοῦ σύμπαντος κόσμου πρὸς τὴν ἀληθινὴν Θεογνωσίαν ἀγαγὼν, συγκατάβηθι καὶ νυν μέχρις ἡμῶν, φωτίζων καὶ ἁγιάζων ημάς, θεραπεύων καὶ παρακαλῶν ημάς διὰ της ἀφθάρτου Σου παρακλήσεως· δεόμεθα Σου, ταχύ ἐπάκουσον καὶ ταχύ ἐλέησον.

Πάτερ Ἀγαθέ, Πάτερ Ἄγιε καὶ Ελεήμον, ὁ ἀποκαλύψας ἡμῖν τὸ μυστήριον της ἀναιμάκτου ἱερουργίας καὶ θέμενος ημάς τοὺς αμαρτωλούς εἰς τὸ

προσφέρειν Σοι δώρα τε και θυσίας υπέρ των ημετέρων αμαρτημάτων και των του σύμπαντος κόσμου αγνοημάτων, [//263] Αυτός, αόρατε Βασιλεύ, επίβλεψον εν ελέει εφ' ημάς τους εν τη ώρα ταύτη παρισταμένους τω αγίω τούτω Θυσιαστηρίω, εφ' ού προτίθεσαι μέλλει τα φοβερά Μυστήρια του Σώματος και του Αίματος του Μονογενούς Υιού και Θεού ημών· και ελευθερώσας ημάς από παντός μολυσμού σαρκός και πνεύματος, φώτισον και αγίασον ημάς, ίνα εν καθαρώ συνειδότη και πεφωτισμένη καρδιά υποδεξώμεθα την μερίδα των αγιασμάτων Σου και ενωθώμεν Αυτώ τω Χριστώ Σου, τω αληθινώ Θεώ ημών τω ειπόντι: «Ο τρώγων Μου την σάρκα και πίνων Μου το Αίμα, εν εμοί μένει καγώ εν αυτώ»· όπως, ενοικούντος εν ημίν του Λόγου Σου, Κύριε, γενώμεθα ναός του Παναγίου Σου Πνεύματος, ανακαινούμενοι εν τη φύσει ημών κατά την δωρεάν ταύτην.

Όπως, υπό του κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν αναπέμπωμεν, τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.

III

Πάτερ Αγαθέ, Υιέ Μονογενές, Πνεύμα Άγιον, ο μέγας και θαυμαστός Θεός, ο ειπών εκ σκότους φως λάμψαι, λάμψον εν ταις εσκοτισμέναις καρδίαις ημών το της Θεογνωσίας ακήρατον Φως, και επίφανον εν τοις οστρακίνοις σκεύεσι της φύσεως ημών την αήττητον δύναμιν Σου, απροσίτους ημάς αναδεικνύων ταις του σκότους δυνάμεσι· τη δε δικαιοσύνη Σου, ήν εφανέρωσας ημίν, μή προστεθήτω ουδεμία ανομία, αλλ' έστω η διακονία ημών αγία και άμεμπτος εν πάσιν ενώπιον Σου· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//264] Δέσποτα Θεέ, Πάτερ Παντοκράτορ, ο υπό πάσης της κτίσεως προσκυνούμενος και ανυμνούμενος, καταξίωσον ημάς Σοι ευχαριστείν και Σε δοξολογείν τον Μόνον όντως όντα Θεόν και Πατέρα ημών δια το υπερβάλλον της αγάπης Σου, δι' ής ημάς τους αναξίους τοσούτον ηγάπησας, ώστε τον Υιόν Σου τον Μονογενή δούναι ημίν, όπως εν Αυτώ και δι' Αυτού αναδείξης ημάς υιούς του Σου Φωτός· ικάνωσον ημάς τω Πνεύματι Σου τω Αγίω αξίως παραστήναι εν τη ώρα ταύτη τω φοβερώ Σου Θυσιαστηρίω και ακατακρίτως ιερουργήσαι την λογικήν ταύτην και αναίμακτον Θυσίαν· δεόμεθα Σου, Πάτερ Αγαθέ, επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ Μονογενές, ο εκ του Πατρός προ των αιώνων αφθόρως εκλάμψας, Υποστατικέ Λόγε, δόξης αϊδίου Βασιλεύ, ο σάρκα φορέσας και προσενέγκας Σεαυτόν θυσίαν επί του Θυσιαστηρίου του σταυρού δια την ημών σωτηρίαν, πρόσδεξαι νυν ημάς προσπίπτοντας Σοι, και αξίωσον ημάς μεταλαβείν του αχράντου Σου Σώματος και Αίματος, εις ίασιν και αγιασμόν των ψυχών και των σωμάτων ημών· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Πνεύμα Άγιον, το εκ του Πατρός εκπορευόμενον και εν Υιώ αναπαύομενον, ελθέ, απερίγραπτον Φως, το τα πάντα πληρούν και ζωοποιούν, και φώτισον ημάς τους εσκοτισμένους τοις πάθεσιν· ίασαι την φύσιν ημών την συντριβείσαν εκ της πτώσεως του Αδάμ και δια της μεταλήψεως των αχράντων του Χριστού Μυστηρίων τύπωσον εν ημίν την εικόνα Αυτού, του ταπεινού και

πράου Αμνού του Θεού, του αίροντος τας αμαρτίας του κόσμου· δεόμεθα Σου, ταχύ επάκουσον και ελέησον.

[//265] Κύριε Ιησού Χριστέ, Υιέ του Θεού του Ζώντος, ο διανοίξας τους οφθαλμούς του εκ γενετής τυφλού, Αυτός διάνοιξον και των καρδιών ημών τους νοερούς οφθαλμούς, ίνα αναβλέψωμεν και ιδώμεν Σε, τον Κτίστην και Θεόν ημών. Παρακαλούμεν και δεόμεθα Σου: Μή απορρίψης ημάς από του Προσώπου Σου, και παριδών πάσαν την αθλιότητα και βδελυρότητα ημών, επίφανον ημίν το Φως Σου, ώ Φως του Κόσμου, ίνα γενώμεθα υιοί και θυγατέρες του Σου αθανάτου Φωτός. Ναι, ο αγαπών ημάς Χριστός, ο εκ του Πατρός καταπέμψας τον Άγιον Παράκλητον επί τους αγίους Σου μαθητάς και Αποστόλους, δώρησαι και ημίν τοις αναξίοις της δωρεάν του Πνεύματος Σου του Αγίου, ίνα διδάξη ημάς την Σην γνώσιν και αποκαλύψη ημίν τας μυστικές οδούς της σωτηρίας Σου.

Όπως, υπό του κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν αναπέμπωμεν, τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.

IV

Πάτερ Αγαθέ, Υιέ Μονογενές, Πνεύμα Άγιον, Τριάς Αγία και Παντουργέ, η τω ακαταλήπτω προστάγματι Σου εξ ουκ όντων εις την ζωήν ταύτην καλέσασα ημάς, και Σου του Μόνου όντως αληθινού Θεού την επίγνωσιν ημίν δωρησαμένη, αξιώσον ημάς εν τη φοβερά ώρα ταύτη της ιερουργίας ημών προσενεγκείν Σοι συνετήν ευχαριστίαν και άμωμον δοξολογίαν· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//266] Δέσποτα Θεέ, Πάτερ Παντοκράτορ, άναρχε, αναλλοίωτε, ακατάληπτε, ο δωρησάμενος ημίν τον αρραβώνα της μελλούσης κληρονομίας και δόξαν υιοθεσίας εν τω Μονογενεί και ηγαπημένω Υιώ Σου, κατάπεμψον εφ' ημάς το Πνεύμα Σου το Άγιον, Ό καταρτίσει ημάς εν παντί έργω αγαθώ, επί πλείον δε εν τη φοβερά ώρα ταύτη της ιερουργίας των Θείων Σου Μυστηρίων· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Χριστέ Ιησού, ο Θεός ο Σωτήρ ημών, ο Μόνος αληθινός Αρχιερεύς, ο άγιος και άμωμος, καθάρισον ημάς από πάσης κακίας και πονηρίας, και δος ημίν μέθεξιν και κληρονομίαν μετά πάντων των απ' αιώνος αγίων Σου εν τω ανεξερευνήτω Μυστηρίω της προς ημάς αγάπης Σου, δια της μεταλήψεως του Θείου Σου Σώματος και Αίματος· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Πνεύμα Άγιον, ο Θεός ο Ζων και Ζωοποιών, ο της αιωνιότητος ών αιωνιότης, ο Όν προ πάντων των αιώνων, εξ Ού και παν φως υπάρξεως εκπορεύεται, επίβλεψον εν ελέει επί την ασθένειαν της φύσεως ημών, μνήσθητι των οδυνών και των θλίψεων ημών, του κόπου και της κακοπαθείας ημών, και τη θεία δυνάμει Σου ικάνωσον ημάς αξίως επιτελέσαι την ουράνιον ταύτην ιερουργίαν· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ταχύ ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο ών το απαύγασμα της δόξης του Πατρός, ο της ουσίας και της φύσεως Αυτού απaráλλακτος και αμετακίνητος χαρακτήρ, η Πηγή της σοφίας και η ανεξιχνίαστος της χρηστότητος άβυσσος, διάνοιξον ημών

την καρδίαν και τον νουν ημών στήριζον εις το γινώσκειν Σε, τον μόνον αληθινόν Υιόν του Θεού, [//267] τον αίροντα την αμαρτίαν του κόσμου.

Ιδού γαρ φόβω και πίστει παριστάμεθα Σοι, εις το πέλαγος του ελέους Σου την απόγνωσιν απορρίψαντες των ψυχών ημών. Απόπλυνον και κάθαρον ημάς από πάσης αμαρτίας και ανομίας, και τη δυνάμει του Πνεύματος Σου του Αγίου ανάδειξον ημάς λειτουργούς της Καινής Σου Διαθήκης, της εν τω Αίματι Σου, Ιησού, ο Θεός ημών.

Ποίησον ημάς αξίους γενέσθαι του προσφέρειν Σοι την φοβεράν ταύτην Θυσίαν υπέρ των ημετέρων αμαρτημάτων και των του σύμπαντος κόσμου αγνοημάτων, όπως, κοινωνοί γενόμενοι του Θείου Σου Σώματος και του Τιμίου Σου Αίματος, απολάβωμεν τον μισθόν των πιστών Σου λειτουργών και φρονίμων οικονόμων εν τη μεγάλη ημέρα της ανταποδόσεως Σου της δικαίας.

Όπως, υπό του κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν αναπέμφωμεν, τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.

V

Πάτερ, Υιέ και Πνεύμα, το τρισυπόστατον Φως, ο Δημιουργός ημών, ο φως οικών απρόσιτον, ο ανεκδιήγητος και ανέφικτος τη φύσει, ο καλέσας ημάς εις την κοινωνίαν της κληρονομίας των αγίων εν τω Φωτί, ο αποκαλύψας ημίν την οδόν της αγιωσύνης Σου δια του Ευαγγελίου του Ιησού Χριστού, κατεύθυνον την λατρείαν ημών ως θυμίαμα ενώπιον Σου, και πρόσδεξαι εν ελέει ταύτην την Θυσίαν της αιnéσεως και τον καρπόν των χειλέων ημών, των ομολογούντων Σε· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//268] Πάτερ Πανάγιε, ο ών από του αιώνος και προ πάντων των αιώνων, η άπειρος και αένναος Πηγή απάσης της κτίσεως, πρόσδεξαι την δέησιν ημών, ρύσαι ημάς από της λύπης της αμαρτίας, ένθες εν ταις καρδίαις ημών το πυρ της Σης αγάπης, πλήρωσον τον νουν ημών του της Σης Θεογνωσίας ακηράτου Φωτός, ύψωσον το πνεύμα ημών προς θεωρίαν των ανεξιχνιάστων κριμάτων Σου, όπως αξιωθώμεν λατρεύειν Σοι εν πνεύματι και αληθεία έως της εσχάτης ημών αναπνοής· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Αρχηγός της ζωής, ο φέρων τα πάντα τω ρήματι της δυνάμεως Σου, ο δεδωκώς Σεαυτόν αντάλλαγμα τω θανάτω και εκ της νενυγμένης Σου πλευράς πηγάσας τοις ανθρώποις ζωήν άφθαρτον, μη αποστρέψης το Πρόσωπον Σου αφ' ημών των αναξίων δούλων Σου, αλλά πρόσδεξαι την ταπεινήν ταύτην λατρείαν ημών, και το έλεος Σου πλουσίως έκχυσον εφ' ημάς εν τω νυν αιώνι και εν τη μελλούση Βασιλεία Σου, χαριζόμενος ημίν εκτυπώτερον Σου μετασχείν, το Πάσχα το μέγα και ιερώτατον· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Βασιλεύ Ουράνιε, Πνεύμα Άγιον, Παράκλητε Αγαθέ, ο Μόνος διδούς δύναμιν, Ού χωρίς πάντες οι δυνατοί αποκαμούνται και οι ισχυροί ανίσχυροι έσονται, οι εμπεπλησμένοι πεινάσουσι και οι νεανίσκοι καμφθήσονται, πρόσχες ημίν εν τη θλίψει ημών και ανακαίνισον ημάς εν τη δυνάμει Σου και έγειρον ημάς προς άμεμπτον διακονίαν Σου· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//269] Δέσποτα Παντοκράτορ, Ιησού Χριστέ, ο του ανάρχου Πατρός συνάναρχος Υιός και Λόγος, ο τη ακαταλήπτω κενώσει Σου πάσαν την υπέρ ημών οικονομίαν υπερκάλλως τελέσας, και την διακονίαν του μεγάλου τούτου Μυστηρίου της του κόσμου σωτηρίας κατά την άμετρον Σου ευδοκίαν χαρίσας τοις ανθρώποις, δεόμεθα Σου, Δέσποτα Χριστέ, όπως η ευδοκία Σου επαναπαυθή εφ' όλου του έργου της ιεράς ημών διακονίας· κάθαρν ημάς από πάσης αμαρτίας και αδικίας· τη δυνάμει του Πνεύματος του Αγίου μεταμόρφωσον πάσαν την φύσιν ημών εν τω σκότει των παθών κειμένην, και αποκατάστησον εν ημίν την διαφθαρείσαν δια της πτώσεως του Αδάμ προαιώνιον εικόνα Σου, όπως και ημείς αξιωθώμεν της ακатаισχύντου παραστάσεως ενώπιον του Θυσιαστηρίου Σου, Ιησού, Σωτήρ του κόσμου.

Ναι, Δέσποτα αγαθέ και πράε, κατά την δωρεάν του Αγίου Σου Πνεύματος ευδόκησον αναδειχθήναι ημάς ανεπαισχύντους λειτουργούς των αγίων Σου Μυστηρίων· αξίωσον ημάς αμέμπτως διελθείν την οδόν της διακονίας ταύτης έως της εσχάτης ημών αναπνοής, και δος ημίν ευάρεστον Σοι λόγον εις το επικαλείσθαι την θείαν ευλογίαν Σου επί τα προσφερόμενα δώρα.

Όπως, υπό του κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν αναπέμπωμεν, τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.

[//270]

VI

Υπεράναρχε, Πανσθενεστάτη Τριάς Αγία, Πάτερ, Υιέ και Πνεύμα, ο Μόνος αληθινός Θεός, ο προσκυνούμενος και δοξαζόμενος εν ουρανώ και επί της γης, ο προσδεχόμενος λογικήν λατρείαν παρά των Σων κτισμάτων εκ πάσης κτίσεως ορωμένης τε και ουχ ορωμένης· εν τη ευδοκία τη Ση πρόσδεξαι και ημών την προσκύνησιν και την δοξολογίαν, και αξίωσον ημάς αμεταθέτως μένειν εν τω Φωτί των Σων αφάτων αποκαλύψεων· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Δέσποτα Θεέ, Πάτερ Αναρχε, τη επιφοιτήσει του Πνεύματος Σου του Αγίου νομοθέτησον ημάς εν ταις τρίβοις των εντολών Σου και μέχρι της εσχάτης ημών αναπνοής ποιήσον ημάς ασαλεύτους εν τη αληθεία της ομολογίας Σου. Ίασαι πάσαν ασθένειαν της φύσεως ημών και τη ευδοκία τη Ση σκέπασον ημάς τον υπόλοιπον χρόνον της ζωής ημών, ποιών ημάς ικανούς αξίως προσφέρειν την αναίμακτον ταύτην Λατρείαν υπέρ των ημετέρων αμαρτημάτων και των του σύμπαντος κόσμου αγνοημάτων· δεόμεθα Σου, Πάτερ Πανάγιε, επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Θεός ο Σωτήρ ημών, ο Μόνος εν αληθεία ακρογωνιαίος λίθος, εφ' ώ οικοδομείται πάσα ζωή, επίβλεψον, Ελεήμον, εφ' ημάς τους αναξιούς δούλους Σου, τους θαρρούντας επ' ελπίδι της Σης ευδοκίας, προσενεγκείν Σοι την ιερουργίαν ταύτην, και τω Αίματι Σου απόπλυνον ημάς από πάσης αμαρτίας· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//271] Πνεύμα Αγιον, το Φως το ανονόμαστον, το Φως το ανεξιχνίαστον και απόκρυφον, ελθέ και σκήνωσον εν ημίν, και καθάρισον ημάς από του σκότους της αγνοίας· πότισον ημάς τους διψώντας τοις μυστικοίς ρείθροις της Σης Θεογνωσίας· εξάγαγε τας ψυχάς ημών εκ της φυλακής της αμαρτίας, και πάσαν

πληγὴν κεκρυμμένην ἐν ἡμῖν ἰάσαι διὰ τῆς μεταλήψεως τῆς θείας καὶ ἀφθάρτου τροφῆς τοῦ Σώματος καὶ τοῦ Αἵματος τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν· δεόμεθα Σου, ταχύ ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Πάτερ Ἄγιε, αἰνούμεν Σε, εὐλογούμεν Σε, προσκυνούμεν Σε καὶ εὐχαριστούμεν Σοι, ὅτι ἐξελέλω τὸν τόπον τούτον καὶ ἡγίαςας τὸν ναὸν τούτον πρὸς δοξολογίαν τοῦ Παναγίου Ονόματος Σου καὶ ἡγείρας Θυσιαστήριον διὰ τὴν προσφορὰν τῆς ἀναιμάκτου Θυσίας τοῦ παναχράντου Σώματος καὶ τοῦ τιμίου Αἵματος τοῦ Χριστοῦ Σου.

Δεόμεθα οὖν Σου, μηδαμῶς ἀποστήναι ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ὡς κατὰ τοὺς αἰῶνας ἐν τῇ ἀμέτρῳ Σου ἀγαθότητι ἐξαπέστειλας τὸ Πνεῦμα Σου τὸ Ἅγιον ἐπὶ τὰς θυσίας τῶν Πατέρων ἡμῶν, οὕτω καὶ νῦν μὴ παρίδῃς τὰς ἱκεσίας καὶ τὰς λειτουργίας ἡμῶν, ἀλλὰ ποιήσον ἡμᾶς γενέσθαι διακόνους τῆς Καινῆς Διαθήκης, τῆς ἐν τῷ Αἵματι τοῦ Χριστοῦ Σου, ἵνα, μέτοχοι γενόμενοι τῶν Ἀγίων Σου Μυστηρίων, ἀναδειχθώμεν ἐν τῷ Μονογενεῖ Σου Υἱῷ τέκνα τοῦ Σου ἀνεσπέρου Φωτός.

Ναι, Πάτερ Ἀγαθέ, διάνοιξον τοὺς τῆς καρδίας ἡμῶν νοερούς ὀφθαλμούς καὶ δὸς ἡμῖν ἀληθῶς ἐπιγνῶναι Σε, τὸν Κτίστην καὶ Θεὸν ἡμῶν. Ποιήσον ἡμᾶς συμμόρφους τῷ Υἱῷ καὶ Λόγῳ Σου, ὅπως μορφωθῇ ἐν ἡμῖν ἡ ἀκατάληπτος Αὐτοῦ Εὐκὼν, καθ' ἣν ἐπλασας τὸν ἄνθρωπον. Αἰξίωσον [//272] ἡμᾶς γενέσθαι σκῆνωμα τοῦ Πνεύματος Σου τοῦ Ἁγίου καὶ μηκέτι σκῆνωμα τῆς αμαρτίας. Ἐνθες ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν τὸ πυρ τῆς θείας Σου ἀγάπης. Ἐλθέ καὶ σκῆνωσον ἐν ἡμῖν σκηνώματι αἰωνίῳ μετὰ τοῦ Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος Σου τοῦ Ἁγίου.

Ὅπως, ὑπὸ τοῦ κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν ἀναπέμπωμεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

VII

Πάτερ, Υἱέ καὶ Πνεῦμα, ἡ ἐν τρισὶν Ὑποστάσεσιν ἀδιαίρετος Μονάς, Τριαδικὴ Μία Θεότης, ἡ ὑπὸ πάσης κτίσεως προσκυνουμένη, ἀψαυστος Οὐσία, Φῶς ἀπρόσιτον, Μυστήριον ἄκρως ἀποκεκρυμμένον, σῶσον ἡμᾶς τοὺς πίστει καὶ πόθῳ Σε ἀνυμνούντας· δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

Πάτερ Ἄγιε, ὁ τῇ Σῇ εἰκόνι τιμήσας ἡμᾶς καὶ δωρησάμενος ἡμῖν τὴν εὐλογίαν τοῦ γνῶναι τὴν ἀλήθειαν Σου διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ καὶ τῆς ἐπιφοιτήσεως τοῦ ἐκ Σου ἐκπορευομένου Ἁγίου Πνεύματος, μὴ ἀποστρέψῃς τὸ Πρόσωπον Σου ἀφ' ἡμῶν τῶν ἀναξίων δούλων Σου, ἀλλὰ κατάπεμψον ἐπὶ πάντας τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων τὸ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας Πνεῦμα, ἵνα, καθὼς ἡ θάλασσα γέμει ὑδάτων πολλῶν, οὕτω πληρωθῇ ἡ οἰκουμένη τοῦ τῆς Σῆς θεογνωσίας ἀκητάτου Φωτός· δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον καὶ ἐλέησον.

[//273] Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ἅγιος Νικητὴς, ὁ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν θάνατον σταυροῦ καταδεξάμενος, ὁ ρυσάμενος ἡμᾶς ἐκ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα μηκέτι ἐαυτοῖς ζῶμεν, ἀλλὰ Σοι μόνῳ τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντι καὶ ἐνδόξως ἀναστάντι, ἱκάνωσον ἡμᾶς ἀξίως ὑποδέξασθαι τὰ ἅγια

Σου Μυστήρια, ἵνα παν το θνητόν εν τη σαρκί ημών καταποθή υπό της Σης ακηράτου ζωής· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Πνεύμα Ἅγιον, Βασιλεύ των αιώνων και ζωής ακηράτου χορηγέ, κατά το πλήθος των θλίψεων και των στεναγμών ημών, πλήθυνον το έλεος Σου εφ' ημάς και αποδιώξον αφ' ημών πάντα εχθρόν και πολέμιον, και γενοῦ Σι Αυτός ο ενεργών εν ημίν πάντα τα Σοι ευάρεστα, και αγιάσον πάντων ημών τας ψυχάς και τα σώματα αγιασμῷ αναφαιρέτω· δεόμεθα Σου, ταχύ επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο άμωμος Αμνός του Θεού, ο εσφαγμένος προ καταβολής κόσμου, Ός δια του Αίματος Σου ελυτρώσω ημάς από πάσης φυλής και παντός γένους, ο ποιήσας ημάς βασιλείς και ιερείς τω Θεώ και Πατρί Σου, Σι ανεκαίνισας ημίν, δια του παραπετάσματος της αχράντου Σαρκός Σου, οδόν νέαν και ζώσαν εις τα Ἅγια των Αγίων, εις το προσφέρειν εν καρδιά συντετριμμένη και πνεύματι ταπεινώσεως την λογικήν ημών ταύτην και αναίμακτον λατρείαν, υπέρ των ημετέρων αμαρτημάτων και των του κόσμου παντός.

Όθεν προσπίπτομεν και εν κατανύξει βοώμεν Σοι: Δια του Πνεύματος Σου επισκίασον ημίν, τοις εν τη ώρα ταύτη θαρρούσι προσέρχεσθαι τω υποποδίω του μεγάλου τούτου Μυστηρίου της σωτηρίας του κόσμου, και ικάνωσον [//274] ημάς, εν καρδιά κεκαθαρμένη και εν νοϊ πεφωτισμένω δια του ευαγγελικού Σου λόγου, προσπαύσαι –όσον εις την ημετέραν δύναμιν– το της Σης Θείας κενώσεως μυστήριον.

Ω, Φως του Κόσμου, Ό τρέμουσι τα Σεραφίμ, τα πρόσωπα κατακαλύπτοντα ενώπιον της απροσίτου Σου Δόξης, και ημάς τους επί γης καταξίωσον εν πάση ευλαβεία ατενίσαι εις Σε, τον προσευχόμενον μετά κραυγής ισχυράς και δακρύων εν τη Γεθησημανή και αναβαίνοντα επί τον Γολγοθάν, ἵνα τα εσκορπισμένα τέκνα του Θεού επισυναγάγης εις έν εκτείνας επί του Σταυρού τας χείρας Σου.

Ναι, ο Αμνός του Θεού, ο αίρων την αμαρτίαν του κόσμου, εγχάραξον ημίν την ακατάληπτον ταύτην Εικόνα Σου, και ενίσχυσον ημάς εις το ακολουθείν οπίσω Σου, όπου αν υπάγης, ἵνα, δια της αχράντου Σου Σαρκός τρεφόμενοι και δια του τιμίου Σου Αίματος ποτιζόμενοι, αναδειχθώμεν άνθρωποι ανακαινώσεως και βασίλειον ιεράτευμα εις το ακατακρίτως πρεσβεύειν υπέρ όλου του γένους του Αδάμ, απ' αρχής μέχρι συντελείας του αιώνος.

Όπως, υπό του κράτους Σου πάντοτε φυλαττόμενοι, Σοι δόξαν αναπέμπωμεν, τω Πατρί και τω Υιώ και τω Αγίω Πνεύματι, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων.

VIII

Πάτερ Αγαθέ, Υιέ μονογενές, Πνεύμα Ἅγιον, Τρισσόφωτε Δόξα, η ακαταλήπτω προστάγματι καλέσασα ημάς εκ του σκότους της ανυπαρξίας εις την ζωήν ταύτην, και Σου του ενός αληθινού Θεού την επίγνωσιν ημίν χαρισαμένη, αξίωσον ημάς εν τη φοβερά ταύτη ώρα [//275] της ιερουργίας

προσενεγκείν Σοι την λογικήν ευχαριστίαν και άσπιλον δοξολογίαν· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Πάτερ Άγιε, ο ούτως αγαπήσας ημάς, ώστε τον Υιόν Σου τον Μονογενή δούναι υπέρ ημών, πρόσδεξαι εν τη ευδοκία Σου την λειτουργίαν ημών ταύτην και ανάδειξον ημάς αξίους της μεταλήψεως του Σώματος και Αίματος του Χριστού Σου και της κοινωνίας του Αγίου Σου Πνεύματος· δεόμεθα Σου, ταχύ επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο του Ανάρχου Πατρός Μονογενής Υιός και Λόγος, δι' Ού τα πάντα εγένετο, και άνευ Ού εγένετο ουδέ έν ό γέγονεν, ο δια της εν σαρκί ελεύσεως Σου αποκαταστήσας την πεπτωκυίαν εν τω προπάτορι Αδάμ εικόνα Σου, πρόσδεξαι ημών την λατρείαν και τας δεήσεις τας εκ του βάθους του σκότους της αμαρτίας προσφερομένας Σοι, και τη δυνάμει Σου ανάγαγε ημάς εις το ύψος της αληθούς επιγνώσεως των εντολών Σου, ίνα, εν τω φωτί του Ευαγγελικού λόγου Σου καταυγαζόμενοι, αξιωθώμεν ακατακρίτως μετασχείν των Θείων Σου Μυστηρίων, της Σαρκός και του Αίματος Σου· δεόμεθα Σου, Κύριε Ιησού, επάκουσον και ελέησον.

Πνεύμα Άγιον, Φως άδυτον, Φως απρόσιτον, Παράκλητε αγαθέ, ο στεναγμοίς αλαλήτοις πρεσβεύων υπέρ ημών προς τον Πατέρα, εν τη ώρα ταύτη τη φοβερά του Μυστικού Δείπνου του Χριστού, επισκίασον ημίν δια της ελεύσεως Σου, και τη δυνάμει Σου ικάνωσον ημάς επιτελέσαι την θείαν ταύτην ιερουργίαν, ποιών ημάς μετόχους της Βασιλείας του Χριστού· δεόμεθα Σου, ταχύ επάκουσον και ελέησον.

[//276]

IX

Κύριε Ιησού Χριστέ, συνάναρχε τω Πατρί Υιέ και Λόγε, τω φόβω Σου στερέωσον ημάς επί των οδών της αληθείας Σου, και τη δυνάμει της αγάπης Σου οδήγησον ημάς κατά τα διαβήματα Σου, μή επιτρέπων ημίν παρεκκλίνειν από του Φωτός των προσταγμάτων Σου. Καταξίωσον δε ημάς ακατακρίτως παραστήναι τη αγία Σου ταύτη Τραπέζη και αξίως μετασχείν του αχράντου Σώματος Σου και του τιμίου Σου Αίματος· δεόμεθα Σου, Χριστέ, επάκουσον και ελέησον.

Ιησού Γλυκύτατε Χριστέ, ο τον σταυρικόν θάνατον αναλαβείν ευδοκήσας υπέρ της ημών σωτηρίας, ίνα ζώντες μηκέτι εαυτοίς ζώμεν, αλλά Σοι μόνω τω θανέντι και αναστάντι υπέρ ημών, ικάνωσον ημάς αξίως μεταλαβείν των αγίων Σου Μυστηρίων, ίνα το θνητόν της σαρκός ημών ενδύσεται την Σην αφθαρσίαν· δεόμεθα Σου, επάκουσον ημών και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο κατακρίνας την αμαρτίαν εν τη σαρκί Σου, έπίδε εφ' ημάς τους εν τω Αδάμ αποθνήσκοντας, και ζωοποίησον ημάς δια της μεταλήψεως των αχράντων και αθανάτων Μυστηρίων Σου· προσάγαγε ημάς εις τελείαν επίγνωσιν του Πατρός Σου, και ποιήσον ημάς γενέσθαι έθνος άγιον και βασίλειον ιεράτευμα εν τη ανεσπέρω ημέρα της Βασιλείας Σου· δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Χριστέ ο Θεός ημών, η των καρδιών ημών επιθυμία, έλλαμψον εφ' ημάς το της Σης αληθείας Φως, ίνα εν [//277] τω Φωτί Σου οψώμεθα, οι ανάξιοι, την Σην

δόξαν, δόξαν ως Μονογενούς παρά Πατρί, και ούτω γενώμεθα σύμμορφοι της Σης εικόνας, ἥς εν ομοιώσει ἐποίησας τον ἄνθρωπον.

Ο Θεός ο Σωτήρ ἡμῶν, το Φως των διανοιῶν ἡμῶν, εἴη μεθ' ἡμῶν ἡ Ση δύναμις, ἵνα πάντοτε μένωμεν εν Σοι συνημμένοι τῷ Ἁγίῳ Σου Πνεύματι.

Δος ἡμῖν ἐπίγνωσιν της Σης φιλανθρωπίας, και ποιήσον ἡμᾶς ομοίους Σοι, τῷ Κυρίῳ και Θεῷ ἡμῶν, μετὰ πάντων των ἁγίων.

Ναι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, κατὰ την ἀψευδή Σου ἐπαγγελίαν, ἐλθέ και μέινον μεθ' ἡμῶν, μετὰ του Πατρὸς και του Ἁγίου Πνεύματος εἰς τους αἰῶνας των αἰώνων.

[//278]

ΕΥΧΑΙ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ

Ο Θεός ο Παντοκράτωρ και Πατήρ ἡμῶν, ἡ Πηγὴ του χρόνου και της αἰωνιότητος, ο τη Ση δυνάμει θέμενος πέρας τη ζωὴ ἡμῶν ἐπὶ της γῆς, και δια του Μονογενοῦς Σου Υἱοῦ διδούς ἡμῖν ζωὴν ἀθάνατον και βασιλείαν ἀδιάσειστον δια της Ἀναστάσεως, μνήσθητι του δούλου Σου ... του ἐπ' ἐλπίδι ἀναστάσεως ζωῆς αἰωνίου κεκοιμημένου, δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον και ἐλέησον.

Πάτερ Ἅγιε, Πάτερ Ἀγαθέ, ὡς δια του παραπτώματος του ενός ἀνθρώπου, του προπάτορος ἡμῶν εἰσῆλθεν εἰς τον κόσμον ἡ ἁμαρτία και δια της ἁμαρτίας ο θάνατος, ούτω και νυν, δεόμεθα Σου, ὅπως δια της δικαιοσύνης του παντελείου Υἱοῦ Σου γενώμεθα κληρονόμοι της αἰωνίου Ζωῆς. Και νυν ἀνάπαυσον, Δέσποτα, την ψυχὴν του δούλου Σου ... και φύλαξον αὐτὴν εἰς την παρὰ Σοι μακαρίαν ζωὴν, δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον και ἐλέησον.

Κύριε ο Θεός, ο Πατήρ ο Παντοκράτωρ, εν τῷ ὀνόματι του ἡγαπημένου Υἱοῦ Σου, της ἐλπίδος ἡμῶν, Ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ἀντάλλαγμα τῷ θανάτῳ, εν ᾧ κατειχόμεθα και ἕως του νυν διάγομεν πεπραμένοι ὑπὸ την ἁμαρτίαν, δεόμεθα Σου, λύσον τον βαρύν κλοιὸν του θανάτου και ποιήσον ἡμᾶς υἱοὺς Ἀναστάσεως· πρόσδεξαι ἡμᾶς εἰς την κατάπαυσιν Σου, ὅπου πάντες οἱ Ἅγιοι Σου ἀναπαύονται, και ἀνάπαυσον την ψυχὴν του δούλου Σου ... δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον και ἐλέησον.

[//279] Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ο αἰώνιος Θεός, ο φέρων τα πάντα τῷ ῥήματι της δυνάμεως Σου, Ὃς οὐχ ἀρπαγμόν ἡγήσω το εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ' ἑαυτὸν κενώσας μορφὴν δούλου λαβών, σταυρωθεὶς και καταβάς εἰς τον Ἄδην, ἡνοιξας ὁδὸν ἀναστάσεως πάσῃ σαρκὶ τεθνατωμένη ὑπὸ της ἁμαρτίας και εν δουλείᾳ φθορᾶς κατακειμένη, ἀνάπαυσον την ψυχὴν του δούλου Σου ... ὃς ἔθετο εν Σοι την ἐλπίδα αὐτοῦ, τῷ Ποιητῇ και Πλάστῃ και Θεῷ ἡμῶν, δεόμεθα Σου, ἐπάκουσον και ἐλέησον.

ΕΥΧΑΙ ΥΠΕΡ ΚΕΚΟΙΜΗΜΕΝΩΝ ΙΕΡΕΩΝ

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ο εἰπὼν δια των παναμώμων χειλέων Σου: Εἴαν τις Εμοὶ διακονή, τιμήσει αὐτόν ο Πατήρ Μου, και ὅπου εἰμὶ Εγώ, ἐκεῖ και ο διάκονος ο Εμός ἐσται· πρόσδεξαι και νυν εν τη εὐσπλαγχνίᾳ Σου τον μεταστάντα θεράποντα και λειτουργόν Σου ... και κατάταξον αὐτόν, ἔνθα πάντες οἱ εν ἀληθείᾳ διακονήσαντες Σε ἀπ' αἰῶνος ἀναπαύονται, και κατὰ την ἀψευδή Σου

επαγγελίαν αξιώσον της αμεταθέτου μετά Σου διαμονής, δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, Δέσποτα των απάντων και Βασιλεύ, ο δωρησάμενος βασίλειον ιεράτευμα επί της γης τω δούλω Σου και μεταστάντι λειτουργώ Σου ... πρόσδεξαι και νυν εν ελέει και αξιώσον αυτόν της αφάτου ενώπιον του Θρόνου της δόξης Σου παραστάσεως μετά των ουρανίων νοερών δυνάμεων, προφητών, αποστόλων, ιεραρχών, οσίων και παντός πνεύματος δικαίου, δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//280] Κύριε Ιησού Χριστέ, ο εν ταις ημέραις της σαρκός Σου και των κοσμοσωτηρίων παθών Σου προς τον Πατέρα Σου κεκραγώς: Πάτερ, οὐς δέδωκας Μοι, θέλω, ίνα όπου ειμί Εγώ κακείνοι ώσι μετ' Εμού, ίνα θεωρώσι την δόξαν την Εμήν ήν έδωκας Μοι, ότι ηγάπησας Με προ καταβολής κόσμου, πρόσδεξαι και νυν εν ελέει τον δούλον και λειτουργόν Σου ... και της αργήτου δόξης Σου μέτοχον τούτον ανάδειξον, δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

Κύριε Ιησού Χριστέ, η του αϊδίου Πατρός συναϊδιος Σοφία και δύναμις, ο τη ακαταλήπτω προς ημάς ευδοκία Σου τα ζωοποιά και σωτήρια πάθη υπέρ ημών υπομείνας και τη ταφή Σου τα του άδου σκυλεύσας βασιλεία, πρόσδεξαι νυν εν ελέει τον δούλον και λειτουργόν Σου, τον μεταστάντα ... και μνήσθητι της εν πίστει διακονίας, ήν ο θεράπων Σου ετέλεσεν, εν πάση υπομονή και θλίψεσι και μώλωψι και διωγμοίς, στενοχωρίαις και στερήσεσι, και απόδος αυτώ εκατονταπλασίονα εν τη ανεσπέρω ημέρα της Βασιλείας Σου, δεόμεθα Σου, επάκουσον και ελέησον.

[//281]

ΠΡΟΣΕΥΧΗ ΠΕΡΙ ΕΝΟΤΗΤΟΣ

Κύριε Ιησού Χριστέ, ο Αμνός του Θεού, ο αίρων την αμαρτίαν του κόσμου, ο τη Ση αναβάσει επί τον Γολγοθάν εξαγοράσας ημάς εκ της κατάρας του Νόμου και αποκαταστήσας την πεπτωκυῖαν εικόνα Σου, ο εκτείνας επί του Σταυρού τας αχράντους χείρας Σου, ίνα τα εσκορπισμένα τέκνα του Θεού επισυναγάγης εις έν, και καλέσας τη επιφοιτήσει του Παναγίου Πνεύματος εις ενότητα πάντας, Συ, ο Ων του Πατρός το απαύγασμα, προ της εξόδου Σου επί την μεγάλην ταύτην και κοσμοσωτήριον ιερουργίαν εδεήθης του Πατρός Σου, ίνα πάντες έν ώμεν, καθώς Συ εις εί μετά του Πατρός και του Πνεύματος του Αγίου.

Παράσχου τοίνυν ημίν χάριν και σοφίαν του εκπληρουν την εντολήν ταύτην καθ' εκάστην, και ενίσχυσον ημάς εις τον αγώνα της αγάπης εκείνης, ήν Συ ενετείλω ημίν, ειπών:

«Αγαπάτε αλλήλους καθώς ηγάπησα υμάς».

Δώρησαι ημίν δια του Αγίου Σου Πνεύματος την δύναμιν του ταπεινούν εαυτούς ο εις ενώπιον του ετέρου, εν τω κατανοείν ότι, εάν τις πλείον αγαπά, πλείον και ταπεινούται. Δίδαξον ημάς εύχεσθαι ο εις υπέρ του άλλου, αλλήλων τα βάρη βαστάζειν εν υπομονή, και ένωσον ημάς τω συνδέσμω της ακαταλύτου αγάπης εν τω Ονόματι Σου τω Αγίω, χαριζόμενος ημίν ωσαύτως του οράν εν εκάστω αδελφώ και εκάστη αδελφή ημών την εικόνα της αργήτου δόξης Σου και μη επιλανθάνεσθαι ότι:

Ο αδελφός ημών η ζωή ημών εστι.

[//282] Ναι, Κύριε, ο τη Ση ευδοκία επισυναγαγών ημάς επί το αυτό, ποιήσον ημάς γενέσθαι εν αληθεία μίαν οικογένειαν, ζώσαν εν μιά καρδία, μιά θελήσει, μιά αγάπη, ως εἷς ἄνθρωπος, κατὰ την περί του προπάτορος Αδάμ προαιώνιον βουλήν Σου. Επισκίασον τον οἶκον ημών τω του φόβου Σου πνεύματι και σκέπασον αυτόν τη σκέπη της Παναχράντου Σου Μητρός και πάντων των Αγίων Σου, ευλογών και υπερασπιζόμενος ἕνα ἕκαστον των ενθάδε διαμενόντων (ονόματα), διαφυλάττων ημάς εκ φθοροποιών λογισμών, αναρμόστων λόγων ή κινήσεων καρδιάς, επιβλαπτόντων την ειρήνην και την ομόνοιαν, όπως οικοδομηθή ο οἶκος ούτος επί την πέτραν των ευαγγελικών Σου εντολών εις τόπον προσευχής, αγιασμού και σωτηρίας, δι' ημάς αυτούς και δια πάντας τους επισκεπτομένους ημάς, τους κοπιώντας και πεφορτισμένους αδελφούς και αδελφάς ημών, ίνα πάντες εύρωμεν ανάπαυσιν εν Σοι, τω πράω και ταπεινώ Βασιλεί ημών, νυν και αεί και εις τους αιώνας των αιώνων. Αμήν.